STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 09981

KUNST

Broder Christiansen

•

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

בראָדער קריסטיאַנסען

קונסט

די פילאָסאָפיע פון קונסט

אידיש פון א. גלאַנץ

פאַרלאַג די הײם

ניו יארק.

Copyrighted, 1920
FARLAG HEIM, INC.
New York, N. Y.

אינהאַלט:

זייט

די אויטאָנאָמיע פון די עסטעטישע ווערטען — — — — — 9

דער עסטעטישער אָביעקט — — — — — — — — — — 59

דער עצם פון קונסט — — — — — — — — — — 151

סטיל — — — — — — — — — — — — — — 211

דאָס פאַרשטעהן פון קונסט און די קונסט־קריטיק — — 257

מאָלעריי און צייכענען — — — — — — — — — 297

דער אימפּרעסיאָניזם אין דער בילדליכער קונסט— — — 333

צוויי פּראָבלעמען פון דעם פּאָרטרעט — — — — — — 367

I.

די אויטאָנאָמיע פון די עסטעטישע ווערטען.

די ערשטע פראגע, וואס פירט דערצו, אז מען זאל זיך פארנעמען מיט דער פילאזאפיע פון קונסט, איז שטענדיג דיזעלבע: מיר פרעגען זיך: וואס איז דאס געזעץ פון דעם שעהנעם. דער דאזיגער געזעץ — דענקט מען — איז פארבארגען אין די בעסטע ווערק פון די גרויסע קונסט־מייסטערס. דארף דעריבער אויך זיין א וויסענשאפט, וואס זאל אים ארויסברענגען און אים אנטאן אין א ממשות'דיגער פארמולע. דערצו, שיינט עס, איז בלויז נויטיג זיך צו באנוצען מיט דעם מעטאד פון פארגלייכען: אזוי שנעל, ווי מען געפינט דאס, אין וואס עס זיינען איינינג אלע גרויסע ווערק פון קונסט — וועט אט דאס געמיינזאמע זיין אויך דער באדינג און דאס געזעץ פון דעם שעהנעם.

מען ווערט געצוואונגען אויפצוהויבען די דאזיגע פראגע צוליב די אפט און פיינליך עמפונדענע ווידערשפרוכען, וואס מען געפינט אין עסטעטישע אפשאצונגען. עס איז דאך אן אומבאשטרייטבארער פאקט, אז די אורטיילען פון פארשיידענע מענשען וועגען דעם זעלבען קינסטלערישען ווערק געהען זיך אפט שטארק פונאנדער, און אז יעדער איינער האלט זיך פאר גערעכט. עס איז אויך אומבאשטרייטבאר, אז קיינער קאן ניט באווייזען זיין גערעכטיגקייט. דער צאל פון אורטיילען שרייבען מיר פונדעסטוועגען ניט צו קיין שום אנטשיידענדיגע באדייטונג. מיר מעגען צוגעבען, אז מיר זיינען מיט אונזער מיינונג אין דער מינאריטעט, דאך האלטען מיר זיך פעסט אן איר. נאך מער: מיר קאנסטאטירען אפילו — אין געוויסערמאס מיט רעכט — אז זאכען, וועלכע געווינען דעם בייפאל פון דעם המון, שיינען אונז צו האבען א קנאפען ווערט, און פארקערט. די געשיכטע ווייזט אונז אויך אן אומאויפהערליכע קייט ענדערונגען אין דער הינזיכט פון עסטעטישע אנזיכטען. די אונטערשיידען ווידער, וואס מען באגעגנט אין די געשמאקען פון פארשידענע פעלקער שיינען אונז אפט צו זיין אזוי שטארק, אז מען קאן זיי גארניט אויסגלייכען.

בראדער קריסטיאנסען

נאך מער ווערען מיר צעטומעלט פון דער פארענדערליכקייט און פון די וואקלענישען אין אונזער אייגענעם אורטייל, ווי אויך פון דער שווערקייט צו פאסען א באשטימטען באשלוס: מיר שטעהען אבסאלוט הילפלאז פאר א קונסטווערק פון עפעס א נייעם מין, און מיר ווייסען ניט, צי מען דארף עס האלטען פאר שעהן אדער מיאוס. אדער אזא זאך: היינט געפעלט אונז א געוויס ווערק און מארגען זיינען מיר שוין אנטוישט. עס פאסירט אויך פארקערט: אין אנהויב האט אונז דאס ווערק אפגעשטויסען און שפעטער זיינען מיר דערפון גאר אנטציקט. דערביי פאלט אונז גאר ניט איין, אז פון אונזער אורטייל הענגט אפ דער ווערט פון דער זאך אן און פאר זיך, אז מיט דער ענדערונג פון אונזער מיינונג זאל זיך אויך ענדערען דער ווערט, און אז אונזער טאדעל אדער ליב זאל ווירקען אויף דער גרויסקייט פון בעטהאווען'ען, אדער פון רעמבראנדט'ען. גיכער ווי אלץ באטראכטען מיר דעם ווערט פון א קונסט־ווערק אלס א זאך וואס עקזיסטירט פאר זיך אליין, ווי א וועגווייזענדען לייכט־טורם פאר אונזערע אורטיילען. אונזערע אורטיילען מעגען טאקע ניט צענויפפאלען מיט אט דעם וועגווייזער, זיי ד א ר פ ע ן אבער צענויפפאלען. ווען מיר באצייכענען דעריבער א געוויסען אורטייל אלס „ריכטיג", ווילען מיר דערמיט זאגען, אז אט דער אורטייל האט ריכטיג אויפגעכאפט דעם ווערט, וואס א געוויס ווערק אנטהאלט.

ווי אזוי אבער זאלען מיר באשטימען דעם אמת'ען ווערט פון א ווערק? פונוואנען זאלען מיר ויסען, אז א געוויסער אורטייל האט אויפגעכאפט דעם ריכטיגען ווערט פון א ווערק? אנזיכטען שטויסען זיך כסדר או אן אנזיכטען, יעדער איינער האלט זיך פאר גערעכט. ווער איז, אבער, פארט גערעכט? צו באשטימען אזוינע פראגען נויטיגען מיר זיך אין א נארם פון אורטיילען און אין א מאס פון ווערטען. דערפאר פארלאנגען מיר אויך פון דער עסטעטיק, אז זי זאל אונז קלאר מאכען דעם געזעץ פון דעם שעהנעם.

די עסטעטיק גיט אבער אויף דער דאזיגער גרונד־פראגע א גאנץ אומערווארטעטען ענטפער. זי שיקט אונז אפ צוריק די פראגע: זוך אין

קונסט

זיך גופא! דער געזעץ פון דעם שעהנעם איז דיין אייגען געזעץ. דו דענקסט, אז עס איז פארבארגען אין די בעסטע ווערק פון די גרויסע מייסטערס, אבער כדי ארויסצוטיילען אט די „בעסטע זווערק" פון דעם גאנצען סכום קונסט־אביעקטען, כדי זיי ארויסצוקריגען פון דער גאנ־צער מאסע נישטיגקייטען און ווערטלאזיגקייטען, האסטו דען ניט גע־דארפט אנווענדען א באשטימטען קריטעריום פון ווערטען? דו קענסט דעריבער אין זיי ניט געפינען קיין שום אנדערען שענקייט־כלל א חוץ יענעם, וואס דו אליין האסט שוין אנגעווענדט אין אט דער קריטישער ארבייט; דו האסט אליין דעם כלל אריינגעלייגט אין די דאזיגע ווערק, ווייל דער ווערטען־פרינציפ, וואס האט דיך געפירט צו דיין אויסוואל, באשטימט אויך דעם קרייז פון דיינע פארגלייכען און דורך דעם גופא — אויך די כללים פון זייער געמיינזאמקייט.

און אויב מען זאל וועלען, זוכענדיג אן אנאליטישע פארמולע פון ווערטען, בארגען ביי אנדערע די מעטאדען, ווי אזוי אפצוגרעניצען דאס שעהנע פון דעם ווערטלאזען, זיך באנוצען למשל, מיט די קאנווענ־ציאנאליטעטען פונ'ם היינט, אדער פון אנדערע היסטארישע עפאכען, וואלט מען אויך אין דעם בלויז געפונען א פרעמדען כלל פון שעהנקייט, וואס האט א באדייטונג פאר אנדערע. צי עס האט אויך וועלכע עס איז באדייטונג פאר דיר אליין, וואלט אוממעגליך געווען צו זאגען. דאס וואס די יועסט באשטימען אויפ'ן גרונד פון דיין אייגענעם איך, דאס איז אויך ריכטיג. קיין אנדער געזעץ פון דיינע עסטעטישע אורטיי־לען קאן ניט זיין. פאר דיר האט א באדייטונג בלויז יענע שעהנקייט, וואס דו קענסט אין זיך גופא אוממיטעלבאר עמפינדען אלס שעהנקייט. אויב דו פארמאגסט ניט אזא געזעץ אין זיך גופא, באלאנגסטו צו די בלינדע אין דעם רייך פון ווערטען און דער אונטערשייד צווישען דעם שעהנעם און דעם מיאוסען האט אייגענטליך קיין שום זין ניט פאר דיר. צו וואס דארפסטו זיך אויף אזא אופן באמיהען צו קריגען די מאס פון ווערטען, וועלכע האבען גאר פאר דיר קיין באדייטונג ניט?

בלייבט, אלזא, איינס פון דיביידע: אדער דו עמפינדסט די

בראָדער קריסטיאַנסען

שעהנקייט אויף אַן אוממיטעלבאַרען אופן, און דאַן נויטיגסטו זיך ניט אין קיין שום אויסערליכען קריטעריום, אָדער דו ביזט ניט אימשטאַנד צו עמפינדען שעהנקייט, און דאַן נויטיגסטו זיך בכלל ניט אין קיין שום קריטיק. פון דעם איז שוין ממילא געדרונגען, אַז פאַרשיידענע צווייגען זיך שטרייטענדע אורטיילען קאָנען דיך בלויז דאַן באַרירען, ווען דו קאָנסט אננעמען אַז אין זיי איז פאַראַן דערזעלבער געזעץ פון ווערטען, וואָס אין דיר אַליין. דאָס, ווידער, קאָנסטו אויסגעפינען בלויז מיט דער הילף פון דיין אייגענער אינערליכער ערפאַרונג.

אפשר איז אָבער די פילאָסאָפיע פון קונסט נויטיג פאַר אַן אַנדערען צוועק. דער געזעץ פון שעהנקייט וואַרצעלט טאַקע אין דיר גופא, אָבער די דאָזיגע איינגעבוירענע אָפּשאַצונגס־פעהיגקייטען ווערען ניט אַלע מאָל פון זיך אַליין אַנטוויקעלט. ניט אַלע מאָל ביזטו אויך באַוואוסטזיניג וועגען זייער עקזיסטענץ. ניט אַלעמאָל ווילען דיינע אָפּשאַצונגען אויך דוקא זיין אין איינקלאַנג מיט די ווערטען, וואָס האָבען אַ באַדייטונג פאַר דיר. דו דאַרפסט זיך אַליין געפינען, דו דאַרפסט זיך אויסלערנען צו הערען די שטים פון דיין אייגענעם איך אין דעם כאַאָס פון די איבערלעבונגען. אין אָט דעם ווערט די פילאָזאָפיע פון קונסט דיר קומען צו הילף.

אין דער גאַנצער לערע פון ווערטען פאַרמאַגט דער באַגריף פון אויטאָנאָמיע אַ צענטראַלע באַדייטונג. די צעטיילונג אויף אויטאָנאָמע און העטעראָנאָמע ווערטען רירט אַן דעם סאַמע עצם פון דער זאַך, וואָרים זי האָט אַ דירעקטע שייכות מיט דעם געזעץ, וואָס באַשטימט די ווערטען. די דאָזיגע צעטיילונג ווייזט אונז, צי די באַדייטזאַמקייט פון די ווערטען וואַרצעלט אין דעם סוביעקט וואָס שאַצט אָפּ, ד. ה. צו די דאָזיגע ווערטען זיינען די אייגענטליכע געזעצען פון זיין „איך“ אָדער צי זיי זענען פאַר דעם סוביעקט פרעמדע, אויסערליכע געזעצען. עס איז מערקווירדיג, ווי פרי די מענשען האָבען אויפגעפאַסט דעם באַגריף פון אויטאָנאָמיע. אַזוי שנעל ווי עס איז נאָר

קונסט

ארויסגעשוואומען די פראגע וועגן דעם קריטעריום פון ווערטען, האט מען גלייך אנטדעקט די שפורען, וואס פירען צום סוביעקט: דער מענש אליין איז די ענדגילטיגע מאס פון ווערטען. דערמיט, האט מען, נאטירליך, נאך זעהר וועניג דערגרייכט. די געפאר פון אט דעם באגריף איז אנטפלעקט געווארען גראד ביי די וואס האבען אים צו־ערשט געשאפען. זייער סוביעקטיוויזם האט געבראכט צו א סקעפ־סיס אין דער פעסטשטעלונג פון ווערטען. דער אומשטאנד, וואס איין און דיזעלבע פארמולע קאן גלייכצייטיג דעקען אי די לערע פון די סאפיסטען אי פון זייער אנטיפאד — מאנט'ען, באווייזט, אז זי דארף פריער פארטייטשט ווערען, איידער מען קאן זי אנווענדען. דער דאזיגער פלאנטער נעמט זיך פון דער אומבאשטימטקייט פון דעם באגריף „אוטאס".

דאס וואס דער קינסטלער פראקלאמירט ווילקירליך אדער לויט א קאלטער אויסרעכענונג אלס געזעץ פון זיין שאפען, דאס איז טאקע ז י י ן געזעץ. ער האט דאך אים זיך אליין געגעבען. איז אבער דער דאזיגער געזעץ ז י י נ ע ר אין דעם זין, וואס אין אים ווייזען זיך ארויס די עסטעטישע ווערטען, וועלכע זיינען אין דעם קינסטלער פארבארגען? אבסאלוט ניט. אט דער געזעץ באגרינדעט ניט פאר דעם קינסטלער קיין שום אמת'ען ווערט, און דער קינסטלער קאן פול־שטענדיג זיך אפזאגען פון אפצושאצען אזוינע כללים אדער מאניערען, וועלכע ער האט זיך אליין פארגעשריבען. אדער איז דאס, וואס איז ביי א מענש געווארען די צווייטע נאטור און באהערשט זיין לעבען אדער פירונג א דאנק זיין ערציהונג, שול־בילדונג, אנווענדונג, ניט ז י י ן געזעץ? האט זיך דא דאס פרעמדע ניט צענויפגעגאסען מיט זיין אייגענעם איך? ווען איך וואָרף זיך אונטער פרייוויליג א פרעמדען געזעץ, ווען איך „נעם אים אריין אין מיין ווילען" מאך אים פאר מיין פליכט, דערהויב איך אים דען ניט דערמיט אליין צו דער מדרגה פון מ י י ן געזעץ? און דאך דערגרייך איך דערמיט ניט די לעצטע ווערטען, די ווערטען וואס האבען פאר מיר א באדייט־זאמקייט.

מיר זעהען, אז אויף וויפיל עס רעדט זיך וועגן דער באגרינדונג

פון ווערטען, שפּרייט זיך דאַס סוביעקטיווע אַסך ברייטער אויס, ווי דאַס אייגענע. דער רייץ פון דעם באַגריף אויטאָנאָמיע פירט אָבער דערצו, אַז מען פאַרמישט איינס מיט דעם אַנדערען, און מען הויבט אָן צו באַטראַכטען דעם סוביעקטיווען ווילקיר אָדער דאַס פרייוויליגע אונטערוואַרפען זיך אַלס דעם יסוד פון ווערטען. די סאָפיסטען מישען צענויף דעם אייגענעם געזעץ מיט ווילקיר; דערפאַר דערגעהן זיי צו אַ סקעפּסיס, וואָס פאַרניכטעט די ווערטען. אַזאַ צענויפמישעניש איז אויך געוואָרען פאַטאַל פאַר ניי־טשען, וועלכער האָט אומזיסט געזוכט צו באַפרייען זיך פון דעם באַגריף ווילקיר. קאַנט, דאַגעגען, האָט דורכגעבראָכען אַ וועג צו אַן אַנדער מיספאַרשטענדניש: צו זוכען די באַגרינדונג פון ווערטען אין דער אונטערוואַרפונג.

דאַס רייך פון דעם סוביעקטיווען איז ברייטער ווי דאַס רייך פון מיין אייגענעם איך. איז עס ניט זונדערבאַר? דער דאָזיגער אייגענער איך איז אין מיין איך ווי אַ פּראָטאָפּלאַזמע אין אַ צעל. עס באַקומען זיך צוויי פאַרשיידענע באַגריפען פון סוביעקט, וועלכע זיינען איינגעשלאָסען איינער אין דעם אַנדערען ווי קאָנצענטרישע קרייזען מיט פאַרשיידענע דיאַמעטערס. מיר מוזען פּרואווען אָפּצוטיילען איינעם פון דעם אַנדערען, אויב מיר ווילען באַגרייפען די אויטאָנאָמיע פון ווערטען און זעהן, ווי אַזוי די ווערטען אַנטשטעהען אין דעם סוביעקט. מיר וועלען פריער רעדען וועגען די אויטאָנאָמע ווערטען בכלל, און ערשט שפּעטער וועלען מיר זיין אימשטאַנד צו באַווייזען, אַז די ספּעציעלע עסטעטישע ווערטען קומען פון דעם זעלבען קוואַל, ווייל זיי זיינען, ווי מיר וועלען דאַס אויפווייזען, אויטאָנאָם. דאַס איז אָבער אַן אויסערגעוויינליך שווערע אונטערזוכונג. זי וועט פאָדערען פון אונז אַ געוויסע אויפמערקזאַמקייט, באַזונדערס צוליב דעם, וואָס דער פּלאַן פון דער גאַנצער אַרבייט ערלויבט בלויז וועניג פּלאַץ פאַר דער ערקלערונג פון דער דאָזיגער פּראָבלעם.

קונסט

די צווייאינגקייט פון דעם באגריף ערקלערט זיך דערמיט וואס אויף א מענש קאן מען קוקען פון פארשיידענע שטאנדפונקטען. מען קאן אים באטראכטען אלס אן עלעמענט פון דערווירקליכקייט, וואס איז פון דעם זעלבען מין און קאארדינירט מיט יעדען אנדערען טייל פון דער ווירקליכקייט, און וואס איז איינגעשלאסען אין דער וועלט. פון דער צווייטער זייט קאן מען אננעמען, אז דער סוביעקט שטעלט זיך אנטקעגען דער גאנצער איבעריגער וועלט, ווי עפעס גאנץ באזונדערעס. לויט אט די פארשיידענע שטאנדפונקטען באקומט זיך אויך אדער א ברייטערע אדער א שמאלערע ספערע פון אונזער איך.

די ווערטער: „דער מענש איז עפעס ווירקליכעס" אנטהאלטען שוין ממילא די הנחה, אז מען קאן אים באטראכטען אין דער קאטעגאריע פון זאך און אורזאכליכקייט. אונזער פארקערען מיט די ארומיגע מענשען ווערט טאקע הויפטזעכליך באשטימט דורך אט דעם שטאנדפונקט. דער סוביעקט שטעלט מיט זיך פאר אויף אזא אופן עטוואס. אין וועלכען עס קומט פאר אן אנדער עטוואס. דא איז דער אומפאנג פון די מער אדער ווייניגער באשטענדיגע איינגעשאפטען. ווען מיר ווילען געבען א בילד פון אונזערען א באקאנטענס גייסטיגער פיזיאנאמיע, רעכענען מיר אויס זיינע כאראקטעריסטישע אייגענטימליכקייטען פונקט אויף דעם זעלבען אופן ווי מיר באשרייבען יעדעס אנדערע שטיקעל ווירקליכקייט. מיט אט די אייגענטימליכקייטען איז פארבונדען א ריי אינערליכע איבערלעבונגען, וועלכע זיינען טיילווייז באדינגט דורך די ערשטע, און חוץ דעם זיינען זיי צענויפגעוועבט דורך די פעדים פון אורזאכליכקייט מיט אלעם דעם, וואס קומט פאר אין דער סביבה, וועלכע רינגעלט ארום דעם סוביעקט. אלץ, וואס קומט אין אים פאר, הענגט טיילווייז אפ פון דעם סוביעקטס אייגענטימליכקייטען און טיילווייז פון די ווירקונגען אין דער סביבה. דיזעלבע ווירקונגען וואלטען ארויסגערופען אנדערע איבערלעבונגען אין א סוביעקט, וואס איז אנדערש ארגאניזירט; פון דער אנדער זייט וואלט דער זעלבער סוביעקט אין אן אנדערער אומגעבונג געקראגען גאנץ אנדערע איינדרוקען, און ארויסגעהענדיג פון זיי געקומען צו אן אנדער אינערליכער איבערלעבונג. אט אין דעם בא-

בראָדער קריסטיאַנסען

שטעהט דער באַגריף סוביעקט — אין אַ ברייטערען זינען. אַלץ וואָס איך באַצייכען אַלס מיינע פאָרשטעלונגען, עמפּינדונגען, געפילען, שטימונגען, רעגונגען, ליידענשאַפטען, כאַראַקטער־שטריכען, מיט איין וואָרט: דער גאַנצער סכום פון מיין זעליש לעבען איז „מיין“ בלויז פון דעם דאָזיגען שטאַנדפּונקט.

וויכטיג איז אָט וואָס: ביי אַזאַ פאָרשטעהן פון דעם סוביעקט, שטעלט ער מיט זיך פאָר, ווי יעדעס אַנדערע שטיקעל ווירקליכקייט, אַ געוויסע ריי וועגען, דורך וועלכע עס פליסען באַשטימטע פּראָצעסען. די ערשיינונגען, וואָס אַנטשטעהען אין דעם סוביעקט ווערען דאָך באַטראַכט פון דעם שטאַנדפּונקט פון אורזאַכליכקייט, און אין אַזאַ פאַל איז דער סוביעקט ניט קיין אַנפאַנג און ניט קיין סוף, נאָר בלויז אַ וועג, אַן איבערגאַנג. וועגען אַלץ, וואָס ער לעבט איבער, וואָס קומט אין אים פאָר, אַנטשטעהט די פראַגע פון אורזאַכען, און זיי דאַרף מען זוכען הינטער דעם סוביעקט.

כאָטש מען קאָן די באַשטענדיגע אייגענשאַפטען פון דעם סוביעקט באַטראַכטען אַלס איינע פון די באַדינגונגען פון זיינע איבערלעבונגען און צוזאַמען מיט די לעצטע זיי אַרויסברענגען פון זיין כאַראַקטער, זוכען מיר פונדעסטוועגען נאָך ווייטער די אורזאַכען פון אַזוינע כאַראַקטער־אייגענטימליכקייטען, און מיר געפינען זיי אין דער אַרבליכקייט (הערעדיטעט), אין דעם איינפלוס פון דער ערציהונג אָדער אין אורזאַכען, וואָס זיינען אונז ניט באַוואוסט. קירצער גערעדט: פון אַזאַ שטאַנדפּונקט באַטייליגט זיך דער סוביעקט אין אַלץ, וואָס קומט אין אים פאָר פונקט אַזוי ווי וועלכע עס איז מאַשין, וואָרים דאָס, וואָס קומט פאָר אין יעדער מאַשין איז דאָך באַדינגט טיילווייז דורך די ווירקונגען פון דער סביבה, טיילווייז דורך די אייגענטימליכקייטען פון דער מאַשין גופא. דער סוביעקט אין אָט דעם זין איז ניט עפּעס, וואָס איז אורשפּרינגליך אָדער וואָס באַרוט אין זיך זעלבסט. דאָס איז עפּעס אַזאַ אָרט, וואו עס פליסען דורך געוויסע מעכאַנישע פּראָצעסען. ניט מער — עס איז אַ זעהר קאָמפּליצירטער פּסיכישער מעכאַניזם. אַלץ, וואָס ער א י ז און אַלץ, וואָס ער לעבט איבער איז אין לעצטען סך הכל באַדינגט דורך זיין אָרום און דורך

זיין פארגאנגענהייט און ווירקט פון דער אנדער זייט אויף דעם ארום און אויף דער צוקונפט.

ביי אזא פארשטעהן פון דעם סוביעקט קאן מען ניט רעדען וועגען קיין שום „אייגענס", קאן מען ניט זאגען, אז דער סוביעקט געהערט צו זיך אליין, ווי מען קאן דאס ניט באהויפטען וועגען א מאשין. דער סוביעקט פארמאגט ניט קיין שום אייגענע ווארצלען. ער איז ארייג־געוועבט אין דער סיסטעם פון דעם וועלט־געוועב וואו עס קומט פאר אן אומאויפהערליכער אויסטויש פון מאטעריאלען.

אט די פארשטעלונג פון דעם סוביעקט אלס א רעאלע קאטעגאריע פון אורזאכליכקייט איז פולשטענדיג קארעקט. זי ווערט אויך ניט באזייטיגט דורך דעם, וואס עס איז מעגליך נאך א צווייטער, א גאנץ אנדערער שטאנדפונקט. ביידע שטערען ניט און ווידערשפרעכען ניט איינער דעם אנדערען, כאטש אין דעם צווייטען פאל באקומט זיך אזא בליק אויף דעם סוביעקט, וואס באטראכט אים אלס יסוד, אלס אן אומאפהענגיגען פרינציפ, וואס בארוט אויף זיך זעלבסט. דא איז ניטא קיין ווידערשפרוך דערפאר, ווייל אט די הנחה און אנטקעגענ־שטעלונג ווערען געדענקט אין פארשיידענע קאטעגאריען. פון דעם צווייטען שטאנדפונקט ווערט דער מענש אליין באטראכט אלס דער אורקוואל פון ערשיינונגען, אבער דורכאויס ניט אלס אנהויב, אלס ערשטער פרינציפ אין דעם זין פון אורזאכליכקייט. דעם דאזיגען פאקט האט מען אפט פארזעהן און דערפון האבען זיך גענומען יענע מיינונגספארשידענהייטען אין דעם באגריף סוביעקט, וועלכע דער־גרייכען זייער אפאגעי אין דער פראבלעם פון דעם פרייען ווילען.

פון דער אנדער זייט פילט יעדער איינער, אז דער בליק אויף א מענש, ווי אויף א מעכאניזם איז פארט ניט אינגאנצען גערעכט צו דער נאטור פון דעם מענש, און אז אזא בליק נויטיגט זיך אין עפעס א דערגענצונג. ווען מען זאגט: דו ביזט ניט אנדערש, ווי א מאשין. דו פארמאגסט ניט קיין שום איינגעבוירענעם און אייגענעם, דו ביזט בלויז א סכום צושטאנדען און אן איינפאכער דורכקרייץ־וועג פון געוויסע פראצעסען, וועלכע קומען פאר אין דיר, רופט אזא באמער־קונג שטענדיג ארויס א פראטעסט. און מיט רעכט. דער מענש

בראָדער קריסטיאַנסען

עמפינדט פּאַרט אין זיך עפּעס אורשפּרינגליכעם און איינגעבוירענעם. דאָך דאַרף אַזאַ פּראָטעסט ניט באַמיען זיך איינגאַנצען צו באַזייטיגען דעם דעטערמיניסטישען שטאַנדפּונקט. ער קאָן ניט באַהויפּטען, אַז דער מענש איז דער אַנהויב און דער אורקוואַל אין אַן אורזאַכליכער הינזיכט. פּראָבירט אַקאָרשט ערנסט דורכצוטראַכטען דעם געדאַנק, אַז אין דעם סוביעקט קאָנען אַהן אורזאַך אַנטשטעהן נייע רייען פּראָצעסען, און איר וועט מיט שרעק אָפּוואַרפען פון זיך דעם דאָזיגען געדאַנק. איר וועט דערפילען אַז אייער פּראָטעסט איז גאָר ניט געווענדט אַהין, וואו מען דאַרף. אויב אין דעם סוביעקט וואָלטען געקאָנט אַנטשטעהן ערשיינונגען אַהן אורזאַך, וואָלט פאַרשוואונדען געוואָרען די זיכערקייט אין זיך און אין אַנדערע. אויפ'ן אָרט פון דער זיכערקייט וואָלט געקומען די שרעק פאַר פּאַסירונגען וואָס וואָלטען מיט זייער מעגליכקייט אַליין פאַרטונקעלט די ווילדסטע אומגעלומפּערטקייטען פון וואַנזין. און וואָס מער א מענש וואָלט פאַרמאָגט די פרייהייט פון ווילען אין אָט דעם זינען, וואָלט ער אַלץ מער גרונד געהאַט מורא צו האָבען פאַר דער צוקונפט. ער וואָלט אין פאַראויס באַין אופן ניט געוואוסט, וואָסערע אינערליכע פּראָצעסען קאָנען אים באַהערשען. דאָס אומזיניגסטע וואָלט מעגליך געוואָרען. ניין, דער פּראָטעסט פון דעם דאָזיגען מענש, אויב ער פאַרשטעהט נאָר גוט זיך אַליין, קאָן ניט זיין א באַשטעטיגונג פון אַזאַ שרעקליכען אינדעטערמיניזם. דער פּראָטעסט מיינט בלויז, אַז צוזאַמען מיט דעם מעכאַניש־אורזאַכליכען שטאַנדפּונקט איז מעגליך און נויטיג נאָך אַן אַנדערער, אַזאַ וואָס ווידערשפּרעכט גאָר ניט דעם ערשטען. ער איז נויטיג דערפאַר, ווייל דער ערשטער שטאַנדפּונקט לאָזט ארויס פון זיין אויפמערקזאַמקייט דאָס וויכטיגסטע אין דעם סוביעקט: זיין שעפּפערישע טעטיגקייט. א דאַנק זיין אַקטיוויקייט טרעט דער סוביעקט ארויס אַלס עטוואָס באַזונדערס קעגען דער איבעריגער ווירקליכקייט. א מאַשין ווערט טאַקע געבראַכט אין באַוועגונג, אָבער זי קאָן ניט האַנדלען. דורך זיין אויפפירונג און דורך זיין שאַפונגס־קראַפט איז דער סוביעקט משיג זיין זעלבשטענדיגקייט און זיין פעהיגקייט צו ווערען דער אורקוואַל פון ערשיינונגען.

אבער וואס הייסט אקטיוויטעט און אין וואס פאר א זין איז זי אומבאגרייפבאר פון דעם שטאנדפונקט פון אורזאכליכקייט? די האנדלונגען פון דעם מענש זיינען דאך פארט פראצעסען, וואס האבען זייער אורזאכען און פאלגען, און וואס זיינען איינגעשלאסען אין דער אורזאכליכער קייט פון דער וועלט. צי קאן מען ניט אט די מענשליכע האנדלונגען אורזאכליך אנאליזירען? וועגען דעם קאן קיין צווייפעל ניט זיין. אלץ וואס איז א ווירקליכקייט קאן אנאליזירט ווערען. אין באצוג צו מענשליכע האנדלונגען וועט אבער דער אנאליז ניט זיין אימשטאנד אויפצוכאפען זייער כאראקטער אלס האנדלונגען. די לעצטע קאנען אנאליזירט ווערען פון צוויי זייטען: זיי זיינען מעכאנישע פראצעסען, אבער זיי זיינען אויך טעטיגקייט. עס ווענדט זיך, פון וואס פאר א שטאנדפונקט מען קוקט אויף זיי. אלס מעכאנישע פראצעסען פירען זיי אונז ארויס פון דער ספערע פון דעם סוביעקטיווען און ברענגען אונז צו דעם, וואס איז געווען פאר דעם סוביעקט, און וואס ליגט פון דרויסען פון אים. אלס טעטיגקייט פירען זיי (די מענשליכע האנדלונגען) אונז צו זייער אפשטאמונג אין דעם סוביעקט גופא. אלס מעכאנישע פראצעסען באנעמט מען זיי אונטער דעם זעהונגס-ווינקעל פון אורזאכליכקייט. אלס טעטיגקייט באנעמט מען זיי אונטער דעם זעהונגס-ווינקעל פון „טעלאס". די האנדלונג ווערט באטראכט אלס געשעהעניש דאן ווען מען נעמט אין אנבאטראכט די אורזאכען, וואס געהערען צו דעם מאמענט, וועלכער איז געווען פ א ר דעם סוביעקטס אויפפאסונג און וואס בלייבען פון דרויסען פון אים. די האנדלונג דאגעגען, ווערט באטראכט אלס ה א נ ד ל ו נ ג ערשט דאן, ווען מען פרעגט, וואס איז איר ציל, דער ציל, וואס עקזיסטירט בלויז אין דעם סוביעקט, און איז פון אים אפהענגיג. ווען מען זאל נאכפארשען די אורזאכען פון וועלכער עס איז ריי האנדלונגען, זיך אין זיי אריינטיפען און אריבערשפרייזען די גרעניצען פון דעם סוביעקט — און דאס איז טעארעטיש שטענדיג מעגליך, ווייל דאס גאנצע זיין פון דעם סוביעקט האט זיך זיינע פאר-סוביעקטיווע, פאר-אויסגעהענדיגע סטאדיען — וועט אין אט דעם „פאר-סוביעקטיווען" פארשווינדען יעדע באציהונג צום ציל און צוזאמען דערמיט אויך דער

דער כאַראַקטער פון אַקטיוויקייט גופא. אָבער די אָנווענדונג פון אַט דער נייער, לעצטער קאַטעגאָריע ווערט על פי נויט אַרויסגערופּען דורך אַן אייגנטימליכקייט פון דעם סוביעקט: דורך זיין ווילענס־נאַטור.

מיר דאַרפן זיך פאַרשטענדיגן וועגן דער באַדייטונג פון אַט דעם וואָרט. ווען מיר זאָגן, אַז דער ווילן ליגט אַרויף אויף גע־וויסע פּראָצעסן אין דעם סוביעקט דעם חותם פון האַנדלונגען, דאַרף מען ניט אויסטייטשן דעם אויסדרוק „ווילן" אין דעם זינען פון יענע אויגנבליקליכע איבערלעבונגען, וועלכע מיר באַצייכענען גע־וועהנליך אַלס ווילנס־אַקטן אָדער רעגונגען, וואָס זיינען פּראַלעפּטיש פאַראויסגעגאַנגען אונזערע האַנדלונגען און געדינט אַלס זייערע סיג־נאַלן. צי פאַר אַ געוויסן פענאָמען געהט פאַראויס אַזאַ סיגנאַל, אָדער ניט, מאַכט קיין אונטערשייד ניט. ניט דאָס באַשטימט דעם טעטיגקייטס־כאַראַקטער. אַט די רעגונגען שפּילן אין אונזערע האַנד־לונגען בכלל אַסך אַ קלענערע ראָלע, ווי מען שטעלט זיך עס געוועהנליך פאָר. אין דער אמת'ן קוקן מיר זיך אַזוי ווייניג אַרום אויף זיי, אַז מיר באַמערקן גאַרניט, ווי זעלטן זיי קומען, און ווי שטיל, אָהן שום סיגנאַלן עס קומט פאַר דער גרעסטער טייל פון אונזערע האַנד־לונגען. דעם ווילן אַלס פּרינציפּ פון אַקטיוויטעט דאַרף מען פאַר־שטעהן אין אַן אַנדער זין, אין אַ זין וואָס איז נענטער צו דעם פילאָ־זאָפישן וואָרט־געברויך איידער צו דעם פּסיכאָלאָגישן. אין אַט דעם זין מיינט דער ווילן: אַ דויערענדיגע באַשטימטקייט פון דעם סוביעקטיווען זיין — דאָס וואָס מען רופט אויף אַ ווענינער דייטליכען אופן אַן „דראַנג", וואָס איינער פון זיינע בעסטע ביישפּילן איז דער ווילן (דער דראַנג) צום לעבען. מיט דער הילף פון דעם ווילן איז אַט דעם זין, ד. ה. מיט דער הילף פון דעם דראַנג, ווערט דער ציל באַשטימט. דאָס, ווידער, דאַרף מען ניט פאַרשטעהן ווי עפּעס אַ פאַרגענגליכע איבערלעבונג, דאָס טאָר מען זיך ניט דווקא פאַרשטעלן, ווי אַ באַזונדערן אַקט פון ציל־ביישטימונג. גיכער עקזיסטירט דער ציל אימאַנענט אין דעם דראַנג. דער ווילן איז עפּעס אַ מין פאַרבאָרגענע באַשטימונג פון דעם ציל. די באַציהונג צו אַט דעם

„טעלאָס“, וואָס לעבט אימאַנענט אין דער טיף פון דעם ווילען, באַשאַפט אַ נייע קאַטעגאָריע. אויף וויפיל די דאָזיגע פּראָצעסען פון דעם סוביעקט געהען דורך דורך אַט די אינסטינקטיווע יסודות פון זיין זיין און באַקומען דעם כאַראַקטער פון וועגען, וואָס פירען צו דער פאַרווירקליכונג פון די דראַנגען, שטעלען זיי זיך אונז פאַר און קאָנען באַטראַכט ווערען, אַלס אַ באַוועגונג צום ציל, אַלס אַ רעאַליזירונג פון דעם אימאַנענטען צוועק, וואָס איז באַדינגט דורך דעם דראַנג. די באַשטרעבונג צום ציל, וואָס איז באַדינגט דורך דעם דראַנג — דאָס מיינט אַקטיוויטעט. די באַציהונג צום „טעלאָס“ שליסט איין די פּראָצעסען אין רייען פון האַנדלונגען. דערביי פאַרוואַנדעלט דער ציל די גלייכגילטיגע רייפאַלגונגען פון די רינגען פון דער אורזאַכליכער קייט אין אַן ענגער פאַרבינדליכקייט, און מאַכט יעדען רינג פאַר דעם מיטעל און פאַר דעם שטאַפּעל צו דעם נעקסטען רינג. מען קאָן אָבער אַט די טעלעאָלאָגיש באַפאַרבטע רייען נִיט נאָכפאָרשען אין די סטאַדיען, וואָס זיינען געוועזן פאַר דעם סוביעקט און דערביי ניט צונעמען ביי זיי דעם כאַראַקטער פון אַקטיוויטעט. זייער אָנהויב ליגט דעריבער נויטווענדיגערווייז אין דעם סוביעקט גופא. זייער אָנהויב איז אין דעם באַשטימענדיגען דראַנג. אַלס פּראָצעסען האָבען זיך די האַנדלונגען טאַקע זייערע פאַר־סוביעקטיווע אָנפאַנגען, זיי זיינען אָבער דאַן ניט באַדינגט דורך דעם דראַנג און זיי האָבען ניט קיין שום באַציהונג צו דעם אימאַנענטען צוועק, וואָס אין דעם סוביעקט. די האַנדלונגען אַלס האַנדלונגען אָבער האָבען זייער אָנהויב אין דעם סוביעקט אַליין. צוריקגעהן צו די גרעניצען, וואָס אויף יענער זייט סוביעקט קאָן מען בלויז דורך אַן איבערבייט פון די קאַטעגאָריען. אָבער דאַן פאַרלירט די באַשטימטע ריי ערשיינונגען איר כאַראַקטער פון האַנדלונגען. בלויז דאַן ווען די אורזאַכליכע ריי דערגעהט צום סוביעקט און באַקומט אַ שייכות צו דעם ווילענס־ציל; בלויז פון אַט דעם מאָמענט קאָן מען די דאָזיגע ריי באַטראַכטען אַלס האַנדלונג.

אויף אַזאַ אופן, ד. ה., פון דעם שטאַנדפּונקט פון „טעלאָס“ איז

בראַדער קריסטיאַנסען

דער סוביעקט איז אַנהויב. די צילען, וואָס אין זיינע דראַנגען, שטעלען מיט זיך פאָר דעם פּרינציפּ פון אַקטיוויטעט. די קאַטעגאָריע פון אורזאַכליכקייט האָט אונז געגעבען דעם ערשטען באַגריף פון דעם סוביעקט, די קאַטעגאָריע פון „טעלאָס" גיט אונז דעם צווייטען באַגריף. די אַנווענדונג אָבער פון אָט דער לעצטער קאַטעגאָריע קומט ניט פון ווילקיר, נאָר פון נויטוועגדיגקייט, מחמת דער ווילען בילדעט א וועזענטליכע באַדינגונג פון דעם סוביעקטיווען זיין. דערביי ווערט קלאָר דער אונטערשייד אין דעם אומפאַנג פוןביידערליי בליקען אויף דעם סוביעקט. די סיסטעם פון די גרונד־דראַנגען שטעלט מיט זיך פאָר א וועזענטליכען עלעמענט, אָבער ניט דעם גאַנצען סכום פון דעם זעלישען לעבען. מיר האָבען אויף אַזאַ אופן אין דעם ווילען געפונען דעם קערן פון דעם באַגריף „איך" „איך אַליין." מיין ווען, וואָס איז געריכטעט צו באַשטימטע צילען איז דאָס „אייגענסטע" אין מיר. אין מיין שטרעבונג שטייט איך זיך אינגאַנצען אויף זיך. מיינע צילען בילדען די זעלבשטענדיגע איינהייט, וואָס באַרוט אין זיך גופא — אויף וויפיל איך באַטראַכט זיי אין איינקלאַנג מיט זייער עצם: אלס צילען.

לאָמיר זיך אָבער אומקערען צו אונזער פּראָבלעם פון ווערטען. לויט דער לערע וועגען אויטאָנאָמיע ליגט דער אורקוואַל פון ווערטען אין דעם סוביעקט גופא. איצט איז שוין ניטאָ קיין צווייפעל וועגען דעם, וועלכען פון די צוויי באַגריפען פון דעם סוביעקט דאַרף מען נעמען אין אַנבעטראַכט און אין וואָס פאַר א זין מען קאָן רעדען וועגען דער אָפּשטאַמונג פון דעם ווערט אין דעם סוביעקט. אויב די ווערטען אַנטשטעהען אין דעם סוביעקט אלס זיינע אייגענע ווערטען, קומט דאָס פאָר אין א ספערע, וואָס איז באַדינגט דורך א טעלעאָלאָגישען שטאַנד־פּונקט. בלויז דער דאָזיגער שטאַנדפּונקט גיט דאָך א מעגליכקייט צו זעהן דעם אַנהויב אין דעם סוביעקט. דאָס מיינט: די אויטאָנאָמע ווער־טען דאַרפען אַרויסשטראָמען פון דעם סוביעקטס גרונד־דראַנגען. דערביי רעדט זיך וועגען אַנטשטעהונג ניט אין דעם אורזאַכליכען זין. אין דער

קונסט

אמת׳ע האבען די ערשיינונגען פון אפשאצען, די באציהונג צו גע־גענשטאנדען ביי דעם מענש, וועלכער באגעגענט זיי מיט זיין „יא" אדער „ניין", וועלכער ליובט זיי אדער טאדעלט זיי, וועלכע זוכט זיי אדער מיידט זיי אויס, זייערע אויסער־סוביעקטיווע, פאראויסגעגאנ־גענע סטאדיען, פונקט ווי יעדער אנדערער סוביעקטיווער פראצעס. וואס ווערט באטראכט אורזאכליך. די דאזיגע אפשאצונג איז לחלוטין ניט קיין פראצעס וואס הויבט זיך אן אהן אורזאך אין דעם סוביעקט. אין דעם זיינען מיר זיכער אפילו דאן, ווען מיר קאנען אין א באזונדע־רען פאל קיין אורזאך ניט אנווייזען. מען קאן דעריבער רעדען וועגען אן אנהויב בלויז אין א טעלעאלאגישען זינען. מען קאן בלויז זאגען, אז די גרונד־דראנגען באגרינדען די באדייטזאמקייט פון די ווערטע א דאנק דעם „טעלאס", וואס אין זיי. דאס איז מעגליך, אבער מעגליך בלויז אין דעם פאל, ווען די ווערטע ווערען לויט זייער באדייטונג פולשטענדיג באשטימט דורך דעם דראנג און דורך דעם כאראקטער פון די באציהונגען צו אט דעם דראנג. פאר דער באשטימונג פון דעם אויטאנאמען ווערט זיינען דעריבער נויטיג צוויי באדינגונגען: מען דארף אנווייזען אויף דעם גרונד־דראנג און אויף דער באזונדערער באציהונג צום לעצטען. איין און דער זעלבער דראנג קאן אנטהאל־טען פארשיידענערליי ווערטע, וועלכע באציען זיך אלע צו דעם זעלבען „טעלאס" נאר אויף א פארשיידענעם אופן; און דער פארשיידענ־ארטיגער אופן פון אט דער באציהונג ברענגט מיט זיך די כאראק־טעריזירענדע אונטערשיידען פון אט די ווערטע. ביי דער אנוועזענ־הייט פון אזא דראנג אין דעם סוביעקט באקומען אלע ווערטע וועל־כע האבען א שייכות צו אים, אן אומבאדינגטע באדייטזאמקייט פאר אים.

דאס ערקלערט זיך אמבעסטען דורך דעם ביישפיל פון דעם לע־בענס־דראנג אדער לעבעס־אינסטינקט. עס פארשטעט זיך פון זיך אליין, אז אלע לעבענסווערטע זיינען אויפ׳ן ענגסטען אופן צונויפ־געבונדען מיט דעם צוועק פון אט דעם דראנג, און אז זיי ווערען באשטימט דורך זייער באציהונג צו אים; אז אט דער דראנג איז דער יסוד פון זייער באדייטזאמקייט; אז זיי האבען א באדייטונג דארט

בראַדער קריסטיאַנסען

וואו עס איז פאַראַן דער דאַזיגער דראַנג, און אַז אַהן אים וואַלטען זיי פאַרלאַרען זייער באַדייטזאַמקייט. מיר וואַלטען אַבער געקענט רעדען וועגען אַן אַנדער דראַנג, וואַס טרעט אַם בולט׳סטען אַרויס אין דעם מאַראַלישען הערואַיזם און, וואַס באַשטעהט אין דער שטרעבונג זיך מקריב צו זיין, זיך צו אָפּפערען צוליב דער דערגרייכונג פון אַן אידעאַל. דער דאַזיגער דראַנג באַגרינדעט די עטישע ווערטען — אויף וויפיל מיר ווילען באַנוצען דאַס וואָרט „עטיש" צו באַצייכענען די העכערע ווערטען פון אונזער אַקטיווער נאַטור, און ניט דעם קאַנדיציאַנעלען סדר פון צוזאַמענלעבען, ווי מען טוט עס אָפט.

צו דעם זעלבען רעזולטאַט: דאַס הייסט, אַז די אורשפּרינגליכע ווערטען וואַרצלען אין דער ווילענס-נאַטור פון דעם מענש, און אַז זיי שעפּען דאָרט זייער באַדייטזאַמקייט, קען מען קומען נאָך דורך אַן אַנדער וועג. מיר קענען זיך שטעלען די פראַגע, ווי אַזוי דער סוביעקט עמפּינדעט די ווערטען אַלס ווערטען, ווי אַזוי אַ געוויסע זאַך אַנטפּלעקט זיך דעם באַוואוסטזיין אַלס עפּעס ווערטפולעס. כדי צו ענטפערען אויף אָט דער פראַגע, האָט מען אַנגעוויזען אויף די געפילען פון פאַרגעניגען און ווידערווילען: אין דער ערשטער עמפּינדונג האָט זיך געדראַפּט אַנטפּלעקען דער פּאָזיטיווער אורשפּרינגליכער ווערט, אין דער צווייטער — דער נעגאַטיווער. קיינער וועט ניט לייקענען, אַז אין אָט דעם ענטפער איז פאַראַן אַ טייל אמת. געוויס; דאַס פאַרגעניגען קען זיין אַן אַנווייזער פון אַ פּאָזיטיווען ווערט, ווידערווילען — פון אַ נעגאַטיווען. אין דער אמת׳ען קומט טאַקע אַזוי פאָר אין איין באַשטימטען רייך פון ווערטען; נעמליך — ביי געוויסע לעבענס-ווערטען. דאַס נעמט זיך דערפון, וואָס אָט די לעבענס-ווערטען לאָזען זיך אַלעמאָל לייכט באַאָבאַכטען און מען קען אויף זייער סמך בויען אַ טעאָריע. דאָך האָבען מיר קיין שום רעכט ניט פון דאַנען צו מאַכען גענעראַליזאַציעס. מען דאַרף בלויז אַ טראַכט

טאַן וועגן די עטישע ווערטן, כדי אַפּצולייקענען די העדאָניסטישע טעאָריע פון ווערטן אין איר אַלגעמיינער פאָרם. אויב מען זאָל פרעגן וועגן דער באַדייטונג פון פאַרגעניגען און ווידערווילן אין דער ספּערע פון עטיש־הערויִשע ווערטן, קאָן מען גיכער נעמען אין אַנבאַטראַכט גראַד דאָס אומפאַרגעניגען ביי דער באַשטימונג פון פּאָזיטיווע ווערטן. דער העלד אין עטישן זין איז דורכאויס ניט קיין פאַרגעניגענס־מענטש. אמת, ער זוכט ניט קיין ליידן לשם ליידן. אָבער ער מיידט זיי אויך ניט אויס. און דאָס כאַראַקטעריסטישע פאַר אים איז גראַד דאָס, וואָס זיין וועג ליגט דורך ליידן, מי און זעלבסטפאַרלייקענונג. צו אים קען מען אָנווענדן דעם זאַץ: „שטאַרב, פאַרגעה". אַט די זעלבסט־פאַרגעסונג און זעלבסט־אויפאָפּפערונג. און דאָך ווערט אַזאַ לעבן אָדער אוממיטעלבאַר אנערקענט אַלס ווערטפול, אָדער עס רופט ארויס מיטגעפיל. נאָר איצט, באַוואָפּנטע מיט אומצוטרוי צו אַ פאַראַלגעמיינטער העדאָניסטישער טעאָריע, לאָמיר זיך ווידער ווענדן צו דער באַטראַכטונג פון די לעבענס־ווערטן, און מיר וועלן לייכט געפינען, אַז אפילו דאָ קען מען דאָס פאַרגעניגען אין דעם ווידערווילן ניט אָננעמען אַלס ענדגילטיגע סמנים. אויך דאָ איז פאַר זייער באַשטימונג נויטיג אַן אַנדערע, אַן אוממיטעלבאַרע ווערטן־עמפּפינדונג. קיינער וועט ניט לייקענען, אַז פאַרגעניגען און אומפאַרגעניגען וואָלטן געווען שלעכטע ראַטגעבער אין לעבן, ווען מען זאָל זיך אויף זיי אַליין פאַרלאָזן. דער וואָס זוכט בלויז פאַרגעניגען און תענוגים, מאַכט אַ שרעקליכן טעות אין דער באַשטימונג פון די לעבענס־ווערטן. פאַרגעניגען און אומפאַרגעניגען דינען בלויז אַלס פ ר ע ל י מ י נ ע ר ע קריטעריומס, וואָס זייער הילף איז נויטיג, מחמת אין אונזערע האַנדלונגען קענען מיר ניט אַלע מאָל דערוואַרטן זיך אויף דער אַנטשיידונג פון די ענדגילטיגע סמנים. אַלס הילף־קריטעריום לאָזן זיי זיך אויך קאָנטראָלירן. די ענדגילטיגע אָפּשאַצונג גיט זיי יעדעס מאָל איר באַשטעטיגונג אָדער קאָרעקציע, און אויף אַזאַ אופן זאַמעלט די ערפאַרונג די כללים, וועלכע פאַרגרעסערן די טויגבאַרקייט פון די פּרעלימינערע קריטעריומס. די ענדגילטיגע ווערטן־מאָס אָבער גיט אונז — ווי עס איז לייכט צו באַ־

ווייזען — די פאַרווירקליכונג פון דעם לעבענס־אינסטינקט אין איינעם פון זיינע פאַרצווייגונגען. פאַרגעניגען און אומפאַרגעניגען זיינען בלויז די אַנטיציפּאַציעס פון דעם ווערט. זיי זיינען בלויז די וועג־צייכענס, וואָס פירען צו זייער פאַרווירקליכונג, און דעריבער זיינען זיי אַזוי אַנזעהעוודיג און וואַרפען זיך די ערשטע אין די אויגען אין דער גאַנצער מאַסע סוביעקטיווע לעבענס־ערפאַרונגען. קוקט זיך נאָר צו, מיט וואָס פאַר א מאָמענטען עס זיינען פאַרבונדען פאַרגעניגען און אומפאַרגעניגען. אַט די געפילען באַגעגענען זיך גראָד דאָרט, וואו די וועג־צייכענס זיינען נויטיג פאַר האַנדלונג, וואו עס איז נויטיג די פּראַלעפּטישע באַשטימונג פון דעם ווערט, ד. ה. אין אַזוינע פאַלען, וואו די ענדגילטיגע באַשטימונג פון דעם ווערט ווייזט זיך ארויס ערשט נאָך דער האַנדלונג גופא. אַן אַנאַלאָגישע פּאָזיציע פאַרנעמען, אגב אורחא, אויך די זינליכע אויפפאַסינגען פאַר דער אָפּשאַצונג פון די עמפּירישע רעאַליטעטען.

געוויס, מען דאַרף אנערקענען, אַז דער לעבענס־דראַנג איז מסוגל העדאָניסטיש אַנטאַרט צו ווערען. ווען דאָס פאַרגעניגען ווערט דערהויבען צו דער שטופע פון זעלבסטציל און ווען דער פּרעלימינערער פאַרגעניגונגס־קריטעריום ווערט די ענדגילטיגע מאָס פון ווערטען: ד. ה. דאָס פאַרגעניגען קען אוועקגעשטעלט ווערען אַלס לעבענסציל. דערפון קען מען אָבער פאָרט ניט דרינגען די גערעכטיגקייט פון דער העדאָניסטישער ווערטען־לערע, און עס דאַכט זיך מיר, אַז גראַד די עקזיסטענץ פון די פאַרגעניגענס־מענשען פאַרלייקענט אמבעסטען אַט די לערע. דער כאַראַקטער פון אַנטאַרטונג וואָס ליגט באַהאַלטען אין זייערע שטרעבונגען דריקט זיך אויס אין דעם, וואָס זיי פאַרלירען סוף כל סוף אַלע ווערטען. איבעריגענס, איז אַט די העדאָניסטישע אנטאַרטונג פון דעם לעבענסדראַנג אין איינקלאַנג מיט דער פולשטענדיג פאַרקערטער אַנטאַרטונג פון דעם עטישען דראַנג, ווען דאָס ליידען, וואָס געהט נאַטירליך אריין אַלס עלעמענט אין דעם עטישען לעבען, ווערט באַזונדערס אונטערגעשטראָכען און ווערט אַן ענדציל. דעם פולען געגענזאַץ צו דעם פאַרגעניגענס־מענש געפינען מיר אין דעם זעלבסטפּייניגער („העאוטאָנטימאָרומענאָס"). אסקעטיזם, זעלבסט־

פיניגונג ווי אויך די גרויזאמקייט אין אירע גראבע פונקט ווי אין אירע ראפינירטע פארמען, אלס קוואל פון אייגענעם ליידען — און צוזאמען דערמיט געוויסע מערקווירדיגע פארברעכערישע „אנלאגען“ — די אלע דארף מען אנערקענען אלס דיזעלבע אנטארטונגען פון דעם עטיש־הערהאישען דראנג. זייער דעגענעראטיווער כאראקטער, פונקט. ווי די העדאניסטישע אנטארטונג פון דעם לעבענס־אינסטינקט, פארראטען זיך דערמיט, וואס זיי קענען סוף כל סוף ניט פירען צו הארמאנישער באפרידיגונג. אויב מען זאל אורטיילען וועגען די ענדגילטיגע אפשאצונגס־קריטעריומס לויט די ערשיינונגען פון אנטארטונג, קען מען דאך מיט דעם זעלבען רעכט פארטיידיגען דעם גדאנק, אז אין ליידען און אין אומפארגעניגען אנטפלעקען זיך פאר דעם מענש די אורשפרינגליכע ווערטען. און דער פראקטישער שלוס דערפון איז, אז אסקעטיזם און פוריטאניזם אלס לעבענס־גארם מאכען טאקע פונקט אזא זונדערבארען איינדרוק ווי דער העדאניזם אין דער זעלבער ראלע.

מיר זעהען אלזא: דאס פארגעניגען איז בלויז א פרעלימינערער קריטעריום און איז גילטיג אלס אזא מין סמן בלויז פאר א באגרעניצטען געביט פון ווערטען, ווי למשל פאר געוויסע לעבענסווערטען. וועגען דעם, אז דער דאזיגער קריטעריום איז ניט פעלערהאפט קען גאר קיין רייד ניט זיין. פארגעניגען און אומפארגעניגען גיבען ניט קיין שום ענדגילטיגען אורטייל וועגען דעם פאזיטיווען און נעגאטיווען ווערט און זיינען ניט מער ווי וועג־צייכענס פאר דער פארווירקליכונג פון די דראנגען. אומעטום וואו מיר זיינען געצוואונגען זיך צו ווענדען צו די פרעלימינערע קריטעריומס — מחמת די האנדלונגען קענען זיך ניט דערווארטען אויף דער ענדגילטיגער ווערטען־באשטימונג,—זיינען מיר פנים לפנים מיט א געפאר, מיט דער געפאר פון אננעמען אט די פראלעפטישע ווערטען־פעסטשטעלונג אלס די לעצטע און אמת׳ע. אלס אמת׳ע ווערטען־מאס דינט אבער די איבערלעבונג, וואס מיר האבען באצייכענט אלס די פארווירקליכונג פון דעם דראנג; און אויף אזא אופן קערען מיר זיך צוריק צו אונזער טעזיס, אז אט די

בראָדער קריסטיאַנסען

ווערטער ווערן באַגרינדעט דורך די נאַטירליכע דראַנגען פון דעם מענש. וואָס אין זיי ליגט אויך דער קוואַל פון זייער באַדייטזאַמקייט.

די ווערטער וועלכע ליגען פאַרבאָרגען אין דער טיף פון דעם מענשליכען וועזען, דאַרפען פאַר אים זיין אַבסאָליוט באַדייטזאַם. אויף וויפיל ער עמפינדעט זיי, קאָן ער זיך ניט אַפּזאָגען זיי צו אָנערקענען. זיי האָבען פאַר דעם מענש אַ קאַטעגאָרישע באַדייטזאַמקייט. ער קאָן אמת זיין אויפפירונג ניט צופּאַסען צו אָט די ווערטער, ער קאָן זיי אָבער ניט אַפּלייקענען אַלס אַזעלכע און דערביי ניט אַפּלייקענען זיך גופא. זיי זיינען אַ טייל פון אים אַליין. אין אָט דעם זין זיינען זיי זיינע אייגענע געזעצען; ניט קיין כּללים און נאָרמען, וואָס ער האָט זיך אַליין געגעבען אָדער ערפונדען (די אויטאָנאָמיע שליסט אויס יע-דען ווילקיר), און ניט פון דרויסען נעמט ער זיי אָן און מאַכט זיי פאַר זיינע; ער געפינט זיי אין זיך, ווי אַ טייל פון זיין וועזען, ווי אַן עלעמענט דערפון, וואָס שטעלט צונויף זיין באַזונדערען „איך אַליין“. קיין שום אַנדערער מין ווערטער, וואָס זאָל האָבען אַן אומבאַדינגטע באַדייטזאַמקייט פאַר דעם מענש, איז ניט דענקבאַר. יעדער געזעץ, וואָס איז געשאַפען געוואָרען פון דרויסען, דורך ווילקיר, צוואַנג, גע-וואוינהייט, דערציהונג און דעסגלייכען, וועלען פאַר אים קיינמאָל ניט ווערען קיין אוממיטעלבאַר-עמפּונדענער און קאַטעגאָריש-באַדייטזאַ-מער ווערט.

מיר האָבען געזאָגט: די אויטאָנאָמע ווערטער, וואָס וואָרצלען אין דער ווילענס-נאַטור פון דעם מענש, קענען אוממיטעלבאַר אויפ-געפאַסט ווערען אַלס ווערטען; ווי למשל — ביי דער איבערלעבונג פון אַ באַפרידיגטען דראַנג. מיר מוזען אָבער אונטערשטרייכען דאָס וואָרט "קאָנען". די ווערטען-געזעצע, וואָס אין די דראַנגען, מוזען ניט אַלעמאָל אַנטוויקלען זיך צו דער שטופע פון אָפּשאַצענדע אורטיילען. זיי קאָנען אויך בלייבען פאַרבאָרגען. פונקט ווי עס קומען אין דעם מענשען פאָר אינערליכע פּראָצעסען, וואָס זיינען ניט אין איינקלאַנג

קונסט

מיט זיין ווילענס־כאראקטער, אזוי קאנען געמאלט זיין אפשאצונגס־אקטען, וועלכע הארמאנירען ניט דערמיט, וואס איז באמת באדייטזאם פאר דעם מענש, אורטיילענדיג לויט זיין נאטור. די אורזאך איז אין ביידע פאלען איינע און די זעלבע. אויף דער מעגליכקייט פון אזא באציהונג אין דעם מענש, גיט שוין אן אנצוהעריניש אונזער פונאנדערטיילונג אויף א ברייטער און ענגער סוביעקטיווער ספערע. דער ווערטען־געזעץ, וואס דער דראנג אנטהאלט, ווערט בלויז געגעבען אין א פארבארגענער פארם, און ניט אין א באוואוסטזיניגער פארשטעלונג. ער ווייזט זיך קיינמאל ניט ארויס אלס אן אלגעמיינע נארם, נאר בלויז אין דער אנווענדונג צו א באזונדערען פאל, אין דעם פראצעס פון דער אינדיווידועלער באפרידיגונג פון דעם דראנג. דערפאר ווייסען מיר ניט פאראויס, וואסערע ווערטען זיינען פאר אונז באדייטזאם. אפט קומען פאר אזוינע אורטיילס־אקטען, וועלכע זיינען ניט אונטערגעזאגט דורך דעם קריטעריום, וואס ליגט אין דער פארווירקליכונג פון דעם דראנג. דאס נעמט זיך אמאל כאטש צוליב דעם, וואס ניט אלע מאל קאן מען זיך דערוואַרטען אויף דעם ענדגילטיגען אורטייל — וועגען דעם האבען מיר שוין גערעדט. דאן באזירט דער אורטייל אויף פרעלימינערע קריטעריומס, וואס אויף זיי קאן מען זיך קיינמאל ניט פולשטענדיג פארלאזען. חוץ דעם ציהען מיר גערן צו הילף־קריטעריומס אפילו אין אזוינע פאלען, וואו עס איז דערצו קיין נויטווענדיגקייט ניטא. מיר טוען עס אפט דערפאר אליין, וואס עס איז אונז לייכטער מיט זיי צו האבען צו טון; מיר זוכען, צום ביישפיל, א קלארע און ממשות'דיגע פארמולע. אויך טרעפט, אז דער באשטימענדער פראצעס פון דעם דראנג, וואס פארווירקליכט זיך, שטויסט זיך אן א שטעריניש, ווערט אפגעמעקט אדער פארשטעלט דורך גלייכצייטיגע, געגענזעצליך ווירקענדע מאמענטען פון דעם זעלבען. ווען מיר שטעהען פנים לפנים מיט א נעלכען עס איז געגענשטאנד, פארכאפט ער אונז זעלטען אינגאנצען. ער דארף אבער אויף אזוי פיל אנפילען אונזער באוואוסטזיין, אז מיר זאלען זיין זיכער אין דעם, אז אונזער איבערלעבונג אין דער געגענווארט פון דעם אביעקט אנטפלעקט אונז זיין ווערט, און זי — די איבערלעבונג —

איז ניט פאַרבונדען מיט אנדערע אביעקטען. דערצו קומען נאָך צו פאַרשידענע פאַרקריפּלונגען, וועלכע אנטשטעהען אלס רעזולטאַט פון דער פילפאַכיגקייט פון די מענשליכע דראנגען און פון די ווערטען־סיסטעמען. די שטאַרקסטע אפּוועגדונג פון דעם ענדגילטיגען ווער־טען־קריטעריום באשטעהט אבער אין דער מאַסע פאַרטיגע שאַצונגס־אורטיילען, וואָס מיר נעמען איבער פון אנדערע, וועלכע שטעמפּלען זיך אַפּ אין אונז דורך דער דערציהונג, דורך דער געוואוינהייט, און וואָס ברענגען צו איינגעוואָרצעלטע טענדענצען אין אונזערע אורטיי־לען. זיי זיינען שטענדיג ביים האנט און באַפרייען אונז פון דער מִי צו זוכען אַן אייגענע מיינונג און זי פאַרזיכטיג אויסאַרבייטען פון דער גאנצער כאַאָטישער מאסע אינערליכע איבערלעבונגען. דערפון ווערט פאַרשטענדליך, אז ניט אלע אונזערע מיינונגען זיינען אין איינ־קלאַנג מיט די ווערטען, וואָס זיינען באַדייטזאם פאר אונז, אז ניט אלע אונזערע מיינונגען זיינען ריכטיג, קלאָר, אַז כאָטש די באַדייט־זאמקייט פון ווערטען אַנטשטעהט אין דעם סוביעקט גופא, איז פונ־דעסטוועגען פאַראַנען א חילוק צווישען א פאַלשער און א ריכטיגער מיינונג; און אז כאָטש דער מענש איז די מאס פון אלע אייגענע ווער־טען, איז ניט יעדע מיינונג זיינע ריכטיג. דערמיט אליין ווערט אָפּ־געלייקענט דער סקעפּטישער שלוס, וואָס די סאָפיסטען ציהען פון דעם באגריף „אויטאָנאָמיע פון ווערטען“. דער מענש איז די מאָס פון די אורשפּרינגליכע ווערטען, אָבער דערביי פאַרבלייבט דער חילוק צווי־שען ריכטיגע און פאַלשע אפּשאַצונגען. די באַדייטזאַמקייט פון ווער־טען באַזירט דאָך ניט אויף דעם אקט פון אורטיילען; גיכער דאַרף דער לעצטער זיך צופּאַסען צו דער באַדייטזאמקייט. די באַדייטזאמ־קייט פון די ווערטען איז ניט אויבענאויף און וואָרצעלט אין דעם עצם פון דער מענשליכער נאַטור. און אונזערע אפּשאַצונגען זיינען אויף אַזוי פיל ריכטיג אָדער פאַלש, אויף וויפיל די אימאַנענטע ווערטען־געזעצע געפינען זייער אויסדרוק אין יענע „יאָ“ און „ניין“, מיט וועל־כע מיר באַשטימען אונזער באַציהונג צו זאכען; אויף וויפיל עס דריקט זיך יא אָדער ניט אויס אין זיי דער אוממיטעלבאַר עמפּפונדענער ווערט.

קונסט

קיין אנדער אופן צו באגרינדען די פעלערהאפטיגקייט פון אזוינע אור־טיילונגען קאן ניט זיין.

מיר האבען קלאר געמאכט די סכעמע פון דער אלגעמיינער לערע וועגען אויטאנאמע ווערטען און אפגעגרעניצט דעם באגריף ווע־גען זיי פון די צעדרעהטע טייטשונגען מצד דעם סקעפטיציזם. יעצט איז בלויז נויטיג צו געבען א קורצע כאראקטעריסטיק פון זייער גע־גענזאץ — די העטעראנאמע ווערטען, און מיר וועלען באקומען דעם מאטעריאל פאר דעם ענטפער אויף אונזער פראגע: זיינען די עסטע־טישע ווערטען אויטאנאם אדער העטעראנאם?

כדי זיך בעסער צו אריענטירען, לאמיר נעמען א משל. די געזע־צען פון דער שפראך, פונקט ווי דער גרעסטער טייל דערפון, וואס רופט זיך זיטען און מאראל, טראגען באשיינפערליך א העטעראנאמען כא־ראקטער. די שפראך קאן אנטהאלטען אין זיך געוויסע אויטאנאמע מעגליכקייטען, אבער פאר די מערסטע מענשען עקזיסטירען זיי ניט. און דער עיקר זיינען זיי ניט וועזענטליך פאר דער שפראך גופא. דער־פאר אונטערווארפט זיך יעדער איינער ניט פארטראכטענדיג זיך אין דעם טראדיציאנעלען געזעץ, מיט וועלכען ער האט זיך צונויפגעלעבט, וועלכען ער האט אנגענומען געצוואונגענערהייט אדער פרייוויליג אפילו דארט, וואו די שפראך פארלעצט דאס לאגישע אדער עסטעטישע גע־פיל. פרעגט אים פון וואנען ער ווייס די באדייטזאמקייט פון די גע־זעצען, לויט וועלכער די און די זאך ווערט אזוי און אזוי אנגערופען, און דאס און דאס ווארט ווערט אזוי געשריבען און ארויסגערעדט; פון וואנען מען מעג באנוצען אט די און די קאנסטרוקציע, און פאר וואס דאס איז ריכטיג און אלעס אנדערע איז ניט ריכטיג, וועט ער זיך מוזען מודה זיין, אז זיין באקאנטשאפט מיט אט די אפשאצונגס־כללים שעפט ער ניט פון זיך אליין, אז ער האט זיי גענומען ביי דער טרא־דיציע און זיי האבען א באדייטזאמקייט בלויז דערפאר, וואס זיי הא־בען זיך דערווארבען בירגער־רעכט. אמת, עס איז פאראן עפעס

בראָדער קריסטיאַנסען

אזוינס, וואָס קאָן אריינפירען אין א טעות און פאַרשטעלען די אמת'ע זאַך־לאַגע: דאָס איז דער „זין פאַר שפּראַך", וועלכער גיט צו דעם אור־טייל א פאַלשען אויסזעהן פון זעלבסטשטענדיגקייט, גלייך מען וואָלט געקאָנט מיט דער הילף פון אן אוממיטעלבארער עמפּינדונג פעסט־שטעלען, וואָס איז לינגוויסטיש ריכטיג אָדער פאַלש. אבער דער זין פאַר שפּראַך איז ניט עפּעס אנדערש ווי א טענדענץ, וואָס האָט זיך איינגעוואָרצעלט א דאנק דער געוואוינהייט, א טענדענץ צו דערוואַר־טען דאָס ערשיינען פון אנאַלאָגיש פאַלען. דערביי, פאַרשפּרייט זיך די באַנוצונג פון טראַדיציאָנעלע אָפּשאַצונגען אויך אויף אזוינע איינ־צעלנע פאַלען, וועלכע זיינען נאָך אליין ניט אריין אין געוואוינהייט. אַלץ באשטעהט, הייסט עס, אין א מעכאַנישער שלום־ציהונג על פּי אנאַלאָגיע. די אורטיילונגען, וואָס שטיצען זיך אויף דעם שפּראַך־זין, ערשיינען פאַרט אַלס איבערגענומענע פון דער וועלט פון קאָנווענ־ציאָנעלע באגריפען, כאָטש דאָס ווערט אונז קלאָר אויף אַן אינדירעק־טען אופן. די העטעראָנאמע ווערטען קאָנען ניט אוממיטעלבאַר עמ־פונדען ווערען אַלס ווערטען. זיי באַזיצען דעריבער ניט די נויטיגע באַדייטזאַמקייט פאַר דעם סוביעקט. זיי מאַכען אונז אַלע מאָל מער אָדער ווייניגער פילען, אַז אנשטאָט דעם אויגענשיינליך־באַדייטזאַמען, קאָן נאָך זיין אַן אַנדער באַדייטונג.

נו, און מיט די עסטעטישע ווערטען, איז דען ניט די זעלבע זאַך? אויך דאָ איז יעדער איינער צונויפגעוואַקסען מיט דער טראַדיציע. די קונסטווערק און די קינסטלער ערשיינען פאַר אונז גלייכצייטיג מיט פאַרטיגע מיינונגען וועגען זיי, און פון אנדערע דערוויסען מיר זיך, ווער עס זיינען די בעסטע קינסטלער און וואָס עס זיינען זייערע בעס־טע ווערק.

איינגיכען נעמט מען אויך באַמערקען, אַז געוויסע בליקען זיינען אַ סמן פון בילדונג און באַרעכטיגען דעריבער די פּרעטענזיעס אויף סאָ־ציאַלען פּאַרצוג. צוליב דעם ווערט לייכט געבוירען א גרייטקייט אי־בערצונעמען אָט די בליקען, כדי אויף אַזאַ אופן אריינצוטרעטען אין דעם פּריווילעגירטען קרייז פון עסטעטיש־געבילדעטע מענשען. איז ניט קלאָר דערפון, אַז די מיינונגען זיינען העטעראָנאָם? אונז בלייבט

דארום בלויז איבער צו זעהען, צי מען קאן אויסקומען בלויז מיט זיי.

יעדערער אליזא ווידערהאלט אין אנפאנג פרעמדע מיינונגען. באַקומענדיג אבער די מעגליכקייט צו באקענען זיך נענטער מיט די קונסטווערק, באמערקט ער איינגיכען אין זיך אליין די פעהיגקייט צו אורטיילען וועגען אזוינע ווערק, וואס וועגען זייער ווערט האט ער נאך פריער פון קיינעם ניט געהערט. מיט פרייד באמערקט ער, אז זיינע אייגענע מיינונגען ווערען באשטעטיגט, ווען ער דערוויסט זיך די מיינונגען פון אנדערע. ער איז, אלזא, אימשטאנד אליין צו אורטיילען וועגען קונסט. אין אים האט זיך אנטוויקעלט עפעס אזוינס, וואס איז ענליך צו דעם זין פאר שפראך, נעמליך: די פעהיגקייט און די טענדענץ אנצואווענדען די אויפגעכאפטע אורטיילען צו אנאלאגישע פאלען.

דאס וואס איז אויסערליך ענליך צו די אנערקענטע קינסטלערישע מוסטערען איז גוט; דאס וואס שטעלט מיט זיך פאר אן אפנייגונג פון אט די מוסטערען איז שלעכט. אויף אזא אופן קומט אויס, אז ווען מען האט פאר זיך א ניי ווערק דארף מען אנטשיידען וועגען זיין ווערט, אדער ניט־ווערט ניט ווארטענדיג גאר, וואס עס וועלען זאגען וועגען דעם די אויטאריטעטען. אט דער מעטאד פון אנאלאגיעס גיט זיך מסתמא איינעם לייכטער, אן אנדערען — שווערער. אבער די שפראך־פעהיגקייטען ביי די מענשען זענען דאך אויך פארשידען.

לאמיר אין דעם פאל אננעמען, אז מיר האבען פאר זיך גוטע פעהיגקייטען. צו וואס קאנען זיי פירען? זיינען זיי גענוג צו דערקלערען די קונסט־ערשיינונגען? פאר דעם קונסט־קריטיקער, גלויב איך, איז דאס גענוג. דער גוט־באגאבטער מענש וועט מיט זיינע אורטיילען שטענדיג אביסעל מקדים זיין אנדערע. ווען זיי וועלען אים דעריאגען, וועלען זיי מוזען איינשטימיג זיין מיט אים, ווייל זיי באנוצען זיך דאך מיט דעם זעלבען מעטאד פון אנאלאגיעס, וואס ער. אויף אזא אופן ווערט טאקע איינער א באגלויבטער אויטאריטעט און טאן־געבער אין די געבילדעטע קרייזען. אזא מין העטיראנאמישע קריטיק וועט אבער זיך אויסצייכענען מיט איין באזונדערען כאראקטער־

בראָדער קריסטיאַנסען

שטריד: מיט פולשטענדיגער הילפלאָזיגקייט ווען זי באַגעגענט אַן אָריגינעל ווערק פון אַ נייער שאַפונגס־קראַפט. דאָס דאָזיגע ווערק איז דאָך ניט ענליך צו די טראַדיציאָנעלע מוסטערען, כמעט גיכער פון אַלץ טרעט עס אַזוי אומאַנגענעם אָפּ פון דעם שאַבלאָן, אַז דער קריטיקער קאָן זיך גאָר נישט געוויס אַנזידלען. מיט איין וואָרט אַט די קונסט־קריטיק וואָלט געווען פונקט אַזאַ, ווי עס איז טאַקע די קריטיק פון אונזער צייט.

איז אָבער ניט מעגליך זיך פאָרצושטעלען, אַז ניט קוקענדיג אויף דער העטעראָנאָמישקייט פון די עסטעטישע ווערטען, זאָלען עקזיסטירען ליבהאָבער און ליידענשאַפטליכע פאַרערער פון קונסט? געוויס יאָ. זעהען מיר דאָך אויף דעם ביישפּיל פון די קאָלעקציאָנערען פון פּאָסטמאַרקען און אַנדערע אַנטיקען, ווי אינטענסיוו עס קאָן אויסוואַקסען די ליידענשאַפט צו ריין רעלאַטיווע ווערטען. דעמאָלט אָבער וואָלט דער קונסט־מאַרק, וואָס וואָלט באַשטימט געוואָרען דורך אַזוינע געשמאַקען, זיך פאַרראַטען דורך אַ גאַנצער רייע כאַראַקטער־שטריכען. צו זעלטענהייטען וואָלט מען אַרויסגעוויזען אַ גוואַלדיגען רעספּעקט. און בנוגע ווערק פון די פאַרגאַנגענע עפּאָכען וואָלטען די מבינים זיך פאַרנומען מיט היסטאָרישע אייגנצעלהייטען. דער איינפלוס פון דער געשיכטע וואָלט געהערשט אין אַלע אָפּשאַצונגען, די זעלטענקייט און די קאַפּריזען פון דער מאָדע וואָלטען באַשטימט די פּרייזען. און עס וואָלט געקאָנט פּאַסירען, אַז מען וואָלט געצאָלט משוגע׳נע געלדער פאַר אַזוינע באַנאַליטעטען, ווי די ענגלישע פאַרביגע גראַווירען בלויז דערפאַר, וואָס זיי זיינען גראָד אַריין אין דער מאָדע, אָדער פאַר די „ברייטע ברעגען" פון דער פאַרצייטיגער גראַפיק, צוליב דעם וואָס זיי זיינען אַן אַנטיק. מיט אַנדערע ווערטער: דער קינסטלערישער מאַרק וואָלט טאַקע פונקט אַזוי אויסגעזעהען, ווי ער ערשיינט היינט צו טאָג.

אַז די העטעראָנאָמישע אורטיילען, ווידער, זיינען געוויס פאַר דער געשיכטע פון קונסט, דאָס נויטיגט זיך קוים צו באַווייזען. דער היסטאָריקער וואָלט אפילו ניט געווען מחויב צו באַנוגענען זיך מיט דער

קונסט

אויספארשונג פון די שיקזאלען אדער דאטירונגען פון די ווערק, מיט דער איבערגעבונג אין פארגלייכונג פון די סיוזשעטען. ער וואלט געקאנט אנאליזירען סיי די טעכניק, סיי דעם כאראקטער פון דעם פארשטעלונג־אופן; ווייזען אונז, למשל, ווי אין דער אנטוויקלונג פון דער פלאסטיק באפרייט זיך דער מענשליכער קערפער ביסלעכווייז פון דער ארכאאישער אומגעלומפערטקייט און ערווערבט זיך א פרייערע באוועגליכקייט פון די גלידער; ווי אזוי און ווען עס איז אין דער מאלעריי אנטדעקט און פארפאלקאמט געווארען די פערספעקטיוו פון רוים, ווי די קונסט דערנענטערט זיך אלץ מער צו דער נאטור, גיט, ענדליך, איבער לופט, ליכט, אלע אטמאספערישע ערשיינונגען, און באוועגט זיך כסדר פאראויס. אזא היסטאריקער וואלט אויפגעכאפט אלע אויסערליכע שטריכען, וואס כאראקטעריזירען א געגעבענע עפאכע אין דער געשיכטע פון קונסט, ער וואלט דורכגעאנאליזירט די היסטארישע סטילען א. א. וו. קורץ גערעדט, ער וואלט טאקע ווידער געטאן און געשריבען פונקט דאס זעלבע, וואס מיר געפינען אין די היסטארישע ווערק פון מיטעלמעסיגקייטען. ענדליך איז דער העטעראנאמישער אפשאצונגס־מעטאד פיליכט אויך גענוג פאר דער אויסבילדונג פון א קינסטלער גופא. ווער עס פארמאגט נאך דערצו א ריכטיג אויג, א געשיקטע האנט און א טאלאנט נאכצומאכען, דער וועט מאלען און קלעפען; און דער, ביי וועמען עס פליסט א רייכער פלוס פון ווערטער און קלאנגען־אסאציאציעס, וועט שרייבען פערזען.

אזא קינסטלער וועט נאכמאכען די אים צוגענגליכע ווערק אדער די ווירקליכקייט, און זי אנטאן אין טראדיציאנעלע פארמען. צי ער וועט זיך האלטען אן די אלטמאדישע אדער נייסטע סטיל־קאנווענציעס, דאס הענגט אפ פון דעם אונטערשייד פון ריכטונגען צווישען די אקאדעמיסטען און מאדערניסטען, און האט ניט קיין גרויסע באדייטונג. אזא מין קונסט צייכענט זיך אלע מאל אוים מיט דער זעלבער פוסטקייט פון פארמען, צו וואס פאר א ריכטונג זי זאל ניט באלאנגען. דערביי מעגען זיך די פארמען זיין מי יודע ווי פרעטענציעז. זייער שפראך וועט שטענדיג זיין אן פארבינדונג, און וועט זיך קיינמאל ניט אויפהויבען איבער דער פלאך פון טריוויאליטעט. אזא

קונסט, הייסט עס, וועט זיין פולשטענדיג ענליך צו דער, וועלכע מען באַגעגענט טאקע ביי ס׳רוב אַזוי גערופענע קינסטלער.

מיר קאָנען זיך, אַלזאָ, פאָרשטעלען אַ געבילדעטע סביבה, וואָס לעבט אויסשליסליך אויפ׳ן חשבון פון העטעראָנאָמישע אורטיילען, און וואָס באַוועגט פאַרט פאסיוו אָדער אקטיוו די קונסט; אַ סביבה, וואָס האָט זיך אירע קינסטלער, קריטיקער, געזעלשאַפטען פון קונסט־ליב־האָבער, קונסט־היסטאָריקער און קאַלעקציאָנערען. און די טוערס, וואָס קומען פון אָט דעם קרייז מעגען זיין זיכער, אַז זיי וועלען צופרידענ־שטעלען די בעסטע געבילדעטסטע פאָרשטעהער פון זייער צייט, ווייל זיי אַלע בינדט צונויף איינע און דיזעלבע רירענדע האַרמאָניע פון אורטיילען. און אַז עס האַנדילט זיך ניט בלויז אום אַ מעגליכקייט, קאָנען מיר זיך לייכט איבערצייגען, באַטראַכטענדיג פון דער נאָענט די׳ סביבה פון אונזערע קריטיקער, קינסטלער און קונסט־פאַרערער.

אויב, הייסט עס, עס עקזיסטירען באמת העטעראָנאָמישע ווער־טען. און אויב די העטעראָנאָמיש־באַגרינדעטע אורטיילען ערקלערען צופרידענשטעלענדיג די אָביעקטיווע ערשיינונג פון דעם קונסט־לעבען — וואָס איז אַלזאָ דערפון געדרונגען? צי דאַרף מען ניט אמאָל, האַל־טענדיג זיך פאַרזיכטיג אָן די פאַקטען, אנהויבען צו צווייפלען אין דער אויטאָנאָמיע פון עסטעטישע ווערטען?

אין דער אמת׳ען, איז ריכטיג פונקט דאָס פאַרקערטע, און מיר קאָנען דערפון לערנען, אַז ניט די פאַקטישע, נאָר די פאָסטולירענדע איינגעשאַפטען באַשטימען די ווערטען־באַגריפען. די עסטעטישע אור־טיילען, וועלכע זיינען פקאַטיש געבויט אויף אַ העטעראָנאָמישען באַ־זיס, זיינען דער בעסטער באַווייז דערפון, אַז די אויטאָנאָמיע איז ניט אָפּצוטיילען פון דעם עצם פון עסטעטישע ווערטען. יעדער העטעראָ־נאָמישער אורטייל וועגען קונסט לייקענט דאָך אָפּ זיין העטעראָנאָמען כאַראַקטער, מחמת ער האָט פרעטענזיעס אויף אויטאָנאָמישער אָפּ־שטאַמונג. יעדער געבילדעטער מענש פראָטעסטירט געגען דער באַ־הויפּטונג, אַז ער חזר׳ט פשוט איבער פרעמדע מיינונגען, און שלעפּט זיך ווייטער אויף די קוליעס פון אַנאַלאָגיע. ער פאַרזיכערט, אַז ער פילט אַליין אוממיטעלבאַר די שענקייט פון דעם קונסטווערק. די

קונסט

מערסטע זאגען עס מיט פולער איבערצייגונג, ווייל די פארשפרייטונג פון פרעמדע בליקען מיט דער הילף פון שלוסציהונגען על פי אנאלאגיע באפעסטיגט ביי זיי דעם גלויבען אין דער אריגינאליטעט פון זייער קונסט־זיין. אויף אזא אופן לייקענט דער העטעראנאמישער אורטייל אפ זיין אמת'ע נאטור און אנערקענט, אז יעדע עסטעטישע אפשאצונג מוז באזיצען דעם כאראקטער פון זעלבסטשטענדיגקייט און דערמיט אליין באווייזט ער, אז די אויטאנאמיע איז ניט אפצוטיילען פון דעם עצם פון די עסטעטישע ווערטען.

נאך א באווייז פון אט דעם געדאנק, קאן מען געפינען אין פאלגענדען. וויבאלד עס אנטשטעהט אן עמפינדונג פון א ווערט, גיט זי דערמיט צו דעם עסטעטישען ווערט אן אומבאדינגטע און נויטווענדיגע באדייטזאמקייט. איך הער מוזיק און בין פארכאפט פון איר שעהנקייט. קאן עס געמאלט זיין, אז אט די מוזיק זאל זיין ניט שעהן? די פראגע שיינט צו זיין אן אומזין. עס קאן, נאטירליך זיין, אז איך זאל ניט דערפילען אט די שעהנקייט, דאס בין איך גרייט מודה צו זיין. אבער קוים האב איך זי יא אנטדעקט, ווייס איך שוין, אז זי קאן ניט זיין ניט שעהן. מיר איז אלץ איינס, צי איך האב זי אלע מאל אזוי געפילט, און צי איך בין זיכער, צי איך וועל ווען עס איז ווידער שטעהן פאר איר מיט פונקט אזא געעפענטער נשמה. איך ווייס אויך ניט, צי אנדערע עמפינדען אויך פונקט אזוי די זעלבע שעהנקייט. וועגען דעם אלעמען טראכט איך ניט. די דאזיגע מוזיק איז פשוט שעהן, און דערביי האט צו דעם דאזיגען ווערט דער ווילקיר קיין שום שליטה ניט. ניט מיינער און ניט קיין פרעמדער ווילען האט אים באשטימט. אט די אומבאדינגטע באדייטזאמקייט, אדער, רעדענדיג סוביעקטיוו: אט דאס געפיל פון נויטווענדיגקייט, וואס ליגט אין דעם אורטייל, איז מעגליך בלויז ביי אויטאנאמישע ווערטען. זיי מוזען ערשיינען פאר דעם סוביעקט אלס אומבאדינגט באדייטזאם, אויב זיי האבען זיך נאר אנטפלעקט פאר אים אלס ווערטען. זיי האבען ווי פאראנקערט זיך

בראָדער קריסטיאַנסען

אין דער טיף פון זיין נשמה, און דער סוביעקט קאַן זיי ניט אַפּלייקענען, ניט אָפּזאָגענדיג זיך פון זיך אליין. מעג די זעלבסט באַהויפּטונג פון דעם סוביעקט זיך אויסווייזען יעדען זייטיגען צושויער אלס צופעליג — פאַר דעם סוביעקט גופא איז דאָס די לעצטע אינסטאַנץ. און בלויז דאָס, וואָס וואַרצעלט אין זיין נאַטור, קאַן פאַר אים האָבען אַן ענדגילטיגע נויטווענדיגע באַדייטזאַמקייט. די העטעראָנאָמישע ווערטען, פאַרקערט, זיינען אין זייער באַדייטונג שטענדיג צופעליג פאַר דעם סוביעקט. די אָנגענומענע געוואוינהייטען פון שפּראַך־געברויך, למשל, זיינען בלויז אַ פאַקט ביי דער אַנטשיידונג פון דעם, וואָס איז ריכטיג, און וואָס איז ניט ריכטיג. מען קאַן זיך לייכט פאָרשטעלען, אַז דאָס אַלעס זאָל זיין אַנדערש, עס איז אין דעם ניטאָ קיין שום נויטווענדיגקייט. דאָס, וואָס ערשיינט אלס ריכטיג דערפאַר, ווייל אַזוי איז צופעליג אָנגענומען, קאַן אויך זיין ניט ריכטיג. דאָס זעלבע קאַן מען זאָגען וועגען די מאָראַלישע זיטען און געוואוינהייטען, און וועגען יעדען אַנדערען העטעראָנאָמישען ווערט. אָבער דאָס וואָס איז שעהן, און ווערט עמפּונדען אלס שעהן, קאַן ניט זיין עפּעס אַנדערש, ווי שעהן.

קוקט זיך צו צו אַט דיביידע מאָמענטען פון עסטעטישען אורטיילען: צו דער פּרעטענזיע אויף אָריגינאַליטעט און צו דער אַנערקענונג פון דער אומבאַדינגטער ווערטען־באַדייטזאַמקייט — און די אויטאָנאָמיע פון עסטעטישע ווערטען וועט פאַר אייך ערשיינען אויסער יעדען צווייפעל. מען וועט אונז אפשר טאַדלען דערפאַר, וואָס מיר זוכען צו באַווייזען זאַכען, אין וועלכע קיינער צווייפעלט אייגענטליך ניט. מיר האָבען אָבער פריער געמוזט ווערען אַבסאָלוט זיכער אין דעם פּרט פון אויטאָנאָמיע, כדי אָנצונעמען אויך אירע פאָלגען. און די דאָזיגע פאָלגען באַשטעהען אין אַט וואָס.

אויב די עסטעטישע ווערטען זיינען אויטאָנאָם, דאַן פאַרמאָגען זיי אַן אומבאַדינגטע באַדייטזאַמקייט פאַר דעם איינצעלנעם סוביעקט. אָבער וואָס אַנבאַלאַנגט די ווערטען גופא, איז עס ניט דוקא

קונסט

וועזענטליך פאר זיי, אז זיי זאלען האבען א באדייטזאמקייט פאר דער מערהייט סוביעקטען. זיי זיינען אינדיווידועל באדייטזאם אבער ניט אלגעמיין באדייטזאם. זייער באדייטונג, וואס האט איר באגרינדונג באקומען אין דער ווילענס־נאטור פון דעם איינצעלנעם סוביעקט, געהט ניט ארויס פון די גרעניצען פון דעם סוביעקט. דאס זעלבע, וואס איז שעהן פאר מיר, קאן זיין עקעלהאפט פאר אנדערע. וויפיל סוביעקטען!—אזוי פיל זעלבשטענדיגע ווערטען־צענטרען, אזוי פיל ספערען פון באדייטזאמקייט, מחמת „איך", „דו" און „ער" — זיינען ניט אידענטיש. אויב די לעצטע אינסטאנץ פאר דער באַ־שטימונג פון דעם שעהנעם אדער ניט־שעהנעם ליגט אין דעם איינצעל־נעם סוביעקט, דאן פארמאגט יעדער איינער זיין אייגענע מאס, וואס פאסט זיך בלויז פאר אים, און מער פאר קיינעם ניט. בלויז אין דער אינערליכער איבערלעבונג אנטפלעקט זיך דער עסטעטישער ווערט פון זאכען, און מעגען אפילו אנדערע זיך דערוויסען פון דער דאזיגער איבערלעבונג, איז זי פאר זיי פארט ניט קיין בינדענדע אנטפלעקונג פון ווערט. זי פאדערט אונטערוואַרפונג בלויז ביי דעם, וואס לעבט זי איבער, און פון אנדערע — ניט. פאר די עסטעטישע ווערטען קאן ניט זיין קיין אינטער־סוביעקטיווער אלגעמיינער קריטעריום.

פונדעסטוועגען באטראכט יעדער איינער, וואס האלט עפעס פאר שעהן זיין אורטייל אויך ריכטיג פאר אנדערע. ער דענקט, אז זיין אורטייל האט צו טאן מיט א ווערט, וואס איז באדייטזאם פאר אלע. איך זאג ארויס מיינע בליקען, איך גיב זיי איבער צו אנדערע, און ער־ווארט, אז מען זאל מיט מיר איינשטימען. מיין אורטייל פאדערט איינשטימיגקייט. און אפילו ווען איך ווייס, אז זיי האבען אן אנדער מיינונג, שטרעבט מיין אורטייל פארט צו ווערען בינדענד אויך פאר זיי. זיי זיינען מחויב צו אורטיילען אזוי און אזוי. דער אמת, וואס איך האב אנטפלעקט, דארף זיין אן אמת אויך פאר זיי. איך האלט מיין אורטייל פאר ריכטיג פאר אלעמען. ריכטיג — אין וועלכער הינזיכט? אין דער הינזיכט פון מיין אינערליכער ווערטען־איבער־לעבונג? אבער די לעצטע ווערט דאך אוממיטעלבאר עמפונדען בלויז

פון מיר אליין און ניט פון אנדערע, און דערפאר קאן זי בלויז פאר מיר אליין און ניט פאר אנדערע זיין די בינדענדע מאס פון ווערטען. ווען איך זוך צו דערגרייכען אן אלגעמיינע באדייטזאמקייט פאר מיין אורטייל, איז עס ניט קיין באווייז, אז איך ערווארט אן אלגעמיינע מאס פון ווערטען? געוויס. זי איז אבער אוממעגליך פאר די אויטאנאמישע ווערטען. מיין אורטייל פאדערט איינשטימיגקייט מצד אנדערע; ווי אזוי קאן איך זי אבער פאדערען, ווען איך וויים, אז זייערע איבערצייגונגען ווערען באשטימט בלויז דורך זייערע אייגענע ווערטען־איבערלעבונגען? נעמט ניט יעדע דיסקוסיע וועגען עסטעטישע ווערטען אן פאראויס אן אלגעמיינע מאס פאר די מיטשפרעכער? אזא מאס איז אבער נישטא, אויב די עסטעטישע ווערטען זענען אויטאנאם. מיר רעדען אויך וועגען א גוטען און א שלעכטען געשמאק. די עסטעטישע אורטייל־פעהיגקייט פון יעדען איינעם, ווערט אויך, הייסט עס, פון איר זייט באזונדערס אפגעשאצט. אויב איך באצייכען אלס שלעכטען געשמאק ניט בלויז יעדען אורטיילס־אקט, וואס איז אנדערש ווי מיינער — און דא מוז ליגען אן אנדער זין, מחמת דער חילוק צווישען גוטען און שלעכטען געשמאק דריקט זיך אויס אין אן אינטער־סוביעקטיווער פארם — דאן געהען מיר ארויס פון דער הנחה, אז די ווערטען־איבערלעבונגען פון דעם איינצעלנעם סוביעקט זיינען ניט דאס לעצטע קריטעריום פון דעם שעהנעם, אז עס איז פאראן א העכערע געריכט־אינסטאנץ, אז עס איז פאראן אן אינטער־סוביעקטיווע מאס פון שעהנעם און ניט־שעהנעם, וועלכע שטעהט *איבער* דעם איינצעלנעם סוביעקט. וויבאלד דער געשמאק אליין ווערט פון זיין זייט אפגעשאצט, דאן קאן ער ניט זיין דער לעצטער קריטעריום פון שעהנעם. נאר אויב די עסטעטישע ווערטען זיינען אויטאנאם, דאן מוז די לעצטע ענטשיידונג אפהענגען פון דער אורטיילס־פעהיגקייט פון יעדען באזונדער, און זיין געשמאק קאן ניט איבעראנייס געשאצט ווערען. וויבאלד די עסטעטישע ווערטען זיינען אויטאנאם, פארלירט במילא יעדער אונטערשייד צווישען גוטען און שלעכטען געשמאק וועלכען עס איז זין.

פון דער צייט פון קאנט'ען זיינען מיר געוואוינט מיט איין אטעם

אַרויסצוזאָגן די ווערטער אָבליגאַטאָרישקייט און אַלגעמיינע באַדייטזאַמקייט, גלייך ווי זיי וואָלטן אַבסאָלוט געמיינט איינס און דאָס זעלבע. גיכער קאָן עס זיך אויסווייזן, אַז ריכטיג איז פּונקט דאָס פאַרקערטע. די אויטאָנאָמישע ווערטען, זיינען אָבליגאַטאָריש דאָרט, וואו זיי האָבן בכלל אַ באַדייטזאַמקייט. זייער באַדייטונג פאַר דעם סוביעקט, פאַר וועלכען זיי זיינען באַדייטזאַם, איז ניט צופעליג. און די נויטווענדיגקייט פון זייער באַדייטונג שטעלט מיט זיך פאַר זייער וועזענטליכע אייגענשאַפט. פאַרקערט, אַן אינטער־סוביעקטיווע אַלגעמיינע אָבליגאַטאָרישקייט קאָן ניט זיין וועזענטליך פאַר די אויטאָנאָמע ווערטען. שוין די אומבאַדינגטקייט גופא פון זייער באַדייטונג שליסט אויס יעדע באַציהונג צו דעם „זיין" פון אַנדערע סוביעקטען. די מוזיק, וועלכע באַצויבערט מיך מיט איר שעהנקייט, איז אַ ווערט פאַר מיר — אַלץ איינס, צי עס זיינען דאָ מיט מיר אַנדערע מענשען צי ניט, אַלץ איינס, וואָס עס זאָל ניט זיין באַדייטזאַם פאַר אַנדערע. די אַבסאָלוטקייט פון דער באַדייטזאַמקייט, וואָס קער זיך ניט אָן מיט קיינעם, אַ חוץ מיט דעם איינצעלנעם סוביעקט — מחמת זי האָט אירע וואָרצלען אין זיין נאַטור — אָט די אַטאָמיזירט טאַקע די באַדייטזאַמקייט פון די אויטאָנאָמע ווערטען.

פון דער אַנדער זייט איז עס פולשטענדיג קלאָר, אַז פאַר די העטעראָנאָמיש־באַגרינדעטע ווערטען קאָן די אינטער־סוביעקטיווע באַדייטונג זיין זעהר וועזענטליך. אַלס ביישפּיל וועלען מיר ווידער אָנווייזען אויף דער שפּראַך. די שפּראַך־געזעצען שטרעבען צו זיין בינדענד פאַר אַ סך. אויב עס איז פאַראַן אַ געמיינזאַמקייט פון עסטעטישע ווערטען אויף דעם באַזיס פון העטעראָנאָמיע — מיר האָבען שוין אָנגעוויזען אויף דער מעגליכקייט פון אַזאַ געמיינזאַמקייט און אויף איר פּראַקטישער עקזיסטענץ, און מיר וועלען זיי אָנרופען פון קורצקייט וועגען פשוט „בילדונג", דערביי וועלען מיר וויינציג וואָס אָפּוועגדען זיך פון דעם וועזענטליכען זין פון אָט דעם טערמין — דאָן איז דער צוואַנגס־כאַראַקטער פון דעם עסטעטישען אורטייל אין דעם קרייז פון געבילדעטע מענשען זעלבסטפאַרשטענדליך. דאָ וועט יעדער אורטייל אַרויסטרעטען מיט דער פּרעטענ־

זיע אויף אַן אינטערסוביעקטיווער באַדייטונג, און די ריכטיגקייט אָדער פאַלשקייט פון די אָפּשאַצונגען ווערען פאַרשטאַנען אין אַן אינטער־סוביעקטיווען זינען, מחמת מיט אַט דער געמיינזאַמקייט פון אַנזיכטען זיינען פאַרבונדען געוויסע סאָציאַלע פּריווילעגיעס. דערפאַר דאַרף מען אַט די געמיינזאַמקייט אונטערשטיצען. דער אורטייל וויל דאַ זיין אַ באַווייז פון בילדונג און ער טאָר דעריבער ניט אַרויס פון די גרע־ניצען פון אַלגעמיינער באַדייטזאַמקייט. דאַ איז פאַראַן אַן אַלגעמיי־נער, פאַר יעדען איינעם צוגענגליכער מאַסשטאַב פון אורטיילען: דער אויטאָריטעט, די געזעלשאַפטליכע מיינונג, די אַנערקענטע קלאַסיקער פון דער געגעבענער עפּאָכע, די מאָדע. דאַ גרעניצט זיך אויך אָפּ דער גוטער געשמאַק פון דעם שלעכטען, מחמת דערפון איז אָפּהענגיג דער סאָציאַלער פּאַרצוג. אַ גוטען געשמאַק האָט דער, וואָס חזר'ט איבער די אַלגעמיין־אַנערקענטע אָפּשאַצונגען און מאַכט ברייטער זייער אַנ־ווענדונג לויט דעם מעטאָד פון אַנאַלאָגיע, און אַ שלעכטען געשמאַק האָט דער, וואָס געפינט זיך מחוץ דעם געבילדעטען קרייז.

מיר זיינען כמעט גרייט צו זאָגען, אַז די פּרעטענזיע פון דעם עסטעטישען אורטייל אויף אַן אינטער־סוביעקטיווער אַלגעמיינער באַ־דייטזאַמקייט צוזאַמען מיט זיין צוואַנג־כאַראַקטער זיינען די אַטרי־בוטען פון העטעראָנאָמיע. אין יעדען פאַל ווערט אַט דער צוואַנג־כאַ־ראַקטער קענטיג פאַרקלענערט, אויב מען זאָל זיך שטרענג האַלטען אין די גרעניצען פון די אויטאָנאָמישע אורטיילען. מיר זוכען גערן די איינ־שטימיגקייט פון אַנדערע מיט אונזער אורטייל. אָבער וואָס פאַר אַ מין איינשטימיגקייט? איז עס גענוג צו זאָגען: יאָ? דורכאויס ניט. מיר פאָדערען אַן איבערצייגטען יאָ. הייסט עס, אַז מיר נעמען אָן, אַז אַנ־דערע האָבען זיך זייערע מיינונגען, נאָר מיר פאָדערען, אַז אַט די מיי־נונגען זאָלען זיין די פּרוכט פון זייער אייגענער זעלבסטשטענדיגער איבערצייגונג. קוים איז דאָס ניטאָ, צי דאַרפען זיי דען זאָגען: יאָ? פאַרשטעהט זיך, אַז ניט. און ניט קוקענדיג דערויף פאַרלאַנגען מיר איינשטימיגקייט פון זיי. ווערט ניט דער צוואַנג־כאַראַקטער פאַר־ניכטעט דורך אַט דעם אינערליכען ווידערשפּרוך?

און דאָך קאָן זיך דער אויטאָנאָמישער ווערטען־אורטייל ניט איינ־

גאנצען באנגעהן אן דער אינטערסוביעקטיווער באדייטזאמקייט. די עסטעטישע קולטור זעצט פאראויס א געמיינזאמקייט פון ווערטען. פאר וועמען שאפט דער קינסטלער? פאר זיך אליין? אדער אויך פאר דיר און פאר מיר? איז ניט זיין ווערק באשטימט פאר אלע? קומט עס אלזא אויס, אז דארט, וואו ער זעהט שעהנקייט, זעהען מיר זי אויך, זעהען זי אויך אנדערע. זיין שאפונג ערשיינט אלס אומזיניג, אויב ער זאל ניט גלויבען אין דער אינטערסוביעקטיווער באדייטונג פון די שעהנקייט־ווערטען. אזא באדייטזאמקייט פאדערט, פאלגליך, ניט בלויז די העטעראנאמישע בילדונג, נאר אויך די עסטעטישע קולטור — אמת, אין א גאנץ אנדערען זין און אין אביסעל אנדערע פארמען.

די געמיינזאמקייט פון ווערטען אין א געבילדעטער סביבה איז באדינגט דורך דער אומזעלבסטשטענדיגקייט פון דער פערזאן, דורך דעם, וואס די אלעגמיינע ווערטען־מאסען באצווינגען אירע אור־טיילען. די קולטור, דאגעגען, שטעלט יעדען אויף די אייגענע פיס, גיט אים די פולע פרייהייט זעלבסטשטענדיג צו באשטימען די ווערטען. ווי־פיל פערזאנען אזוי פיל איינצעלנע קריטעריומס פון אפשאצונג. און דאך דארף זיין א געמיינזאמקייט פון ווערטען, מחמת די קולטור איז א גע־גענזייטיגע באשאפונג פון ווערטען: דאס וואס איינער אנערקענט אנערקענט אויך דער אנדערער. ווי אזוי איז דאס אבער מעגליך? בלויז א דאנק דעם, וואס די גלייכהייט אדער ענליכקייט פון קריטעריומס פארנעמט דעם ארט פון דער געמיינזאמקייט פון מאס. די מעגליכ־קייט פון דער עסטעטישער קולטור באזירט אויף א פאקט, וואס דארף באטראכט ווערען דארט, וואו מען באגעגענט אים, אלס א גליקליכער צופאל, ווייל עס איז אוממעגליך צו פארשטעהען זיין נויטווענדיג־קייט. פאר דעם אויטאנאמישען אורטייל איז די אינטערסוביעקטי־ווע באדייטונג ניט וועזענטליך, זי איז בלויז מעגליך זייט ביי זייט מיט אים, און זי טרעט אריין אין אירע רעכט בלויז דאן, ווען עס שטימען איין צווישען זיך די גרונט־

בראָדער קריסטיאַנסען

דראַנגען פון די איינצעלנע סוביעקטען. וואָס אין זיי קריגען די ווערטען זייער אנהויב.

די קולטור איז מעגליך צווישען מענשען, וואָס זיינען פאַרוואַנדט לויט זייער נאַטור. עס איז ניט נויטיג קיין פולשטענדיגע אידענ־טישקייט פון איינגעבוירענע אינסטינקטען, מען קאָן זי אויך ניט גע־פינען. די אונטערשידען דאַרפען אבער ניט אריבערגעהען א געוויסע גרענעץ. כאָטש יעדער איינער האָט אין דעם פאַל זיין אייגענע מאָס פון ווערטען, דאָך שטימט איין מאָס איין מיט דער אַנדערער, און פונדאַנען נעמט זיך די מעגליכקייט, אז פאַרשידענע „יא'ס" און „ניין'ס" זאָלען צונויפפאַלען. דאָס, וואָס איז באַדייטזאַם פאַר איי־נעם, ווייזט זיך ארויס אלס באַדייטזאַם אויך פאַר דעם אַנדערען. מיר דערוויסען זיך וועגען אזא איינשטימיגקייט אין דער אינערליכער נאַ־טור פון ווערטען אויף אן עמפירישען אופן, און מען קאָן ניט אפריאָרי באַשטימען, ווי ווייט עס שפרייט זיך אויס די פאַרוואַנדטשאַפט פון די מענשליכע וועזענס. די ערפאַרונג גיט אויך ניט קיין זיכערע סמנים, מחמת די העטעראַנאַמישע געמיינזאַמקייט פון בילדונג באַ־שאַפט לייכט די אילוזיע פון אויטאַנאָמער סימפּאַטיע פון אַפּשאַצונג. בילדונג און קולטור זיינען דאָך ניט אַפּגעטיילט אויף אן אויסערליך קענטיגען אופן, און ווי זיי זיינען ניט פאַרשידענאַרטיג, באַגעגענט מען זיי אָפט אין א פערזענליכען בונד. פון דער צווייטער זייט, איז ניט יעדע באַמת עקזיסטירענדע האַרמאָניע אין דער אינערליכער נאַ־טור פון די ווערטען באַמערקבאַר, מחמת די ווערטען־באַדייטזאַמקייט איז פאַרבאָרגען, און די אורטיילען, וואָס ווערען פאַקטיש ארויסגע־זאָגט, ווענדען זיך אָפט אָפּ פון איר. די מאָס זיכערקייט, מיט וועלכער מיר ערוואַרטען צו טרעפען א פאַרוואַנדט קלינגענדיגע נשמה — דאָס ווענדט זיך אן דער פערזענליכער ערפאַרונג. אבער קיין שום קינסטלערישע שאַפונג איז ניט מעגליך אן אַט דעם גלויבען. ווער עס פאַרצווייפעלט אין באַצוג צו זיינע צייטגענאָסען, דער האָפט אויף די שפּעטערדיגע דורות. דאָך איז דעם, וואָס באַגעגענט א סך פאַר־וואַנדטע נשמות און חברים אין דער וועלט פון ווערטען, זעהר שווער צו

גלויבען, אז די קולטור האט צו פארדאנקען איר עקזיסטענץ א פאקטישער צופעליגקייט; אז כאטש די שעהנקייט איז ווירקליך באדייטזאם ניט בלויז פאר אים אליין, נאר אויך פאר אנדערע, האט עס, אין תוך גענומען, געקאנט זיין אנדערש.

מיר האבען שוין געגעבען אנצוהערען: פון דער הארמאניע אין דער באגרינדונג פון די ווערטען, איז נאך ניט געדרונגען די איינשטימיגקייט אין די פאקטיש־אויסגעדריקטע אורטיילען; זיי זיינען דעריבער ניט אלעמאל אינדיווידועל גערעכט און אנטשפרעכען ניט אלעמאל דערצו, וואס איז ווירקליך באדייטזאם פאר דעם אפשאצענדען סוביעקט, און פאר די מענשען, וואס זיינען מיט אים גייסטיג פארוואנדט. דערפאר קאן פארקומען א מיינונג־פארשיידענקייט אפילו דארט, וואו עס איז פאראן א סימפאטיע פון אפשאצונגען; און בלויז דא האט א וכוח א זין, מחמת בלויז אויף ד ע ם באדען איז מעגליך אן אויסגלייך. מיין אורטייל זוכט צו זיין גערעכט קודם כל פאר מיר, און דאן אויך פאר די, וואס זיינען פונקט אזוי געשטימט. בלויז צו אט דעם קרייז ווענדט זיך מיין אורטייל, ווען איך זאג אים ארויס; אבער אויב ער איז ריכטיג פאר מיר, דארף ער אויך זיין באדייטזאם פאר אלע די, אין וועלכע איך האב דערפילט אן אינערליכע פארוואנדטשאפט מיט מיר; און אויב זייער אורטייל טרעט אפ פון מיינעם אין איינצעלנע פאלען, דאן דארף מיר, — לויט מיין איבערצייגונג — זיין בעסער באוואוסט, וואס עס האט א באדייטזאמקייט פאר זיי, און איך פאדער ביי זיי א רעוויזיע פון זייערע בליקען. בלויז אין אזא זינען פאדערט מיין אורטייל די איינשטימיגקייט פון אנדערע, און אזא מין פאדערונג זעצט גאר ניט אויס גענען דער אויטאנאמיע פון אורטיילען. זי איז אייגענטליך די אויטאנאמיע גופא. די דאזיגע פאדערונג פאלט באמת פונאנדער אין צוויי מאמענטען: אין דער איבערצייגונג אין דער אויטאנאמישקייט פון מיין אורטייל, און אין א פארלאנג וואס איז געווענדט צו די חברים אין אפשאצונג, אז זיי זאלען פון זייער זייט אויך אורטיילען אויטאנאמיש.

בראַדער קריסטיאַנסען

העטעראָנאָמיע אַנטקעגנעו אויטאָנאָמיע, נאָכאָמונג און נאָכגע־אָמטע איבערלעבונג אַנטקעגנען אָריגינעלער אָפּשאַצונג און שאַ־פונג לויט דעם אייגענעם געזעץ, די געבונדענקייט דורך אַן אויסער־ליכען אויטאָריטעט אַנטקעגנען דער פרייער באַגעגעניש פון פאַרוואַנדטע גייסטער — אַזאַ איז די אַנטינאָמיע פון בילדונג און קולטור. זיי זיינען פולשטענדיגע געגענזאַצען, און דאָך קאָן זיך איינע ניט באַ־געהן אָן דער אַנדערער. זייער באַציהונג איז ענליך צו אַ סימביאָז. אַז בילדונג קאָן זיך ניט באַגעהן אָהן קולטור, דאָס איז זעלבסטפאַר־שטענדליך, מחמת די ערשטע פאַרמאָגט ניט קיין אמת׳ע שעפּפערישע כחות. אָבער אויך די קולטור קאָן זיך ניט באַגעהן אָהן דער בילדונג, מחמת בלויז די בילדונג פאַרזיכערט די מאַטעריעלע עקזיסטענץ פון דער קולטור. אָהן איר האָט דער קינסטלער ניט קיין ברויט און זיין ווערק קיין דאַך.

דער קינסטלער שאַפט פאַר אויטאָנאָמע גייסטער, אָבער די העט־עראָנאָמישע גייסטער מוזען באַצאָלען די הוצאות. די בילדונג איז דאָך בלויז אַ מיטעל, מיט דער הילף פון וועלכען די רייכקייט באַ־פעסטיגט און שיינדעלט זיך מיט אירע סאָציאַלע פּריווילעגיעס.

כדי זיך גרויס צו מאַכען, פּראָטעזשירט די רייכקייט די קונסט, זאַמעלט און היט אָפּ די אוצרות פון אַלע דורות, וואָס וואַרטען אין דער שטילקייט פון די גרויסאַרטיגע זאַלען אויף יענע, פאַר וועמען זיי זיי־נען געמיינט. די בילדונג איז די אָפּהיטערין פון דער קינסטלערי־שער טראַדיציע אפילו אין די צייטען פון אַ קונסט־טריקעניש. זי גרינדעט שולען פאַר ארבייטער און פאַר פעהיגע שילער. אויב מען קאָן ניט אויסלערנען צו קריגען אַ קינסטלערישען טאַלאַנט, ווי עס מיינט די בילדונג, איז אָבער אויך פאַר זיי נויטיג אַ „מאַיעווטישע" הילף.

אַמאָל האָט מען זיך גענומען צו באַרעכטיגען די סאָציאַלע אומ־גלייכקייט מיט דער באַהויפּטונג, אַז רייכקייט איז די טרעגערין פון קולטור. אויב מען וויל דערמיט זאָגען, אַז די רייכע באַטייליגען זיך הויפּטזעכליך אין דער באַשאַפונג פון קולטור, איז דאָס אַ גראָבער

טעות. די אריגינעלסטע און מעכטיגסטע טאלאנטען שטאמען פון
ארעמע לייט אדער פון דעם מיטעלקלאס. קונסט און נויט געהען אפט־
מאל האנט אין האנט. און אויב מען מיינט, אז די עמפינדליכקייט און
אינטערעס צו קונסט זיינען פארבונדען מיט רייכקייט, איז דאס ווידער
אן איליוזיע. מיט רייכקייט איז אבער באמת פארבונדען א פסעוודא־
אינטערעס: בילדונג. אט דער כלומרשטער קולטורעלער אינטערעס
איז דאך פאר דער רייכקייט א מיטעל אונטערצושטרייכען אירע סא־
ציאלע פריווילעגיעס. דערפאר אונטערשטיצט זי די קונסט, וואס איר
מאטעריעלע עקזיסטענץ איז אפהענגיג אן דער רייכקייט. בלויז אין
דעם דאזיגען זין איז די רייכקייט א קולטור־טרעגערין. און אין אט
דעם זין איז די סאציאלע אומגלייכקייט אומפארמיידליך און בארעכ־
טיגט דורך די פאדערונגען פון קולטור: עס מוז זיין א מאטיוו פאר
דעם נויטיגען פסעוודא־אינטערעס. די א ל ג ע מ י י נ ע בילדונג
איז א „קאנטראדיקציא אין אדיעקטא". אויב די בילדונג זאל ניט
זיין קיין קוואל פאר פריווילעגיעס, וואלט מען אויפגעהערט זיך נאכ־
צויאגען נאך איר, און צוזאמען מיט איר וואלט אויך פארשוואונדען
די קולטור. אבער די מאטעריעלע אפהענגיגקייט אן דער בילדונג איז
פארבונדען מיט א היזק פאר דער קולטור. דער געבילדעטער מענש קאן
ניט שטערען דערצו, אז זיינע אמת'ע אינטערעסען זאלען ארויסלויכ־
טען דורך די כלומרשטע, און זיי וועלען זיך ארויסציינען אין דעם
אויסוואל דערפון, וואס ער וועט פראטעזשירען. אויף אזא אופן וועט
די בילדונג אומפארמיידליך, קעגען דעם ווילען און ביי דער גאנצער
אומפארטייאישקייט, דאך באאיינפלוסען דעם גאנג פון דער קולטור־
רעלער אנטוויקלונג. דערפאר שטעלט יעדע נאכפאלגענדע ריי קינ־
סטלער מיט זיך פאר איין און די זעלבע טיפישע, קרומע ליניע פון
פאלען. דריי זאכען פארשטעהט יעדער געבילדעטער מענש אין קונסט,
אבער אלע דריי אופנים פון זיין פארשטעהען געהען פארביי די אמת'ע
קינסטלערישע ווערטען, און האבען צו טאן מיט דעם געגענשטאנד־
ליכען אינהאלט מיט דער טעכניק און מיט דער דעקאראטיוויקייט.

אין יעדער קונסט־אנטוויקלונג ווייזט זיך ארויס, אז די אויפמערק־
זאמקייט און כחות פון די קינסטלערס קאנצענטרירען זיך ביסלעכווייז

בראָדער קריסטיאַנסען

אלץ מער און מער אויף דער שווערקייט פון סוזשעט, אויף דער טעכנישער ראַפינירטקייט און אויף דער דעקאָראַטיווקייט. ביז געוויסע גרעניצען קאָן די קונסט דאָס פאַרטראָגען אָהן וועלכען עס איז באַזונדערען שאַדען פאַר זיך. אבער סוף כל סוף געהט זי אונטער דערפון. איז דען דאָ א פאָלק, וואָס האָט אויסגעמידען דעם דאָזיגען שיקזאַל? ביי די גריכען, אין יאַפּאַן, אין וועגעדיג — איז דען דאָ דער אויטאָנאָמישער אינטערעס געווען גענוג ברייט פאַרשפּרייט אויפצוהאַלטען די מאַטעריעלע עקזיסטענץ פון דער קונסט? מיר באַגעגענען אויך דאָ די זעלבע קרומע ליניע פון פאַלען, און צום סוף — די הערשאַפט פון דעם וואולגאַרען סוזשעט, די טעכנישע ווירטואָזיטעט, אָדער פון דער קאָראַטיווקייט, וואָס איז ניט מער ווי אַ לוקסוס־זאַך. די קונסט לעבט אויפ'ן חשבון פון בילדונג און קומט אום אַ דאַנק איר. זי פאַרשווינדט אבער ניט שפּורלאָז. אָפּגעהיט אין די שאַצקאַמערען פון בילדונג, וואַרט זי אויף יענע צייטען, ווען די יונגע כחות וועלען פון דער באַרירונג מיט איר אויפפלאַקערען מיט פייער.

בילדונג און קולטור זיינען צוויי געגענזאַצען. ווען מען קוקט זיך אבער צו צו זייער טאָפּאָגראַפישער פאַרשפּרייטונג, געפינט מען אויס, אַז זיי קאָנען אריינטרעטען אין אַ פערזענליכען בונד. דער מענש האָט דאַך די פעהיגקייט צו טראָגען ווידערשפּרוכען אין זיין נשמה, כאָטש ער דערלאָזט ניט קיין צוזאַמענשטויס צווישען זיי און כאָטש ער באַמערקט זיי אָפט ניט. אָפטמאָל לעבען זיך צענויף זייט ביי זייט די אויטאָנאָמישע און העטעראָנאָמישע אורטיילען אין איין און דעם זעלבען סוביעקט, און ער אליין ווייס ניט זייער גרעניץ.

אַזוי געפינט מען אויך מערסטענטיילס ביי געבילדעטע מענשען פאַסען פון באַוואוסטזיין, וואו עס הערשט אַן אויפריכטיגקייט פון איבערלעבונגען. מיט אַ באַזונדערס מאָדנעם געמיש צייכענען זיך אויס די ערפינדערס פון מאָדעס. פון דער אנדער זייט ווערען די מיינונגען אויך ביי אויטאָנאָמיש דיינקענדע מענשען כסדר באַאשפּרינ־

קעלט מיט העטעראנאמישע פלעקען. און דאס איז קיין חדוש ניט. די בילדונג האט אונז דערצויגען. איידער דער מענש האט זיך אליין געפונען, איז ער געשטאנען אונטער דער ממשלה פון א פרעמדען געזעץ. די שפורען פון בילדונג ווערען קיינמאל ניט אפגעמעקט. אן אבסאלוטע אריגינאליטעט איז אן אומבאגרייפבארער אידעאל.

אויף אזא צי אויף אן אנדער אופן ווארפען מיר זיך אונטער צו אן אויטאריטעט. פון א קולטור־פאליטישען שטאנדפונקט איז ניטא וואס צו באקלאגען זיך דערויף: אזוי ווערט אריבערגעווארפען א בריק איבער דעם אפגרונט, וואס טיילט אפ בילדונג פון קולטור, און פאר אויטאנאמישע גייסטער ווערט לייכטער די באגעגעניש אויף זייער שווערען וועג.

די העטעראנאמישע אורטיילען איבער ווערק באנוצען זיך מיט א קריטעריום, וואס ליגט פון דרויסען פון דעם איינצעלנעם סוביעקט און קאן זיין צוגענגליך פאר אלעמען אין דער זעלבער מאס, און בינדענט פאר אלעמען אין דער זעלבער מאס. דאס זיינען: אן אויסערליכער אויטאריטעט, די געזעלשאפטליכע מיינונג, די מאדע. דערפאר באשטעהט די וועזענטליכע אייגענטימליכקייט פון די העטעראנאמישע אורטיילען דעריין, וואס זיי האבען א פרעטענזיע אויף אלגעמיינער באדייטזאמקייט.

ביי אויטאנאמישע אורטיילען קומט די לעצטע ווערטען־באשטימונג פאר אין דעם סוביעקט, אין אן אוממיטעלבארער עמפינדונג פון דעם ווערט, און די באדייטונג פון אט דעם קריטעריום שפרייזט ניט אריבער די גרעניצען פון דעם סוביעקט. א געמיינזאמקייט פון ווערטען איז, אמת, מעגליך, אבער בלויז דארט, וואו עס עקזיסטירט צופעליג א גייסטיגע פארוואנדטשאפט. דער פערזענליכער אורטייל האט דעריבער ניט קיין פרעטענזיעס אויף אלגעמיינער באדייטזאמקייט. אין דעם ערשטען פאל האבען מיר דעם באגריף פון נארמאלע און פאר אלעמען ריכטיגע אורטיילען, אין דעם צווייטען פאל, ביי אויטאנאמישע ווערטען — בלויז אן אינדיווידועלע נארם. אבער אויך ביי דער

בראָדער קריסטיאַנסען

עסטעטישער איבערלעבונג, יעדענפאלס ביי אזעלכע, וואס איז פארבונדען מיט א קונסט־ווערק און ניט מיט דער שעהנקייט פון דער נאטור, איז פאראן איין אבליגאטארישע באדינגונג, וואס איז חל אויף אלעמען, אהן אויסנאם. די דאזיגע באדינגונג האט, איבעריגנס צו טאן ניט מיט דעם אורטייל איבער ווערטען, נאר מיט דעם סינטעז פון דעם אפגעשאצטען אביעקט. עס האנדעלט זיך אום דעם פ א ר ש ט ע ה ן א קונסט־ווערק. יעדעס קונסט־ווערק פאדערט א מין באזונדערען, צווייטערליכען שאפונג־סינטעז, און יעדער איינער, וואס אורטיילט וועגען אים איז זיכער, אז ער פארשטעהט דאס ווערק ריכטיג. מיר פארשטעהען א ווערק, ווען מיר פאראייניגען אויף א באזונדערען אופן די עלעמענטען, וואס ווערען אונז דירעקט אדער אינדירעקט געגעבען אין די זינליכע איינגעשאפטען — ווען מיר פאראייניגען זיי אזוי, ווי עס פאדערט טאקע דאס קונסט־ווערק. פארשטעהן א ווערק און אורטיילען וועגען זיין ווערט — דאס זיינען צוויי גאנץ באזונדערע זאכען. דאס פארשטעהן קונסט און די פעהיגקייט צו אורטיילען קאנען זיין אנטוויקעלט ניט אין א גלייכער מאס. אזוי אבער ווי דער סינטעז פון דעם אביעקט איז אן אומבאדינגטע הנחה פאר'ן אורטיילען, אנטהאלט שוין ממילא יעדע אפשאצונג־ערפארונג די איבערצייגונג, אז דאס קונסטווערק איז ריכטיג פארשטאנען. ווען איך זאג ארויס אן אורטייל, מיין איך, אז איך שטעל מיר דאס ווערק פאר אזוי, ווי עס פאדערט אליין, — אזוי, הייסט עס, ווי אלע זיינען עס מחויב צו פארשטעהן. עס קאן זיין, אז אט די פרעטענזיע פירט עס אריין אין א טעות די פילאזאפען פון דער קריטישער שולע, מחמת זי צווינגט זיי צוצושרייבען אויך דעם אויטאנאמישען אורטייל א שטרענגען צוואנגכאראקטער. זיי באמערקען ניט, אז דא האנדעלט זיך עס אום דער נארם פון דעם אביעקט־סינטעז און ניט אום דער נארם פון זיין אפשאצונג. אפגענארט דורך אט דעם זעלבען מאמענט, פירט אט די נאאיווע אנזיכט דורך אן אונטערשיד צווישען גוטען און שלעכטען געשמאק אויך אין אויטאנאמישען זין. אין דער אמת'ען האט מען דא פאר זיך די פעהיגקייט אדער אומפעהיגקייט ריכטיג צו פארשטעהן א ווערק. דא האנדעלט זיך עס דורכאויס ניט אום דער פעהיגקייט

צו אורטיילען, אדער אום דעם געשמאק, נאר אום דער פעהיגקייט פון עסטעטישער קאנטעמפלאציע.

װעגען װאס אורטיילען מיר? װעגען דעם קונסטװערק? יא, אבער בלויז אויף אן אינדירעקטען אופן. דאס אויסערליכע װערק, װאס געפינט זיך פאר אונז אין דעם רוים — אט דאס אויסגעהאקטע שטיק מארמאר, אדער אט דער באפארבטער לייװענט — גיט אונז בלויז אן אנשטוים און שיקט אונז איבער דערצו, צו װאס דער װערטען־אור־טייל האט אן אוממיטעלבארע שייכות. דער אמת׳ער אביעקט פון עסטעטישען אורטייל, אדער — לאמיר עס אנרופען קורץ: דער עסטעטישער אביעקט — איז עפעס װאס איז אין סוביעקט גופא, און ער קאן ערשיינען אלס גאנץ אנדערש, אלס פארשידען פאר פארשידענע באאבאכטער פון דעם זעלבען אויסערליכען װערק. אויף אזא אופן איז די אידענטישקייט פון דעם עסטעטישען אביעקט נאך ניט געדרונגען פון דער איינהייטליכקייט פון דעם קונסטװערק. דער אורטייל־אביעקט אנטשטעהט אין דעם אויפפאסענדיגען באװאוסט־זיין בלויז דורך א באזונדערען אקט פון א מין צװייטערליכער שאפונג, פון אן איבערשאפונג. אלס רעזולטאט באקומט זיך אבער ניט בלויז אן איינפאכע װידערהאלונג פון דעם אויסערליכען װערק: דאס לעצטע גיט בלויז דעם מאטעריאל און די אנװייזענדע פעדים פאר דעם סינ־טעז. און אט צו דעם פראדוקט פון דעם צװייטערליכען שעפערישען סינטעז איז געװענדט דער אפשאצענדער אורטייל, צו אים באציט ער זיך. צו פארשטעהן ריכטיג א קונסט־װערק מיינט: דורכפירען א סינטעז פון דעם אביעקט, צופאסענדיג זיך צום אימפולס און צו דער סוגעסטיע, װאס געהען ארוים פון דעם קונסט־װערק. דאס געלינגט ניט יעדען איינעם. דערצו איז נויטיג א באזונדערע סינטעטישע פע־היגקייט: א קינסטלערישער חוש.

אזוי װי יעדעם קונסטװערק פאדערט א באזונדערען מין סינטעז, קאנען פילע איין ריי קונסטװערק יא פארשטעהן, און אנאנדער ריי — ניט. צו אט דעם ענין װעלען מיר זיך נאך צוריקקערען אין איינעם פון די שפעטערע קאפיטלען. דא װעלען מיר בלויז אנװינקען אויף מאנכע אונטערשידען פון דעם סינטעטישען מעטאד. די פראגע בא־

שטעהט אין דעם אויף וויפיל דער ווירקליכער אינטערעס צום געגענ־שטאַנד דאַרף אויספאַרשען די דעטאַלען; וואָס פאַר אַ פאָרמען מען זאָל באַטראַכטען געגנויער, פּינקטליכער כדי זיי זאָלען אין משך פון אַ געוויסער צייט אַרויסרופען אַ געוויסע שטימונג; די פראַגע באַ־שטעהט אין דעם ווי אַזוי מען זאָל ריכטיג פונאַנדערטיילען די שאַטי־רונגען פון אונזער אויפמערקזאַמקייט און אויסגעפינען די גאַנצע היעראַרכיע פאַקטאָרען, וואָס איז געלעגען אין דער פאַרטראַכטונג פון דעם קינסטלער. די פראַגע באַשטעהט אין דעם, צי זאָל מען פאַר־בינדען געוויסע פאָרמען אין איין גאַנצעס אָדער זאָל מען אויפפאַסען יעדע באַזונדער — מחמת דאָס וועט באַשאַפען גאַר אַן אַנדער איינ־דרוק. די פראַגע באַשטעהט אין דעם, ווי אַזוי זיך אַפּצושיידען פון געוויסע מאָמענטען, כאָטש זיי זיינען דאָ אין דעם סוזשעט אָדער אין דער טעכנישער אויספירונג, ווי אַזוי זיך פון זיי צו באַפרייען. די בילדער פון דעם 16טען יאַרהונדערט, למשל, נויטיגען זיך אין אַביסעל אַן אַנדערען סינטעז, ווי די בילדער פון דער פריהערדיגער עפּאָכע. ראַפאַעל'ס אַ בילד פאָדערט אַז דער צושויער זאָל צענויפבינדען די ליניעס פון דער לאַנדשאַפט מיט די קאָנטורען פון די פיגורען, און אַז ער זאָל שענקען אויפמערקזאַמקייט דעם פּאַראַלעליזם אָדער דער ניט־אַנטשפּרעכונג פון אַט די לינישע עלעמענטען: זייער צענויפבינדונג באַשאַפט אַזאַ איינדרוק, וואָס אין די באַזונדערע קאָנטורען איז ער נאָך ניט געוועזען צו געפינען; לויט דער פאַרטראַכטונג פון דער בילד זיינען זיי איין גאַנצעס. נאָר אויב מען זאָל מיט אַזאַ מין סינטעז צוגעהן צו די בילדער פון דעם 15טען יאַרהונדערט וועט אַנטשטעהן אַ מאָמענט פון דיסהאַרמאָניע: אין דעם עסטעטישען אָביעקט וועט אַריינגעטראָגען ווערען עפּעס אַזוינס וואָס איז אין דעם קינסטלערס פאַרטראַכטונג ניט אַריינגעקומען.

נאָך אַ ביישפּיל. אַ צייכנונג — אויב זי האָט, נאַטירליך, סטיל — פאָדערט, אַז מיר זאָלען די באַוועגונג פון די ליניען אויפכאַפּען אוממיטעלבאַר אויף דער פ ל אַ ך פון דעם בילד; נאָך איידער מען פאַרטייטשט דעם זין און די פּערספּעקטיוו־איינגעשאַפטען פון אַט די ליניעס אין דער פאָרם ווי זיי ערשיינען פאַר אונז פ אַ ר דער

דאזיגער אויסטייטשונג, דארפען זיי שוין באשאפען זייער מעלאדיע און דעם איינדרוק פון זייערע פארמען. פארקערט: ווען מיר האבען פאר זיך א בילד וואס איז געמאלען אויף לייווענט און אויב זי פארמאגט סטיל, באטייליגען זיך די ליניעס אין דער שפראך פון פארמען ערשט נאך דער אויסטייטשונג פון דעם אינהאלט פון בילד, ערשט נאך דעם, ווי די ליניעס זיינען פארלענגערט געווארען אין דער טיף לויט די געזעצען פון פערספעקטיוו. ווענדט אן אין דעם צווייטען ווי אין דעם ערשטען פאל דעם פארקערטען סינטעז־אופן און א ניט־פארשטעהן וועט זיין דער רעזולטאט.

אדער נאך א משל: ווער עס זעהט צום ערשטען מאל א יאפאנישע קאקעמאנא און יאפאנישע האלץ־שניצעריי, איז געוועהנליך אנטוישט, מחמת ער זוכט די הויפט־ליניעס דארט, וואו דער יאפאנישער קינסטלער פאדערט אבסטראקציעס. ער קוקט אריין אין די פנימער פון הארונאבום קליינע פרויען, זוכט אין זיי אן אויסדרוק — אבער ער געפינט גארנים. די קערפערס זיינען פארבונדען, איינגעהילט אין ברייטע קליידער און פארגליווערט אהן באוועגונג. נאר אויב מען זאל זיך אין זיי אביסעל עפטער איינקוקען, וועט זיך אפשר אנטפלעקען א דינער בויג פון האלז, און מאדנע פאנטאסטישע ליניעס וועלען ווי א קוואל א שלאנג טאן און ווי שפילענדיג זיך, נעמען שיטען מיט געדאנקען; זיי וועלען, ווי קלאנגען, כוואליע־מעסיג זיך אויפהויבען און אראפלאזען און ארומוויקלען איינע די אנדערע. און דאן וועט זיך אויסווייזען גלייך ווי עס וואלט געפונען געווארען א פארבארגענע פרווזשינע אין א געהיימער שקאטולקע: דאס בילד האט זיך פאר אונז געעפענט, רעדט מיט אונז, און — מערקווירדיג — אויף א שפראך וואס איז אונז גאנץ פארשטענדליך, גארניט אויף א יאפאניש. אט איז א לעקציע פון א נייעם סינטעז־אופן. די היערארכיע פון פאקטארען, וואס א יאפאניש בילד פאדערט, דרעהט כמעט איבער מיט׳ן קאפ אראפ אונזערע געוועהנליכע בליקען.

יעדעס קונסטווערק פאדערט. אלזא, א באזונדערען מין סינטעז, וואס ניט יעדער איינער איז אומשטאנד איהם דורכצופירען. אויב אונ־

בראָדער קריסטיאַנסען

זערע אורטיילען געהען זיך פאַנאַנדער קאָן דאָס זיך נעמען דערפון, וואָס איינער פון אונז פארשטעהט ניט ריכטיג דאָס ווערק. דאַן דאַכט זיך בלויז אויס, אז עס איז פאַראַן אַ ווידערשפּרוך פון אָפּשאַצונג, מחמת די אורטיילען באַציהען זיך דירעקט בלויז צו דעם פּראָדוקט פון דעם צווייטערליכען סינטעז; דערביי איז ניטאָ די הויפּט־באַדינ־גונג פון דעם פארגלייך: דאָס באַציהען זיך צו איין און דעם זעלבען אורטייל־אָביעקט. די פאַרשידענקייט פון די אָפּשאַצונגען, באַווייזט ניט אין דעם פאַל קיין אומענליכקייט פון געשמאַקען. און איך בין איבערצייגט, אז זעהר פיל חלוקי דעות אין דער ספערע פון אָפּשאַצונ־גען דאַרפען אויף אַזאַ אופן אנערקענט ווערען בלויז אַלס כלומרשטע מיינונגס־פאַרשידענהייטען. איך וויל באַין אופן ניט אָפּלייקענען אַז עס זיינען פאַראַן אמת׳ע געשמאַק־אונטערשידען. איך בין אָבער חושד, אַז עפּטער באַגעגענט מען דיפערענצען אין דעם פאַרשטעהן. אָט די לעצטע באַשאַפען עס אויך די אילוזיע פון געשמאַק־ענדערונגען אין דער אַנטוויקלונג פון אַן איינצעלנער פערזאָן. אין דער אמת׳ען ווע־רען ברייטער די סינטעטישע פעהיגקייטען, די אורטייל־אָביעקטען שטעלען זיך פאַר אַנדערש, ווי פריהער, און מען זאָגט ארויס אַנדערע אָפּשאַצונגען, כאָטש די קריטישע פעהיגקייט איז געבליבען ביי איר פריהעריגער ריכטונג.

דערמאָנט זיך אַן די ערשטע באַגעגענישען מיט אַן אומבאַקאַנטער קונסט. פון אַנהויב לייקענען מיר זי אָפּ. ווען מיר קערען זיך אָבער צוריק צו איר, ציהט אונז עפּעס צו. און איין שענעם פרימאָרגען זיינען מיר זיך מודה, אַז זי געפעלט אונז. שפּעטער הערען מיר שוין אויף צו פאַרשטעהן, ווי עס האָט גאָר געקאָנט זיין אַנדערש. וואָס האָט זיך געענדערט אין אונז? דער געשמאַק? אין משך פון דער זעלבער צייט איז ער פאַרבליבען דערזעלבער בנוגע אַלע אַנדערע אָפּ־שאַצונגען. גיכער, האָבען זיך, אַלזאָ, די נייע ווערק ערשט איצט פאַר אונז אַנטפּלעקט. מיר זעהען זיי אַנדערש. פאַרשטעהט זיך, אַז דאָס איז ניט קיין ניי זעהן אין עמפּירישען זין. אויך פריער איז אונזער אויג ניט בלינד געווען צו פלאַכען, ליניעס און פאַרבען. מיר באַשאַפען אָבער פון די זינליכע דאַטען עפּעס נייס. דאָס אַלגעמיינע

אויסזעהן איז אַנדערש, און אונזער אויפמערקזאַמקייט געהט איצט אויף דעם וועג וואָס דאָס קונסטווערק פאַדערט טאַקע. די שאַרפקייט, בווינזאַמקייט און עלאַסטישקייט פון דער סינטעטישער פעהיגקייט ווענדען זיך אַן איבתג און געוואוינהייט. אַן איינזייטיגע איבונג אַנטוויקעלט אַ שאַרפקייט פון אורטייל אין אַ באַגרעניצטער ספערע, אָבער זי מאַכט אונז אומעלאַסטיש. דערמיט דערקלערט זיך די אַפּטע, אונז צעטומעלענדיגע ערשיינונג, וואָס די גרויסע קינסטלער אַנערקענען ניט איינער דעם אַנדערען. אַזוי ווי זייער אייגענע שאַפונג געהט כסדר אויף איין און דעם זעלבען וועג, ווערט זייער צופּאַסונג־פעהיגקייט אָפּגעטעמפּט. זיי זיינען שוין ניט אימשטאַנד דורכצופירען דעם נויטיגען סינטעז, אויב דער לעצטער געהערט צו אַן אַנדער טיפּ. דאָס איז אַ סמן פון אַן איינזייטיגען און באַגרעניצטען פאַרשטעהן און האָט גאָרניט צו טאָן מיט זייער געשמאַק. זיי פאַרשטעהן ניט קיין אַנדערען קינסטלער, דערפאַר פאַראורטיילען זיי אים. זיי זעהען זיין ווערק ניט אַזוי ווי ער וויל עס; ווען ער אַליין וואָלט עס געזעהן, אַזוי ווי זיי, וואָלט ער מסתמא אויך אַזוי גענומען אורטיילען וועגען זיין אייגען ווערק.

לאָמיר אונטערציהען דעם סך הכל. די מעגליכקייט פון אַן עסטעטישער קולטור זעצט פאַראויס די געמיינזאַמקייט פון ווערטען. קיין אַלגעמיינע אָפּשאַצונג־מאָס פון דעם שעהנעם קאָן, נאַטירליך, ניט זיין, מחמת די עסטעטישע ווערטען זיינען אויטאָנאָם, נאָר דעם אָרט פון געמיינזאַמקייט פאַרנעמט די גלייכקייט אָדער ענליכקייט פון די קריטעריומס. די ערפאַרונג באַווייזט, אַז עס עקזיסטירט ווירקליך אַ פאַרוואַנדשאַפט אין דער וועלט פון ווערטען.

ווי ווייט זי פאַרשפּרייט זיך, איז שווער צו באַשטימען. פון איין זייט רופט די איינאַרטיגקייט פון בילדונג אַרויס די אילוזיע פון אַ סימפּאַטיע בנוגע די אָפּשאַצונגען. פון דער אַנדער זייט קאָן מען ניט באַטראַכטען יעדע מיינונג־פאַרשידענקייט אַלס אַן אמת'ען באַווייז פון דעם געגענזעצליכען. אָפט נעמט זיך די מיינונג־פאַרשידענקייט

בראָדער קריסטיאַנסען

פון דער פאַרענדערליכקייט פון די אנגענומענע געשמאַקען: די בילדונג מוז דאָך ניט קוקענדיג אויף איר פּאָפּולאַריזאַציע אַלעמאָל בייטען די נאָרמען, כדי אנצוהאַלטען אירע פּריווילעגיעס. נאָך אַ לענגערער אָדער קירצערער הערשאַפט ווערט איין געבילדעטע מאָדע פאַרביטען דורך אַן אַנדערער, און אַלע מאָדעס צוזאַמען באַשאַפען דעם איינדרוק גלייך עס וואָלט זיך אין משך פון דעם היסטאָרישען פּראָצעס געביטען די עסטעטישע אורטייל־פעהיגקייט פון די מענשען. אין דעם וויזען זיך אָבער בלויז אַרויס די ווידערשפּרוכען פון דער העטעראָנאָמישער קאַטעגאָריע. די העטעראָנאָמישע אורטיילען האָבען אָבער גאָרניט צו טאָן מיט געשמאַק, מחמת ניט זיי האָבען אים דיקטירט. אָבער אויך ביי אַ צוזאַמענשטויס צווישען אויטאָנאָמישע אורטיילען זיינען די חלוקי־דעות אָפּטמאָל בלויז שיינבאַרע. צו די עסטעטישע אורטיילען ווערען צוגעמישט שאַצונגען פון אַן אַנדער מין; דאַן קאָן מען ניט דורכפירען קיין פאַרגלייך צווישען זיי. אָדער עס איז מעגליך, אַז זיי באַציהען זיך בלויז צו דעם אויסערליכען ווערק, אָבער אוממיטעלבאַר — צו גאַנץ פאַרשידענע עסטעטישע אָביעקטען, אויב די פעהיגקייט פון פאַרשטעהן איז אַנטוויקעלט ניט אויף אַ גלייכען אופן, און דער צווייטער־ליד־שעפערישער סינטעז גיט דעריבער פאַרשידענע רעזולטאַטען. אין אַזאַ פאַל זיינען די אורטיילען ניט פאַרגלייכבאַר און קאָנען דעריבער ניט שטעהן אין קיין שום ווידערשפּרוך איינער צום צווייטען, מחמת זיי באַציהען זיך צו פאַרשידענע אָביעקטען. דעריבער טאַקע איז די אויסטייטשונג פון פאַקטען אַזוי אומזיכער און וואַקעלדיג, און די גרייטקייט פון יעדען זיך איבערצוגעבען דעם דראַנג פון זיינע האָפנונגען הענגט אָפּ אַן דעם אָפּטימיזם, אַן דער קראַפט פון זיינע פאַרלאַנגען.

II.

דער עסטעטישער אָביעקט.

אַלס אַ גענוג־באַשטימטען, באַצייכנענדען סמן פון אַן עסטעטישער איבערלעבונג באַטראַכט מען געוועהנליך די צושרייבונג פון אַט דער איבערלעבונג צו וועלכען עס איז קונסטווערק. דאָרט איז איר אָנהויב און איר סוף. זי הויבט זיך אַן מיט דער זינליכער אויפפאַסונג פון דעם ווערק און ענדיגט זיך מיט דעם אורטייל וועגען אים. יעדעס געפיל פון פאַרגעניגען אָדער אומפאַרגעניגען, וואָס אַ קונסט־ווערק רופט אַרויס ביי אונז, ווערט דעריבער אָנגענומען אַלס אורטייל וועגען דעם עסטעטישען ווערט פון דעם ווערק און פון דער אַנדער זייט קומט אויס, אַז אַלע עסטעטישע אורטיילען, וויבאַלד זיי זיינען אַרויסגערופען דורך דעם זעלבען ווערק, באַציהען זיי זיך בלויז צום אורטייל־אָביעקט. אַריינטראַכטענדיג זיך אָבער טיפער, וועלען מיר געפינען, אַז אַזאַ דעפיניציע האָט ניט קיין לאָגישען ווערט. די דאָזיגע בויג־ליניע, וואָס איז אָנגעצייכענט דורך דער אידענטישקייט פון דעם אָנהויב־און־אויסלאָז־פּונקטען, קאָן דאָך אַרומכאַפּען אורטיילען, וואָס וועלען ניט זיין קיין עסטעטישע אָפּשאַצונגען אין דעם אמת׳ען זינען. אַ קונסט־ווערק קאָן געפעלען אָדער ניט געפעלען צוליב אַזוינע טעמים וואָס האָבען גאָרניט צו טאָן מיט עסטעטישע אָפּשאַצונגען. עס איז גענוג זיך צוצוקוקען צו די מאָטיווען פון דער באַנאַלער עסטעטישער קריטיק אייניצוזעהן, ווי אָפט עס באַגעגענען זיך שאַצונגען, וועלכע ליגען אויסער דער עסטעטיק. אַ בילד, למשל, לויבט מען פאַר דער געטריישאַפט צו דער נאַטור, אָדער דערפאַר וואָס עס ערלויבט אונז צו באַטראַכטען איינצעלהייטען מיט אַ גרעסערער באַקוועמליכקייט, ווי די ווירקליכקייט. אין אַ ראָמאַן לויבט מען די אינטערעסאַנטע באַשרייבונג פון דער סביבה אָדער די פּסיכאָלאָגישע קענטענישען פון דעם אויטאָר. מען פילט מיט דער טענדענץ פון אַ דראַמע; מען האָט הנאה, ווען מען באַגעגענט אַ ווערק, וואָס קאָקעטירט מיט דער וויר־

טואַזיטעט פון דער טעכניק, אָדער עס געפעלט אונז גאָר דערפאַר, וואָס עס שפיגעלט אָפּ דעם סימפּאַטישען געדאַנקענגאַנג פון דעם קינסטלער: דאָס, וואָס ער איז אַ גוטער דייטש און אַן ערליכער מענש, וואָס ער איז פרום, אַ פּאַטריאָט און איבערגעגעבען דעם קייסער — אָדער פּונקט פאַרקערט.

פון דער אַנדער זייט ווערט דער אורטייל־אָביעקט נאָך ניט ענד־גילט באַשטימט דורך דער זינליכער אויפפאַסונג פון דער קונסט־ווערק. ניט יעדער איינער, וואָס געהט צו מיט אָפענע און געזונטע חושים צו אַ ווערק, איז דאָך אימשטאַנד צו „פאַרשטעהן" עס. עס איז ניט גענוג איין מאָל צו באַטראַכטען די ווערק פון אַ זעלטענער און אַ נייער קונסט כדי זיי זאָלען זיך פולשטענדיג אַנטפּלעקען פאַר דעם צושויער. דער אָביעקט פון עסטעטישען אורטייל, אָדער ווי מיר וועלען אים באַצייכענען קירצער: דער עסטעטישער אָב־יעקט ווערט באַשאַפען ערשט מיט דער הילף פון אַ סינטעז, וואָס פאַלט יעדענפאַלס ניט פולשטענדיג צענויף מיט דער זינליכער אויפ־פאַסונג, כאָטש ער זאָגט פאַראויס די לעצטע. אויף אַזאַ אופן באַציט זיך דער עסטעטישער אורטייל אוממיטעלבאַר צום פּראָדוקט פון אַט דעם סינטעז און בלויז אינדירעקט צום אויסערליכען קונסט־ווערק; און די פאַרשידענע אורטיילען מכח איין און דעם זעלבען ווערק קאָנען זיין געווענדט צו פאַרשידענע אָביעקטען. אורטיילענדיג וועגען אַ ווערק זאָגט דער מענש אַרויס אַ מיינונג וועגען דעם, וואָס ער פאַרשטעהט און שטעלט זיך פאַר אין אַט דעם ווערק. דער עסטעטישער אָביעקט איז אַ געשטאַלט, וואָס איז אויפגעבויט אין דעם סוביעקט. דאָס אויסערליכע ווערק גיט בלויז דעם מאַטעריאַל און די אָנווייזונגען פאַר דער קאָנסטרוקציע, עס איז אָבער נאָך ניט קיין פאַרטיגער אָביעקט פון אורטייל.

אַט די באַטראַכטונגען פירען אונז צו די צוויי וויכטיגסטע פּראָב־לעמען פון דער עסטעטיק: אויב ניט יעדעס פאַרגעניגען — אָדער אומפאַרגעניגען אין באַצוג צו אַ קונסט־ווערק איז אַן עסטעטישער אורטייל, דאַן פרעגט זיך, וואָס כאַראַקטעזירט די עסטעטישע אורטיי־לען אַלס אַזוינע? מיט אַנדערע ווערטער: וואָס הייסט „שעהן" און

„מיאוס“? וואס באדייטען די עסטעטישע ווערטען? די דאזיגע פראגע איז דיזעלבע, וואס די פראגע וועגען דעם עצם פון דער קונסט. די דעפיניציע פון די עסטעטישע ווערטען דארף באשטימען די ענדגילטיגע צילען פון דער קונסט. צווייטענס — אזוי ווי דער עסטעטישער אביעקט איז ניט אידענטיש מיט דעם אויסערליכען קונסט־ווערק דארף מען קלאר ווערען וועגען זיינע אייגענשאפטען: פון וואס פאר א מין איז דער סינטעז וואס באשאפט אים (דעם עסטעטישען אביעקט)? מיט וואס אונטערשיידט זיך די עסטעטישע קאנטעמפלאציע פון דער זינליכער אויפפאסונג? וואס שטעלט מיט זיך פאר די סטרוקטור פון דעם עסטעטישען אביעקט?

לאמיר נעמען די פראבלעם אין איר אלגעמיינסטער פארשטעלונג, כדי צו קריגען די שטיץ־פונקטען פאר א פארגלייך, און כדי אין פאראוים אנצוצייכענען די פארם פון איר לייזונג. מיר וועלען, אלזא, רעדען וועגען אפשאצונגען בכלל. ביי יעדער אפשאצונג האבען מיר פאר זיך צוויי מאמענטען: דעם שאצונג־אביעקט און דעם אורטייל וועגען ווערטען. מיר האבען פאר זיך דעם אביעקט, וואס זיין ווערט שטעלט מיט זיך פאר דעם געגענשטאנד פון אורטיילען, און דעם אורטייל וועגען דעם ווערט, וואס אין אים באשטימט דער סוביעקט זיין באציהונג צום אביעקט דורך די אויסדרוקען: „יא“ אדער „ניין“, גוט, צו שלעכט, רעאל אדער ניט רעאל, א. ד. גל. אין זייער אלטערנאטיוו־כאראקטער זיינען אלע שאצונג־אורטיילען ענליך איינער צום אנדערען. דאס איז אלעמאל אן ארויסזאגען זיך פאר אדער געגען, א באשטעטיגונג אדער אן אפלייקענונג. אנטשטעהט אבער די פראגע: מעגליך אז די שאצונג־אורטיילען זיינען אין אזא פאל בכלל האמאגעניש? באדייטען דער יא און דער ניין אלעמאל דאס זעלבע, עקזיסטירט בלויז איין אופן פון באשטעטיגען, וואס ווערט דיפערענצירט ערשט ווען ער ווערט אנגעווענדט צו פארשידענע מינים אביעקטען? ווען מיר מאכען קלאר אונזער שטעלונג צום אביעקט אין דער פארם פון יא און ניין, באשטימען מיר אויך דא פולשטענדיג דעם זין פון דעם ווערט? מיר וועלען

באלד זעהן, אז דאס איז ניט אזוי. און באווייזען ווערט עס דורך דעם, וואס אויף איין און דעם זעלבען אביעקט קרייצען זיך דורך פארשידענע ארטען פון אפשאצונג. דערפון אנטשטעהט פאלגענדע אויפגאבע: עס איז נויטיג אפצוגרעניצען איינע פון דער אנדערער די באזונדערע ארטען פון אונזער באציהונג צו זאכען. וואס באדייט „יא — רעאל", וואס אונטערשיידט אט דעם זאץ פון „יא — גוט", און פון „יא — שעהן"? מיט אנדערע ווערטער, דארף די ווערטען־פילאזאפיע באשטימען די באזונדערע מינים פון די ווערטען, זי דארף ווייזען, וואס עס מיינט רעאליטעט, שעהנקייט, א. אז. וו. אויף וויפיל עס רעדט זיך וועגען די אויטאנאמישע ווערטען, גיט דאס פריערינע קאפיטעל אנווייזונגען פאר אזא באשטימונג. לאמיר זיך דערמאנען, אז כדי צו באשטימען די אויטאנאמישע ווערטען דארף מען אנווייזען אויף דעם גרונד־דראנג, וואס באשטימט זיי און זייער באדייטזאמקייט, ווי אויך זייער כאראקטעריסטישע באציהונג צו אט דעם דראנג. אט האבען מיר פאר זיך די ערשטע פון די צוויי פראבלעמען אין איר פאראלגעמיינערטען אויסזעהן און צוגלייך טאקע — די פארם פון איר לייזונג.

דעם וועג צו דער צווייטער פראבלעם עפענט פאר אונז דער אנאליז פון פאלגענדער ערשיינונג: כאטש איין אביעקט דערלאזט אמאל פיל פארשידענע שאצונג־ארטען, דאך איז דערמיט נאך ווייט ניט געזאגט, אז יעדער אביעקט ערלויבט די אנווענדונג פון יעדער שאצונג־ארט. מיר קאנען ניט, למשל, זיך אוועקשטעלען און פרעגען וועגען דער עמפירישער רעאליטעט פון א מאטעמאטישען פונקט, אדער וועגען דעם מאראלישען ווערט פון א בערגעל זאמד, אדער וועגען דער שעהנקייט פון א היסטארישער כראנאלאגיע. די באשטעטיגונג און די אפלייקענונג פון דעם ווערט אין אזוינע פאלען איז גלייך אומזיניג. עס שטעלט זיך, אלזא, ארויס, אז דער אביעקט מוז פארמאגען געוויסע באשטימטע אייגענשאפטען כדי די ספעציפישע פראגע וועגען זיין ווערט זאל בכלל האבען וועלכען עס איז זין. די מ ע ג ל י כ ק י י ט גופא פון שאצען זעצט שוין פאראויס א באזונדערע סטרוקטור פון דעם אביעקט. עס איז מעגליך, אז דער אביעקט, וואס ערלויבט לויט זיינע אייגענשאפטען א פראגע בנוגע איין מין ווערטען זאל ניט דער־

לאזען קיין שום אנדערע שאצונגען. אויף אזא אופן קומען מיר צו דער פראבלעם: ווי אזוי דארף זיין די סטרוקטור פון דעם אביעקט, אז די פראגע וועגען זיין רעאליטעט זאל האבען א זין? און וואס פאר אייגענשאפטען דארף דער אביעקט באזיצען, אז מען זאל קאנען פרעגען וועגען דעם, צו ער איז שעהן אדער מיאוס, א. אז. וו. מערקט זיך: די פראגע איז ניט, וואסערע אביעקטען זיינען שעהן, וואסערע אייגענשאפטען זיי דארפען האבען, אז זיי זאלען פארדינען באצייכענט צו ווערען אלס שעהנע—די פראגע איז, וועלכע אביעקטען זיינען שעהן א ד ע ר מיאוס; מיט אנדערע ווערטער; ווי אזוי דארף זיין דער אביעקט, אז די פ ר א ג ע ג ו פ א וועגען זיין עסטעטישען ווערט זאל זיין מעגליך.

ווען מיר זאלען, צום ביישפיל, וועלען אנאליזירען דעם עמפירישען אביעקט, ד. ה. אזעלכען, וואס בנוגע אים האט די פראגע וועגען רעאליטעט א זין, וואס זיין ווירקליכקייט קאן מען באשטעטיגען אדער אפלייקענען, זאגען מיר, אט דעם עפעל, אדער א קינד'ס געשריי דארט, אויפ'ן גאס, וואלטען מיר געקומען צו פאלגענדען רעזולטאט (צי מיר באנעמען דערביי דעם אביעקט גופא אדער בלויז זיין במקום, זיין סובסטיטוט, מאכט אין דעם פאל קיין אונטערשייד ניט): מיר וואלטען קודם כל געמוזט אנרופען א גאנצע מאסע זינליכע אייגענשאפטען און עס וואלט אונז דערביי בלויז שווער געווען אויפצוכאפען יעדע פון זיי באזונדער און פאר יעדער געפינען א באזונדערען נאמען: די פארבען און די פיגורען, די שאטירונגען פון ליכט און טעם, די גערוכען און די באריר־אייגענשאפטען; אדער א מאסע טענער און קוואליטאטיוו־פארשיידענע גערוישען. צווייטענס, וואלט מען געדארפט באשטימען די געגענזייטיגע פאזיציע און פארבינדונג פון אט די זינליכע אייגענשאפטען אין דער הינזיכט פון רוים און צייט. און ענדליך וואלטען מיר אויסגעפונען, אז די דאזיגע עלעמענטען בינדען זיך צונויף אין אן אייגענארטיגער איינינקייט, אזוי נעמליך, אז אין זייער פארבינדונג בילדען זיי א „זאך", אדער באדייטען אן „אורזאכליכע ריי־פאלגונג." אדער, אז זיי קענען אייגעשלאסען ווערען אין א געוויסער זאך אדער אין אן אורזאכליכער ריי־פאלגונג, אלס זייערע

פאַרבינדענדע רינגען. אַט די פאָרם פון דער איינהייט פון אַ זאַך אָדער פון דער אורזאַכליכקייט ווערט געוועהנליך אָנגערופען קאַטעגאָריע. אויף אַזאַ אופן האָבען מיר געפונען, אַז דער רעאַלער אָביעקט לאָזט זיך באַשטימען אין דרייערליי הינזיכטען: אין דער הינזיכט פון די עלעמענטען, פון וועלכע ער באַשטעהט, די פאָרמען פון קאָאָרדינאַציע פון אַט די עלעמענטען — און די קאַטעגאָריע. די עלעמענטען זיינען אין דעם געגעבענעם פאַל די זינליכע איינענשאַפטען; די פאָרמען פון קאָאָרדינאַציע — דאָס איז די רוים־און־צייט־שכנה'שאַפט; און די קאַטעגאָריעס — דאָס איז די זאַך און די אורזאַכליכקייט. אַט די דריי מאָמענטען כאַראַקטעריזירען דעם עמפּירישען אָביעקט; וואו מען באַגעגענט זיי, דאָרט איז מעגליך די פּ ר אַ ג ע וועגען רעאַליטעט. עס איז אָבער ניט שווער זיך צו איבערצייגען, אַז דוקא די קאַטעגאָריעס אָנטשיידען עס די פראַגע וועגען דער שאַצונג־מעגליכקייט. וואָרים ווען מען האָט פאַר זיך בלויז די רוים־און־צייט־שכנה'שאַפט פון זינליכע איינענשאַפטען, פאַרלירט דאַך די פראַגע וועגען רעאַליטעט איר זין. בלויז די קאַטעגאָריע שטעלט צונויף דעם שאַצונג־אָביעקט פון דער עלעמענטען־קאָאָרדינאַציע. ווידערהאָלענדיג קאַנטס אויסדרוק, קענען מיר זאָגען, אַז די קאַטעגאָריע גיט „אָביעקטיוויטעט." אָבער אונטער דעם פאַרשטעהען מיר די מעגליכקייט פון שאַצען, די פּשוטע מעגליכקייט פון דער פראַגע וועגען ווערט און מיר שליסען אויס דערפון יעדע אָנצוהערעניש אויף דעם פּ אָ ז י ט י וו ע ן ווערט. די קאַטעגאָריע באַשטימט לחלוטין ניט פאַראויס אונזער יאָ אָדער ניין. די קאַטעגאָריאַלע אָפּגעשטאַלטקייט פון דעם עמפּירישען אָביעקט באַשאַפט ניט זיין ווירקליכקייט. נאָר גיט בלויז די מעגליכקייט צו שטעלען די פראַגע וועגען דער רעאַליטעט פון דעם אָביעקט. דאָס, וואָס איז קאַטעגאָריאַל ניט אָפּגעשטאַלט, קען ניט זיין רעאַל אָדער ניט רעאַל, מחמת די פראַגע גופא וועגען דער רעאַליטעט האָט דאָ קיין זין ניט. די קאַטעגאָריע גיט, פאָלגליך, די אָביעקטיוויטעט אין דעם זין פון דער מעגליכקייט צו שאַצען. זי מאַכט ערשט מעגליך, אַז מען

זאל בנוגע דעם אביעקט קענען שטעלען די פראגע וועגען ווערט, זי מאכט אים פאר א מעגליכען טרעגער פון ווערט.

פון דאנען איז געדרונגען, אז די פראגע וועגען קאטעגאריעס איז פארבונדען מיט דער פראגע וועגען דער באדייטונג פון דעם ווערט. מיר ווע̇לען ערשט דעמאלט פארשטעהן די קאטעגאריעס פון דעם עמפירישען אביעקט, ווען מיר וועלען אויסגעפינען, וואס עס באדייט אזוינס „רעאליטעט": ערשט דאן וועלען מיר פארשטעהן, פארוואס בלויז די זאכען און די אורזאכליכע רייען דערלאזען די פראגע וועגען רעאליטעט. פון דער באשטימונג פון דעם ווערט קען מען אויך דרינגען די באדינגונגען פון איר מעגליכקייט. די דערקענטעניש-טעאריע, וועלכע וואלט געפרואווט זיך ארויסדרעהען פון צו באשטימען די רע־אליטעט, וואלט ניט געווען אימשטאנד ארויסצופירען די קאטעגאריעס פון דעם רעאלען.

וואס פון דער דאזיגער אויספארשונג פון דעם עמפירישען אבי־עקט קען אריינגענומען ווערען אין אונזער פאראלגעמיינטער סכעמע, איז קלאר פאר זיך אליין. ביי די שאצונג־אביעקטען פון דעם זעלבען מין וועט נויטיג זיין צו באשטימען דריי אנטשפרעכענדע מאמענטען. מחמת יעדער אביעקט איז אויפגעבויט פון געוויסע עלעמענטען, און אט די עלעמענטען געפינען זיך אין אן אייגענארטיגער, זייער אנגעהע־ריגע קאמבינאציע. און ענדליך דארפען זיין די קאטעגאריעלע פאר־מען, וועלכע באדינגען די אביעקטיוויטעט, ד. ה. די מעגליכקייט פון שאצען. און אומעטום קענען די פונקציעס פון די קאטעגאריעס פאר־שטאנען ווערען בלויז דורך דער ווערטען־באשטימונג. אויף אזא אופן. האבען מיר אויך אויף דער פראגע וועגען דער סטרוקטור פון דעם עסטעטישען אביעקט געפונען א פאראלגעמיינטע סכעמע פון לייזונג. מען דארף באשטימען: וואס שטעלען מיט זיך פאר די עלעמענטען פון דעם עסטעטישען אביעקט? וואס אזוינס זיינען די פארמען פון קאארדינירען אט די עלעמענטען? און וואס אזוינס זיינען די עס־טעטישע קאטעגאריעס? אויף וואס פאר א וועג עס זאל ניט אוועק אונזער אויספארשונג, וועט מען זי ערשט דאן קענען באטראכטען אלס

גענענדיגט, ווען מיר וועלען קריגען אן ענטפער אויף אַט די דריי פראַגען.

פון אַט דער פּראָבלעם וועלען מיר טאַקע אָנפאַנגען: פון דער באַשטימונג פון דעם עסטעטישען אָביעקט, זיינע עלעמענטען, זיינע קאָאָרדינירונג־פאָרמען און זיינע קאַטעגאָריעס. די צווייטע פון די צוויי גרונט־פּראָבלעמען וועלען מיר איבערלאָזען פאַר דעם נעקסטען קאַפּיטעל. דאָרט וועלען מיר פּרוּאוען מאַכען אן אַנאַליז פון דעם עסטעטישען ווערט, און ערשט דאַן וועט די ערקלערונג וועגען די עסטעטישע קאַטעגאָריעס און צוזאַמען דערמיט — דאָס אריינדרינגען אין דעם עצם פון דעם עסטעטישען אָביעקט קאָנען באַקומען אן ענדגילטיגע באַשטימטקייט.

דער סינטעז פון דעם עסטעטישען אָביעקט געהט ארויס פון דער זינליכער אויפפאַסונג פון דעם קונסטווערק, ד. ה. פון דער זינליכער קאָנטעמפּלאַציע. דאָס וואָרט „עסטעטיש" אַליין ווייזט אָן דערויף און מען האָט שוין לאַנג באַמערקט, אַז די קאָנטעמפּלאַציע איז אין דער קונסט באַזונדערס נויטיג. דאָ דאַרפען מיר זי האָבען אין נאָך א גרעסערער מאָס אפילו, ווי ביי דער אויפפאַסונג פון דעם עמפּירישען אָביעקט, וואו א פאַרביילויפענדער בליק איז אָפטמאָל גענוג, כדי זיך געהעריג צו אָריענטירען. ניט אזוי אין דער קונסט. אונזער אויג רוט לאַנג אויף דער סטאַטוע, אין דער מוזיק גיבען מיר זיך פולשטענדיג אָפּ דעם געהער, מיר זיינען גרייט אינגאַנצען צו עפענען אונזער נשמה פאַר יענע איינדרוקען, וואָס פליסען צו אונז דורך די טירען פון אונזערע חושים. פון דעם קען מען נאַטירליך ניט ציען קיין צו איבערגעאיילטע שלוסען. קודם כל, ערשיינט פאַר אונז דער עסטעטישער אָביעקט אלס א פאָלשטענדיג אומבאַקאַנטער „איקס", מיר קענען ניט אַט די זינליכע ערשיינונג באַטראַכטען אלס די געזוכטע עלעמענטען פון דעם עסטעטישען אָביעקט. עס איז דאָך מעגליך, אַז דער קינסטלער האָט ניט די ערשיינונג געהאַט אין זינען, נאָר אירע אינדירעקטע איינפלוסען אויף דעם סוביעקט, און אַז זי האָט דעריבער ניט מער ווי אן איבערגאַנגס־באַדייטונג. אָבער אויך אין דעם פאַל איז די

זינליכע קאַנטעמפּלאַציע פּונקט אַזוי נויטיג. כדי מען זאָל אונז ניט פאַרוואַרפן, אַז אַט די באַמערקונג איז אַ רעזולטאַט פון אַ צו אַנגסט־ליכער פּאַרזיכטיגקייט, בעט איך זיך אַריינצוטראַכטן אין יענער איי־גנאַרטיגער איבערלעבונג, וואָס ווערט אַרויסגערופן דורך דעם אָביעקט אין דער מוזיק, וועלכן מיר רופן אַ מעלאָדיע, און מיר זאָגן, אין וואָס עס באַשטעהט זיין עצם, צי בלויז אין דער ריי־פאָלגונג פון די זינליכע קלאַנגען־איינגעשאַפטן.

ווי עס זאָל דאָרט ניט זיין, דער וועג פון אונזער אויספאָרשונג עפנט זיך מיט דער פאָלגענדער הנחה; די זינליכע קאַנטעמפּלאַציע איז דער אומפאַרמיידליכער אויסגאַנגס־פּונקט פאַר דעם סינטעז פון דעם אָביעקט. קודם כל מוזן מיר זיך קלאָר מאַכן, וואָס פון די זינליך אויפגעפאַסטע איינגעשאַפטן פון דעם קונסט־ווערק באַציט זיך דירעקט, און וואָס אינדירעקט צו דעם עסטעטישן אָביעקט. מעגליך אַז ניט אַלץ, וואָס מיר פאַסן אויף אין אים האָט אַ באַדייטונג, דאָס וועט זיך אַרויסווייזן אין דעם גראַד איינפלוס אויף דעם ווערט פון דעם אָביעקט. אַלץ, וואָס באַשטימט אויף אַזאַ אָדער אויף אַן אַנדער אופן דעם ווערט, מוז זיין וועזנטליך פאַר דעם סינטעז פון דעם אָביעקט, און אַלץ, דאַגעגן, וואָס האָט ניט קיין איינפלוס אויף דעם ווערט, איז אומוויכטיג פאַר דעם אָביעקט.

די ערשטע גרופּע פון זינליכע דאַטען קענען מיר אַרומכאַפּן אונטער דער אַלגעמיינער באַצייכענונג פון מאַטעריאַל: למשל, מאַר־מאָר, בראָנז אָדער האָלץ אין דער פּלאַסטיק. פאַר דעם קינסטלערס שאַפונג ווערט דער מאַטעריאַל געגעבן אין אַ פאַרטיגן אויסזעהן, זיין אַרבייט באַשטעהט אין געבן דעם מאַטעריאַל אַ פאָרם. דער מאַ־טעריאַל ערשיינט דערביי אַלץ עפּעס פּאַסיוועס, ער לאָזט זיך פאָר־מירען. ער ווייזט זיך אויס אַלץ נויטווענדיג בלויז דערפאַר, וואָס יעדע פאָרמירונג זעצט פאָראויס דאָס, וואָס דאַרף ווערען אָפּגעשטאַלט. ער איז בלויז דער טרעגער פון דער אידעע־פאָרם און האָט ניט קיין

שום זעלבסטשטענדיגע פונקציע. אדויכגעהענדיג פון אט די באטראכטונגען, קען מען לייכט קומען צום גווסדה, אז דער מאטעריאל האט ניט קיין עסטעטישע באדייטונג. דער עסטעטישער אביעקט ערשיינט אלם עפעס מער אבסטראקטעס איידער א מאטעריעליש קונסט־ווערק. אין פיליכט די פלאסטיק לויט איר עצם ניט מער ווי די שאפונג פון פארמען אין דעם רוים און איז פארבונדען מיט דעם שטיין, בלויז כדי אירע פארמען זאלען קריגען פעסטקייט און א געשטאלט? איז פיליכט אין א בילד וויכטיג בלויז דער לייכטענדער שפיל פון קאלירען, און דער לייוועגט און די פארבען זיינען נויטווענדיג בלויז דערפאר, וואס אהן זיי וועט דער קאלירען־צויבער שנעל פארשווינדען פאר דעם קינסטלער און וועט קיין אנדערען ניט קענען איבערגעגעבען ווערען? ווען מיר זאלען פעסטשטעלען אזא אבסטראקטקייט פון דעם עסטעטישען אביעקט, וואלטען מיר געקומען צום שלוס, אז די מאטריאלע עלעמענטען קען מען פאלשטענדיג פארבייטען איינע אויף די אנדערע; דעם ארט פון איין מאטעריאלען טרעגער וואלט געקענט פארנעמען א צווייטער, א גאנץ אנדערער איידער דער ערשטער. א געוויסע אומאפהענגיגקייט מצד דעם אביעקט פון דעם מאטעריאל קען מען ניט אפלייקענען. „די זעלבע" גראוויאור קען אפגעדרוקט ווערען אויף זייד, אויף יאפאנישען אדער האלענדישען פאפיר; „די זעלבע" סטאטוע קען אויסגעהאקט ווערען פון מארמאר אדער אפגעגאסען ווערען פון בראנז, פאעטישע ווערק ווערען איבערגעזעצט פון איין שפראך אין דער אנדערער. קוקט זיך אבער צו אויפמערקזאמער, און איר וועט געפינען, אז די איבערשאפונג פון א ווערק אין אן אנדער מאטעריאל לאזט ניט איבער פולשטענדיג אומבארירט זיין אידענטישקייט. עס אנטפלעקט זיך א געוויסע דעפארמירונג, וואס דריקט זיך אוים אין דער *פארקריפלונג פון דעם ווערט*.

דער, וואס איז ניט זעהר סענסיטיוו, וועט עס נאטירליך ניט באמערקען. נאכמאכענדיג די גריכישע אריגינאלען, האבען די רוימער אפט פארביטען דעם מאטעריאל און איבערגעזעצט פון דער שפראך פון בראנז אויף דער שפראך פון מארמאר. דאס איז איינע

פון די אורזאכען וואס האבען גורם געווען די פארקריפלונג פון דער גריכישער אלטערטימליכקייט. די דעפארמירונגען זיינען אין מאנכע פאלען ווייניג באמערקבאר, אין אנדערע צישטערען זיי פולשטענדיג דעם ווערט. דאס הענגט אפ פון דעם כאראקטער פון דעם ווערק. מאנכע זיינען ווייניגער אפהענגיג פון דעם מאטעריאל, בעת אנדערע זיינען מיט זייערעווארצלען פעסט צונויפגעוואקסען מיט אים און קענען ניט איבערגעפלאנצט ווערען אויף אן אנדער באדען. די לירִיק איז ענגער פארבונדען מיט דעם שפראך־מאטעריאל ווי דער עפאס. און ניט יעדער מאטעריאל לאזט זיך פילען אין דעם זעלבען גראד; אמאל איז ער נייטראל.

דערפון איז געדרונגען, אז אויך די מאטעריאלע זייט פון דעם ווערק באטייליגט זיך אין דעם סינטעז פון דעם אביעקט. אויב אן איבערבייט פון דעם מאטעריאל פירט צו מער אדער ווייניגער וויכטיגע פארקריפלונגען פון דעם ווערט, באווייזט דאך דאס, אז דער איבער־בייט צושטערט די אידענטישקייט פון דעם אביעקט. יעדער מאטע־ריאל האט זיך זיין באשטימטען כאראקטער, וואס דארף הארמאנירען מיט דעם אלגעמיינעם כאראקטער פון דעם עסטעטישען אביעקט. דער־פאר דארף מען אדער אויסקלייבען אזא מאטעריאל, וואס איז אין איינקלאנג מיט דער קינסטלערישער פארטראכטונג, אדער אלע אי־בעריגע פאקטארען דארפען זיין אונטערווארפען דעם מאטעריאל. אין פאל דער לעצטער איז שוין פון פאראויס באשטימט. דער מא־טעריאל קען פאלגליך באין אופן ניט זיין פאסיוו און צוגעפאסט פאר יעדער באארבייטונג, ער דערלאזט בלויז געוויסע פארמבילדונגען. דער אומפאנג פון מעגליכע פארמען איז פארשיידען פאר פארשיידענע מא־טעריאלען. אין פארגלייך מיט אנדערע לשונות, עפענט די הויך־דייטשע שפראך — א דאנק אירע באזונדערע מאדוליאציאנס־פעהיג־קייטען און א דאנק איר ניט אזוי קלאר אויסגעדריקטען מאטעריעלען כאראקטער — א באזונדער רייכען געביט פון מעגליכקייטען. פון דאנען נעמט זיך איר באקוועמליכקייט פאר איבערזעצונגען. אין אט דער הינזיכט איז אויף איר ענליך די פיאנא, ווען מען זאל זי פאר־גלייכען מיט דער פידעל אדער מיט דער פלייט.

בראָדער קריסטיאַנסען

אויב דער אויסוואַל פון דעם מאַטעריאַל איבט אויס זיין איינפלוס אויף דעם עסטעטישען ווערט, דאַרף מען דאָס, נאַטירליך, ניט פאַרשטעהן אין דעם זין, אַז דער מאַטעריאַל טראָגט צו צו דעם ווערק זיין אויסערטעטישען, למשל עקאָנאָמישען ווערט; אַז וואָס העכער דער פּרייז פון דעם מאַטעריאַל, אַלץ העכער אויך דער ווערט פון דעם ווערק. עס האַנדעלט זיך ניט אום דעם פּרייז, נאָר אום דער עסטעטישער צוגעפּאַסטקייט. די פּלאַסטיק ווערט ניט מער ווערטפול דורך דעם, וואָס זי איז אין זילבער אנשטאָט אין האָלץ. גיפּס, אויף זיין אָרט, קען זיין עסטעטיש ווערטפולער איידער מאַרמאָר. נאַטור־פאַרביגע שטיינער זיינען מער ווערטפול ווי דימענטען. אונזערע גראַפּיקער ליידען אָפּט פון דעם נאַאיווען פאַראורטייל פאַרצוציהען טייערען מאַטעריאַל. זיי האָבען אויך די שלעכטע געוואוינהייט אָפּצודרוקען צוליב קאָמערציעלע באַטראַכטונגען דיזעלבע פּלאַטע אויף פאַרשידענע סאָרטען פּאַפּיר, אַנשטאָט אויסצוקלייבען דעם איינציגען מאַטעריאַל, וואָס זאָל זייער ווערק געבען די מעגליכסט גרעסטע פולקאָמענהייט פון ערפילונג. מיר זעהען אַלזאָ, אַז אַ פולשטענדיגע צעטיילונג צווישען עסטעטישען אָביעקט און מאַטעריאַל איז נישט מעגליך. אַן ענדערונג פון דעם מאַטעריאַל צושטערט די אידענטישקייט פון דעם אָביעקט און לאָזט בלויז איבער אַ געוויסע ענליכקייט. אויף אַזאַ אופן צייכענט זיך דער עסטעטישער אָביעקט ניט אויס, אין פאַרגלייך מיט דעם אויסערליכען ווערק, מיט אַ באַזונדער גרויסער אַבסטראַקטקייט. — יעדענפאַל ניט אין דער הינזיכט פון מאַטעריאַל. זיינען מיר, הייסט עס, געקומען צו דעם רעזולטאַט: **דער מאַטעריאַל פון דעם קונסטווערק באַטייליגט זיך**, אַ דאַנק די פאָלגען פון זיין איינפלוס, דירעקט אָדער אינדירעקט, **אין דעם סינטעז פון דעם עסטעטישען אָביעקט**.

איבעריגענס איז דער מאַטעריאַל ניט דער איינציגער פאַקטאָר, ביי וועלכען עס באַמערקט זיך די ערשיינונג פון אַ געוויסער צעטיילטקייט און אומאָפּהענגיגקייט פון דעם אָביעקט, כאָטש דאָ איז זי פיליכט אַמקלערסטען. דערפירענדיג דעם דאָזיגען געדאַנק ביז'ן סוף,

קונסט

באקומסטו עפעם דעם איינדרוק, אז דער עסטעטישער אביעקט באַ־שטעהט, ווי אַ קנאָספּ, פון בלויז הייטלאַך, וועלכע מען קען אראָפּ־שיילען שיכטענווייז. ווען אַ בילד, וואָס איז געמאָלען אין קאָלירען, ווערט רעפּראָדוצירט אין שוואַרץ און ווייס, רעדט מען נאָך אַלץ ווע־גען דעם זעלבען בילד: דאַ האָבען מיר אַן אָפּגרעניצען זיך פון פאַרב.

א מוזיקאַליש ווערק זעהט אויס צו זיין אומאָפּהענגיג פון דער הויך פון דעם טאָן, אַ סקולפּטור — פון דער אבסאָלוטער גרויס; ערשט ווען די ענדערונגען זיינען צו עקסטרעם, ווערט די דעפאָרמי־רונג פון דעם עסטעטישען אביעקט באַמערקבאַר פאַר אַלעמען. דער אביעקט זעהט אויס צו זיין אומאָפּהענגיג אויך פון דעם געגענשטאַנד פון דער שילדערונג: ביים זינגען אַ ליד איז מעגליך אַן ענדערונג אין דעם אינהאַלט פון די ווערטער. עס פּאַסירט אָפט אין איינעם פון גאַיאַ'ס „קאַפּריטשאָס", אַז מיר פאַרשטעהען שלעכט דעם פאַר־געשטעלטען אינהאַלט. אין אַזאַ פאַל ווערט דער געגענשטאַנד טייל־ווייז באַזייטיגט און דאָך פאַרשטעהען מיר פולשטענדיג דאָס געגע־בענע ווערק. און כאָטש מיר האָבען פאַרגעסען אַלץ אין נאָוואַליסעס: „ליד פון די טויטע", אַ חוץ דעם טאָן, דעם ריטם און די גראַמען־פאַרבינדונגען, ווייזט זיך אונז דאָך אויס, אַז עס איז אונז געבליבען געגנוג אין דעם זכרון צו זיין איבערצייגט אין דער אידענטישקייט פון דעם ווערק.

מיר טיילען אַרויס די צווייטע גרופּע אויפפאַסונג־דאַטען אונטער־דעם אַלגעמיינעם נאָמען: ג ע ג ע נ ש ט אַ נ ד אָדער א י נ ה אַ ל ט. אַט דאָס שטיק מאַרמאָר איז אויסגעהאַקט אַזוי, אַז עס שטעלט פאָר ויענוס'ען; די פאַרבען זיינען אַזוי אויסגעלייגט אויפ'ן לייווענט, אַז פאַר אונז ערשיינט אַ לאַנדשאַפט; דער עפּאָס שילדערט די אויסער־ליכע שיקזאַלען און די אינערליכע אַנטוויקלונג פון דעם מענש א. אז. וו. דאָס זעלישע קאָן, פאַרשטעהט זיך, פונקט אַזוי דינען אַלס געגענ־שטאַנד פון שילדערונג, ווי דאָס קערפּערליכע; אַ קאַפּריז פון דער פאַנטאַזיע פונקט אַזוי ווי די זאַכען, וואָס זיינען גענומען פון דער

בראַדער קריסטיאַנסען

ווירקליכקייט. צי דער קינסטלער שילדערט קערפּערס אין צושטאַנד פון רו אָדער אין באַוועגונג, ממשות'דיגע זאַכען אָדער אַטמאָספערישע פּראָצעסען, ווי זונליכקייט, דאָס שפּיל פון ליכט און שאָטען אָדער די לופט, וואָס איז אָנגעזאָפּט מיט אַ נעפּעל — איינס איז אַבסאָלוט אַזוי געגענשטאַנדליך, ווי דאָס צווייטע.

מיר פרעגען: איז דער פאַרגעשטעלטער אינהאַלט וויכטיג פאַר דעם סינטעז פון דעם עסטעטישען אָביעקט? דאָס איז אַ פראַגע וועל־כע איז מער באַקאַנט אין אַזאַ פאָרמולירונג; וואָס פאַר אַ מאָמענט האָט אַ גרעסערע באַדייטונג אין דער קונסט: דער „וואָס" אָדער דער „ווי אַזוי", דער אינהאַלט אָדער די פאָרם?

צוויי עקסטרעמע בליקען שטויסען זיך דאָ אַז איינער אין דעם אַנדערען. איין בליק באַהויפּטעט, אַז דער עסטעטישער ווערט פון דעם ווערק הענגט אָפּ בלויז פון דעם געגענשטאַנדליכען „וואָס". אויף אַזאַ אופן, איז דער פאַרגעשטעלטער אינהאַלט טאַקע יענער „איקס", וואָס מיר זוכען און וואָס איז אידענטיש מיט דעם עסטעטישען אָב־יעקט. דאַן איז דאָס פאַרשטעהען פון קונסט ניט מער ווי אַ פיינער פאַרשטעהן פון זאַכען, אַ טיפערע אַריינדרינגונג און אַ מער אינטענ־סיווע אויפכאַפּונג פון געגענשטאַנדען. די געגענזעצליכע טעאָריע באַהויפּטעט דאָס פאַרקערטע: אין דעם קונסט־ווערק האָט דער פאַר־געשטעלטער אינהאַלט בכלל קיין ווערט ניט. פאַר אונז וואָלט דאָס געהאַט דעם זין, אַז ניט דירעקט און ניט אינדירעקט גיט דער געגענ־שטאַנד עפּעס פאַר דעם סינטעז פון דעם עסטעטישען אָביעקט. דער טעזיס באַהויפּטעט, אַלזאָ, אַז דער געגענשטאַנד איז אַלץ; דער אַנטי־טעזיס — אַז דער געגענשטאַנד איז גאָרניט פאַר דעם עסטעטישען אָביעקט.

לאָמיר זיך אָפּשטעלען אויף דעם ערשטען. אויף וואָס איז באַ־גרינדעט די דאָזיגע באַהויפּטונג? אַלס באַווייז ברענגט מען פאָל־גענדעס: אַלע גרויסע קינסטלער דערגרייכען פולקאָמענהייט אויף דעם געביט פון אינהאַלט, און שטייגען אַריבער אין דעם די שלעכטע קינסטלער. דאָס געגענשטאַנדליכע איז דעריבער ביי זיי רייכער און

טיפער. דאס קען מען באווייזען דורך א פארגלייך. א גוטער פארטרעט טרעט צייכענט זיך אויס מיט זיין לעבעדיגקייט און דרינגט טיפער אריין אין דער נשמה פון דער געמאלטער פערזאן.

די פאנטאסטישע וועלט פון די גרויסע קינסטלער ערשיינט אויף דעם בילד אלס פול מיט לעבען, און די פאנטאסטישע געשטאלטען פון די מיטעלמעסיגע קינסטלער זיינען שאטענס אהן אן אינהאלט. דערויף זאגען עדות די ווערטער פון די קינסטלער גופא — דערמאנט זיך אן מענצלע'ן, לייבלע'ן און האקוסאיע'ן — אז אין זייער שאפונג שטרעבען זיי אנצוכאפען דאס געגענשטאנדליכע און אלס באדינג פון דער מעגליכקייט פון גרויסע שאפונגען דארף דער אינטערעס געווענדט ווערען צו דעם אינהאלט. דער קינסטלער דארף זיין ארומגעכאפט מיט דעם איינדרוק פון דעם געגענשטאנד, מחמת „גרויסע קונסט איז אלעמאל א ליוב־געזאנג". אבער ווען דער אינטערעס איז געריכטעט אויף אנדערע מאמענטען, אויף די פארמען אדער אויף דער טעכניק, דאן ווערט די קונסט א פלאכער מעכאניזם, א ווירטואזירונג אדער א פוסטע קאנווענציאנאליטעט. וואס בלויז א צוריקקער צו דער נאטור, צו דער געגענשטאנדליכער ווירקליכקייט איז א רעטונג דערצו. ענדליך איז דער אינטערעס פון דעם מענש, וואס פאסט אויף א קונסט־שאפונג, אהן צווייפעל געווענדט קודם כל צו דעם געגענשטאנדליכען; די ערשטע פראגע אין אנגעזיכט פון א ווערק באציט זיך אלע מאל צו דער געגענשטאנדליכער אריענטירונג; וואס שטעלט עס פאר?

מען קען צוגעבען, אז יעדער פון אט די ארגומענטען אנטהאלט א קערן אמת; ניט קוקענדיג אבער דערויף זיינען זיי, זעהט אויס, ניט גענוג צו באגרינדען דעם טעזיס פון דער אינהאלט־עסטעטיק. זיי מאכען בלויז ווארשיינליך, אז אין דעם סכום צאלען פון דעם עסטעטישען אביעקט האט אויך דער אינהאלט זיין באדייטונג. אבער אויף צו באווייזען דעם פילשטענדיגען צענויפפאל פון דעם עסטעטישען אביעקט מיט איין אינהאלט — מיט זיין „וואס", וואלט מען געדארפט אויסשליסען אלע געגענזעצליך־ווירקענדע פאקטארען, און דאס איז שווער צו דערגרייכען אויף א דירעקטען וועג. דערפאר מוז אונזער

טעזיס דערוויל ווארטען אויף דעם אנפאל פון דעם געגנער, כדי צו באשטעהן דאס זייניגע אין א פארטיידיגונגס־קאמף. וואס, אלזא, זאגען די פארמאליסטען? די באווייזען, וואס עס קומט אויס צו הערען אממערסטען, מסתמא דערפאר, וואס די פארמאליסטען האלטען זיי פאר די וואגיגסטע, — זיינען אומגעפער פאלגענדע:

אז ניט דער געגענשטאנד איבט אויס אן אנטשיידענדען איינפלוס אויף דעם ווערט, זעהט מען אמקלערסטען דערפון, וואס ווערק מיט דעם זעלבען אינהאלט קענען האבען א גאנץ פארשידענעם ווערט. אויב בלויז דער געגענשטאנד וואלט באשטימט מיט זיך דעם ווערט, דאן וואלט די אידענטישקייט פון אינהאלט גורם געווען אן אידענטישקייט פון ווערטען. דאס איז אבער דוקא ניט דער פאל. אויב דער געגענשטאנד וואלט באשטימט דעם ווערט כאטש ווייניגסטענס אין די הויפטשטריכען, וואלטען ביי גלייכען אינהאלט קיין שארפע אונטערשידען אין די ווערטען ניט מעגליך געווען. אבער פאקטיש עקזיסטירען זיי. א גוט און א שלעכט בילד קענען האבען איין און דעמזעלבען אינהאלט. הייסט עס, אז עס האנדעלט זיך ניט אום דעם איבערגעגעבענעם געגענשטאנד. זאלען נאר פארשידענע קינסטלער צייכנען דעם זעלבען לאנדשאפט אדער דעם זעלבען פארטרעט, וועלען זייערע ווערק ניט זיין פון דעמזעלבען ווערט. וויכטיג איז ניט דער „וואס", וויכטיג איז דער „ווי אזוי". די קינסטלער פון דעם רענעסאנס האבען געהאט דעם זעלבען באגרעניצטען קרייז פון טעמען. דאס מאכט פון דעסטוועגען זייערע בילדער ניט פאר גלייכווערטיג. אבער אט די אייביגע ווידערהאלונג פון דעם זעלבען סוזשעט האט ערצויגען די קינסטלער און דאס פובליקום און זיי אויסגעלערנט צו ווענדען זייער אויפמערקזאמקייט אויף דעם דאזיגען, „ווי אזוי", ד. ה. אויף דער פארם אלס אויף דעם וועזענטליכסטען אין דער קונסט. געוויס, דער נאאיווער אינטערעס פרעגט קודם כל אויף דעם געגענשטאנד, אבער עס איז דערפאר, וואס ער פארשטעהט גארניט אין קונסט.

אבער די פארטיידיגער פון דעם ערשטען טעזיס — פון דעם אינהאלט — וואלטען אהן גרויסער מי געקאנט אפווענדען דעם דאזיגען קלאפ. זיי וועלען ענטפערען אט וואס: איר זענט אפשר גע־

רעכט, אז דער „ווי אזוי“ און ניט דער „וואס“ איז וויכטיגער, אויב איר שטעלט זיי ביידע איינער אנטקעגען דעם אנדערען, אבער אייער אנטקעגענשטעלען דעם „וואס“ און דעם „ווי אזוי“ איז גענצליך איינגעשלאסען אין דער ספערע פון דעם געגענשטאנדליכען; עס מיינט ביי אייך ניט קיין אנדערע זאך, ווי דער געגענזאץ צווישען דעם אלגעמיינעם און דעם אינדיווידועלען. אויף אזא אופן אייגענטליך ווערט אייער באהויפטונג רעדוצירט צום פאלגענדען: וויכטיג איז ניט די אלגעמיינע טעמע נאר די אינדיווידועלע אויפפאסונג פון דעם געגענשטאנד. אויב עטליכע קינסטלער מאלען א מאדאנע, רעדט איר וועגען דער אידענטישקייט פון דעם אינהאלט. איז אבער דער אינהאלט פון זייערע בילדער באמת דערזעלבער? דורכאויס ניט. זייער אינהאלט קען אונטערגעפירט ווערען בלויז אונטער דעם אלגעמיינעם באגריף פון דער זעלבער ט ע מ ע. פארגלייכט אקארשט זייערע מאדאנעס איינע מיט דער אנדערער: מיר האבען פאר זיך פולשטענדיג פארשידענע אינדיווידואליטעטען. זיי האבען אנדערע פנים'ער און אנדערע נשמות. אט די אינדיווידועלע אונטערשיידען באצייכענט איר מיט דעם ווארט „ווי אזוי“. אבער דאס זיינען אונטערשיידען אין אינהאלט. זיי ווערען גענצליך געדעקט דורך דעם „וואס“, אויב מען זאל אונטער אים פארשטעהן דעם געגענשטאנד. צום אינהאלט געהערט דאך ניט נאר די אלגעמיינע טעמע, נאר אויך די אינדיווידועלע באשטימטקייט. ווען איר זאגט: דער „ווי אזוי“ באדינגט דעם ווערט, פארשטעהט איר אונטער דעם די אינדיווידועלע שאטירונג פון דעם געגעבענעם געגענשטאנד. די קינסטלער פון דעם רענעסאנס האבען ניט געשאפען קיין ווערק מיט דעם זעלבען אינהאלט. זיי האבען, אמת, גענומען די זעלבע אלגעמיינע טעמעס, נאר יעדערער האט דעם אלגעמיינעם צוגעגעבען א באזונדערע, אינדיווידועלע פארקערפערונג. און אויב פארשידענע קינסטלער מאלען פארטרעטען פון דעם זעלבען קאפ, קומען אינדער'אמת'ען ארויס בילדער, וואס זיינען ניט ענליך לויט'ן אינהאלט: מיר זעהן אינדיווידועל־פארשידענע קעפ. אויב זיי וואלטען געקאנט לעבעדיג ווערען דורך עפעס א נס, וואלטען דאס געווען גאנץ פארשידענע פערזענליכקייטען, און קיין

בראָדער קריסטיאַנסען

איינע פון זיי וואָלט מסתמא ניט צענויפגעפאַלען מיט דעם מאָדעל. יעדערע וואָלט זיך געהאַט איר באַזונדערען טעמפּעראַמענט און איר אייגענע זעליש לעבען, זיי וואָלטען בלויז ענליך געווען אויף דעם אַל־געמיינעם מאָדעל. עס הייסט, אַלזאָ, אַז דאָרט, וואו איר זעצט פאָר־אויס אַן אידענטישקייט פון אינהאַלט, האָבען מיר אינדיווידועל־פאַר־שידענע אינהאַלטען, וואָס זיינען בלויז ענליך איינער אויף'ן אַנדערען, אָדער וואָס קאָנען אונטערגעפירט ווערען אונטער איין אַלגעמיינעם באַגריף. קירצער גערעדט: איר באַווייזט בלויז, אַז ניט די אַלגע־מיינע טעמע באַשטימט דעם ווערט אין דער קונסט, נאָר בלויז די אינדיווידועלע ערפילונג פון דער טעמע, די אינדיווידועלע שאַטירונ־גען פון דעם אינהאַלט. אייער באַווייז שלאָגט דעריבער פאַרביי אונז, ניכער אַנערקענט ער, אַז גערעכט זיינען מיר. די אינדיווידועלע פול־קאָמענהייט געהערט דאָך צום געגענשטאַנד פונקט ווי די אַלגעמיינע, און איר באַווייזט אויף אַזאַ אופן, אַז אין דער קונסט איז וויכטיג דער אינהאַלטליכער געגענשטאַנד.

אויף אַזאַ אופן ווערט אינגאַנצען צעשלאָגען דער אַרגומענט, וואָס זעהט אויס צו זיין אַזוי איבערצייגענד אין די אויגען פון דעם המון. ער האָט אַנטהאַלטען אין זיך אַ ווידערשפּרוך, וואָס מען קאָן לייכט אויפדעקען. דער, וואָס האָט זיך אין זיינע בליקען געשטיצט בלויז אויף דער דאָזיגער אַרגומענטאַציע, איז — אַליין עס ניט ווי־סענדיג — געווען אַן אַנהענגער פון דעם אינהאַלט־טעזיס. אמת, די צעשלאָגונג האָט דער'הרג'עט דעם אַרגומענט, אָבער ניט די טעאָריע. עס בלייבט איבער צו וואַרטען, צי דער פאָרמאַליזם וועט ניט געפינען קיין בעסערע גרונדען און קיין בעסערע פאַרטיידיגער. דער ענטפער־קלאַפּ שלאָגט אָבער צוריק ניט בלויז דעם וויכטיגען באַווייז פון דעם געגנער, ער באַשאַפט, זעהט אויס, אין דערזעלבער צייט אויך אַ ניט־צוטריטליכע פּאָזיציע פאַר דער עסטעטיק פון אינהאַלט.

געהט אַקאָרשט צו צו איר מיט ליניעס, פאַרבען און שטופענווייזע קאָנטראַסטען פון ליכט און שאָטענס; מיט פלאַכען, מיט דער טענ־דענץ פון באַוועגונגען און מיט טיפקייט: זי — די אינהאַלט־עסטעט־טיק — אַנערקענט די באַדייטונג פון אַט די פאָרמען פאַר די ווערטען,

אבער בלויז דערפאר, וואס זיי אינדיווידואליזירען דעם פארגעשטעל־
טען אינהאלט. צו דער אינדיווידואליטעט פון דעם געגענשטאנדלי־
כען געהערט אויך די אינדיווידועלע באשטימטקייט פון אלע זיינע
פארמען. קוים ווערען די לעצטע געענדערט — ווערט אויך דער גע־
גענשטאנד אן אנדערער. ער געהט נאך, אמת, ארונטער אונטער דעם
זעלבען באגריף, טראגט אפשר דעם זעלבען נאמען, ער איז אבער ניט
דער פריהערדיגער געגענשטאנד לויט זיין אינדיווידואליטעט. די
באהויפטונג, אז אין דער קונסט זיינען די פארמען דאס וויכטיגסטע
קאן דעריבער אויסגעטייטשט ווערען אין דעם זין, אז דאס וויכטיגסטע
איז די געגענשטאנדליכע אינדיווידואליטעט. דער דאזיגער זאץ פאסט
זיך אבער אריין אין די ראמען פון דער עסטעטיק פון אינהאלט.

אט די פאזיציע זעהט אוים צו זיין ניטצוטריטליך. אבער דאס
איז בלויז דערפאר, וואס מען קאן קיינעם ניט צווינגען צו זעהן און
צו עמפינדען די ווערטען. מיר דארפען ביי זיך אפמאכען, אז אין
פראגען פון קונסט איז ניט מעגליך א באווייז וואס זאל, ווי אין דער
מאטעמאטיק, למשל, באנוצען אן אלגעמיינעם צוואנג־כאראקטער.
מען קאן, אמת, אנפאלען אויף די באווייזען פון דעם געגנער, און ציי־
גען, אז זיי טרעפען ניט גענוג ווייט, אדער אז זיי ליידען פון א ווידער־
שפרוך, אבער דאס צעשלאגט בלויז דעם ארגומענט, דורכאוים ניט
דעם טעזיס. דא איז אוממעגליך צו באווייזען אדער צוריקצואווייזען
וועלכע עס איז באהויפטונג אין א שטרענג אלגעמיינעם זין. דאס
איז פארבונדען מיט דער אויטאנאמיע פון עסטעטישע ווערטען. יע־
דער באווייז מוז זיך שטיצען אויף דער אייגענער עמפינדונג פון דעם
ווערט. אבער ביי די אויטאנאמישע ווערטען איז אזא באווייז בלויז
אינדיווידועל־באדייטזאם. פאר אנדערע קאן ער קיין באדייטונג ניט
האבען. איך קאן קיינעם ניט נויטען פונקט אזוי צו עמפינדען עס־
טעטישע ווערטען, ווי איך עמפינד זיי. אויף אזא אופן פעלען דא
די הנחות פאר אן אלגעמיין־באדייטזאמען באווייז. איך קאן בלויז
זאגען: דא אדער דארט פיל איך א ווערט, און אט דא פיל איך א
פארלעצונג פון דעם ווערט, פילסטו אויך דאסזעלבע? עס איז גאנץ
מעגליך אז א צווייטער קאן ניט איינשטימען מיט מיר, און דאס צו־

ליב פארשידענע אורזאכען. אפשר ליידט ער בכלל פון עסטעטישער בלינדקייט; אדער ער איז פרעמד לויט'ן גייסט, צווישען אונז איז ניטא קיין שום סימפאטיע אין פרט פון אפשאצונגען, און ער האט אדער גאר קיין שום געזעצען פון ווערט אדער זיי זיינען אנדערש ווי מיינע; אדער ער קאן ניט געפינען זיינע אייגענע ווערטען־געזעצען. וויבאלד אבער ער עמפינדט פארט דעם ווערט פון די אביעקטען אזוי ווי איך, דאן טרעט די לאגיק אריין אין אירע רעכט, און איך ציה איין די שלייף פון דעם אומפארמיידליכען שלום.

אט ווי איך וואלט געפרואווט ענטפערען די פארטיידיגער פון דער עסטעטיק פון אינהאלט: איך אנערקען, אז — שטרענג גערעדט — ברענגט מיט זיך יעדע ענדערונג אין דער פארם א פארלעצונג פון דער נעגענשטאנדליכער אינדיווידואליטעט. עס איז אבער אויך ריכטיג, אז די פארקריפלונגען קאנען האבען א פארשידענע באדייטונג. געוויסע פארמאלע ענדערונגען רירען זעהר טיף אן דעם באגריף פון אינדיווידואליטעט, אנדערע ווידער האבען מיט אים גאר ניט צו טון, און בנוגע די לעצטע קען מען רעדען וועגען א געוויסער עלאסטיציטעט פון דער אינדיווידואליטעט. בעת די קלענסטע אפוועגדונג פון די ליניעס אין דער צייכנונג פון א פנים קען גענצליך ענדערען זיין אויסדרוק, אזוי אז דער פארגעשטעלטער אינהאלט פון דעם בילד וועט ווערען אינגאנצען אן אנדערער, — האט די לייכט געענדערטע לאגע פון די פאלדען אין א קלייד, דאגעגען, מערסטענטיילס גאר קיין באדייטונג ניט פאר דעם געגענשטאנד. עס זיינען אלזא פאראן אזעלכע פארם־ענדערונגען, וואס זיינען גאנץ עגאל פאר דער אינדיווידואליטעט פון דעם געגענשטאנד. אבער גראד זיי קענען פונדעסטוועגען זיין וועזענטליך אין א ווערק און מער ווי אלץ האבען אן איינפלוס אויף זיין ווערט.

אין פייערבאכ'ס „ארפעאוס" וואלט א געוויסע ענדערונג אין די פאלדען געקענט זיין פון גאר א קליינער באדייטונג פאר דעם אינהאלט פון דעם בילד, און דאך גורם זיין, אז דער ווערט פון דעם

גאַנצען ווערק זאָל ווערען צוויישפּעלהאַפט. דער פאָרמאַלער אונטער־
שיד, וואָס איז אומוועזענטליך פאַר דעם פאָרגעשטעלטען געגענ־
שטאַנד, קען דעריבער ווערען וועזענטליך פאַר דעם עסטעטישען אָב־
יעקט. אין דעם דריקט זיך אָפּקלערסטען אויס דער פאַקט, אַז דער
געגענשטאַנד אין דער עסטעטישער אָביעקט זיינען ניט איינס און
דאָס זעלבע. צווישען דער געגענשטאַנדליכער אינדיווידואַליטעט פון
דעם פאָרגעשטעלטען אינהאַלט און דער אינדיווידואַליטעט פון דעם
עסטעטישען אָביעקט דאַרף געמאַכט ווערען אַן אונטערשיד.

דאָס וואָס רירט כמעט ניט אָן די געגעשטאַנדליכע אינדיווידו־
אַליטעט, קען גענצליך איבעראַנדערשען די עסטעטישע אינדיווידואַלי־
טעט פון דעם ווערק. זיי פאַלען ניט צונויף איינס מיט׳ן אַנדערען.
אמת, די ליניעס און פאַרבען אין די איבריגע זינליכע פאָרמען ווערען
באַנוצט אין דער פּלאַסטישער קונסט אויך פאַר אַ פאָרשטעלונג פון
דעם געגענשטאַנד, און דערפאַר האָבען פילע פאָרמאַלע אייגענשאַפ־
טען אַ געגענשטאַנדליכע באַדייטונג, אָבער צוזאַמען דערמיט זיינען
זיי וויכטיג אייך אַן און פאַר זיך, אוממיטעלבאַר, ווייל זיי באַשאַפען
אַן איינדרוק מיט זייער זינליכער אייגענאַרטינקייט: אַ ניט
וואָלט עס געווען אוממעגליך, אַז אַ פאָרמ־
ענדערונג, וואָס איז אומוועזענטליך אין
אַ געגענשטאַנדליכען זין, זאָל גורם זיין
אַ באַדייטענדע פאַרקריפּלונג פון דעם
ווערק. מיר מוזען דעריבער זאָגען, אַז די זינליכע אייגענשאַפטען
איבען אויס אַ צווייאַיגע ווירקונג: קודם כל שטעלען זיי פאַר דעם
געגענשטאַנד און דערנאָך ווירקען זיי אָן און פאַר זיך מיט זייערע
אייגענטימליכקייטען, און רעדען צו אונז אוממיטעלבאַר אַלס פאַרבען,
ליניעס, ליכטיגע פלעקען א. ד. ג. אָט די צווייטע פונקציע האָבען
מיר אין זינען, ווען מיר באַנוצען דעם אויסדרוק „פאָרם“ אַלס טעכ־
נישען טערמין, ווען מיר אונטערשיידען און שטעלען אַנטקעגען פאָרם
און אינהאַלט. אַלס דאַטען פון זינליכער אויפפאַסונג זיינען פאָרם
און געגענשטאַנד ניט אָפּצוטיילען. זיי זיינען אָבער פאַרשידענע,
געגענזייטיג־אומאָפּהענגיגע פונקציעס פון איינע און די זעלבע זינליכע

אייגענשאַפטען; זיי זיינען צוויי פאַרשידענע מינים עלעמענטען, וואָס באַטייליגען זיך אין דעם סינטעז פון דעם עסטעטישען אָביעקט.

דאָס וואָס דער פאַרגעשטעלטער אינהאַלט קאָן פאַרלירען זיינע וועזענטליכע שטריכען און דערביי זאָל דער ווערט פון דעם ווערק ניט באַרירט ווערען, שטעלט מיט זיך פאָר גלייכצייטיג אי אַ פאַראַלעלישען אי אַ פאַרקערטען באַוויז פון דעם זעלבען: די פאָרם אליין דאַרף דעריבער זיין גענוג פאַר דער אויפהאַלטונג פון דעם ווערט. איך וואָלט געקאָנט אָנווייזען אויף געוויסע פראַגמענטען פון דעם מזרח'דיגען פריז און פראָנטאָן פון דעם אַטענישען פּאַנטעאָן־טעמפעל: ביי אַט די פיגורען זיינען אומגעקומען סיי די פּנים'ער סיי די הענט, און עס זיינען געבליבען בלויז די ברוכשטיקער פון די קערפּערס וואָס זיינען איינגעהילט אין קליידער. ניט געקוקט דערויף קאָן ניט זיין דער מינדסטער צווייפעל אין דעם קונסט־ווערט פון אַט די ווערק. אַזוי ווי דער געגענשטאַנד קאָן אין אַט דעם פאַל קוים באַטראַכט ווערען אַלס וועזענטליך, מוז מען די וואונדערבאַרע שענקייט צושרייבען אויסשליסליך דעם איינדרוק, וואָס עס מאַכען די פאָרמען.

נאָך אַ וואַריאַנט פון אַזאַ באַוויז גיט אונז ניקע — די סטאַטוע פון דעם מענדישען פּעאָניוס צוזאַמען מיט אירע מאָדערנע רעקאָנסטרוקציעס. אויב די לעצטע ערשיינען אַלס באַרבאַריש אין אַנגעזיכט פון דער אַנטיקער סקולפּטור, לאָמיר זיך פרעגען, פאַרוואָס עס איז אַזוי. אפשר איז די געגענשטאַנדליכע צוריקשטעלונג אינגאַנצען ניט ריכטיג? וועגען דעם וויסען מיר אָבער גאַרניט פּאָזיטיוועס—און דאָך איז אונזער שאַצונג־אורטייל באַשטימט און אומצווייפעלהאַפט. דאָס נעמט זיך, אַלזאָ, דערפון, וואָס דער פאָרמאַלער כאַראַקטער פון דער אַנטיקער סקולפּטור איז קאַליע געוואָרען דורך דעם היינט.

איך וואָלט אויך געקאָנט אָנווייזען אויף דער קונסט פון די פּרימיטיווע, וועלכע זיינען נאָך אַזוי אומבאַהאָלפען צוריקגעשטאַנען אין דעם פאַרשטעלען דאָס געגענשטאַנדליכע. אויב מיר געפינען פונדעסטוועגען צווישען זיי וויכטיגע קינסטלער, מוזען מיר זוכען דעם יסוד פון זייער ווערט אין דער שפּראַך פון פאָרמען.

אָדער לאָמיר, צום ביישפּיל פאַרגלייכען, די פּויערים אויף לעני־

קונסט

בעלם בילדער מיט די פויערים ביי אנדערע קינסטלערס. מיר וועלען גאנץ לייכט געפינען ווערק, וואס זיינען ניט ערגער ווי לעיבעל׳ס אין דער הינזיכט פון דער געגענשטאנדליכער כאראקטעריסטיק, און דאך זיינען זיי אהן ספק ווינציג ווערטפול. אזא פארגלייך וואלט אנטפלעקט, אז דער שטרענג פארמאלער אינהאלט ביי אים וועגט שטארק אריבער דעם געגענשטאנדליכען אינהאלט. נאך מער. אין מאנכע פון זיינע ווערק קאן מען טרעפען א מאדנעם קאנטראסט צווישען דעם איינהאלט און דער פארם. זיי פאסען זיך אפילו איינס צום צווייטען, זיי זיינען אבער ניט אינגאנצען הארמאניש, זיי געפינען זיך אין א מין פארבינדונג, וואס איז ענליך צו דער פארבינדונג פון דעם ווערק און די דערגענצענדע פארבען. ווען מען שענקט איינמאל אויפמערקזאמקייט דער דאזיגער ערשיינונג, דערקענען מיר אפט ביי רעמבראנדט׳ען, למשל, אין זיינע צייכענונגען און מעטאל־שטיכען, ווי אויך ביי גאיא׳ן און ביי פ[illegible]ץ אנדערע מאדערנע קינסטלער אט די דערגענצענדע געגענזעצליכקייט צווישען דעם כאראקטער פון דעם פארמאלען און פון דעם געגענשטאנדליכען: זי איז בפירוש גינסטיג פאר דער געגענזייטיגער אומאפהענגיגקייט פוןביידע.

צום שלום וואלט איך געוואלט אנווייזען אויף דער מוזיק, וואס אנטהאלט ניט — אויסער דער פראגראמאטישער מוזיק — בכלל קיין שום אינהאלטליכעם.

מען וועט אפשר איינווענדען, אז הערענדיג מוזיק פילען מיר א שטארקע אינערליכע איבערלעבונג, דערפאר האט זי אלס איר פארשטעלונג־געגענשטאנד א פסיכישען אינהאלט. דאך וועלען מיר ניט פירען קיין שטרייט וועגען ווערטער, ווען מיר וועלען צוריקווייזען אט די באצייכענונג. פאר דעם פארשטעהן פון דעם עצם פון מוזיק איז נויטיג אונטערצושטרייכען, אז די זעלישע איבערלעבונג טרעט אין איר לחלוטין ניט ארויס אינהאלטליך. די מוזיק שטעלט דורכאויס ניט פאר קיין פסיכישע פראצעסען. זי דערצעלט אונז ניט וועגען דער געגענווארט אדער פארגאנגענהייט. אמת, זי שאפט אונז אן אינערליכע איבערלעבונג, אבער אזא, וואס מען באגעגענט אויך אין דער פלאסטישער קונסט צ ו ז א מ ע ן און צ ו ם ט ר א ץ פון

בראָדער קריסטיאַנסען

דער געגנשטאַנד־אויפפאַסונג. ווען די פריזען פון די קליידער ביי די געטער ליגען זיך אויס לויט דעם רצון פון דעם פאַרטעגאַנישען מייסטער אין וואונדערבאַרע ליניעס, לעבען מיר איבער עפּעס אַזוינס, וואָס איז ענליך דערצו, ווען מיר הערען מוזיק, און די אינערליכע איבערלעבונג געהט דאָ אוממיטעלבאַר נאָך דער באַוועגונג פון די ליניעס. און דאָך וואָלט מען ניט געקאָנט זאָגען, אַז די דאָזיגע איבערלעבונג דריקט זיך אויס געגענשטאַנדליך, מחמת דאָ איז ניטאָ קיין שום צווייפעל וועגען דעם וואָס עס איז דער געגנשטאַנד, נעמליך: די קליידער וואָס פאַלען אַראָפּ פאַלדענווייז. דאָ פאַראייניגט זיך די איבערלעבונג מיט דעם באַוואוסטזיין פון דעם געגנשטאַנד, כאָטש די איבערלעבונג שיידט זיך אונטער פון דעם דאָזיגען באַוואוסטזיין. אין דער מוזיק אָבער איז די איבערלעבונג איין און איינציג, מחמת דאָ איז ניטאָ קיין באַוואוסטזיין פון דעם געגנשטאַנד. דאָ רעדט בלויז די פאָרם. זי שילדערט אָבער גאָר ניט, זי דערצעהלט ניט און זי מאָלט ניט. די פּראָגראַמאַטישע מוזיק — דאָס איז אַ פאַרזוך אַריינצופירען דאָס געגענשטאַנדליכע. דערווייל אָבער שטעלט זי מיט זיך פאָר אַ „קאָנטיטע נעגליזשאַבל" (אַן אומבאַדייטענדע קוואַנטיטעט), און יעדענפאַלס איז זי ניט קיין באַווייז געגען דעם, אַז מען קאָן זיך אין דער מוזיק באַגעהן אָהן דעם געגענשטאַנדליכען.

אויב מען זאָל אַנערקענען די הנחות פון דעם אַפּשאַצענדען אורטייל, וואָס זיינען דאָ אויסגעדריקט געוואָרען, דאַן איז אומפאַרמיידליך דער שלוס, אַז די פאָרם איז ווענינסטענס גלייכווערטיג מיט דעם געגענשטאַנד, אַיִן אפשר איז זי דער מער וויכטיגער פאַקטאָר. עס זיינען פאַראַן קונסט־ווערק וואָס האָבען גאָר קיין געגנשטאַנדליכקייט ניט, עס קאָן אָבער ניט זיין קיין קונסט אָהן אַ פאָרם. אפילו אין די פּלאַסטישע קונסטען ווערען די חסרונות פון דער געגנשטאַנדליכער איבערגעבונג באַלאַנסירט דורך די פאָרמאַלע מעלות, בעת דער אינהאַלט, פאַרקערט, קאָן ניט פאַרגלעטען די פוסטקייט און אָרימקייט פון פאָרם. אויף אַזאַ אופן איז די פאָרם — די קאָנדיציאָ סינע קוואַ נאָן. די באַהערשונג פון דער פאָרם איז עס, וואָס שיידט אָפּ קונסט פון ניט־קונסט, די קינסטלערס פון די ניט־קינסטלערס.

קונסט

דערמיט האבען מיר נאך דורכאויס ניט אנערקענט די גערעכטקייט פון דעם עקסטרעמען פארמאליזם. וועגען אים דארף מען נאך קלאר ווערען. אט וואס פאר א באווייז עס בלייבט נאך ביי אים צו גונסטען דער פולשטענדיגער גלייכגילטיגקייט פון דעם געגענשטאנדליכען פאר דער קונסט: אלץ איינס צו וואס פאר א געגענשטאנד א גרויסער קינסטלער זאל זיך ניט נעמען, וועט ער דערפון באשאפען א ווערטפול ווערק. א גוט געמאלט בינטעל רעטיכער איז העכער ווי א שלעכט געמאלטע מאדאנע. הייסט עס, אז דער געגענשטאנד איז אבסאלוט ניט וויכטיג.

וואלט מען אבער דעם זעלבען ארגומענט ניט געקאנט באנוצען אויך געגען דער עסטעטישער באדייטונג פון דעם מאטעריאל? זאל זיך דער קינסטלער נעמען צום איינפאכסטען מאטעריאל, וועט ער דערפון באשאפען א ווערטפול ווערק. א גוט באארבייטע האלץ־סקולפטור איז העכער ווי א שלעכטע סטאטוע פון גאלד אדער עלפענביין. הייסט עס, אז דער מאטעריאל איז ניט וויכטיג, אז ער איז גאנץ עגאל פאר דעם קונסטווערק? איז דאס דער אויספיר? הויבט זיך ניט אן. דער אויספיר איז בלויז דער, אז די אויסער־עסטעטישע ווערטען פון דעם מאטעריאל שפילען ניט קיין גרויסע ראלע אין דער קונסט. אזוי איז ער אויך מיט דעם ערשטען ארגומענט. ער באווייזט בלויז, אז דער געגענשטאנד קאן ניט אריינטראגען אין דעם עסטעטישען אביעקט זיינע אויסערעסטעטישע ווערטען. א קלאר פארשטעהן פון אט דעם געדאנק איז זעהר וויכטיג. דער עולם האט אפשיי פאר דעם פרייז פון דעם מאטעריאל, כאטש דאס האט ניט קיין עסטעטישען איינפלוס, און דערפאר איז ער אין זיינע אורטיילען אלע מאל גענייגט צו שענקען אויפמערקזאמקייט אויך צו די אויסערעסטעטישע ווערטען פון דעם פארגעשטעלטען אינהאלט. מיר האבען אבער געזעהן, אז ניט קוקענדיג אויף אט דער באמערקונג, איז דער מאטעריאל פארט א וועזענטליכער פאקטאר, מחמת דער כאראקטער פון דעם מאטעריאל געהט איבער אין דעם קונסט־אביעקט און פאדערט אויפמערקזאמקייט צו זיך.

בראָדער קריסטיאַנסען

און פונקט אזוי קען דער געגענשטאַנד, כאָטש זיין איינפלוס הענגט ניט אָפּ פון זיינע אויסערעסטעטישע ווערטען, פאַרט ערשיינען אלס א ווייכטיגער באַשטאַנד־טייל פון דעם סינטעטישען אָביעקט; און ער אַנטפּלעקט די דאָזיגע באַדייטונג זיינע, ארויסשטעלענדיג דערביי געוויסע פאָדערונגען. מיט דעם כאַראַקטער פון דעם געגענשטאַנד מוז מען זיך אומבאַדינגט רעכענען.

די פאָרמאַליסטען באַמערקען ניט, אַז זייער געוועהר קען איבערגעקערט און געווענדט ווערען געגען זיי אליין. און אָט אויף וואָס פאַר אַן אופן: דער זעלבער קינסטלער, וואָס מאָלט אַ גוט בילד אויף דער טעמע „אַ בינטעל רעטעך" וועט זיך אפשר ניט קענען אַן עצה געבען מיט דער מאַדאָנאַ־טעמע און וועט ס'רוב אויסמיידען אַזאַ סורזשעט. אָט די איינפאַכע מעגליכקייט — און מיט איר וועלען אַלע איינשטימען — באַווייזט קלאָר, ווי שטאַרק עס איז דער איינפלוס פון דעם געגענשטאַנד. ער שטעלט ארויס פאָדערונגען, וועלכע זיינען ניט לויט אַלעמענס כחות. וואָלט דער געגענשטאַנד גאָר ניט אויסגעמאַכט, וואָס וואָלט געקענט שטערען דעם קינסטלער צו באַשאַפען פונקט אַזאַ שעהן בילד אויף איין טעמע, ווי אויף דער אַנדערער?

פון אָט דעם גאַנצען וכוח און פּאָלעמיק צווישען דער עסטעטיק פון אינהאַלט מיט די פאָרמאַליסטען קען מען שליסען, דאַכט זיך מיר, אַז קיינער בלייבט ניט קיין זיגער און קיינער ניט קיין באַזיגטער. מיר געפינען: „פון איין זייט — פון דער אַנדערער זייט."

פאָרם און אינהאַלט טראָגען צו אומאָפּהענגיג איינס פון אַנדערען זייער חלק צום עסטעטישען אָביעקט. די פאָרם איז אומבאַדינגט נויטיג פאַר דעם קונסטווערק, אָהן דעם געגענשטאַנד קען עס זיך באַגעהן. אָבער דאָרט, וואו ער איז דאָ על פי נויט, ווי למשל, אין דער ערציילערישער און פּלאַסטישער קונסט, קריגט ער א באַדייטונג א דאַנק זיין באַזונדערען כאַראַקטער, פאָדערט א באַשטימטע סטרוקטור און א צופּאַסונג צו זיך מצד די איבעריגע פאַקטאָרען פון דעם אָביעקט.

אין דעם סכום זינליכע דאַטען פון דעם קונסט־ווערק האָבען מיר צוזאַמען מיט מאַטעריאַל אין דעם געגענשטאַנד אויך דעפינירט דעם

קונסט

דריטען פאַקטאָר: די פ אָ ר ם. איהר באַדייטונג פאַר דעם עסטעטישען אָביעקט איז באַוויזען געוואָרען. איהר ריינסטע שאַפונג זעהען מיר אין דער מוזיק. די פאָרם איז נויטווענדיג פאַר יעדען ווערק. דערפון איז נאַטירליך ניט געדרונגען, אַז זי מוז אַלעמאָל אָריבערוועגען אין דעם סינטעז פון דעם אָביעקט. דער אַלגעמיינער איינדרוק פון די פאָרמען געפינט זיך קיינמאָל ניט אין קאָנטראַסט מיט דעם אַלגעמיינעם כאַראַקטער פון דעם ווערק, ווי דאָס פאַסירט מיט דעם געגענשטאַנד. גיכער ווי אַלץ קען מען דערגרייכען דאָס פאַרשטעהן פון אַ ווערק, ווען מען געהט אַרויס פון דער פאָרם און זיך ניט קימערען פון אָנפאַנג וועגען דעם, וואָס עס שטעלט פאָר. ווען מען זאָל קודם כל באַטראַכטען אַ ווערק פון דער אינהאַלטליכער זייט, קען מען לייכט מאַכען אַ טעות. דערפאַר האָבען די פראַנצויזען ניט פאַרשטאַנען זייער מילע, די דייטשען — זייער לעיבלען.

מיר האָבען שוין ערקלערט, וואָס עס איז אַזוינס פאָרם. אין דער זינליכער געגעבענקייט שיידט זיך די פאָרם ניט אונטער פון דעם אינהאַלט. דאָס זיינען די זעלבע זינליכע אייגענשאַפטען, אין וועלכע עס ווערט פאַראויסגעזעצט אַ צווייאַיגע פונקציע: פאַרשטעלען דעם געגענשטאַנד און צו זיין די „פאָרם". ווען מיר באַטראַכטען די זינליכע אייגענשאַפטען אַלס פאָרם, אַבסטראַהירען מיר זיך פון זייער געגענשטאַנדליכער באַדייטונג. פאַר דעם געגענשטאַנד זיינען אָט די אייגענשאַפטען בלויז די דיאַגנאָסטישע סמנים אָדער זייער וואָרטבאַצייכנונג, אַלס פאָרמען ווירקען זיי אָבער מיט דער אייגענטימליכקייט פון זייער „זיין."

דאַכט זיך, אַז אָט די דעפיניציעס זיינען גענוג פאַרשטענדליך. אַזוי אָבער, ווי ביי די פאָרשונגען אויף דעם געביט פון קונסט איז ניטאָ קיין מער וויכטיגער אויסדרוק (ווי פאָרם) און אַזוי ווי גראָד דאָ איז דער וואָרט-געברויך אַם וואַקלדיגסטע, מוזען מיר אָפּגרעניצען דעם באַגריף פאָרם אויך אויף אַ נעגאַטיווען וועג און אים פאַרהיטען פון מיספאַרשטענדעגישען. פאָרם מיינט ניט פאַר אונז קיין ענטפער אויף דער פראַגע: „ווי אַזוי" ? אין דער באַהאַנדלונג פון דעם געגענשטאַנד. שוין דערפאַר אַליין ניט, וואָס אַזאַ מין „ווי אַזוי" זעצט שטענדיג פאַראויס אַ געגענשטאַנד, אָבער עס קען דאָך

זיין א פאָרם אַהן א געגענשטאַנד. די מוזיק ווייס ניט פון קיין שום „וואָס" און „ווי אַזוי" אין אַט דעם זין. מיר אידענטיפיצירען ניט די פאָרם מיט אַט דעם „ווי אַזוי" אויך דערפאַר, וואָס דער לעצטער באַציט זיך אייגענטליך אַליין — ווי עס שטעלט זיך מערסטענטיילס ארויס פון דעם געברויך פון אַט דעם וואָרט — צו דעם געגענשטאַנד־ליכען, באַדייט נעמליך, די אינדיווידועלע באַשטימטקייט פון דעם געגענשטאַנד און ווערט בלויז אַנטקעגענגעשטעלט דער אַלגעמיינער טעמע. און מיר ריידען וועגען פאָרם אַהן שום שייכות צו דעם געגענשטאַנדליכען. צווייטענס, פאַרשטעהען פילע שרייבער אונטער פאָרם בלויז די רוימליכע פאָרם־בילדונג און מאַכען אויף אַזאַ אופן אַן אונטערשייד צווישען פאָרם און פאַרב אדער ליכט. געוויס די טערמינאָלאָגיע איז אַלעמאַל א געשמאַק־זאַך, און אַן און פאַר זיך איז אַזאַ געברויך פון דעם וואָרט פונקט אַזוי גערעכט ווי יעדער אַנדערער. אָבער אין אַזאַ פאַל וואָלט אונז געפעלט אַן אַלגעמיינער אויסדרוק, וואָס זאָל ארומנעמען אַלע איינצעלהייטען. און ווען מיר זאָלען זוכען א וואָרט פאַר אַלע באַזונדערע פונקציעס פון די ליניעס, פאַר דער פלאַך און דער טיף, פאַר פאַרב און ליכט, פאַר טאַקט און טאָן, פאַר גראַם און ריטם, פאַר דער קלינגעוודיגקייט פון די וואָקאַלען און פאַר דער דומפקייט פון די קאָנסטאַנטען, פאַר דעם שפּיל פון באַוועגונגען, פאַר אַלע אַנדערע זינליכע אייגענשאַפטען און האַלב־אייגענשאַפטען, ווען יעדערע פון זיי רעדט איר אייגענע שפּראַך — ווען מיר זאָלען פאַר אַט די אַלע נעמען זוכען איין אַלגעמיין, אַלץ ארומנעמענדיג וואָרט, וועלען מיר ניט געפינען קיין בעסערען און סוף כל סוף פאַר אונז נעהענטערען אויסדרוק ווי „פאָרם."

מיר האָבען געפונען דריי פאַקטאָרען, וועלכע באַטייליגען זיך אין דעם סינטעז פון דעם עסטעטישען אָביעקט. איצט אַנטשטעט די פראַגע, ווי אַזוי איז בכלל מעגליך זייער פאַראייניגונג. מאַטעריאַל, געגענשטאַנד און פאָרם זיינען גענצליך העטעראָגעניש. דאַרפען מיר

קונסט

דעריבער אויסגעפינען דאָס, וואָס פאַראייניגט זיי אונטער איין נאָ־מען. קודם כל ווענדט זיך אונזער געדאַנק צו דער זינליכער אויפפאַסונג. אין ווערכער מיר שעפּען אונזער וויסען וועגען זיי. זיי האָבען אַן אַלגעמיינעם זינליכען אויסגאַנגס־פּונקט; באַשטעהט ניט זייער פאַר־אייניגונג אין אָט דעם מין אייגנהייטליכקייט? און ווירקליך, דאָ עפענט זיך אַ מעגליכקייט פון אַ סינטעז. עס איז אָבער ניט דער סינטעז, וואָס מיר זוכען. די שייכות פון פאָרם, מאַטעריאַל און אינהאַלט צו דער זינליכער אויפפאַסונג גיט אונז בלויז אַן ערקלערונג דערפון, ווי אַזוי זיי קענען ערשיינען צוזאַמען אין דעם אויסערליכען קונסט־ווערק אַלס איין און דיזעלבע געשטאַלטונג אין דער וועלט פון ווירק־ליכקייט. אַ באַארבייט שטיק מאַרמאָר קען, למשל, זיין די טרעגעריז פון פאָרם, מאַטעריאַל און אינהאַלט. אָבער דאָס איז פאַר אונז ניט גענוג. אין דער זינליכער אויפפאַסונג — אַלזאָ אויך אין דעם אוי־סערליכען קונסט־ווערק — זיינען נאָך אָט די דריי פאַקטאָרען ניט דיפערענצירט, נאָך ניט ארויסגעטיילטע — זיינען זיי איינגעשלאָסען איינס אין דעם אַנדערען. מיר האָבען דאָך שוין אָנגעוויזען דערויף אַז אין דער זינליכער געגעבענקייט פאַלען געגענשטאַנד אין פאָרם פול־שטענדיג צונויף, ווייל די זעלבע זינליכע אייגענשאַפטען באַשרייבען דעם געגענשטאַנד און דינען גלייכצייטיג אַלס עקספּרעסיע. די געגענ־זאַצען צווישען פאָרם און אינהאַלט קען מען דורך דער אויפפאַסונג ניט אויפכאַפּען. אויף וויפיל מיר בלייבען דעריבער ביי דער זינליכער אויפפאַסונג, קענען מיר פאָרם און אינהאַלט ניט צוטיילען. מיר ווילען אָבער וויסען: ווי אַזוי פאַראייניגען זיך די דיפערענצירטע פונקציעס? ווי באַלד זיי שיידען זיך אָפּ איינער פון אַנדערען, ווי אַזוי קענען זיי ווידער זיך צונויפקומען, ווען זייער אונטערשייד איז שוין דערקענט? מיט אַנדערע ווערטער: מיר זוכען די מעגליכקייט פון זייער פאַראייניגונג אין דעם עסטעטישען אָביעקט. אין דעם אוי־סערליכען ווערק ווערען זיי געגעבען צוזאַמען דורך דער זינליכער אויפפאַסונג, נאָר נאָך אויף אַן אומצוטיילטען אופן. אָבער אין דעם עסטעטישען אָביעקט דאַרפען זיי זיין גלייכצייטיג אי דיפערענצירט, אי דאָך פאַראייניגט.

בראַדער קריסטיאַנסען

און דאָס איז ניט קיין איינפאַכע פאַרבינדונג, ניט בלויז קיין חבור. עס איז נויטיג, אַז די פאַקטאָרען זאָלען זיין צוגעפּאַסט איינער צום אַנדערען און די צוגעפּאַסטקייט זאָל זיך אויסדריקען אָדער אין דער איינאַרטיגקייט פון טאָן אָדער אין אַ געגענזעצליכקייט, וואָס זאָל זיי געגענזייטיג דערגענצען, אָדער אין וועלכען עס איז אַנדערען אופן. פאָרם, אינהאַלט און מאַטעריאַל דאַרפען זיין געגענזייטיג האַר־מאָניש. אויב מען פאָדערט אַזוינס אין דער קונסט, איז דאָס שוין אַליין אַ באַווייז דערפון, אַז ניט אַלע דריי פאַקטאָרען פּאַסען זיך נויטווענדיגערווייז — און ניט אַלע מאָל — איינער צום אַנדערען. אַ ניט, וואָלט זיך עס גאַרניט געלוינט צו פאָדערען. מיר וועלען זיך באַמיען צו פאַרשטעהן, ווי אַזוי עס קאָן בכלל זיין אַ רייד וועגען זייער צוגעפּאַסטקייט אָדער ניט־צוגעפּאַסטקייט, ווי באַלד עס דאַכט זיך, אַז זיי זיינען גענצליך פאַרשיידענאַרטיג. וואָס איז דאָ געמיינזאַמעס צווישען דעם באַזונדערען כאַראַקטער פון די ליניעס אָדער פאַרבען און דער מאַדאַנע; וואָס איז דאָ געמיינזאַמעס צווישען יאַפּאַנישען פּאַפּיר און דער לאַנדשאַפט? שוין די איינפאַכע מעג־ליכקייט גופא פון קאָאָרדינאַציע זעצט פאָראויס אַ געוויסע האָמאָ־גענישקייט. אין וואָס אָבער באַשטעט די האָמאָגענישקייט פון פאָרם, מאַטעריאַל און געגענשטאַנד?

מען וועט אויסזעצען, אַז בלויז דער אַנאַליז באַשאַפט אַט די שוועריגקייטען. אַז און פאַר זיך זיינען פאָרם און אינהאַלט כלומרשט אומצוטיילבאַר פאַרבונדען צווישען זיך, בלויז דער אַנאַליז לייגט זיי פונאַנדער און שטעהט דערנאָך פאַר דער שווערער אויפגאַבע, ווי אַזוי זיי ווידער צו פאַרבינדען. עס איז אָבער, פאַרשטעהט זיך, ניט אַזוי. אַז מען קען ניט זאָגען, אַז פאָרם און אינהאַלט זיינען אומצוטיילבאַר. קען מען זעהען פוןביידע זייטען: עס איז פאַראַנען אַן אינהאַלט אָהן פאָרם, און אַ פאָרם אָהן אינהאַלט. ביי דער עמפּירישער אויפפאַ־סונג פון דעם ווירקליכקייטס אָביעקט, קריגט די פאָרם — די שפּראַך פון פאָרם גופא — קיין אויפמערקזאַמקייט ניט. די זינליכע איי־גענשאַפטען ווערען אויפגעפאַסט בלויז אַלס דיאַגנאָסטישע סמנים פון דעם געגענשטאַנד, און ניט אַלס פאָרמען מיט זייער אייגענאַרטיגער

שפּראַך. פון דער אַנדערער זייט באַגעגענט מען אין דער מוזיק, אין דער אַרכיטעקטור אַ פאָרם אָהן געגענשטאַנדליכקייט, און אפילו ווען אינהאַלט און פאָרם וואָלטען פאַקטיש געווען ניט צוטיילבאַר, וואָלט דאָס נאָך אַלץ ניט ערקלערט זייער האַרמאָניע, און וועניגער פון אַלץ זייער דיסאָנאַנץ. די קאָאָרדינאַציע צווישען פאָרם און אינהאַלט קומט דורכאויס ניט פון זיך אַליין. עס איז ערשט די אויפגאַבע פון דער קונסט זי צו דערגרייכען. ווען אַ ניט־קינסטלער זאָל פאָרשטעלען אַ געגענשטאַנד, וואָלטען די זינליכע אייגענשאַפטען, מיט וועלכע ער וועט זיך באַנוצען פאַר דער פאָרשטעלונג, ניט אַנטשפּראָכען דעם גע־געגענשטאַנד פון דעם שטאַנדפּונקט פון פאָרם. מיר וואָלטען אויך ניט ערקלערט, פאַרוואָס די רוימליכע קאָנטורען און פאַרבען, שוין ניט צו רעדען וועגען דעם אינהאַלט, דאַרפען זיין אַנדערש אויף אַ מאָדאַנע־בילד, אויב זי דאַרף אונז פאָרשטעלען ג אָ ט ס מ ו ט ע ר, ווי אויף אַ בילד, וואָס מאָלט אונז אַ מ ע נ ש ל י כ ע מוטער. וואָס מיינט עס אַזוינס, אַז די ליניעס און פאַרבען — ביי זייער אַבסטראַקציע פון דער געגענשטאַנדליכער באַדייטונג — קאָנען און מוזען פאָרט האַר־מאָנירען מיט דעם געגענשטאַנד? ביז איצט האָבען מיר זיך דערפאַר באַנוצט מיט דעם וואָרט „כאַראַקטער"; מיר פלעגען זאָגען: דער כאַראַקטער פון דעם פאָרם, דער כאַראַקטער פון געגענשטאַנד, דער כאַראַקטער פון מאַטעריאַל דאַרפען אַנטשפּרעכען איינער דעם אַנדע־רען. אָבער דאָס איז בלויז אַ וואָרט, מיט וועלכען מען האָט פאַרדעקט דעם אומבאַקאַנטען איקס: דעם דאָזיגען כאַראַקטער דאַרף טאַקי דער אַנאַליז דעפינירען. מיר זוכען אויף אַזאַ אופן דעם פונקט, וואו די דריי פאַקטאָרען פאַלען צענויף אין דעם עסטעטישען אָביעקט. די זינליכע אויפפאַסונג גיט ניט דעם דאָזיגען פונקט, מחמת דאָ קומט בכלל ניט פאָר קיין שום דיפערענציאַציע פון די דריי פאַקטאָרען. דערפאַר ליגט זייער קאָנטאַקט־פונקט, זעהט אויס, אויסער דעם געביט פון דעם זינליכען.

בראָדער קריסטיאַנסען

אויב מיר זאָלען שטעלען די פראַגע, צי די עלעמענטען פון דעם עסטעטישען אָביעקט געפינען זיך אין דער זינליכער אויפפאַסונג גופא, אָדער מיט אַנדערע ווערטער: צי ווערען די געזוכטע עלעמענטען פון דעם עסטעטישען אָביעקט באַשטימט אַלס זינליכע אייגענשאַפטען, וועט גיכער אויסקומען צו ענטפערען „ניין" איידער „יאָ". דאָס זינליכע זעהט אויס צו זיין בלויז דער אורשפּרינגליכער מאָמענט פאַר די געזוכטע עלעמענטען פון דעם אָביעקט. אינהאַלט, טאָן, פאָרם ווערען דיפערענצירט ערשט נאָך דער זינליכער אויפפאַסונג. ביז זיי זיינען ניט אָפּגעטיילט קען נאָר קיין רייד ניט זיין וועגען זייער קאָאָרדינירונג אָדער ניט־קאָאָרדינירונג. נאָך זייער דיפערענצירונג ערשיינען זיי אַלס ניט פון איין מין, די איינמיניגקייט איז אָבער אַ נויטווענדיגע הנחה אפילו פאַר דער פּשוטער מעגליכקייט פון זייער האַרמאָניע. דערפון איז לויט מיין מיינונג געדרונגען, אַז דער פּונקט פון זייער באַגעגעניש געפינט זיך אין יענעם געביט, וואָס איז ניט אַזוי אָפען פאַר דעם סוביעקט, ווי זיינע זינליכע איבערלעבונגען, וואָס אַנטרינט לייכטער פון זעלבסט־באַאָבאַכטונג.

וואָס אַמבאַלאַנגט דער פאָרם, וואָלט מען דאָ גיכער געקענט דענקען וועגען אַ צוזאַמענפאַל צווישען די אוממיטעלבאַרע זינליכע דאַטען מיט די עלעמענטען פון דעם עסטעטישען אָביעקט, נאָר געגען דעם רעדט שוין דאָס אַליין, וואָס די זינליכע אייגענשאַפטען געהען אויך אריין אין דער עמפּירישער באַטראַכטונג פון די רעאַלע אָביעקטען, און דאָ דינען זיי פונדעסטוועגען ניט אַלס „פאָרם." די זינליכע אייגענשאַפטען, הייסט עס, זיינען נאָך עס איפּסאָ ניט קיין פאָרמען. געגען דעם רעדט אויך דער אומשטאַנד, וואָס ניט יעדער מענש, וועלכער פאַרמאָגט געזונטע אָפענע געפילען, צייכענט זיך אויך אויס מיט אַן עמפינדליכקייט צו פאָרמען. מיר האָבען אַגב שוין פריער אָנגעוויזען אויף דער מעלאָדיע. זי איז דורכאויס ניט קיין איינפאַכע רייפאָלגונג פון טענער פון פאַרשיידענער הויך. געוויס, מיר דאַרפען שענקען אויפמערקזאַמקייט צו די טענער, אַניט וועלען מיר די מעלאָדיע ניט באַמערקען. זי איז אָבער אויך ניט קיין צייטליכער אינ־

קונסט

טערוואַל צווישען איין טאָן־איינדרוק און דעם צווייטען; אין דער מעלאָדיע לעבט מען איבער עפּעס מער אָדער עפּעס אַנדערש, ווי אַז איינפאַך, אַקוסטיש בילד פון אַ ריי טענער. ניט יעדע קאָמבינאַציע פון טענער שאַפט אַ מעלאָדיע. די ריי־פאָלגונג פון טענער קען זיין אינהאַלטסלאָז. וואָס־זשע פעהלט דאָן אין איר? מאַנכע זיינען ווי באַשאַנקען מיט דער מתנה פון שפּראַך, אַנדערע — ניט. געוויס רייען טענער זיינען ניט מער, ווי אַ זינלאָזע פּלאַפּלעריי, אַנדערע פאַרשטעהען מיר גלייך, ווי אונזער אייגען לשון. ווי עפּעס וואָלט אין אונז אויפגעוואַכט ביי די ערשטע קלאַנגען פון אַ מעלאָדיע, און אַט דער „עפּעס" פירט אונז צו איין ציל, וועלכען מיר פילען פאָרויס, כאָטש די וועגען גופא קענען מיר ניט פאָראויסזעהן; און אַט דאָס פילען פאָראויס פון דעם ציל מאַכט פאַרשטענדליך פאַר אונז יעדען שריט פון דער מעלאָדיע. מיר הערען די טענער, דאָך זיינען מיר הינגעריסען פון דער מעלאָדיע. פאַראַן אַרטיסטען מיט אַזאַ רייכען אינערליכען אינהאַלט, אַז ביי זיי פאַרשווינדט דאָס ריין גערעהרליכע. וואָס, אַלזאָ, ליגט אַזוינס אין דער מעלאָדיע הינטער דער פלאַך פון טענער?

מיר קענען עס ניט באַשרייבען, מיר קענען רעדען וועגען דעם בלויז מיט פאַרגלייכען. מיר וועלען זאָגען: אין אַט דער שפּראַך פילען מיר, גלייך ווי עס וואָלט צו אונז גערעדט אַ באַקאַנטע שטים אויף אַ היימישען לשון. זי דערצעהלט אָבער אונז גאָר ניט וועגען דעם, וואָס עס איז אָדער וואָס קומט פאָר; גאָר ניט וועגען דער געגנוואַרט אָדער פאַרגאַנגענהייט. קיינער איז אויך ניט מיט אונז. ער זאָל אונז עטוואָס מיטטיילען. מיר זיינען אַליין מיט זיך, מיט אונזער איבערלעבונג. דאָס איז אָבער ניט קיין פרייע איבערלעבונג. עס ציט אונז צו עפּעס אַ ציל, מיר שטרעבען אויך אַליין צו אים. אין אונזער יעדער שריט איז פול אי מיט פרייהייט אי מיט צוואַנג. אָבער דאָס זיינען בלויז בילדער און פאַרגלייכען. די מעלאָדיע איז אַ צו קאָמפּליצירטע זאַך, אַז מיר זאָלען קענען פון איר אַנהויבען אונזער אַנאַליז. מיר מוזען זיך ווענדען צו די איינפאַכסטע פאַלען.

בראָדער קריסטיאַנסען

אויב מיר ווילען געפינען יענעם אויסערזינליכע, וואָס פאַרוואַנדעלט די זינליכע אייגענשאַפטען אין „פאָרמען."

אין איינעם פון די קאַפּיטלען פון זיין אויספאָרשונג וועגען קאָלירען, רעדט געטע וועגען דעם „זינליך־מאָראַלישען" איינפלוס פון פאַרבען. ער וויל דערמיט זאָגען, אז דער איינדרוק פון דער פאַרב ווערט ניט אויסגעשעפּט מיט דער זינליכער עמפּפינדונג, און אז יעדע קאָליר רופט נאָך ארויס א באַזונדערע גייסטיגע שטימונג. אָט דער צווייטערליכער איינדרוק איז אַמשטאַרקסטען דאָ, ווען דאָס אויג ווערט אָנגעפילט מיט איין איינציגער קאָליר. ווען מען זאָל, צום ביישפּיל, קוקען דורך געפאַרבטען גלאָז. אויף אָט דעם סמך מאַכט געטע אַזאַ מין כאַראַקטעריסטיק פון פאַרבען: די געלע פאַרב איז פרעהליך. זי באַלעבט, גיט א צאַרטע אויפגעראַמטקייט; רויטליך־געל גיט דאָס געפיל פון וואַרימקייט; ביי געלבליך־רויט דערגרייכט די לעבעדיגקייט א שטאַרקע קראַפט; העל־בלוי שאַפט א שטימונג פון קעלט, פּוסטקייט, טרויער, פון שטרעקעם, וואָס ציען זיך אַוועק אין דער ווייט, א. אז. וו.

וואָס באַדייטען אָט די צווייטערליכע איינדרוקען אין א סוביעקטיווען זין? זענען דאָס עמאָציעס? אין דער גייסטער פּסיכאָלאָגיע רעדט מען דאָך א סך וועגען דער עמאָציאָנעלער באַאַרבונג פון די זינליכע אייגענשאַפטען. מיט די געפילען פון פאַרגעניגען אין וועהטאָג האָבען אָט די איינדרוקען גאָרניט צו טאָן. די עמאָציאָנעלע אַלטערנאַטיווע ווייזט זיך ארויס אַלס צו ענג פאַר זייער אומערשעפּליכער פילאָרטיגקייט. יעדער צווייטערליכער איינדרוק אונטערשיידט זיך פון דעם אנדערען ניט בלויז אין דעם גראַד, נאָר אויך לויט דער אייגענשאַפט. געטע באַצייכענט זיי אַלס זעלישע שטימונגען. אָבער דאָס וואָלט אויך געקענט אריינפירען אין א טעות.

אָט די באַגלייטער פון די זינליכע אייגענשאַפטען ווערען זעלישע שטימונגען בלויז ביי געוויסע באַדינגונגען. מיט דעם אויסדרוק באַציי־

קונסט

כענען מיר דאך דעם אלגעמיינעם צושטאנד פון דער נשמה. אבער בלויז אין זעלטענע פאלען קענען די פארבען־עמפינדונגען אליין אים ארויסרופען. בלויז דאן, ווען דאס אויג איז איינגאנצען פארנומען מיט איין פארב און גיט זיך איינגאנצען איבער דעם קוקען, קען דער צווייטערליכער איינדרוק ווערען א זעלען־שטימונג. הייסט עס, אז אט דער איינדרוק שיידט זיך ניט אונטער קוואליטאטיוו פון אזא איבערלעבונג, וועלכע מיר רופען אן שטימונג, ער האט נאר ניט איר טיפקייט. א שטימונג איז עפעס גאנצעס, און אט דער איינדרוק באציט זיך צו איר אלס איר עלעמענט. די צווייטערליכע איינדרוקען שטעלען מיט זיך פאר א באזונדערען מין דיפערענציאלען פון שטימונג, וואס פון זיי ווערט זי באשאפען. איך וואלט פאר זיי געוואלט באנוצען דאס ווארט „שטימונגס־אימפרעסיע.“ נאך דער פריערדיגער ערקלערונג דארף אט דאס ווארט זיין פארשטענדליך. עס דייט אן דערויף, אז מיר האבען דא צו טאן מיט דער ווירקונג, וואס די זינליכע איינגענשאפטען האבען אויף דעם סוביעקט, און אז אט דער איינדרוק דערנעהענטערט זיך קוואליטאטיוו צו די שטימונגען.

לאמיר זיך אפשטעלען דערויף, ווי אזוי געטע כאראקטעריזירט די באזונדערע שטימונגס־אימפרעסיעס. זיין מעטאד עפענט פאר אונז א וויכטיגע אייגענטימליכקייט. ער ווייזט ניט בלויז דירעקט אן אויף די באקאנטע שטימונגען: געל — פרעהליך, בלוי — טרויעריג, נאר באשרייבט אויך געל אלץ „ווארים“ און בלוי אלץ „קאלט.“ ער פארגלייכט, אלזא, די פארבען מיט די טעמפעראטור־עמפינדונגען. עקזיסטירט אבער אן ענליכקייט צווישען די זינליכע איינדרוקען גופא, צווישען די זעה־און־ווארעמקייטס־עמפינדונגען? און צי האט געטע טאקע אין זינען געהאט אזא מעגליכקייט? געוויס ניט. ער האט, נאטירליך, געטראכט וועגען אן אינדירעקטער פארוואנדשאפט דורך דער פארמיטלונג פון די צווייטערליכע איינדרוקען. בלוי איז ניט קאלט און ניט ענליך אויף קאלט. בלוי און קאלט קען מען אן אין פאר זיך גאר ניט פארגלייכען. מען קען אבער יא פארגלייכען די שטימונגס־אימפרעסיעס, וואס זיי שאפען. בלוי רופט ארויס אן איינדרוק, וואס

איז פאַרוואַנדלט צום איינדרוק פון קאַלט. בלוי און קאַלט זיינען פאַר־וואַנדלט לויט זייערע שטימונגען. דאָס זעלבע מיט וואַרם און געל, א. אז. וו.

דאָס ברענגט אונז פנים לפנים מיט דעם פאַקט, אַז פונקט ווי פאַרבען, רופען אויך אַנדערע זינליכע עמפינדונגען אַרויס אַ ריי צוויי־טערליכע איינדרוקען, און אַז דערביי אַנטפּלעקט זיך אַ זונדערבאַרע פאַרוואַנדשאַפט: עמפינדונגען, וואָס זיינען אַלס זינליכע אייגענשאַפ־טען גאַנץ פאַרשידען און אומפאַרגלייכבאַר, ווערען פאַרגלייכבאַר אין די עלעמענטען פון זייערע שטימונגען. זיי טרעטען אַריין אין אַ באַ־ציהונג פון האַרמאָניע צווישען זיך, אָדער פון אַ געגענזאַץ, אָדער אין אַ וועלכע עס איז אַנדערער פאַרהעלטניש. ווען מען דאַרף, דעריבער, כאַראַקטעריזירען די צווייטערליכע איינדרוקען, קומט אָפט אויס צו באַרופען זיך אויף העטעראָגענישע קוואַליטאַטיווע געביטען, מיט וועל־כע אָט די איינדרוקען זיינען פאַרוואַנדט. פאַראַן פאַרבען, וואָס זייער ווירקונג פילט מען, ווי דעם שאַל פון אַ טרומפּייט; אָדער ווי עפּעס האַרטס אָדער ווייכס, טערפּקעס אָדער זיסעס.

אין דער צייט, וואָס די זינליכע אייגענשאַפטען ווייזען זיך אויס דעם סוביעקט אַלס פּרעמדע, אַלס „פון דרויסען" געקומענע, ערשיינען פאַר אים די עלעמענטען פון די שטימונגען גיכער אַלס עפּעס איי־גענס. זיי שטעהען נעהענטער צו דער ספּע־רע פון אַקטיוויטעט. דערפאַר האָט זיי אויך געטע באַצייכענט, אַלס זינליך־מאָראַלישע ווירקונגען. זייער ענגע שייכות מיט אַקטיוויטעט ווייזט זיך אַמקלערסטען אַרויס אין איין אייגענטימליכקייט, וואָס מען קען אויך גוט באַאָבאַכטען אויף פאַר־בען: בלוי פאַדערט געלבליך־רויט אַלס דערגענצונג־פאַרב, פּורפּור פאָדערט גרין, א. אז. וו. דאַ קען מען ניט זעהן דעם צוזאַ־מענהאַנג צווישען די זינליכע אייגענשאַפטען גופא, זיי פאַרמאָגען ניט קיין שום פאָסטולירענדען גלויבען. דאָס קאָן בלויז באַדייטען, אַז אין דער שטימונג־אימפּרעסיע פון וועלכער עס איז פאַרב, געפינט זיך עפּעס, וואָס איז ענליך צו ענערגיע, צו שטרעבונג, און אַז אָט די שטרעבונג ווערט באַפרידיגט פון אַ באַשטימטער אַנדערער פאַרב.

קונסט

מיר האבען געזעהן, אז די איינפאכע זינליכע עמפינדונגען רופען ארויס א ריי צווייטערליכע איינדרוקען. אט די לעצטע פארמאגען טאקע א קוואליטאטיווע באשטימקייט און קאנקרעטקייט, זיי קאנען אבער פארט ניט באצייכענט ווערען אלס אייגענטליכע זעה־איינדרוקען. געוויס, זיי אנטהאלטען אין זיך גארניט פארשטאנדליכעס און זיי זיינען ניט קיין געפילען און ניט קיין אייגענטליכע זעלען־שטימונגען, זיי דערנעהנטערען זיך אבער קוואליטאטיוו צו די לעצטע. און צווישען די שטימונגס־אימפרעסיעס, וואס קומען פון פארשידענע זינליכע עלעמענטען געפינען מיר א פארוואנדשאפט פון איינטאניגקייט, וואס טרעט אפט אריבער די גרעניצען פון די באזונדערע זינליכע ספערען. מיר זעהען אויך שטימונג־אימפרעסיעס פון א דינאמישען כאראקטער, וואס זייער געגענזייטיגע שייכות איז ווי די שייכות צווישען דורשט און איר לעשונג. די פילארטיגקייט פון די שטימינג־אימפרעסיעס איז קוואליטאטיוו ניט ארימער איידער די פילארטיגקייט פון די זינליכע עמפינדונגען. די ערשטע איז נאך אפילו רייכער. מיר באמערקען, אז ניט בלויז די איינפאכע דאטען פון די געפילען, נאר אויך זייערע קאמבינאציעס קאנען ארויסרופען אייגענארטיגע איינדרוקען. אזוי, למשל, שאפט יעדע קאמבינאציע פון פארבען א באזונדערען איינדרוק, וואס איז אנדערש ווי דער איינדרוק פון די איינצעלנע פארבען.

גיט נאר א טראכט וועגען די פילע פארשידענארטיגע פילפאכיגע אימפרעסיע־מעגליכקייטען, וואס ליניעס רופען ארויס. כדי צו באווייזען מיט די איינפאכסטע ביישפילען זייער דינאמישען כאראקטער, וועלען מיר דערמאנען אן דעם, אויף וויפיל די ארויפשטייגענדע ליניע פאדערט א ליניע וואס זאל אראפפאלען, אויף וויפיל א בויגען, וואס פארקרימט זיך ארויף, פאדערט א פארקערטע פארקרימונג. וואסערע קאמבינאציעס, וואס פאר א צענויפפלעכטונג פון קאנטראסטען אנטשטעהען אויך דאן, ווען איין פאר פיס, וואס איינער פון זיי איז אויפגעהויבען און די צווייטער געהט נאך דעם ערשטען, באגעגענט זיך מיט צוויי אנדערע, וואס לאזען זיך אראפ און טרעטען צוריק. אזוי ריידרעדעווודיג איז די באזונדערע ליניע, אויב זי טראגט אין זיך א טענדענץ, א ציל־געזעץ, און וויקעלט זיך פאנאנדער אין איינקלאנג מיט

בראָדער קריסטיאַנסען

אַט דעם געזעץ. דאָ שלענגעלט זי זיך פאַראויס, דאָ צוריק, דאָ שטייגט זי און דאָ פאַלט זי. אַמאָל איז אַט די טענדענץ אַזוי פּשוט, אַז מען קאָן זי מאַטעמאַטיש פאָרמולירען. אַן אַנדערש מאָל קאָן מען זי גאָר־ניט באַשרייבען, ניט אַרומכאַפּען זי מיט קיין שום פאָרמולירונג. בלויז אין דער אוממיטעלבאַרער איבערלעבונג אַנטפּלעקט זיך די שטרעבונג פון אַזוינע טענדענצען. עס שטעלט זיך אַרויס, אַז זיי פאַרמאָגען אַ ציל־אידעע, וואָס פון איר שטאַנדפּונקט באַדייט זייער באַוועגונג דאָ אַ דערנעהנטערונג, דאָ אַן אָפּוועגדונג און אַ פאַרהאַלטונג, און — ענדליך — די דערגרייכונג. עס קאָן אויך אַמאָל פּאַסירען, אַז די ליניע איז פאַרבונדען מיט עפּעס געגענשטאַנדליכעם; זי וואַרפט זיך, ווייזט אויס, פרייווילּיג אונטער אַ פרעמדען געזעץ: דער צייכענונג פון קאָנטורען אָדער פיגורען. זי פאַרגעסט אָבער דערביי ניט איר זעלבשטענדיגען ציל, און וואו עס איז נאָר מעגליך, געהט זי איר אייגענעם וועג. עס טרעפט נאַטירליך, אַז די ליניע פאַרגוואַלטיגט אַביסעל דעם געגענשטאַנד, ציט אים אויס אָדער פאַרטונקעלט אים, הויבט אים אויף אָדער שטעלט אים איבער. דערין ווייזט זיך אייגענטליך אַרויס די גאַנצע ענערגיע פון איר אייגענעם שטרעבען. חוץ דעם שאַפט די ליניע, אפילו דאַן, ווען זי אַנטהאַלט שוין אין זיך די דיפערענצירונג פון די אָנגעשטרענגטע און אויסגעלאָדענע כחות, נאָך אַלץ איר באַזונדערע אימפּרעסיע־שטימונג. זאָל צום ביישפּיל, אַ פיר־עק פאָרשטעלען אַ דורכקרייצונג פון צוויי פאַרשידענע כחות, — פאַרמאָגט דער אַלגעמיינער אויסקוק פון אַט דער פיגור פון זיין זייט אַ פעהיגקייט איבערצולאָזען זיין באַזונדערען איינדרוק, וואָס איז ניי אין פאַרגלייך מיט דער פיגור'ס עלעמענטען. דעריבער רופען אַרויס די פאַרשידענע קאָמבינאַציעס פון די זעלבע עלעמענטאַרע פיגורען גאַנץ פאַרשידענע איינדרוקען, אָפט אַזוי ווייט פאַרשידענע, אַז דאָס באַוואוסטזיין כאַפּט ניט אויף גלייך די אידענטישקייט פון די עלעמענטען, אויף וועלכע זייערע שיטמונגען זיינען באַזירט. מען פילט דאָס אמקלערסטען, ווען מען בלעטערט דורך איינעם פון יענע ביכער מיט מוסטערען, וואָס דרוקערס לייגען אונז פאָר: פון די ווענינגע אָרנאַמענטאַלע טיפּען ווערען — אַ דאַנק די פאַרשידענע קאָמבינאַציעס — דערגרייכט אַלץ נייע און

נייע פארמען, און אז אומבאדייטענדע ווריאציע פירט אפטמאל דערצו, אז עס באקומט זיך א גאנץ אנדערער נייער איינדרוק.

חוץ דעם, וועט יעדע ליניע אויסדריקן עפעס אנדערש צוליב א ריי אנדערע אומשטאנדן. עס ווענדט זיך אן דעם, צי זי איז דורכגעפירט מיט ברייטע אדער דינע שטריכן, עס ווענדט זיך אן דעם, ווי זי באוועגט זיך: צי זי ווערט דיקער אדער דינער, אדער צו זי פליסט גלייכמעסיג. מיר דארפן אויך געדענקען, אז פארוונדעלטע פארמען פון ליניעס טראגן אן אנדערן כאראקטער, ווי ווינקלדיגע; אויסגעצויגענע ווירקן אנדערש ווי צונויפגעדריקטע. די פארשידענארטיגקייט איז דא אזוי גרויס, אז פאר איר באשרייבונג וואלטן מיר געדארפט אויסנוצן די גאמע פון אלע מעגליכע שטימונגען און אלע פארגלייכן מיט די איבערלעבונגען פון די איבעריגע געפילן.

ווייטער קומט די גלייכצייטיגע באוועגונג פון די ליניעס. זיי קענען אלע שטרעבן צו איין ציל, אדער זיי ציהען זיך אין דער זעלבער ריכטונג, ווייל עס איז זיי ביים וועג, אדער איין געוויסע ליניע ציהט אפ — שפילענדיג זיך — א צווייטע פון איר וועג, פארדרענגט זי. אדער זיי באשאפן אלע צוזאמען א נייעם און אייגנארטיגן איינדרוק דורך דעם, וואס זיי פלעכטן און קרייצן זיך דורך איינע מיט דער אנדערער.

אט דער לעצטער מאמענט איז באזונדערס וויכטיג, און ער ווידערהאלט זיך אנאלאגיש ביי אלע אנדערע זינליכע פארמען. פון דער קאמבינאציע פון די זינליכע דאטען קען אנטשטעהן דער איינדרוק פון א נייער אייגנשאפט, וואס איז אנדערש פון די איינדרוקן, וואס די עלעמענטן באשאפן, און וואס איז עפעס גרעסערס, ווי זייער איינפאכע סומע. דערפאר האלט די קונסט פארבארגן אין זיך אומבאגרעניצטע מעגליכקייטן. מיט דער הילף פון אלץ נייע קאמבינאציעס קען זי פירן צו איבערלעבונגען, וואס קיינער האט פריער אפילו ניט פאראויסגעפילט. דערפאר קען מען גאר קיין אהנונג ניט האבן וועגן אירע מיטלען. זי באשאפט פון זיך אליין אלץ נייע מיטלען און אט דא איז דאס אמת'ע פעלד פון טעטיגקייט פאר דער ע ר פ י נ ד ע ר י ש ע ר קינסטלערישער פאנטאזיע.

בראָדער קריסטיאַנסען

מיר באַגעגענען אַ פאַרשידענאַרטיגקייט פון ריטמען: פיס און טאַקטען, אַלס די קלענסטע געשטאַלטונגען, וועלכע ערשיינען פאַר אונז אַפט, ווי טעלעאָלאָגישע איינהייטען; דאַס זעהען מיר דאָרט, וואו אין דער דערהויבונג האַט מען דעם איינדרוק פון אַן אַנטשטאַנענעם פאַרלאַנג, און די נאָכקומענדע אראָפּפאַלונגען ברייגנען זיין פאַרווירקליכונג; יעדע אַרט פון פערזען־פוס מיט איר כאַראַקטעריסטישען איינדרוק, וואָס איז ניט ענליך צו אַנדערע; די גרעסערע איינהייטען, וואָס זיינען פון זיי צונויפגעשטעלט — פערזען און סטראָפען, וואו עס ענטפּלעקט זיך ווידער דער דינאַמישער שפּיל פון שטרעבונג און דערגרייכונג. דער צווייפערז, למשל, אַנטפּלעקט באַזונדערס קלאָר די געביטערישע קראַפט פון זיין שטרעבען — פון דער דערהויבונג און אראָפּפאַלונג; ווען די באַוועגונג איז נאָך דערצו דורכגעגאַנגען אַ ריי האַמאָגענישע געשטאַלטונגען, פאַדערט דאָן דער העקזאַמעטר שטורמיש — דעם פּענטאַמעטער. דערמאָנט זיך אין מעריקעס „היימישע בצענע", וואָס דעקט קאַפּריזיג און שאַרף אויף אַ פיינליכען דיסאַנאַנס, וועלכער אַנטשטעהט דאָן, ווען אַפילו איין העקזאַמעטער שטעהט איינזאַם אין דער רייפאַלגונג פון די פערזען. נאָר קוים האָט מען איינמאָל קלאָר פאַרשטאַנען די שייכות פון דעם העקזאַמעטער צום פּענטאַמעטער, איז לייכט צו באַמערקען, אַז יעדער איינער פון זיי טיילט זיך פון זיין זייט טעלעאָלאָגיש פונאַנדער; אַזביידע העלפטען, למשל, פון דעם פּענטאַמעטער, שטעלען פאַר איינער פאַר דעם אַנדערען אַן ארויסרוף און ערפילונג, און אַז יעדער פון ביידע טיילען באַשטעהט אַליין פון טאַקטען, וואָס אַנטהאַלטען איז זיך אי אַן אָנשטרענגונג אי אַן אויסלאָזונג. דאָ וועלען מיר אָבער אויך באַמערקען, אַז דער שלוס־טאַקט פון דעם פּענטאַמעטער בלייבט איבער ניט־פאַרענדיגט. אַן אַנאַלאָגישע ערשיינונג ווידערהאָלט זיך אין די געשטאַלטונגען פון אַן אַנדער מין, און צווישען אַנדערע קוואַליטאַטיווע עלעמענטען. די פולע פאַרענדיגונג פון דעם גאַנצען ווערט דערגרייכט מיט דער הילף פון איין גליד, וואָס בלייבט אַליין ניט פאַרענדיגט; אויף אַזאַ אופן אַנטהאַלט די אויסלאָזונג פון דעם גאַנצען אַ טיילווייזע אָנשטרענגונג און דער פינאַל ווערט דורך דעם אין אַ געוויסער מאָס פאַרשאַרפט.

קונסט

דאז — דער גראם. אין דעם ערשטען געגראמטעןווארט ליגט די פאדערונג, אין דעם צווייטען די ערפילונג; דערביי שעפט יעדער גראם זיין חן פון דער אייגענארטיגקייט פון זיין צוזאמענקלאנג; אנדערע גראמען, וואס רייסען זיך ארייין צווישען די ערשטע, שטערען זיי און פארשטארקען זיי צו דער זעלבער צייט מיט דער האמאגעניישקייט פון זייער שטרעבען. אט איז נאוואליס, מיט זיין „לאבט דאך אונזערע שטילען פעסטע". דא ווערט די ערפילונג פון דעם פארשפרעכען אליץ מער אפגערוקט און דערווייטערט דורך דעם אריינרייסען זיך פון אליץ נייע גראמען. און מיר ווארטען ווידער און ווידער אויף דער פולער פארענדיגונג. דאן קומט גראם און ריטם אין זייער געגענזייטיגער שייכות. דערביי אנפלעקט זיך ווידער דער זעלבער מינסינטעז: די קליינע פארענדיגטע פארען זיינען אונטערווארפען דעם ציל, וואס געהט ארויס פון זייערע גרעניצען, זיי אליין ברענגען די אנשטרענגונג און די פאדערונג, און דאס ברענגט א נייע פאר פאר זייער אויסלאדונג. אויף אזא אופן שטרעבט די באוועגונג אליץ מער און מער דורך די איינצעלנע פארענדיגונגען צו איר לעצטען ציל. די באזונדערע פארענדיגונגען ערשיינען בנוגע דעם ציל אלס פאדערונגען, אדער אלס שטער און ווידערשטאנד. דאס לעצטע — אויב דער עלעמענט ווערט פארגליווערט אין זיין אייגענארטיגקייט; ווען דער עלעמענט איז אבער איינגעשלאסען אין דער אלגעמיינער ריי, זיינען די איינצעלנע פארענדיגונגען ווייטערע שריט בנוגע דעם גאנצען, אדער אט די איינצעלנע פארענדיגונגען שטעלען — ענדליך — מיט זיך פאר די פולע פארענדיגונג פון דעם גאנצען

אין דעם רייך פון קלאנגען רופט יעדער באזונדערער טאן ארויס זיין באזונדערע שטימונג־אימפרעסיע — ווי אין דעם רייך פון ליכט יעדער פארבען־ניואנס, און די פילפאכיגקייט פון די גלייכצייטיג קלינגענדע טענער באשאפט אליין א נייעם איינדרוק, וואס איז קאמפלירטער ווי די סומע פון די באזונדערע נאטען. עס טרעטען ארויס די דינאמישע באציהונגען פון די טענער צווישען זיך, וואס רופען ארויס איינער דעם אנדערען, ווי אין דעם פאל פון די דערגענצענדע פארבען, און ברענגען באפרידינונג. למשל, צוויי טענער, וואס שטעהען אפ

בראָדער קריסטיאַנסען

איינער פון דעם אנדערען אין דער טענער־סקאלע אויף אן אקטאווע: די אויבערשטע אקטאווע שאפט אויפרעגונג, און ווען די אונטערשטע פאלגט נאך איר, ווערט זי דער בארוהיגענדער פינאל. ווען אנדערע טענער קומען צווישען זיי, קענען זיי זיך אויך באטייליגען אין אט דער שטרעבונג; זיי פארהאלטען זי, אדער דערנענטערען צום ציל. אבער צוזאמען מיט די איינדרוקען פון די באזונדערע טענער, איז וויכטיג דער אינטערוואל — דער שריט פון איין טאן צום צווייטען, וואס פאלגט נאך דעם ערשטען. בעת די באזונדערע טענער קען מען פארגלייכען מיט די פארבען־אייגענשאפטען, דערמאנען די טענער־אינטערוואלען אן די ליניעס. ווען צוויי טענער קומען איינער נאך דעם אנדערען, גיבען זיי עפעס מער, ווי צוויי פארבען, וואס ליגען זייט ביי זייט. אט דער פליוס, דער טאנישער אינטערוואל, וועלכען מען קען שוין אייגענטליך ניט באצייכענען אלס זינליכע עמפינדונג, סיידען אפשר זינליכע האלב־אייגענשאפט, שאפט אן און פאר זיך א כאראקטעריסטישען שטימונגסעלעמענט. און אומאפהענגיג פון דער הויך פון די טענער עקזיסטירט צווישען די אינטערוואלען די פארוואנדשאפט פון זייערע שטימונגען ווי אויך גענענזייטיגע דינאמישע פארהעלטענישען: זיי לאזען זיך פאראייניגען אויף דעם זעלבען אופן, ווי עס גיסען זיך צענויף אין דער זעלבער צייכענונג די פארשידענע ליניעס, די ליניעס וואס הויבען זיך אויף און פאלען אראפ, וואס שטרעבען פאראויס און פארהאלטען זיך, וואס צעגערען און רייסען זיך אוועק. אבער אט די צוויי מינים איינדרוקען — די טענער און די אינטערוואלען קאמבינירען זיך צווישען זיך על פי נויט, מחמת די אינטערוואלען ווערען קיינמאל ניט געגעבען אן קוואליטאטיווע טענער, און דער גאנצער וועג פון איין אויפרעגענדען טאן צום צווייטען, צו דעם, וואס ברענגט די פארענדיגונג, באשאפט אליין פון זיך — ביי דעם פעלען פון צווישען־רינגען — א כאראקטעריסטישע שטימונג. צום ביישפיל: דאס אראפפאלען אויף אן אקטאווע. צווישען אט די טענער, ווידער, שטעלט יעדער שריט פון די פארהאלטענדע אדער פארשנעלערנדע טענער פון זיין זייט פאר דעם איינדרוק פון אן אינטערוואל און טרעט אריין אין גענענזייטיגער פארהעלטעניש מיט אנדערע.

קונסט

אויב אין אַט דער קאָמבינאַציע בלייבט הערשען איין געוויסע טענדענץ פון טאָנישער קוואַליטעט, אויב איין באַשטימטער טאָן ווערט ערוואַרט און עמפּפונדען אלס די שליסענדע פאַרענדיגונג פון דעם גאַנצען, און צו דער זעלבער צייט איז ער דער באַזיס און די מאָס פאַר דער באַוועגונג פון די טאָנישע שריט: דער טאָנישער פונקט, פון וועלכען זיי יאָגען זיך אַוועק און צו וועלכען זיי דאַרפען זיך צוריקקערען; און אויב עס גיסען זיך צענויף דערמיט די איינדרוקען פון די ריטמען — דאַן אַנטשטעהט די געשטאַלט פון אַ געשלאָסענעם מוזיקאַלישען מאָטיוו פון אַ מעלאָדיע. אלס גאַנצעס — אַן אַנשטרענגונג און אַן אויסלאָדונג — טיילט זיך די מעלאָדיע דייטליך פאַנאַנדער אויף אַ קאָנטינואירטער ריי פון קלענערע אַנשטרענגונגען און רייצונגען, און עס איז באַזונדערס לייכט אויפצוכאַפּען ווי די ריטמען־כוואַליעס ווערען קאָמפּליצירט, ווי זיי פלעכטען זיך צענויף מיט די אַנוואַקסונגען און פאַלונגען פון די טאָנישע שריט: זייערע שפּיצען פאַלען אָפט צענויף איינער מיט׳ן אַנדערען. אָבער יעדע עלעמענטאַרע איינהייט, וואָס איז אַ פאַרבינדונג פון אַנשטרענגונג און אויסלאָדונג, האַלט דערביי אַן, ווי די ליניע, איר אייגענע געשטאַלט און באַשאַפט קוואַליטאַטיוו אַ באַזונדערען איינדרוק, וואָס טרעט פון זיין זייט אַריין אין אַ פאַרבינדונג מיט די אייגענשאַפטען פון דערזעלבער אָרדנונג. און אַזוינע גאַנצע געשטאַלטונגען — אַמאָל זיינען זיי פאַרקירצט — קאָנען זיך אין אַ צוועגמעסיגען געבוי אַריינשליסען אין אַלץ ברייטערע און ברייטערע טעלעאָלאָגישע קאָמבינאַציעס.

דאָס זיינען בלויז עטליכע ביישפּילען דערפון, ווי אויף אַלע געביטען פון דעם זינליכען טרעטען אַרויס די כאַראַקטעריסטישע שטימונג־אימפּרעסיעס, און ווי צווישען זיי בילדעט זיך דאָ אַ פאַרוואַנדשאַפט אין דעם זין, וואָס זיי זיינען פון איין טאָן,—דאָ ווידערשפּרוכען. חוץ דעם, זעהען מיר, אַנטשטעהט אויך אַ פאַרבינדונג פון אַן אַנדער מין: די שטרעבונג, וואָס איז איינען געוויסען איינדרוק, זוכט

בראָדער קריסטיאַנסען

אַז אויסגאַנג און געפינט אים אין אַ צווייטען, אַ נייעם איינדרוק. אַ דאַנק אַט דעם לעצטען מין פאַרוואַנדשאַפט קאָנען זיך אויך די איינדרוקען קאָמבינירען אין אַ טעלעאָלאָגישער איינהייט.

אויב, ווידער, אַט די דינאַמישע געגענזייטיגע פאַרהעלטעניש צווישען צוויי גלידער, קאָן אַז און פאַר זיך איבערגעקערט ווערען, און די צייטליכע ריי־פאָלגונג באַשטימט ניט וועלכעס פון זיי דאַרף טראָגען מיט זיך די אויפרעגונג און וועלכעס — די באַפרידיגונג; אויב זיי לאָזען זיך ביידע גלייכצייטיג באַטראַכטען, ווי דאָס פּאַסירט מיט די אָביעקטען פון זעהן, דאַן דאַרף די דיפערענצירונג באַשאַפען ווערען דורך דעם אַ ק צ ע נ ט. אויב מען זאָל צענויפשטעלען פורפור מיט גרין אין דעם זעלבען גראַד, וועט זייער צוזאַמענהאַנג ניט זיין אינגאַנצען אַנטוויקעלט. ער וועט זיין איינגעשמידט דורך דער סימעטריע. דאָס זעלבע קומט פאָר מיט ליניעס, פלאַכען, און קערפּערליכע פאָרמען. דער איינפלוס פון סימעטריע שמידט אַלץ איין. ביי דער סימעטריע איז ניט מעגליך קיין צעטיילטקייט צווישען שטרעבונג און פאַרווירקליכונג. וויבאַלד די ליניעס פאַלען צו סימעטריש איינע צו דער אַנדערער, קאָן איינע ניט באַדייטען אַ דערהויבונג און די צווייטע — אַ פאַלען. זייערע כחות זיינען דאָ גיכער פאַרבונדען איינס מיט'ן אַנדערען און זיי געהען אויף דעם זעלבען וועג. מען האָט דאָ פאַר זיך ניט קיין אנשטרענגונג און ערפילונג. זיי קאָנען אפשר צוזאַמען אַריינטרעטען אין אַזאַ באַציהונג צו עפּעס אַ דריטען עלעמענט. דעריבער איז די סימעטריע אַ מיטעל אָדער בכלל צו פ אַ ר ה אַ לט ע ן די אַנטוויקלונג פון כחות דאָרט, וואו זי וואָלט ערשינען אַלס איבעריג (מערסטענטיילס איז זי אַם פּלאַץ אין די אַנגעווענדטע קונסטען) אָדער זי העלפט אַנהאַלטען די קראַפט אין איין געוויסער ריכטונג און זי פאַרטאָפּלען, אין פאַל עס איז נויטיג ביייצוקומען דעם ווידערשטאַנד פון אַ דריטען עלעמענט. אַזאַ פונקציע האָט די סימעטריע אין דער אַרכיטעקטור. די סימעטריע געהערט, דעריבער, ניט צו די גרונד־ערשיינונגען פון דער עסטעטיק. גיכער איז אַזאַ ערשיינונג דער ניט־סימעטרישער צוזאַמענהאַנג צווישען אַנשטרענגונג און אויסלאָדונג, ווייל די סימעטריע באַדייט קודם כל אַ צענויפגעשמידקייט

פון קעמפענדע כחות. דאָס איז בלויז אַ מיטעל פאַר באַזונדערע צוועקען. ווען מען דאַרף, למשל, בייקומען אַ מאַטעריעל געוויכט, איז נויטיג צו באַפעסטיגען די אַרויפשטייגענדע שטרעבונג און פאַרמערען איר ענערגיע. אויב די אָנשטרענגונג פון דעם אויפהויבען וואָלט באַלאַנסירט געוואָרען דורך אַן אַראָפּשטייגענדער ליניע, וואָלט מען ניט געהאַט מיט וואָס צו באַזיגען די קראַפט פון דעם געוויכט.

אַ צווייזייטיגע סימעטריע גיט דאָס בילד פון אַ שטרעבען אין דער הויך: דער טענעאישער אַפּאָלאָ וויל ווי אַפּרייסען זיך פון דער ערד. כדי צו אָנצוהאַלטען פיגורען אין דער לופט, ווי אין דעם פאַל, ווען מען וויל פאַרשטעלען דאָס אַרויפשטייגען אין הימעל, איז נויטיג אַ שטרענגע סימעטריע, וועניגסטענס פאַר דעם צענטראַלען באַאַבאַכטונגס־פעלד. די סימעטרישע פלאַכען פון אַ דאַך זיינען ניט געריכט איינע אַראָפּ, די צווייטע אַרויף, נאָר ביידע הויבען זיך אויף און האַלטען אונטער איינע די אַנדערע. דער סימעטרישער קאָנטור פון פוזי־יאַמאַ באַדייט אַ שטרעבען אַרויף. פאַרקערט, די ניט־סימעטרישע ליניעס פון בערג, די אומגלייכע זייטיגע ווענט פון אַ דרייעק און די קאָנטורען פון אַ כוואַליע אַנטהאַלטען אַ הויבען און אַ פאַלען — איין קראַפט לאָדט זיך אויס אין דער צווייטער.

הייסט עס, אַז כדי עס זאָל זיך קענען אַנטוויקלען אַ דינאַמישע פאַרהעלטעניש צווישען צוויי צוזאַמען עקזיסטירענדע איינדרוקען, איז נויטיג דער אַקצענט. דערביי אַנטהאַלט דער שוואַכער און ניט אונטערגעשטראָכענער עלעמענט אַן אַרויסרוף, און דער אונטערגעשטראָכענער — אַן אויסלאָדונג; דער לעצטער באַרוהיגט דעם בליק און ווערט דעריבער דער פינאַל. דער טראָפּ פאַרוואַנדעלט דאָ די צוזאַמענעקזיסטענץ אין אַ ריי־פאָלגונג, ניט אין כראָנאָלאָגישען, נאָר אין טעלעאָלאָגישען זין. די בלייבע פאַרב רעגט אויף און די קאָליר, וואָס צייכענט זיך אויס מיט דעם שטח פון דער באַפאַרבטער פלאַך, מיט העלקייט, מיט דער איינענאַרטיגקייט פון איר קראַפט, אָדער מיט אַן אינטערעס צוליב אַזאַ אָדער אַן אַנדערען מאָטיוו, — ווערט די טרעגערען פון ערפילונג. די ערשטע שטעלט די פראַגע, די צווייטע גיט דעם ענטפער.

אַבער אַזוינע עלעמענטאַרע איינהייטען קענען זיך קאָמבינירען אויף דעם פאַרשידענאַרטיגסטען אופן אויף דעם זעלבען בילד. דער איינפאַכסטער פאַל וואָלט געווען יענער, וואו די אַקצענטען פאַלען צוזאַמען און באַשאַפען איין אויפמערקזאַמקייטס־צענטער דורך דעם, וואָס זיי דרינגען אריין איינער אין דעם אַנדערען און קלייבען זיך פאַסענווייז אַן איינער לעבען דעם צווייטען. ווען דאָס אויג האָט זיך אָריענטירט, ווערט אָט דער צענטער דער פונקט פון רוה פאַר דער ראיה. פונדאַנען לאָזט זיך דאָס אויג ווייטער זוכען נייע רייצונגען און נייע פראַגען; אַהער קערט זיך עס ווידער און ווידער צוריק, און דאָ געפינט עס דעם פינאַל און אַן ענטפער אויף יעדער פראַגע. איצט איז קלאָר, פאַרוואָס די סימעטריע איז אַזוי וויכטיג פאַר דער קינסטלערישער אינדוסטריע און פאַר דער אַרכיטעקטור, און פאַרוואָס די מאָלעריי באַנוצט זיך זעהר קאַרג מיט איר, אי דאָס פאַר גאַנץ באַזונדערע צוועקען.

אַמאָל רעדט מען וועגען אַ „באַהאַלטענער סימעטריע" אין בילדער, אַבער אָט דער אויסדרוק זאָגט אונטער דעם פאַלשען געדאַנק, אַז דאָ באַגעגענט מען אַ געוויסע אַרט סימעטריע אָדער איר פאַרמילדערטע פאָרם. אין דער אמת'ען זעהט מען אין דער ווירקליכקייט דעם געגענזאַץ און די אָפּלייקונגען פון דער סימעטריע. אָט די „באַהאַלטענקייט" רופט דאָך אַרויס עפּעס גאַנץ געגענזעצליכעס פון סימעטריע. די סימעטריע פאַרביגדט די טעלעאָלאָגישע דינאַמיק, בעת אָט די „באַהאַלטענקייט" בינדט פאַנאַנדער די כוחות מיט דער הילף פון אַ דייטליכען טראָפּ, מאַכענדיג פון איינער פון זיי אַן אויפרעגענדען מאָמענט, און פון דער צווייטער — די אויסלאָדונג פון דעם דאָזיגען מאָמענט.

די מוזיק אַנטפּלעקט פאַר אונז אַמלייכטסטען, ווי אַזוי עס קומט פאַר די קאָאָרדינאַציע פון איינדרוקען. ווען איך הער מוזיק, איז מיר דען אַלץ איינס, צו איך הער דאָס שטיק פון אָנפאַנג אָדער בלויז פון מיטען? פאַרשטעהט זיך, אַז עס איז אַ גרויסער חילוק. אַבער פאַר וואָס? זיינען דען ניט אַנטשוויגען געוואָרען אַלע פריהערדיגע טע־

ענר און הארמאניעס, ווען די קלאנגען־כוואליע האט דערגרייכט איר מיטען? נייע טענער פילען איצטער אן מיין אויער, די פריהערדיגע זיינען אפגעשטארבען; אלס זינליכע ערשיינונגען עקזיסטירען זיי מער נים. אדער איז עפעס געבליבען פון זיי אין מיין באוואוסטזיין? עס זעהט אוים אז יא, אניט וואלט געווען גאנץ עגאל, צי איך האב נאכגעפאלגט די טענער פון אנהויב אדער ניט. וואס אבער איז געבליבען אין באוואוסטזיין פון די פריהערדיגע קלאנגען? די טענער גופא? ליגען זיי אפגעשטעמפעלטערהייט אלס געשטאלטען פון זכרון *איינער לעבען דעם אנדערען* אין מיין באוואוסטזיין? דאס איז אוממעגליך. קיין שום זכרון וואלט זיי ניט געקענט איינהאלטען, קיין שום באוואוסטזיין וואלט ניט געווען אימשטאנד אנצוהאלטען א צו גרויסע צאל קלאנגען און פארשטעלען זיי אין איין זעהונגספעלד.

נאר אויב עס וואלטען געבליבען בלויז מאנכע פון די געהערטע טענער, וואלטען זיי אלס גאנצעס באשאפען א פאלש בילד; זיי וואלטען צעגויפגעשטעלט אן אנדער גאנצעס — ניט דאס, וואס מיר האבען געהערט. מען קען אבער ניט רעדען וועגען א צעגויפפאסונג פון די זינליכע קלאנגען־אייגענשאפטען: די ערשיינונגען פון דער אקוסטישער טענער־צעגויפמישונג גיבען נאר אן אנדער רעזולטאט, ווי א *ריי־פאלגונג פון טענער*. אויב דער מוזיקאלישער זכרון וואלט באזירט אויף דעם צעגויפגום פון טענער, וואלט ער פארקריפעלט דאס בילד פון דער געהערטער מעלאדיע. זאלען אלע טענער פון א מעלאדיע א קלינג טאן מיט אמאל און צוזאמען, "וועט זיך באקומען גאר אן אנדער זאך, ווי זייער ריי־פאלגונג.

די אפגעטיילטקייט פון טענער איז נויטווענדיג פאר דער מעלאדיע, אבער ניט אזוי קען דאס מוזיקאלישע ווערק אפגעהיט ווערען אין דעם באוואוסטזיין. און דאך זאגען מיר: עפעס איז געבליבען אין זכרון, מחמת פאר אונז איז ניט אלץ איינס, צי מיר פאלגען נאך דאס שטיק פון אנהויב אן, אדער ניט. אויב די טענער אליין זיינען פארשוואונדען, און דער זכרון קען מער ניט אנהאלטען זייערע זינליכע בילדער, בלייבט איבער צו מאכען די השערה, אז אלץ נעמט זיך

פון די שטימונג־אימפּרעסיעס. געוויס, אויך דאָ קומט אונז אויס צו זאָגען דאָס זעלבע: אַנהאַלטען זיי אָפּגעטיילטערהייט און אַנטפּלעקען זיי פאַר׳ן בליק אין זייער פולער גאַנצקייט איז גישט אימשטאַנד אַפילו דאָס סאַמע פילאָומפּאַסענדיגסטע באַוואוסטזיין. אויב די טענער מוזען פאַרשווינדען און דאַך איבען זיי אויס זייער ווירקונג, איז דאָס מעגליך נאָר ביי דעם באַדינג, ווען די פאַראייניגונגס־פאַרם פון די שטימונגס־אימפּרעסיעס איז ניט קיין עקטענסיווקייט, ניט קיין צוזאַמענעקזיסטענץ אין באַוואוסטזיין, נאָר אַן אינטענסיווקייט, אַ צענויפגוס.

און שוין דער פאַקט אַליין, וואָס דער אויסגעהערטער טייל פון דעם שטיק בלייבט איבער אין זכרון און ווירקט אויף די נייע קלאַנגען, און וואָס אַלץ נעמט זיך דאָ פון די שטימונג־אימפּרעסיעס, און ניט פון די זינליכע אייגענשאַפטען פון די קלאַנגען, אַדער פון דעם זכרון, וואָס רעפּראָדוצירט זיי — אַט דער פאַקט גופא ווייזט אָן, אַז די שטימונג־אימפּרעסיעס פון דער ריי־פאָלגונג פון די טענער גיסען זיך צענויף איינע מיט דער אַנדערער און פאַרבלייבען אויף אַזאַ אופן אין דעם באַוואוסטזיין. איז דאָס ניט אַזוי? יעדער נייער טאָן, וואָס מיר הערען, און יעדער אינטערוואַל, וואָס שליסט זיך אָן אין דער ליניע, וועלכע עס בילדעט די מעלאָדיע, קומט צו ניט אַלץ ניי גליך, וואָס זאָל זיך לעגען זייט ביי זייט — אויף אַן עקטענסיווען אופן — מיט די אַלטע, נאָר גיסט זיך צענויף מיט עפּעס דויערענדיגעס, און אַט דער „עפּעס“ געהט דורך אַ געוויסע פאַרוואַנדלונג און ווערט אַביסעל רייכער. אין דער אמת׳ען איז די מעלאָדיע גאָר ניט קיין אויסגעצויגענע ליניע. אַלס אַזאַ ערשיינט זי בלויז ביי דער עמפּירישער באַטראַכטונג פון דער צייטליכער ריי־פאָלגונג. די מעלאָדיע איז פאַר דעם, וואָס פּאַסט זי אויף, אַן איבערלעבונג, וואָס בייט זיך און וואַקסט כסדר, אין וועלכער די אויפגעפּאַסטע עלעמענטען פאַרבלייבען דאַך און דרינגען דורך איינער דעם אַנדערען: אַן איבערלעבונג, אין וועלכער דאָס פריהערדיגע לעבט נאָך און באַווירקט די ערוואַרטונג פון

קונסט

דעם קומענדרען. אין אט דעם צעגויפגוס פון די מאמענטען פון דער ריי, ווערט די ריי־פאלגונג פארוואנדעלט אין א צוזאמענעקזיסטענץ, און ווען דער פינאל, וואס זיין דערנעהענטערונג פילט יעדער איינער, ברענגט מיט זיך די אנטשיידונג, דויערט נאך אויך די אנשטרענגונג פון ערוואַרטונג, וואס איז געקומען פון סאמע אנהויב; ווי אויך דער קאמף צווישען די פארשידענע קרעפטען, וואס איז פארגעקומען צווישען די דאזיגע מאמענטען. אויף אזא אופן פארשווינדט אין א געוויסען זין פאר די שטימונג־אימפרעסיעס דער אונטערשייד צווישען די זינליכע פארמען פון דער צוזאמענעקזיסטענץ און די זינליכע פארמען פון דער ריי־פאלגונג: ביי די לעצטע בלייבט פון זייער גאנצער ריי בלויז דער טעלעאלאגישער מאמענט, בעת ביי די ערשטע ווערט דאס צוזאמען עקזיסטירענדע פריער פארוואנדעלט, א דאנק דער צעטיילענדער קראפט פון דעם טראפ, — אין א טעלעאלאגישער ריי, און אלס אזעלכע ווערט זי סוקצעסיוו צונויפגעגאסען.

אונטער דעם זעהבארען — דאס ניט זעהבארע, אונטער דעם הערבארען — דאס ניט הערבארע; אונטער דער זינליכער ערשיינונג פון פארמען — זייער גייסטיגער אינהאלט. אמת דאס לעצטע הענגט אפ פון דעם ערשטען, מחמת די פארמען זיינען נויטווענדיג פאר דער אויפוועקונג פון דעם גייסטיגען אינהאלט. און דאך איז אט דער אינהאלט ניט אין אלע הינזיכטען פראפארציאנעל צו די פארמען. אט דער גייסטיגער אינהאלט פון די פארמען האט זיך זיין אייגענע פריינדליכע און פיינדליכע וועלט, ער קניפט אן פארבינדונגען, וואס קיין שום זינליכעס ענטשפרעכט זיי ניט. מיר האבען שוין גערעדט וועגען דעם, אז די פארמען קענען זיך ווייט פאנאנדערגעהן צווישען זיך אין זייער זינליכער אייגענשאפט, און דערביי דאך זיין פארוואנדט אין זייערע שטימונג־אימפרעסיעס. עס איז פאראן, למשל, א שאטירונג פון רויט, וואס איז ענליך צו דעם דונערענדער שאל פון א טרומייט. און פארקערט: אויסערליך קענען די פארמען זיין ענליך און

בראָדער קריסטיאַנסען

צו דער זעלבער צייט געגנצליך פאַרשידען לויט זייער גייסטיגען אינ־האַלט. געטע ווייזט אַז דערויף, מיט וואָס פאַר אַ לייכטקייט די געלע פאַרב בייט ראַדיקאַל דעם כאַראַקטער פון דער שטימונג, וואָס זי האָט געשאַפען. די קלענסטע ענדערונג אין דער שאַטירונג פון אַט דער פאַרב האָט אַ באַדייטונג. דערפאַר פאַסירט אָפט ביים אויסערליכען נאָכאַמען די פאַרמען פון אַ ווערק, אַז דער ווערט פון די פאַרמען ווערט פאַרלאָרען צוליב דעם, וואָס דער קאָפּיסט פאַרמאָגט ניט גענוג עמפּינדונג צו פאַרמען און איז ניט בכח אויפצופאַסען פאַרשידענע שאַטירונגען.

דערפאַר איז עס אויך ניט זעהר זיכער אין דער קונסט צו נעמען די זינליכע עלעמענטען פון די פאַרמען אַלס אויסגאַנגס־פונקט, שוין בעסער צו מאַכען דאָס געגענשטאַנדליכע פאַר אַט דעם פונקט. און כאָטש מיר שטרייכען שטאַרק אונטער די באַדייטונג פון די פאַרמען פאַר דעם קונסט־ווערק, ווילען מיר דערמיט ניט זאָגען, אַז די פאָרם דאַרף זיך אויסערליך שאַרף וואַרפען אין די אויגען. די פאַרמען קע־נען זיין שרייענדיג און אַרויפצווינגענדיג אין זייער זינליכער ערשיי־נונג, און דאָך זיין אָרים אין אינהאַלט. גיכער איז די הויפּטזאַך אַזאַ אָרדנונג פון פאַרמען, וואו זינליכע איינדרוקען טרעטען אריין אין טעלעאָלאָגישע פאַרבינדונגען. זיי דאַרפען אַרויסווייזען זייערע סימ־פּאַטיעס און אַנטיפּאַטיעס, אויסגעפינען זייער פאַרוואַנדשאַפט, אויס־פּראָבירען זייער קראַפט אויף ווידערשטאַנד, און דערגרייכען די פאַר־ענדיגקייט אין געגענזייטיגע היפוכים. די אויסערליכע פאַרשווענדע־רישקייט פון פאַרמען, ווי ביי פידוס'ען אָדער ביי וואַן־דע־פעלד'ען, איז בלויז אַ מאַניעריזם און באַשאַפט ניט קיין שום וויכטיגעס. פאַרקערט, ביי קינסטלער, ווי האָלביין און לעיבעל, טרעט די פאָרם ניט אַרויס בולט, און דאָך באַזעלט זי דאָס גאַנצע ווערק מיט איר עמאָציאָנעלען אינהאַלט.

דאָס וואָלט געווען גענוג פאַר אונזערע צוועקען, ד.ה. פאַר דעם אַנאַליז פון דעם כאַראַקטער פון די פאַרמען. צי קען מען אָבער ניט

אויך אין דעם געגענשטאנדליכען דורכפירען אז אונטערשיד צווישען דער זינליכער ערשיינונג און דעם צווייטערליכען איינדרוק? אפשר באטייליגט זיך בלויז דער לעצטער, אז אבסטראהירטער פון דער גע־שטאלט פון דעם געגענשטאנד, אין דעם סינטעז פון דעם עסטעטישען אביעקט? דאן וואלט פארשטענדליך געווארען דאס, וואס האט אונז פריער געחידושט: ווי אזוי עס איז מעגליך א פאראייניגונג צווישען פארם און אינהאלט, און ווי קען זיין א רייך וועגען זייער אנטשפרעכונג אדער ניט־אנטשפרעכונג, וויבאלד מיר מוזען זיך דוקא אבסטראהירען פון דער געגענשטאנדליכער באדייטונג פון די פארמען, כדי אויפצו־פאסען די זינליכע איינגענשאפטען אלס פארמען.

כדי צו באזייטיגען מיספארשטענדנישע, מוזען מיר גלייך ער־קלערען פאלגענדעס: אויב מיר רעדען דא וועגען די שטימונג־אימפרע־סיעס און וועגען דער מעגליכער עמאציאנעלער פיזיאנאמיע פון דעם געגענשטאנד, האבען מיר אין זינען ניט די פאלשע און ליגנערישע ראמאנטיק, מיט וועלכער עס קוויקען זיך נאאיווע הערצער, די ביליגע שפייז פון דער סענטימענטאליטעט. מיר שליסען זיך אויך ניט אריין אין דעם קרייז דערפון, וואס ווערט אין א מער נאבעלען זין באצייכענט אלס די „קונסט פון שטימונגען.‟ מיר בעטען זיך צו דערמאנען אז דעם, אז מיר האבען ניט גערן געוואלט איינשטימען מיט געטען און אננעמען זיין אויסדרוק „זעלען־שטימונג‟ פאר די צווייטערליכע פאר־בען־איינדרוקען. דאס זיינען אייגענטליך גאר ניט קיין שטימונגען. דאס איז וויינינגער ווי א שטימונג — אפשר בלויז עלעמענטען פון שטימונגען, דיפערענציאלען, עפעס אזוינס, וואס קען ווערען א שטי־מונג ערשט נאכדעם, ווי עס האט זיך פארשטארקט און פונאנדערגע־וואקסען. בלויז וועגען עלעמענטען פון אזא מין קען אויך זיין א רייד, ווען מיר קומען צום געגענשטאנדליכען. פילע אינהאלטען גיבען גאר ניט קיין גאנצע שטימונג און דאך קענען זיי זיין ווערטפול אין דעם קונסטווערק. אין אונזער אויספארשונג שטעלען מיר זיך ניט אלס ציל צו פארטיידיגען די קונסט פון שטימונגען, אויך ניט צו רעדען נעגען איר.

מיר וועלען פרואווען קודם כל צו ווייזען, אז מיט רעאלע אביעקט־

טען זיינען פאַרבונדענע צווייטערליכע איינדרוקען. און צוליב אַט דעם צוועק ציען מיר די אויפמערקזאַמקייט פון דעם לעזער צו דער פראַגע: ווי אַזוי שטעלען מיר זיך פאַר די אָביעקטען? געוועהנליך ענטפערט מען: מיט דער הילף פון דער זינליכער אויפפאַסונג. ווי אָבער, אז די אָביעקטען זיינען דערווייטערט פון אונז, ד. ה. ניט צוגענגליך פאַר דער אויפפאַסונג, אויב זיי זיינען אומגעקומען? דאַן שטעלען מיר זיך פאַר די זאַכען אַ דאַנק די אָפּשטעמפלונגען, וואָס זיינען פאַרבליבען אין זכרון, אלס געדעכענישען פון די זינליכע איינדרוקען. און אויב מיר האָבען קיינמאָל ניט געזעהען דעם געגנשטאַנד, דאַן שטעלען מיר צענויף זיין געשטאַלט דורך דעם, וואָס מיר קאָמבינירען יענע זינליכע דאַטען, וואָס זיינען פאַרבליבען אין די עראינערונגען. מיט איין וואָרט, עס איז פאַראַן אַ מיינונג, אַז די קאָנקרעטע אָביעקטען ערשיינען אויף אַזאַ אָדער אַן אַנדערען אופן א י ן ב י ל ד ע ר. אין אַט דער מיינונג איז פאַראַן אַ קערן אמת. אָהן צווייפעל געפינען מיר אין זיך אַזוינע איבערלעבונגען. דאָך, ווען מיר קוקען זיך אריין טיפער, קענען מיר לייכט באַמערקען, אַז די ערשיינונג פון דעם אָביעקט קומט מ ע ר ס ט ע נ ט י י ל ס אַנדערש פאָר. וואָס קומט פאָר אין אונז ווען מיר לעזען אָדער הערען אויף שנעל אַ געוויסע ערצעהלונג? דאָרט רעדט זיך וועגען אַ סך זאַכען. אַלץ נייע געגענשטאַנדען שווימען אַרויס און טרעטען אריין אין נייע באַציהונגען צווישען זיך, און מיר פאַרשטעהען יעדעס וואָרט: הייסט עס, אַז מיר שטעלען זיך פאַר די אָביעקטען. אנטשטעהען אָבער אויך דערביי די ב י ל ד ע ר פון די אָביעקטען? מעגליך, אָבער אַזוי אומדייטליך, אַז זיי זיינען ניט גענוג פאַר אַ פינקטליכער אונטערשיידונג פון די אָביעקטען. דאָך זיינען מיר, ניט קוקענדיג דערויף, זיכער, אַז מיר מישען ניט צענויף איינעם פון די אַנגערופענע אָביעקטען מיט די אַנדערע. פאַר די מערסטע פון זיי זיינען צומאָל ניטאָ קיין ברעקלעד עראינערונגען. אָהן ספק שאַפען מיר זיך אויך דאָ פאָרשטעלונגען פון די אָביעקטען, מיר פאַרשטעהן דאָך די באַדייטונג פון די ווערטער. קיין בילדער זיינען אָבער דאָ ניטאָ. און אַט די בילדער קאָנען ניט פאַרביטען ווערען דורך באַגריפען, מחמת צו דענקען באמת אַ געוויסען באַגריף איז פיל שווערער

איידער אויפצולעבען א זינליך בילד. אדער אפשר ווערט דאס בילד פון דעם אביעקט פארביטען דורך א ווארט, א געהערטס, א געלעזענס אדער א ווידערהאלטס פאר זיך — ד. ה. דורך דעם זינליכען בילד פון דעם ווארט? קלאר איז אבער, אז דאס ווארט וועט אין אונז פאר זיך ניט זיין די פארשטעלונג פון דעם אביעקט, ווייל ניט אלע ווערטער פארשטעהען מיר דאך, למשל: די ווערטער פון אן אומבאקאנטער שפראך. צו פארשטעהן א ווארט מיינט נעמליך צוצוגעבען צו דעם ווארט־בילד עפעס נייעס: די פארשטעלונג דערפון, וואס דאס ווארט דריקט אויס. פאר דעם פארשטעהן פון די ווערטער דארף אין דעם באוואוסטזיין צוזאמען מיט דעם ווארט־בילד אויך זיין די אביעקט־פארשטעלונג: הייסט עס, אז דאס ווארט אליין איז ניט גענוג. דאס ווארט אליין אהן דער באגלייטענדער אביעקט־פארשטעלונג וואלט גע־ווען א קלאנג פון א גאנץ אומבאקאנטער שפראך. דערויף פלעגט מען איינוועדען: די אביעקט־פארשטעלונג איז פארבונדען בלויז מיט די ווערטער, וואס זיינען אונז באקאנט, אבער מיט די אומבאקאנטע ווער־טער—ניט. אויב מיר וואלטען געוואוסט מיט וואס איין ווארט אונטער־שיידט זיך פסיכאלאגיש פון דעם אנדערען, וואלטען מיר אפשר משיג געווען די ניט־בילדליכע פארשטעלונג פון דעם אביעקט. אבער אט דעם אונטערשייד שפירען מיר אלס א געוויסע שאטירונג, וועלכע מען קאן, אויב איר ווילט, באצייכענען אלס דאס געפיל פון באקאנטקייט. איז עס אידענטיש מיט דעם פארשטעהן דאס ווארט? אזוי האט מען באהויפטעט. דאך איז דאס ניט דענקבאר. דאס געפיל פון בא־קאנטקייט איז אלעמאל געווען, קומט דעריבער אויס, אז אלע באקאנטע ווערטער וואלטען געדארפט האבען דעם זעלבען זין. פונקט אזוי זעהן אונז אויס ווערטער פון א שפראך, וועלכע מיר האבען פריער בא־הערשט, אלס באקאנט, כאטש מיר פארשטעהן זיי ניט מער, און מיר ווייסען ניט, וואס זיי באדייטען.

די איבערצייגענדסטע אפלייקענונג פון דער טעאריע, אז די פאר־שטעלונג פון דעם אביעקט ווערט פארביטען דורך דעם ווארט, אויב עס פעלט דאס בילד, באשטעהט אין דעם, וואס בעת דער פארשטעלונג פון דעם אביעקט קאן דאס ווארט פעלען. א זעהר שנעלער דענקונגס־

בראַדער קריסטיאַנסען

פּראַצעס קומט פאַר — אויב דער מענש איז ניט קיין ליטעראַט לויט דער פּראָפעסיע, אָפט אויך אפילו אין אַזאַ פאַל — סיי אָהן געגענ־שטאַנדליכע בילדער חיי אָהן וואָרט־בילדער. עס איז ניטאָ קיין צייט אפילו פאַר דער זינליכער פאָרשטעלונג פון ווערטער, און דער געדאַנק זוכט בלויז אויף צוריק און גאַנץ שווערליך אַ פּאַסיגע וואָרט־באַדייַ־טונג. עס זיינען דעריבער פאַראַן אָביעקט־פאָרשטעלונגען פון אַ גאַנץ ניט־בילדליכען כאַראַקטער, אָבער זיי זיינען פאָרט גענוג באַשטימט פאַר דער אונטערשיידונג פון די אָביעקטען. און אַט די ניט־בילדליכע פאָרשטעלונגען זיינען באַוועגליכער, איידער די בילדליכע. זיי אָנ־שטעהן אפילו שנעלער, ווי די ווערטער. אַ דאַנק זיי איז מעגליך דער גרעסטער איבערבייט פון די פאָרשטעלונגען. דערפאַר איז שווער זיי צו באָאָבאַכטען און אין דעם מאָמענט, ווען מיר ווילען זיי אויפכאַפּען און אַנאַליזירען — זיינען זיי שוין מער ניטאָ; און עס דאַכט זיך, אַז אין דעם באַוואוסטזיין איז באמת גאָרניט געווען, גלייך ווי אונזער דענקען וואָלט אייגענטליך פאָרגעקומען אָהן שום דענקען, גלייך ווי מיר וואָלטען געקאָנט טראַכטען וועגען אָביעקטען, ניט האָבענדיג אין אונ־זער באַוואוסטזיין קיין שום פאָרשטעלונג וועגען זיי.

עס זיינען אָבער פאַראַן פאַלען, ווען די ניט־בילדליכע פאָרשטע־לונגען קאָנען זיין דויערהאַפט, זיין אימשטאַנד צו וואַקסען. ווען מיר ווילען, למשל, זיך דערמאָנען אַן דער פאַרגאַנגענהייט דאַרפען מיר האָבען עפּעס אַזוינס, וואָס קאָן צוציען צו זיך אַסאָציאַציעס. אָנשטרענגענדיג אַלע אינערליכע כחות אונזערע און איינשליסענדיג זיך אין זיך, כאַפּען מיר זיך אַז אַט דעם פּונקט אין אונזער באַ־וואוסטזיין, און מיר וואַרפען אויף אים דאָס העלע ליכט פון אויפ־מערקזאַמקייט. אָפט איז דער דאָזיגער קאָנצענטרירענדער פּונקט עפּעס אַ בילדליכע פאָרשטעלונג, אַזאַ, וואָס שטעהט אין אַ געוויסער פאַרבינדונג מיט דעם געזוכטען. אָבער ניט זעלטען איז דערביי ניטאָ קיין שום בילד, און פאַר דער אַרויסרופונג פון דער אַסאָציאַציע איז ניטאָ קיין שום זאַך, אויסער דעם נאָמען פון דעם געזוכטען אָביעקט. צוזאַמען מיט דעם לעצטען ערשיינט אַט די ניט־בילדליכע פאָרשטע־לונג וועגען דעם, וואָס דער דאָזיגער נאָמען באַצייכענט. עס פּאַסירט,

קונסט

הייסט עס, אז מיר זוכן די ערשיינונג פון דעם **בילד** פון דעם אביעקט מיט דער הילף פון דער ניט־בילדליכער אביעקט־פארשטעלונג. אויב די אנגעשטרענגטע אויפמערקזאמקייט באזייטיגט יעדע ארײנדרינגונג פון דרויסן, און ניט קוקנדיג דערויף, שווימט דאס געזוכטע ארויף ניט מיט אמאל, דערגרייכט דאן די ניט בילדליכע אביעקט־פארשטעלונג, וואס „זוכט" אין אונז, אזא ברייטקייט און אינטענסיווקייט, אז עס פילט אונז אן אינגאנצן. דאס איז טאקע יענער מאמענט, ווען די שנעלע ארײנמישונג פון דעם אנאליז קאן אים אויפכאפן. און וואס געפינען מיר דעמאלט? איז דאס ניט האמאגעניש מיט די איבערלעבונגען וואס מיר רופן: שטימונגען? איז עס ניט ענליך צו דעם צווייטערליכן איינדרוק פון א פארב־שאטירונג, ווען די קאליר פילט פון אומעטום אן אונזער אויג און מיר זיינען אינגאנצן בלויז ראיה? אדער איז עס ניט ענליך צו דעם קלאנג־איינדרוק? פארמאגט עס ניט קיין באשטימטע אינדיווידועלע אייגנשאפט, און געפינען מיר ניט אן אנדערע עמאציאנעלע אייגנשאפט אין יעדן נייעם רעאלן אביעקט?

איך האב מיט דער הילף פון די נעמען געזוכט איינעם נאכ'ן אנדערן די געשטאלטן פון צוויי מיינע פריינד פון דער פריסטער יוגענד, און צוזאמען מיט זייערע נעמען איז אין מיר אנטשטאנען עפעס אזוינס באשטימטעס לויט דער אייגנשאפט אז איך וואלט עס געקאנט פארגלייכן מיט א טעם־געפיל אויפ'ן צונג; און אויב די געוואונשענע בילדערע וואלטן ערשינען, וואלטן זיי געדארפט באווייזן זייער אידענטיטעט מיט דער הילף פון אט די עמאציאנעלע אייגנשאפטן. אבער פונקט, ווי דער פארב־איינדרוק אנטוויקעלט זיך געוועהנליך ניט אין אן אמת'ער זעלישער שטימונג נאר בלייבט בלויז אלס א פראגמענט פון א שטימונג, אזוי קומען מיר אויך צו דער היפאטעזע — ווען מיר פארטייטשן אונזער באאבאכטונג אין אן אנאלאגישן זין, — אז די ניט־בילדליכע פארשטעלונג פון דעם געגנשטאנד, וואס מען קאן געוועהנליך ניט אויפכאפן, טראגט דעם כאראקטער פון אן עמאציאנעלן עלעמענט.

ווי יעדע פארב, יעדע רוימליכע פארם, יעדער קלאנג־אינטער־

בראָדער קריסטיאַנסען

וואָל, האָט אויך, זעהט אויס, יעדער אונז באַקאַנטער רעאַלער אָביעקט זיין איינענע אים כאַראַקטעריזירענדע שטימונג־אימפּרעסיע, און אָט די לעצטע איז גענוג צו אונטערשיידען די אָביעקטען אין דעם פּראָצעס פון דעם ניט־בילדליכען דענקען.

מיר וועלען איצט פּרואווען צו באַווייזען, אז דער ציל פון פאַר־שטעלען דאָס געגענשטאַנדליכע אין דער קונסט איז ניט דאָס זינליכע בילד פון דעם אָביעקט, נאָר דער ניט־בילדליכער איינדרוק. מיר וועלען אָנהויבען פון פּאָעזיע און מיר וועלען זיך קודם כל אָפּשטעלען דערױף, וואָס ווערט באַטראַכט אלס דער שטאַרקסטער אַרגומענט געגען אונזער גרונד־הנחה. געוועהנליך פאָדערט מען ביים פּאָעט די בולטקייט פון שילדערונג. איך וויל געבען א פּאָר ביישפּילען, וואָס וועלען דאַכט זיך מיר, פולשטענדיג באַפרידיגען אָט די פאָדערונג.

אָט זיינען מעריקעס פערזען:

> זעה נאָר: די קינדערשע בלעטער פון קאַשטאַן
> הענגען ווי פליגען פון נאַסליכען שמעטערלינג,
> וואָס האָט פאַרלאָזט ערשט זיין קאָקאָן.

און אָט ציטירען מיר פון ליליענקראָן'ען:

> און רוהיג איז די געלע רויז געלעגען
> אויף שוואַרצען סאַרקאָפאַג אינ'ם זאַל פון מאַרמאָר.

גיט דאָס אונז עפּעס א בילד? מסתמא. ביי מיר קומט עס ארויס אביסעל ניט פול. ביי א מאָלער קאָן עס אבער זיין אזוי גענוי, אז ער וואָלט דאָס בילד געקאָנט אויפצייכענען. אָבער לעזט אָט די פערזען פאַר עטליכע מאָלערס און בעט זיי צו מאַכען דערפון א צייכענונג און דערביי זאָלען זיי פון זיך אליין גאָרניט צו־געבען. עס איז קיין צווייפעל ניט, אז קיינע פון די צייכענונגען וועט ניט זיין ענליך איינע צו דער אנדערער. עס קומט אלזאָ אויס, אז א זינליך בילד קאָן אנטשטעהן אלס רעזולטאַט פון דעם פּאָעטס

ווערטער, אבער דעם בילד׳ס דעטאלען ווערען דורך די ווערטער ניט באשטימט. וואס פאר א פארמען דאס בילד וועט אננעמען, גענויער וואס פאר א באשטימטע געשטאלט וועט געבוירען ווערען אין דער פאנטאזיע פון דעם לעזער, דאס הענגט אפ פון דעם צופעליגען שפיל פון אסאציאציעס. דער פאעט גיט בלויז די טעמע פאר דעם בילד, דעם לעזערס פאנטאזיע פארענדיגט זי ערשט, אויב זי איז פעהיג דערצו. דערביי בלייבען די איינצעלהייטען פון דער טעמע גאנץ אומבאשטימט. דער דיכטער איז ניט מער פאראנטווארטליך פאר דער געשטאלט, וואס שווימט ארויס אין דער פאנטאזיע פון דעם לעזער, ווי דער מעצענאט, למשל, איז פאראנטווארטליך פאר די בילדער, וואס ער באשטעלט ביים מאלער. צי די געשטאלט אין מיין פאנטאזיע איז שעהן אדער ניט שעהן — דאס ווענדט זיך ניט אן דעם פאעט, נאר אן מיין אייגענער קינסטלערישער באגאבטקייט. מיט איין ווארט: אזוי ווי די אנטשטעהונג פון א בולט בילד איז ניט א רעזולטאט פון דעם דיכטערס איינפלוס, קאנען די בילדער, ניט האבען קיין וועזענטליכע באדייטונג פאר זיין ווערק. די פארענדיגונג פון די וועזענטליכע שטריכען קאן דאך ניט איבערגעלאזען ווערען פאר דעם צופעליגען קאפריז פון אסאציאציעס.

באבאכט זיך אויפמערקזאם און זייט אויפריכטיג — פאר די מערסטע איז דאס ניט אזוי שווער, אויב דער פאראורטייל וועגען דער פאעטישער קאנטעמפלאציע פון בילדער איז נאר צעשאקעלט—און איר וועט מוזען מודה זיין, אז די פאנטאזיע פארנעמט זיך ס׳רוב גארניט מיט דער שאפונג פון פארענדיגטע בילדער. זייערע פראגמענטען שווימען ארויף אין דעם שטראם פון קלאנגען־איינדרוקען. אט די פראגמענטען זיינען אבער אזוינע פליענדיגע און נעפעלדיגע, אז זיי שווימען ארויף כדי באלד ווידער זיך פונאנדערצושווימען. און דאך פאנגט אונז די פאעטישע פארשטעלונג פון דעם געגענשטאנד, און עס איז זעהר מעגליך, אז ווען אונזער פאנטאזיע, וואלט זי דערמאלט, וואלט אט די פאעטישע פארשטעלונג פארלארען איר שעהנקייט. איך באמערק אפט, אז בעת איך הער א פאעטיש ווערק, אנטשטעהען אין מיר אזוינע בילדליכע פארשטעלונגען, וואס איך וויים גוט, אז זיי

זיינען ניט ריכטיג. איך טראַג, למשל, געוועהנליך איבער דעם אָרט פון האַנדלונג אין אַ געוויסער ערצעהלונג אין מיין היימישען דאָרף. אַ זאַך, וואָס קלעפּט זיך מערסטענטיילס זעהר שלעכט. אָדער ווען איך לעז רילקעס „איינהאָרן", („אוניקאָרן") — זעה איך, אמת, עפּעס זעהר קלאָרעס, אָבער עס איז גאָרניט קיין „איינהאָרן", נאָר אַ סאָרנע, אַן עראינערונג אָן אַ שעהנער אַנטיקער בראָנז־פיגור. אָט די גע־שטאַלט פּאַסט זיך גאָרניט אַהער, טראָגט אריין עפּעס פרעמדעס, שטערט אין דער אמת'ן. אָבער ניט קוקענדיג דערויף רופט דער „איינהאָרן" אין מיר די שטאַרקסטע איבערלעבונגען, נאָר, פאַרשטעהט זיך, ניט דערפאַר, וואָס ביי מיר אַנטשטעהט די דערמאָנטע געשטאַלט.

וואָס באַדייט אָבער די פאָדערונג פון בולטקייט, וויבאַלד זי האָט ניט צו טאָן מיט די געשטאַלטען פון דער פאַנטאַזיע, קאָן מיט זיי ניט האָבען צו טאָן, מחמת זיי ווערען ניט באַשטימט דורך דעם פּאָעט? זי קאָן באַדייטען בלויז איינס: דעם ניט־בילדליכען איינדרוק פון דעם אָביעקט; דאָ ווערט געפאָדערט אַ לעבעדיגער און שטאַרקער איינ־דרוק.

ווערטער און ווערטער־קאָמבינאַציעס זיינען ניט גלייך לויט דער קראַפט פון זייער סוגעסטיע. דער פּאָעט דאַרף פאַר זיין שיל־דערונג אויסקלייבען די דייטליכסטע ווערטער. זיין פאַרשטעלונג דאַרף אריין אין דער נשמה. די בילדליכקייט פון דעם וואָרט האָט דער־ביי, נאַטירליך, אַ סימפּאַטאַמאַטישע באַדייטונג. אויב דער ניט־בילד־ליכער איינדרוק פונ'ם אָביעקט איז באַזונדערס לעבעדיג לאָדט ער זיך לייכט אוים אין אַ ריי אָפּגעריסענע געשטאַלטען. אַזוינע פראַגמענטען פון דער פאַרשטעלונג־קראַפט זיינען פונקט אַזוי ווייניג דער ציל פון פּאָעזיע, ווי יענע געשטאַלטען פון דער פאַנטאַזיע, וועלכע ווערען צע־נויפגעפלאָכטען מיט די קלאַנגען פון מוזיק. נאָר אויב אַזוינע פראַג־מענטען אַנטשטעהען, איז דאָס אַ סימן, אַז דעם פּאָעט איז געלונגען צו געבען אַ מעכטיגען, כאָטש ניט־בילדליכען איינדרוק פון דעם אָביעקט. דערין איז די הויפּטזאַך, און די בילדליכע אַסאָציאַציעס, וואָס לאָזען זיך ניט אַנכאַפּען — דאָס איז בלויז אַן אומוויכטיגע באַפּוצונג. דער פאַרגלייך איז אַ באַקאַנט מיטעל פון דער שילדערונג־

דער באַשרייבונג. זיין איינפלוס באַשטעהט אָבער ניט אין דעם פּאַראַליזם פון די בילדער — זעה איך דען באמת ביי מעריקע׳ן די פליגעל פון דעם יונגען שמעטערלינג און זייט ביי זייט—די בלעטער פון דעם קאַשטאַן־בוים? דער איינפלוס פון דעם פאַרגלייך איז די טאָן־איינהייטליכקייט, דער אוניסאָן פון די ניט־בילדליכע איינדרוקען: דער צוזאַמענקלאַנג פון ביידע פאַרהעכערט די אינטענסיווקייט. עס איז דאָ נאָך א מיטעל, וואָס איז אין עצם פאַרוואַנדט מיט דעם פאַרגלייך כאָטש אויסערליך זעהט עס אויס צו זיין גאַנץ אַנדערש: די צענויפשטעלונג זייט ביי זייט פון אָביעקטען, וואָס געבען איינדרוקען, וועלכע זיינען איינהייטליך לויט׳ן טאָן, כאָטש די דאָזיגע אָביעקטען דאַרפען זיין אַזוינע, אז מען זאָל זיי ניט קאָנען פאַרגלייכען אלס בילדער. די ליריק פון גאָטפריד קעלער באַהערשט מייסטערהאַפט אָ‎ דאָס מיטעל. אויך — דאָס פאָלקסליד. לאָמיר שוין דאָ דערמאָנען נאָך אַן אופן פון פּאָעטישער פאָרשטעלונג. אזוי ווי פאָרם און געגענשטאַנד שפּילען די זעלבע ראָלע, באַאיינפלוסען נעמליך מיט זייערע ניט־בילדליכע איינדרוקען, איז מעגליך אויך א צוזאַמענקלאַנג צווישען פאָרם און געגענשטאַנד, און ניט בלויז צווישען די פאָרמען גופא איינע מיט דער אנדערער, אין ניט בלויז צווישען די געגענשטאַנדען איינער מיט דעם אנדערען. אויף אַזאַ אופן קאָן מען נאָך פאָרטיפען די פאָדערונג פון פּאָעטישער בילדערישקייט: די לעצטע דאַרף באַלעבען דעם געגענשטאַנדליכען איינדרוק, מיט פאָרמען, וואָס זיינען איינהייטליך לויט׳ן טאָן. אַזאַ צוזאַמענקלינגען באַדינגט די קראַפט פון דעם איינדרוק, וואָס א פשוט בילד וואָלט ניט געקאָנט דערגרייכען. מיר שפּירען דעם געגענשטאַנד, גלייך ווי ער וואָלט געווען דורכגעדרונגען מיט אן אינערליך ליכט און מיר באַקומען אָפּט פון אים א שטאַרקערע איבערלעבונג, ווי ווען ער וואָלט געשטאַנען לעבעדיגערהייט פאַר אונזערע אויגען אָדער אין דער פאַנטאַזיע.

בראַדער קריסטיאַנסען

אין דער בילדליכער קונסט וועט אונזער טעזיס זיך אַנשטויסען אויף גרעסערע שוועריגקייטען. עס האָט זיך דאָך איינגעוואָרצעלט די מיינונג, אַז דער ציל פון די בילדליכע קונסטען איז צו דינען דעם בליק, אַז זיי ווילען געבען און נאָך פאַרשטאַרקען די זעה־איינגעשאַפטען פון זאַכען. היתכן, אַז אויך דאָ שטרעבט די קונסט ניט צו אַ זינליך בילד פון דעם אָביעקט, נאָר צו עפּעס ניט־בילדליכעס, ווי־באַלד זי שאַפט „בילדער" און הייסט אַליין „בילדליכע" קונסט? דערביי קאָנען מיר אפילו ניט באַרופען זיך אויף אַזוינע ווערק, וואָס זיינען בפירוש אויסגערעכענט אויף דער ווירקונג פון פאָרם, און וואָס שעצען גרינג—אפשר צוליב זייער אומפעהיגקייט אלס פּרימיטיווען — די קאָנקרעטע פאַרשטעלונג פון זאַכען; דאָס וואָלט געמיינט זיך אָפּזאָגען פון אַן איינווענדונג. מיר דאַרפען וועיזען אַז די געגענשטאַנדליכע פאַרשטעלונג שטרעבט צו ניט־בלידליכקייט אפילו ביי אַזוינע מייסטערס, וואָס באַהערשען פולקאָמען די טעכניק. און ניט בלויז דאָרט, וואו דאָס פּסיכישע איז די טעמע, נאָר אויך ביי ניט לעבעדיגע געגענשטאַנדען.

איך וועל קודם כל ברענגען א משל, וואָס צייכענט זיך אויס מיט אַן אויסערגעוועהנליכער באַשיינפּערליכקייט: רעמבראַנטס צייכענונגען. קיינער וועט ניט נעמען אָפּלייקענען, אַז פילע פון זיי זיינען אומ־פאַרגלייכליך אין דער פאַרשטעלונג פון דעם געגענשטאַנד און רופען אַרויס אַ באַזונדערס לעבעדיגע אָביעקט־עמפּפינדונג. נו, פרעגט זיך איצט: וואָס פאַר אַן אויסזעהן האָבען די פאַרגעשטעלטע געגענשטאַנדען אין דער ווירקליכקייט? טאַקע אַזאַ, ווי אויף דער צייכענונג? האָט דער קינסטלער געוואָלט, אַז מיר זאָלען זיי באַטראַכטען אַלס אמת'דיג? מיט אַט די שאַרפע ליניעס פון דעם פּראָפיל, מיט אַט די סטענגעס־ענליכע קאָנטורען, מיט אַט די וואונדערבאַרע פלעקען אוין שטריכען אויפ'ן פּנים און אויף די הענט, מיט אַט די צענויפגע־קנייטשטע קליידער? אַזוי קאָנען אָבער באַין אופן ניט אויסזעהן זאַ־כען אין דער ווירקליכקייט, און דער קינסטלער האָט אונז ניט געקאָנט צווינגען צו גלויבען אין דעם. ער דענקט ניט, אַז זאַכען דאַרפען אויס־זעהן אַזוי, ווי ער צייכענט זיי. ער שטעלט פאַר זאַכען, וואָס אין לעבען

קונסט

זעהען זיי אוים גאנץ א נ ד ע ר ש. הייסט עס, אז ער איז ניט אוי־סען צו רעפּראָדוצירען מיט זיין צייכענונג די זינליכע קאָנקרעטקייט פון דעם געגענשטאַנד. אמת, מיר קריגען א לעבעדיגען איינדרוק פון דעם פאַרגעשטעלטען געגענשטאַנד; דאָס קאָן אָבער ניט זיין די זינ־ליכע געשטאַלט פון דעם געגענשטאַנד. מיר נעמען אָן א צייכענונג אלס די געשטאַלט בלויז, פון דעם אָביעקט, אזוי צו זאָגען, אין א פיגוראַטיווען זין. אין דער צייכענונג דאַרף זיין א ניט־בילדליכער איינדרוק. אויב דאָס איז דעם קינסטלערס ציל, וועט ער אויסקלײ־בען יענע מיטלען, וואָס רופען אַרויס די טיפסטע ווירקונג, און ער וועט זיך ניט קימערען וועגען דעם, צי מיט דער הילף פון די געגעבענע מיטלען ווערט גלייכצייטיג אויך דערגרייכט די זינליכע קאָנ־קרעטקייט, אָדער ניט.

אויב מיר האָבען דאָס קלאָר באַגריפען אויף די צייכענונגען, לאָמיר איצט באַטראַכטען רעמבראַנדטס מעטאַל־שטיכען. ער גיט אונז די סוגעסטיע פון א לאַנקע, א פעלד, ניט ווייזענדיג אונז קיין איין גראָז־שטעמעל, קיין איין זאַנג; זיינע בוימער זיינען באַבלעטערט, אָבער מיר זעהען אפשר ניט קיין איין בלאַט אין זיין ווירקליכער קאָנקרעטקייט. זאָגט ניט, אז דאָס זיינען בילדער, וואָס מען זעהט זיי פונדערווייטענס. ניטאָ אזא פונקט, פונוואַנען דער לאַנדשאַפט זאָל ערשיינען אלס אזא נעץ ליניעס און פלעקען, ווי דער מאָלער ציי־כענט אים. אויב דער פאַרגעשטעלטער לאַנדשאַפט וואָלט געווען רעאל, וואָלט ער קיינמאָל ניט געקאָנט מאַכען אויפ׳ן אויג אזא זינליכען איינ־דרוק, וואָס זאָל אויף אן אויסערליכען אופן צענויפפאַלען מיט דעם מעטאַל־שטיך. בלויז דער ניט־בילדליכער איינדרוק וואָלט געבליבען רערזעלבער.

און איצט גיט א קוק אויף די גרעסערע געמעלען — פון רעמ־בראַנדטען און פון אַנדערע קינסטלער. און ווידער וועט איר מאַכען די אַנטדעקונג, אז פאַר דער קלאַסישער פאַרשטעלונג פון דעם געגענ־שטאַנד איז גאָרניט נויטיג איבערצוגעבען די זינליכע קאָנקרעטקייט. דאָס, וואָס מיר זעהען באמת אויפ׳ן געמעל, קאָן זיך שטאַרק אונטער־שיידען פון דעם פאַרשטעלונגס־געגענשטאַנד. מיר נעמען ניט אָן די

געמעלען בוכשטעבליך מיט זייער זינליכער שילדערונג פון דעם געגענשטאַנדליכען.

איך ביז זיך משער, אַז דער לעזער האָט שוין לאַנג פאַרטיג איין איינווענדונג. ער קאָן זאָגען: דער קינסטלער וועקט בלויז אויף די פאַנטאַזיע, און זי פאַרענדיגט, דערגענצט און בייט איבער דאָס בילד. ווען מיר באַטראַכטען רעמבראַנדטס צייכענונגען „זעהען" מיר די זאַכען ניט אזוי ווי זיי זיינען אין דער אמת'ען איבערגעגעבען געוואָרען אויפ'ן פּאַפּיר. אָבער אונזער פאַנטאַזיע קומט אונז צו הילף, מאַכט זיי אַנדערש און גיט זיי צו אַ נאַטירליכען אויסזעהן. אזוי שיינען זיי טאַקע צו זיין אין אונזער אויפפאַסונג. דאָסזעלבע מיט גראַווירען און געמעלען. מיט דער הילף פון אונזער פאַנטאַזיע ווערט סוף כל סוף באַשאַפען אַ ריכטיג בילד פון דעם קאָנקרעטען געגעשטאַנד. אויפ'ן אָרט דערפון, וואָס מיר פאַסען באמת אויף, רוקט אונז די פאַנטאַזיע אונטער אַן אַנדער בילד, און אונז דאַכט זיך, אַז מיר זעהען עס. און כאָטש אָט דאָס בילד האָט זיין עקזיסטענץ צו פאַרדאַנקען אונזער פאַנטאַזיע, איז דאָס פאָרט אַ זינליך בילד פון דעם אָביעקט און ניט זיין איינפאַכער ניט־בילדליכער איינדרוק.

אָט דער ארגומענט איז אמת אויף אזוי פיל, אויף וויפיל דער קינסטלער מאַכט אַמאָל אַרבייטען אויך אונזער פאַנטאַזיע. דאָס פאַסירט אָבער בלויז דאָרט און דאָ, וואו ער בלייבט דער האַר פון אירע באַוועגונגען, וואו ער צווינגט זי מיט זיינע פינקטליכע אָנווייזונגען צו אַנטוויקלען די עלעמענטען פון דעם אוממיטעלבאַר־אויפגעפאַסטען. אזוי, למשל, איז עס ביי דער פאַרשטעלונג פון טיפקייט און ווייטקייט אויף דעם געמעל. דאָס בילד איז גלייכצייטיג אויף אַ פלאַך, און שטרענגט גערעדט, זעהען מיר בלויז אַ פלאַך. אויב אָבער עס איז דאָ אַ פאַרטיפערונג, איז דאָס די אַרבייט פון דער פאַנטאַזיע; אָבער ווי שאַרף, ווי ווייט געהט די פאַרטיפערונג דאָס אַלץ איז פינקטליך באַשטימט דורך די ראַטען פון דער פערספעקטיוו. פאָרקערט, דער קינסטלער קאָן גאָרניט איבערלאָזען צו אונזער פאַנטאַזיע, אַז זי זאָל מאַכען אַווירקליכע דערגענצונג. זיין ווערק וואָלט פון זיינע הענט

ארויסגעלאזען געווארען ניט דערענדיגטערהייט, און ער וואלט פאר זיין מי ניט פארדינט ניט קיין לויב און ניט טאדעל.

א גראוויור גיט איבער אלע געגענשטאנדען אין שווארצע און ווייסע פארבען. זייער אויסזעהן איז אבער ניט אזא, און באטראכטענדיג די גראוויור באקומען מיר דורכאויס ניט קיין איינדרוק פון שווארצע און ווייסע זאכען. מיר פאסען ניט אויף די ביימער אלס שווארץ, די לאנקעס אלס גרוי און דעם הימעל אלס ווייס. נעמט זיך דאס אבער דערפון, וואס אונזער פאנטאזיע דערגענצט — ווי מען גלויבט — די פארבען פון דעם לאנדשאפט אין דער בילדליכער פארשטעלונג? שטעלט זי אונטער אויף דעם ארט דערפון, וואס די גראוויור ווייזט באמת, דאס ב י ל ד פון א פארביגען לאנדשאפט? מיט גרינע ביימער און לאנקעס, מיט בונטע בלומען און בלויען הימעל? איך דענק, אז דער קינסטלער וואלט געזאגט: „א שעהנער דאנק" אויף אזא פראפאנירונג איבער זיינע ווערק. א מעגליכע דיסהארמאניע ביי דער דערגענצונג פון די פארבען וואלט געקאנט אומברענגען זיין צייכענונג. באטראכט אבער זיך אליין: זעהען מיר באמת פארבען? געוויס, מיר האבען דעם איינדרוק פון א פולשטענדיג־נארמאלען פייזאזש מיט נאטירליכע פארבען. מיר זעהען אים אבער ניט. דער איינדרוק בלייבט אן אויסער־בילדליכער. דער קינסטלער — גראפיקער איז זעהר פאראינטערעסירט אויך אין דעם קאנטראסט צווישען ווייס און שווארץ. אין אט דעם קאנטראסט רעדט די „פארם". מען קאן אים דעריבער ניט אפמעקען און פארדעקען מיט פארביגע צוגאבען פון דער פאנטאזיע. צוליב דערזעלבער אורזאך קאן עס אויך ניט זיין די אבזיכט פון דעם קינסטלער, אז אונזער פאנטאזיע זאל אונטערשטעלען אויף דעם ארט פון דעם געזעהענעם בילד — א צווייטעס, אזא, וואס זאל האבען אנדערע ליניעס און שאטען־פלעקען, ווי זיינס. די ליניעס און שאטען־פלעקען זיינען אים נויטיג פונקט דארט וואו ער גיט זיי, זיי דארפען בלייבען און ניט אפטרעטען זייער ארט פאר אנדערע פארמען. אויב דער קינסטלער איז אויסען געווען אנדערע פארמען, פארוואס האט ער זיי אליין ניט געגעבען, צו וואס זאל ער דאס איבערלאזען פאר'ן צושויער? ניין, מיר דארפען בא־

נוצען די זינליכע איינדרוקען פונקט אזוי, ווי זיי ערשיינען פאר'ן אויג פון דערזעלבער ווייטקייט, וואס איז אין פאראוים אויסגערעכענט געווארען. אויב דאס ב י ל ד פון דער פאנטאזיע וואלט זיי ארויסגעשטופּט, וואלט דעם קינסטלערס בילד פארלארען זיין פארם. פארקערט: דער ניט־בילדליכער איינדרוק פון דעם אביעקט, באדייט ניט קיין שום פארלעצונג פון די פארמען, וועלכע רעדען — זייט ביי זייט מיט דעם אביעקט־איינדרוק — זייער אייגענע שפּראך און דריקען דערמיט אויס זייער אייגענארטיגקייט. אין דער גראפישער קונסט פאסען מיר כמעט אומעטום אויף דעם געגענשטאנד אנדערש, ווי ער ערשיינט אוממיטעלבאר אונטער דעם קינסטלערס פען, און דאך וואגט ניט אונזער פאנטאזיע אויף זיין ארט אונטערצושטעלען אן אנדער בילד. אויף אזא אופן לאזט דער פארגעשטעלטער געגענשטאנד בכלל ניט איבער קיין שום זינליך בילד אין אונז, ניט קיין קאפּיע, ניט קיין פארשטעלונג, וואס איז פארקלענערט געווארען דורך דער ווייט — מיר האבען פאר זיך בלויז אן אויסער־בילדליכען איינדרוק. שפּעטער וועלען מיר דארפען א טראכט טאן וועגען דער ערקלערונג פון אט דער ערשיינונג. דערווייל איז גענוג צו קאנסטאטירען א פאקט: דער גראפיקער גיט געוועהנליך דעם אויג ניט קיין זינליך בילד פון זאכען, נאר עפּעס וואס איז אנדערש, און ער ערלויבט ניט אונזער פאנטאזיע צו פארקריפּלען זיינע פארמען דורך דעם אונטערשטעלען פון אן אנדער בילד; ניט קוקענדיג דערויף קריגען מיר אבער א לעבעדיגען איינדרוק פון דעם געגענשטאנד, און דעריבער מוז די נאטור פון אט דעם איינדרוק זיין א ניט־בילדליכע.

די מאלעריי פון דער אימפּרעסיאניסטישער שולע גיט פונקט אזוי בולט צו פארשטעהן, אז איר ציל באשטעהט ניט אין דער ז י נ ל י כ ע ר רעפּראדוקציע פון דעם געגענשטאנד — וואס עס זאלען וועגען דעם ניט באהויפּטען די טעארעטיקער פון דעם אימפּרעסיאניזם. עס איז דאך ניטא אזא שטח — ניט קיין נאהענטער און ניט קיין ווייטער, און עס איז אויך ניטא אזא ליכט, ביי וועלכע זאכען זאלען ערשיינען אזוי ווי אויף זייערע בילדער. אויך ביי אנדערע קינסטלער געפינען מיר אפּנייגונגען פון דעם נאטירליכען אויסזעהן פון די אביעקטען.

קונסט

באַטש ניט אַזוינע שאַרפע. מיר ווילען דורכאויס ניט באַשטרייטען דעם אמת, אַז מען וואָלט אויך די זינליכע אויסערליכקייט פון דעם אביעקט געקאָנט אַריבערטראָגען אויף אַ בילד. מיר באַהויפּטען בלויז, אַז אין לעצטען סך הכל איז דער ציל ניט זי, נאָר דער ניט־בילדליכער איינדרוק, כאָטש ער שליסט אויך זי ניט אויס. זי אַליין—די זינליכע אויסערליכקייט—איז איינס פון די מעגליכע מיטלען, וואָס דינען דעם אָנגעצייכענטען ציל. אויך די זינליכע אויסערליכקייט פון דעם אביעקט איז אימשטאַנד אַרויסצורופען ניט־בילדליכע איינדרוקען. אָבער זי איז ניט דאָס איינציגע מיטעל. און דער פאַקט, וואָס דער קינסטלער באַנוצט זיך אָנשטאָט איר אויך מיט אַנדערע מיטלען, גיט אונז אַ גענינגענדען באַווייז דערפון, אַז די זינליכע געשטאַלט פון דעם אביעקט איז דאָרט, וואו זי ערשיינט, ניט קיין זעלבסטציל, נאָר בלויז אַ מיטעל פאַר'ן ניט־בילדליכען איינדרוק.

און אויב מען זאָל זיך שאַרפער איינקוקען, וועט מען אויך אין דעם פאַל באַמערקען אַ געוויסע פאַרשיידענקייט. כדי דאָס צו באַרעכטיגען באַהויפּטען די טעאָרעטיקער, אַז דער קינסטלער דאַרף רעפּראָדוצירען בלויז דאָס וועזענטליכע פון דער זינליכער ערשיינונג. דערביי פאַרגעסען זיי איינס: אַז עס האָט קיין זין ניט צו רעדען וועגען „וועזענטליכען" אָהן שייכות צו עפּעס. וועזענטליך — פאַר וועמען, פאַר וואָס? אויב עס האַנדעלט זיך בלויז אום דער זעהבאַרער זייט פון דעם געגענשטאַנד, ווי מען נעמט אַן, אויב ער ווערט פאַרגעשטעלט פאַר דער ראיה און בלויז צוליב דער ראיה, דאַן איז ניטאָ קיין שום אויסקלייב־פּרינציפּ, דאַן קאַן מען ניט באַרעכטיגען קיין שום אָפּווענדונג פון דעם אמתען אויסזעהן. פאַר דער ראיה איז יעדער דעטאַל גלייך וויכטיג. פאַרקערט: ווען אַלץ, ווי מיר גלויבען, ווערט דערפירט צום איינדרוק, האָבען מיר אַ באַשטימטען אויסקלייב־פּרינציפּ. וועזענטליך זיינען בלויז יענע מאָמענטען פון דער ערשיינונג, וואָס ווירקען אויף דעם איינדרוק פון דעם אביעקט. הייסט עס, אַז דער, וואָס איז מסכים, אַז דער קינסטלער דאַרף אויפכאַפּען דאָס וועזענטליכע פון דער ערשיינונג, דער אַנערקערט אויך, אַז די

בראָדער קריסטיאַנסען

זינליכע ערשיינונג איז און פאַר זיך ניט דער ענדגילטיגער ציל פון די בילדליכע קונסטען.

אָבער אויב מיר ווילען אַ טרייסעל טאָן ביז'ן סאַמע גרונד דעם איינגעוואָרצעלטען בליק אויף אַט דער קונסט אַלס אויף אַ בילדליכער פאָרשטעלונג פון דעם געגענשטאַנד, דאַרפען מיר ניט בלויז אומוואַרפען אים, נאָר אויך ערקלערען ווי אַזוי אַזאַ פאָראורטייל האָט בכלל געקאָנט אַנטשטעהן. מאַלט אייך, אַז צו לאַנג דאַרף מען דאָ ניט זוכען. אַט די מיינונג באַזירט אויף אַ גאַנץ פאַרשטענדליכער זעלבסט־אָפּנאַרונג. די זינליכע באַטראַכטונג פון אַ צייכענונג, גראַוויור, גע־מעל, גיט אונז אַזאַ לעבעדיגען איינדרוק פון דעם אָביעקט, אַז עס דאַכט זיך אונז נאַטירליך אויס, אַז דער געגענשטאַנד — לויט ווי מיר עמ־פינדען אים — טרעט בולט אַרויס פון דעם בילד פאַר אונזערע אויגען. אונזער ראיה איז דאַך שוין געוועזן פאַרבאַרייט פאַר דער זעה־אויפפאַ־סונג.

די דאָזיגע אילוזיע איז גאַנץ אומפאַרמיידליך. און עס איז נויטיג זיך אַריינצוקוקען אין דיווירקליכע דאַטען פון דער אויפפאַסונג און פון דער פאַנטאַזיע, עס איז נויטיג זיך צו איבערצייגען, אַז זיי זיינען אין דער אמתען אַנדערש, ווי מיר האָבען זיי ערוואַרט אין איינ־קלאַנג מיט אַט דעם בליק, כדי וועניגסטענס טעאָרעטיש זיך צו באַ־פרייען פון אים. די דאָזיגע אילוזיע שטערט אויך גאָרניט דער עס־טעטישער איבערלעבונג גופא. ערשט דאַן ווען מען וויל ד ע ר ק ע־נ ע ן דעם עצם פון קונסט, ווערט די טעאָריע אַריינגעפירט אין אַ טעות דורך דער דאָזיגער אילוזיע און די לעצטע ווערט אַ פאָראורטייל, אַ ליגען, וועלכען מען דאַרף אויפדעקען.

מיר האָבען זיך איבערצייגט, אַז פונקט ווי אין דער פּאָעזיע, איז דער ניט־בילדליכער איינדרוק אויך אין דער בילדליכער קונסט — דער לעצטער ציל פון דער אָביעקט־פאָרשטעלונג. דאָס געגענשטאַנד־ליכע גיסט זיך אַריין אין דעם עסטעטישען אָביעקט בלויז אין דער

פארם פון אן איינדרוק. אדער, ווי שוין געזאגט, אין דער פארם פון א שטימונג־אימפרעסיע, און ביי אט דער ווערטער־קאמבינאציע קומט ווידער אויס זיך אפצוגרעניצען פון דער „קונסט פון שטימונגען.‟ מיר האבען דאך איינזיינען אזוינע שטימונג־עלעמענטען, וואס ווערען אפילו אין זייערע קאמבינאציעס ניט אלעמאל דאס, וואס ווערט ביים ברייטען עולם באצייכענט אלס „שטימונג.‟ דאס געגענשטאנדליכע ווערט דעריבער קאארדינירט מיט דעם פארמאלען, וואס געהט דאך אויך אריין אין דעם עסטעטישען אביעקט בלויז אלס איינדרוק. מיר פארשטעהן אויך איצט, אז צווישען אינהאלט און פארם איז מעגליך א צוגעפאסטקייט — צי אין דער געשטאלט פון א טאן־איינהייטליכקייט אדער פון א דערגענצענדען קאנטראסט, אדער אויף וועלכען עס איז אנדערען אופן. אפילו ווען מיר וואלטען געקאנט באווייזען די אויסערזינליכקייט פון דעם געגענשטאנדליכען אין דער בילדליכער קונסט ניט מער ווי בלויז מיט א געוויסער וואַרשיינליכקייט, וואלט די פאדערונג פון א קאארדינאציע צווישען פארם און אינהאלט פארשטארקט דעם גראד פון אט דער וואַרשיינליכקייט, מחמת די דערמאנטע קאארדינאציע קאן ניט ערקלערט ווערען אויף קיין שום אנדער אופן.

ביי רעמבראנדטען טרעפט מען אפט פארם און אינהאלט אין א דערגענצענדען קאנטראסט צווישען זיך: אפגעריסענע בעטלער טוט ער אן אין א שווערער רייכקייט פון ליניעס און ליכט. מען טרעפט דאס אויך ביי לעיבלען, קלינגער׳ן, גאיא׳ן. און די טאן־איינהייטליכקייט גיט צו דעם געגענשטאנדליכען יענע וואנדערבארע טיפקייט, וואס שטעלט די קונסט אויף אזוי פיל העכער איבער דערווירקליכקייט אפילו ביים פארשטעלען רעאלע אביעקטען. די גאנצע באדייטונג פון די פארמען ווערט איינגעזאפט דורך דעם איינהייטליך־קלינגענדען אינהאלט, ווי דער גרונד־טאן זאפט איין אין זיך די זייטיגע טענער. אונטער דעם איינפלוס פון דער אילוזיע, וואס מיר האבען אנגעוויזען, אדער פון אן ענליכער צו איר, ערשיינט אלץ, וואס עס רעדען די פארמען, אלס עפעס, וואס שטאמט ארויס פון דעם געגענשטאנד גופא. דאס איז איינע פון די אורזאכען, פארוואס פילע האבען פארזעהן די זעלבשטענדיגע ווירקונג פון די פארמען. עס דאכט זיך אויס, אז דער

בראָדער קריסטיאַנסען

געגענשטאנד האט אלץ אריינגענומען אין זיך. דערצו איז ניט נויטיג, אז די קראפט פון דעם געגענשטאנדליכען איינדרוק זאָל אריבערשטיי־גען די קראפט פון די פארמען, און הערשען איבער זיי א דאנק זיין מעכטיגקייט. אויב עס איז נאר ניטא קיין ווידערשטאנד קומט גלייך פאר א פארשלינגונג פון די פארמען. עס איז געוויס ניט קיין צו־פעליגע ערשיינונג, וואס קינסטלער און גאנצע עפּאכען, וואס צייכענען זיך אויס מיט דער פארמאלער ריכטונג אין דער קונסט, מאלען אזוי אפט „פּאסיווע" פּנימער און עס איז ביי זיי אזוי קענטיג א געוויסע אינהאלטסלאזיגקייט פון אויסדרוק, א פעלען פון אינטעלעקטועלער ענערגיע. דאס באדייט: ווען מיר זאלען עמפּיריש באטראכטען דעם פארגעשטעלטען פּנים וואלטען מיר דערשפּירט זיינע חסרונות, זיין ניט־אויסדריקליכקייט. דערפאר געפינען אלע די, וואס צו זיי רעדט ניט די שפּראך פון פארמען, אזוינע פּנימער אלס פּוסט און פלאך. אָבער אַט דער חסרון באדייט אין צוזאמענהאנג מיט דעם קינסטלע־רישען גאנצען א העכערע עמפינדליכקייט — די פעהיגקייט אריינצו־זאפּען אין זיך דעם אויסדרוק, וואס פליסט פון אלע פארמען פון א סטאטוע אדער א געמעל. איך וועל אָנרופען באטיטשעלי׳ן, שאנ־האוער׳ן, הארונאבא׳ן, פאגעלער׳ן, טאמא, ווי אויך בעליני׳ן. די בלי־קען זיינען אָפטמאָל אראפּגעלאזען, די אויגען־האלב־פארמאכט. ביי אנדערע באגעגענט מען א פאראלעלישע ריכטונג פון בליק, וואס פאר־ניכט זיין אומגעהארכזאמע אקטיווקייט. דאס זאנפטע, דאס אין זיך פארטיפטע דאס טרוימערישע, דאס פארקלערטע—דאס אלץ באגעגענט מען אויך ביי די גריכען פיל עפטער, ווי מען גלויבט געוועהנליך. מען דארף אָבער דאס אלעס זוכען אין די אָריגינאלען, מחמת די קאפּיעס פון די רוימער גיבען ניט איבער די שאטירונגען. ביי טאמא׳ן געפינען מיר עפּעס קינדישעס און איינפאכעס אין דעם בליק; ביי מאמע׳ן — באשיידענקייט, ווען ער לייגט אריין אין די אויגען פון די פריזישע פויערים דעם חן פון לייכטער פארלארענקייט. באזונדערס זעהט מען ביי די פּרימיטיווען פון דער גריכישער פּלאסטיק אַט די וואונדער־בארע מוזיק פון זייער „פּאסיווען" שמייכעל. קאספּאר דאוויד פרידריך שטעלט די מענשען אין א האלב־אומווענדונג צו די צושויערס; אויף

אזא אופן ווערט די אויפפאסונג פון די פארמען ניט פארלעצט דורך דער פרעמדער אייגנארטיגקייט פון אויסדרוק, אין זיי ווערט ווי געדיכטער די שטימונג פון דעם לאנדשאפט. דאסזעלבע — אין קערסטינגס שטילע שטיבלעך און אין זייערע שטילע איינוואוינער.

די פארשלינגונג פון די פארמען דורך דעם געגענשטאנד ווערט לייכטער, אויב דער לעצטער ליגט אין דעם צענטער פון די הויפט־פארמען, ד. ה. אין יענעם ארט, פון וואנען די פארמען ווערען אם לייכטסטען אויפגעכאפט מיט איין בליק. דער צענטער קאן אז און פאר זיך זיין ליידיג, אבי ער דערלאזט נאר א באקוועמע אויפפאסונג פון די אויסדרוקפולע פארמען.

דאס אלעס באווייזט, אז פארם און אינהאלט אין דער קונסט זיינען פארוואנדט לויט זייער נאטור. דער געגענשטאנד וואלט ניט געקאנט ארייננעמען אין זיך די אוצרות פון די פארמען, אויב אין אים אליין וואלט ניט ארויסגעטראטען זיין אמת'ע כאראקטעריסטישע שטימונג. דאס אנטפלעקט זיך אויך אין פאלגענדען: מיר האבען געפונען די דינאמישע פארהעלטענישען צווישען די איינדרוקען פון די פארמען. אלס א שטרעבונג און ערפילונג, אלס אן אנגעשטרענגטקייט און אויסלאדונג פאראייניגען זיי זיך אין טעלעאלאגישע קאמבינאציעס; אנדערע עלעמענטען מיט א פארשיידענער באדייטונג קאנען פארנעמען דעם ארט פון די צווישענדיגע רינגען; די עלעמענטען־איינהייטען ווארפען זיך פון זייער זייט אונטער א ברייטערען, זיי איינשליסענדיגען ציל א. אז. וו. ווען מען זאל באטראכטען דאס געגענשטאנדליכע, וואס דער קינסטלער קלייבט אויס פאר זיין ווערק, וועלען מיר זעהן, אז ס'רוב ציט ער פאר אזא סוזשעט, וואס פארמאגט מיט זיין אינהאלט גופא—א טעלעאלאגישע איינהייט, וואס באשטעהט פון אנגעשטרענגטקייט און אויסלאדונג. אין דער פלאסטיק זיינען דאס די דערגענצענדע קאנטראסטען פון די קערפערליכע באוועגונגען און די באוועגונג־טענדענצען. אדער מאלט זיך אויס, ווי עס אנטוויקעלט

זיך געוועהנליך, וועלכע עס איז ערצעהלונג: זי שטעלט מיט זיך פאַר א מער אָדער ווייניגער קאָמפּליצירטע געביידע פון א טעלעאָלאָגישער סטרוקטור. אָדער דער אינהאַלט פון א דראַמע: דאָס גאַנצע — אַנ־געשטרענגטקייט און אויסלאָזונג; די עלעמענטען פון דעם גאַנצען — די געשעהענישען פון א באַזונדערען אַקט, וואו מען קאָן באַמערקען די זעלבע קרומע ליניע, דאַן די סצענע, אַלס די עלעמענטאַרע באַשטאַנד־איינהייט פון דעם אַקט, און יעדע סצענע ווידער צענויפגעשטעלט פון די קלענסטע דינאַמישע איינהייטען, פון פראַגע און ענטפער אין דעם דיאַלאָג, וואָס באַציען זיך קעגנזייטיג איינס צום אַנדערען ווי ציל־פאַר־אויסזעצונג און דערגרייכונג. אַבער אין אַט דעם קאָמפּליצירטען גע־ביי פילט יעדע עלעמענטאַרע פאַרענדיגטקייט אויס א באַזונדערע פונק־ציע אין דער סיסטעם, וואָס שליסט זי איין אין זיך: אויפגאַבע, ווידערשטאַנד, פאַרהאַלטונג, אַנטוויקלונג און אַנטשיידונג.

אַפּט בילדען בלויז אינהאַלט און פאָרם, גענומען צוזאַמען אין זייער אַלגעמיינעם פונקציאָנעלען כאַראַקטער, די דינאַמישע איינהייט. דערמאָנט זיך אַן דעם איזענהיימישען אַלטאַר. וואָס פאַר א דערגענ־צענדער קאָנטראַסט אַנטשטעהט צווישען דעם בריענדיגען וואַנזי־ניגען געשריי פון שווידערליכע ליידען און דער מיסטישער טונקעלקייט פון דעם גרינעם פאָן! עס קאָן אויך זיין, אַז בלויז די פאָרם זאָל מעגליך מאַכען די אַנטפּלעקונג פון די דינאַמישע באַציהונגען פון דעם אינהאַלט. אַן אינטערעסאַנטען ביישפּיל פון אַט דעם מין גיט טאַ־מאַ'ס א געוויסע פאַרביגע גראַוויור, וואָס איז באַקאַנט אונטער'ן נאָמען: „וואַלד־אידיליע". אין פראָנט — די פישערס, א מידער אָפּקלאַנג פון א שווערען ארבייסט־טאָג; אין הינטערגרונד — א קאַראַהאָד פון יונגע מיידלעך אין שטילע איינגעהאַלטענע טענער — די וואַקכישע אויפרעגונג פון דער אַנקומענדער נאַכט. אַט די ביידע באַשטאַנד־מאָמענטען זיינען אַזוי באַלאַנסירט, אַז זיי נייטראַליזירען איינער דעם אַנדערען, און אויב מען זאָל אויף אַט דעם בילד קוקען איז א ניט־פאַרביגער רעפּראָדוקציע ווערען ביידע פאַרלוירען.

אַבער די פאַרבען גיבען אויסדריקליכקייט, בינדען פונאַנדער די איינגעשמידטע קרעפטען. אין ס'רוב רעפּראָדוקציעס איז דער גרונט־טאָן

געל און ברוין, אבער די געלע פארב איז פארמילדערט דורך א שוואַ־
כען צומיש פון גרין: דאס געל פארשטארקט מיט זיין צוגעפאסט־
קייט דעם מאטיוו פון דעם הינטערשטען פלאן, די לייכטע וואקכישע
אויפרעגונג, און מאכט אים פאר דעם פינאל־אקארד. אויף אנדערע
רעפראָדוקציעס איז דער גרונד־טאָן — בלוי. דא איז דער מידער
בין־השמשות — דער הויפטמאטיוו. אבער איןביידע פאלען גיט די
פארב צו א זין דעם נייטראלען, איינגעשמידטען אינהאלט. זי באַ־
שטימט די ריכטונג פון דער טעלעאלאגישער באוועגונג פון איין מאַ־
מענט צום צווייטען, און אנטשיידט וועלכער אינהאלט־מאטיוו דארף
זיין די אויפגאבע, און וועלכער — די לייזונג.

די געגענשטאנדליכע איינדרוקען אונטערשיידען זיך פון די פאר־
מען־איינדרוקען דורך דעם צווייאיגען כאראקטער פון זייער פאר־
וואנדשאפט. עס קאן זיין אן אייגענע פארוואנדשאפט און אן איבער־
גענומענע. די ערשטע ווערט באשטימט דורך די אייגענע אייגענ־
שאפטען פון די איינדרוקען, די צווייטע — דורך די רעאלע פארהעל־
טענישען צווישען זיי. יעדער געגענשטאנדליכער איינדרוק איז ערש־
טענס, אן און פאר זיך א שטימונגס־עלעמענט, אזא, וואס איז קוואלי־
טאטיוו קאנקרעט; דערפאר דארפען צווישען די פארשיידענע געגענ־
שטאנדליכע איינדרוקען זיין ק ו ו א ל י ט א ט י ו ו ע ענליכקייטען
און געגענזאצען. געגענשטאנדען וואס האבען אין דער ווירקליכקייט
קיין שום געמיינזאמעס צווישען זיך, קאנען אין דער קונסט — א דאנק
זייערע עמאציאנעלע אייגענשאפטען — אנטשפרעכען אדער אנטקעגענגעשטעלט ווערען איינער דעם אנדערען. אלס ביישפיל קאן
דינען דאס דערמאנטע בילד פון טאמא'ן. אדער מיר זעהען עס אין
קעלערס א ליד: א יונג מיידעל, א בליענדער בוים, א ריינער, פרישער
קוואל — אט זיינען די מאמענטען פון אינהאלט, וואס זיינען האמאָ־
געניש לויט זייער שטימונג. צווייטענס געהערען צו די נעגענשטאנד־
ליכע איינדרוקען אלע רעאלע פארהעלטענישען, וואס ווערען איבער־

געטראגען פון די ווירקליכע אביעקטען־פארשטעלונגען אויף זייערע איינדרוקען. אלע פארהעלטענישען, וואס פארבינדען זאכען און ערשיינונגען אין דער ווירקליכקייט, שפיגלען זיך אומפארמיידליך אפ אויף די געגענשטאנדליכע איינדרוקען. בלויז דאס מאכט פאר זיי מעגליך פולשטענדיג צו פארבייטען ביי א שנעלען דענקונגס־פראצעס — די געשטאלטען פון די אביעקטען. אייב די איינדרוקען וואלטען ניט אויפגענומען אלע סימפאטיעס, פארוואנדטע שטריכען און אנטיפאטיעס פון די אביעקטען, וואלט אזא פארבייטונג ניט מעגליך געווען. אזוי זעהען מיר, אז בעת די פארמאלע איינדרוקען ווייזען בלויז די אינערליכע, זעלבשטענדיגע פארוואנדשאפט, האבען די געגענשטאנדליכע איינדרוקען אויך א פארוואנדשאפט, וואס איז אריבערגענומען פון די רעאלע אביעקטען. דער כאראקטער פון די פארהעלטענישען מצד די רעאלע אביעקטען אין דער ווירקליכקייט — באדינגען די האמאגענישקייט אדער די געגענזעצליכקייט פון זייערע איינדרוקען.

ווען די געגענשטאנדליכע איינדרוקען דינען, א חוץ זייערע עסטעטישע צילען, אויך אויסצופילען דעם ארט פון די בילדליכע פארשטעלונגען — און דאס קומט פאר זעהר אפט — דאן ווייזט זיך ארויס בלויז זייערע איבערגענומענע פארוואנדשאפט. אין דער קונסט, דאגעגען, ערשיינט אויך אן אנדערע, א זעלבסטשטענדיגע פארוואנדשאפט. וועלכע פון ביידע איז וויכטיג אין יעדען באזונדערען פאל — דאס קאן ניט פעסטגעשטעלט ווערען דורך אן אלגעמיינעם כלל. דאס שטערט אפט אין דעם צווייטערליך־שעפערישען סינטעז אויפצופאסען דעם קינסטלערס פארטראכטונג, ד. ה. פארשטעהן זיין ווערק. אויף דעם דערמאנטען בילד פון טאמא'ן צווינגט דער עמפירישער אינטערעס אומפארמיידליך צו זוכען א רעאלע פארבינדונג צווישען די גרופען פון דעם פאדערשטען און הינטערשטען פלאן, און פאר אזא באאבאכטער וועט דער גרעסטער טייל פון מארע'ס בילדער בלייבען אומפארשטענדליך. אין דער ליריק וועגען אריבער די זעלבשטענדיגע פארהעלטענישען. אין דעם פאלקסליד פלעכטען זיך לאנדשאפט און ליבעס־געפיל צענויף אהן שום רעאלער פארבינדונג. אין דעם עפאס און אין דער דראמע,

פארקערט, שפילט די איבערגענומענע פארוואנדשאפט א גרעסערע ראלע. אבער אויך דא פאסירט, אז די קייט פון רעאלע פארהעלטענישן ווערט פלוצלינג איבערגעריסן דורך רינגען פון אן אנדער מין. אז די געשעהענישן זיינען ניט רעאל, נאר עמאציאנעל מאטיווירט און דערביי ווערן זיי געוועגליך אונטערגעשטיצט דורך די פארמאלע איינדרוקן. ווי למשל, אין די פאנטאסטישע דראמען פון מעטערלינק'ן, און אמאל אויך ביי איבסן'ען. דאס מאכט דעם איינדרוק, ווי אנטפלעקונגען פון אן אנדער וועלט. עדגאר פא, וואס ווענדט זיך אפט צו אט דעם מיטעל, צווינגט אויף אן איינגעארטיגן אופן די עמאציאנעלע און רעאלע מאטיווירונג זיך דורכצופלעכטן און אריבערצוגעהן איינע אין דער אנדערער. אין אט די זעלבסטשטענדיגע ארטען פון פארוואנדשאפט און אין זייערע קאמבינאציעס מיט רעאלע אריבערגענומענע פארוואנדשאפט־ארטען באזיצט דער פאעט א פראכטפול מיטעל צו מאכן דאס אומווארשיינליכע פאר ווארשיינליך. יעדע צויבער־מעשה פאר אן אמת'ער. עס ווערט אויך פארשטענדליך, ווי אזוי נאוואליסעם ראמאנטיק האט געקענט מאכן א פארזוך פולשטענדיג איבערצושאצן די באדייטונג פון דעם רעאלען.

אונזער אנאליז האט אויפגעדעקט אין דעם קונסט־ווערק דריי פארשיידענמיניגע פאקטארען: מאטעריאל, אינהאלט און פארם. מיר האבן געפונען אן אלגעמיינעם נאמען פאר צוויי פון זיי. אינהאלט און פארם געהען בלויז אויף אזוי פיל אריין אין דעם עסטעטישען אביעקט, אויף וויפיל זיי ברענגען מיט זיך די עלעמענטען פון שטימונגען. אבער מען קען ווייזן, אז אט דער אויספיר באציט זיך אויך צום מאטעריאל, און אז לויט דער ענליכקייט פון זיינע עסטעטישע פונקציעס שליסט ער זיך אן אן די ערשטע צוויי. דאס מאטעריעלע אין דעם קונסט־ווערק ווירקט קודם כל אלס פארם, אבער מיט דעם אונטערשייד, וואס דער *מאטעריאל איז* ניט קיין פרייבאשאפענע נאר א *געגעבענע פארם*. דער מאטעריעלער

בראָדער קריסטיאַנסען

כאַראַקטער פון בראָנז איז זיין פאָרמאַלער כאַראַקטער: טונקעלע שאַ־טירונג, אויף וועלכער די קאָנטורען פון די ליניעס שטייגען שאַרפער ארויס, א גלאַטע פלאַך, וואָס איז באַקוועם פאַר פאָלירונג, וואָס אויף איר טונקעלען גלאַנץ לייגען זיך שאַרף די אָנגעצייכענטע ליכט־פלעקען; חוץ דעם: די מעטאַלישע אייגענשאַפטען פון בראָנז, זיין געוויכט, שטאַנדהאַפטיגקייט א. אז. וו. די אונטערשיידען צווישען איין מאַ־טעריאַל און דעם צווייטען רעדוצירען זיך צו די אונטערשיידען פון די פאָרמען־דאַטען: בראָנז צייכענט זיך אויס מיט אַנדערע קאָנטראַסטען פון די ליכט־שאָטענס, ווי מאַרמאָר, אויף אים פאַלט אַנדערש דאָס ליכט, און דערצו קומען די אונטערשיידען אין פאַרבען, דער קאָנט־ראַסט צווישען דעם מעטאַליש־גלאַטען גלאַנץ און דער קערענדיגקייט פון שטיין, א. אז. וו. דאָס, מיט וואָס עס צייכענט זיך אויס די פליוט, די פידעל און די פיאַנא איז א קלאַנגען באַפאַרבונג פון טאָן, א כאַראַק־טעריסטיש קלינגען פון די אויבערשטע טענער. די איטאַליענישע שפּראַך אונטערשיידט זיך פון דער דייטשער דורך אַנדערע קלאַנגען־קאָמבינאַציעס. אין געוויסע אָרטען פון דעם מאַטעריאַל באַווייזט זיך אויך עפּעס, וואָס איז ענליך צו א געגענשטאַנדליכער עמפּינדונג, למשל אין דעם מאַטעריאַל פון דער פּלאַסטיק און אַרכיטעקטור. דאָ ווערט אַלזאָ, דער כאַראַקטער פון דעם מאַטעריאַל צונויפגעשטעלט פון פאָרמאַלע און געגענשטאַנדליכע איינדרוקען.

ווי באַלד מיר האָבען זיך איבערגעצייגט אין דעם, אַז די ניט־בילדליכע עמאָציאָנעלע עלעמענטען פון די פאָרמען, פון דעם געגענ־שטאַנדליכען, פון דעם מאַטעריאַל, זיינען די אמת'ע באַשטאַנדטיילען פון דעם עסטעטישען אָביעקט וועלען מיר זיך ניט חדוש'ען ווען מיר וועלען באַגעגענען נאָך נייע עלעמענטען, וואָס זיינען בלויז אויף א ווייטען אופן פאַרבונדען מיט די זינליכע זייטען פון דעם קונסט־ווערק, און וואו דער אַנטצעדענט, וואָס איז אוממיטעלבאַר פאַראויס־

געגאנגען פאר אט די עלעמענטען און זיי צום לעבען ארויסגערופען — איז גארניט פון א זינליכער אפשטאמונג. מען וואלט געקענט רעדען וועגען „ניט־זינליכע פארמען.‟ אויב עס איז ערלויבט אזוי ברייט אויסצוציען דעם פארם־באגריף, אז ער זאל ארומכאפען אלע פאקטארען. וואס האבען ניט קיין שייכות ניט צום אינהאלט און ניט צום מאטעריאל. און אלץ קלערער ווייזט זיך ארויס אלס א פאראורטייל יענער סענסואליסטישער דאגמאט, לויט וועלכען די זינליכע אנשויאונג איז ניט בלויז דער באדינג און דער נויטווענדיגער אויסגאנגס־מאמענט פון דער עסטעטישער אויפפאסונג פון דעם אביעקט, נאר אויך דאס וועזענטליכסטע אין אים, זיין גאנצער אינהאלט, אזוי אז די עסטעטישע איבערלעבונג איז איינגעשלאסען אין דעם חוש פון ראיה אדער געהער, און מיר קענען ניט און דארפען ניט שטרעבען צו עפעס אנדערש, א חוץ צו דער זינליכער אויפפאסונג פון דעם ווערט. דאס איז, זעהען מיר, בלויז א פאראורטייל.

איך וועל ארויסטיילען איין גרופע פון די ניט־זינליכע פארמען. די וויכטיגסטע, גלויב איך: די *דיפערענציאלע עמפינדונגען*, אדער די עמפינדונגען פון די אונטערשיידען. ווען מיר שפירען עפעס אלס אן *אפנייגונג* פון דעם געוועהנליכען, פון דעם נארמאלען, פון עפעס א ווירקענדען קאנאן, ווערט ביי אונז געבוירען א שטימונג־אימפרעסיע פון א באזונדערער אייגענשאפט, וואס שיידט זיך לויט זיין טיפ ניט אונטער פון די עמאציאנעלע עלעמענטען פון די זינליכע פארמען. דער איינציגער אונטערשייד איז בלויז דער. וואס איר אנטצעדענט איז אן עמפינדונג פון אומענליכקייט, ד. ה. עפעס, וואס לאזט זיך זינליך ניט אויפפאסען. דאס איז א געביט פון אן אומאויסשעפליכער פיל ארטיגקייט, מחמת די דיפערענציאלע איינדרוקען אונטערשיידען זיך צווישען זיך קוואליטאטיוו לויט זייער אויסגאנגס־מאמענט, לויט זייער קראפט און לויט דער ליניע פון סאנאנדערגעהן. אויך קענען מיר אנצייכנען אין זיי די אונז גוט באקאנטע ארטען פון פארוואנדשאפט: טאן־איינ־איינהייטליכקייט און קאנטראסט.

פארוואס אנטפלעקט זיך קיינמאל ניט פאר אונז אינגאנצען די

ליריק פון א פרעמדען פאָלק, אפילו ווען מיר האָבען זיך אויסגעלערנט זיין שפּראַך? מיר הערען דעם שפּיל פון ציזאַמענקלאַנגען, מיר פאַר־סען אויף גראָם נאָך גראָם, און פילען דעם ריטם; מיר פאַרשטעהען דעם זין פון די ווערטער און באַנעמען די בילדער, די פאַרגלייכען און דעם אינהאַלט. מיר קענען אויפכאַפּען אַלע זינליכע פאָרמען, אַלע געגענשטאַנדען, וואָס זשע פעלט נאָך? די דיפערענציאַלע איינ־דרוקען, די קלענסטע אָפּווייכונגען פון דעם געוועהנליכען און דער אויסוואַל פון די אויסדרוקען, אין דער קאָמבינאַציע פון די ווערטער, אין דעם פונאַנדערשטעל און אין די בויגונגען פון די פראַזען — דאָס אַלץ קאָן אויפכאַפּען בלויז דער, וואָס לעבט אין דעם עלעמענט פון דער שפּראַך, וואָס ווערט — א דאַנק דעם לעבעדיגען באַוואוסטזיין פון דעם נאָרמאַלען — אוממיטעלבאַר איבערראַשט פון יעדער אָפּווייכונג דערפון, און פילט עס ווי א זינליכע רייצונג. אָבער דער געביט פון דעם נאָרמאַלען אין דער שפּראַך שפּרייט זיך אויס נאָך ווייטער. יעדע שפּראַך פאַרמאָגט איר כאַראַקטעריסטישען גראַד אבסטראַקטקייט און בילדליכקייט. די ווידערהאַלונג־פעהיגקייט פון געוויסע קלאַנגען־קאָמבינאַציעס אין מאַנכע אָרטען פון פאַרגלייכען געהערען צום געביט פון דעם געוועהנליכען. יעדע אָפּנייגונג דערפון פילט אין דער פולער מאָס בלויז יענער, וואָס די שפּראַך איז אים נאָהענט ווי אן אייגענע. אָבער דערפאַר טרעפט אים אויך יעדע ענדערונג פון אויסדרוק, בילד, ווערטער־קאָמבינאַציע ווי א זינליכער איינדרוק. דאָס איז די אור־זאַך פאַרוואָס מיר פאַרשטעהען קיינמאָל ניט אינגאַנצען די ליריק פון א פרעמדען פאָלק: דאָ פעלען די מאָמענטען, וואָס זיינען וויכטיג פאַר דעם סינטעז פון דעם עסטעטישען אָביעקט.

דערביי עפענט זיך א מעגליכקייט פון טאָפּעלטע און פאַרקערטע דיפערענצען. א באַשטימטער אונטערשייד־גראַד פון דעם געוועהנליכען קאָן פון זיין זייט ווערען דער אויסגאַנגס־פּונקט און די מאָס פאַר אָפּנייגונג, אזוי אז דאָ ווערט יעדער צוריקקער צום געוועהנ־ליכען עמפּונדען אלס א דיפערענץ. רילקע וועלכען באַמייסטערט, ווי קיין אַנדערער, די קונסט פון באַנוצען די דיפערענציאַלע אייגענשאַפ־טען, מישט בכוון אריין די גרעבסטע פּראָזאאיזמען. אויף אזא אופן

קונסט

אנשטעהט א פראכטפולער שפיל פון דיפערענצען און זייערע פארוואנדלונגען.

דעם זעלבען געדאנק זאגט אייגענטליך ארויס אויך ניטשע אין איינעם פון זיינע אפאריזמען וועגען „גוטער פראזא.“ בלויז „אין אנגעזיכט פון פאעזיע“ קאן מען שרייבען גוטע פראזא, זי שטעלט מיט זיך פאר אן אומאויפהערליכע, העפליכע מלחמה מיט דער פאעזיע, און איר גאנצער רייץ באשטעהט אין דעם, וואס זי מיידט כסדר אויס די פאעזיע און האלט איר אין איין ווידערשפרעכען. אויב עס איז ניט מעגליך קיין פאעזיע, וואס זאל זיך ניט האלטען אין א געוויסער ווייטקייט פון געוועהנליכער פראזא, האלט זיך אויך פון דער אנדער זייט, די גוטע פראזא אין א רעספעקטאבעלען מהלך פון פאעזיע.

אלץ וואס קאן זיין א קאנאן, דער אנגענומענער געזעץ, ווערט דער אויסגאנג־פונקט פאר די אקטיווע דיפערענציאלע עמפינדונגען. אין דער פאעזיע איז עס די געאמעטריש־פארגליווערטע ריטם־סיסטעם. די ווערטער ווארפען זיך אונטער דעם ריטם, אבער ניט אהן געוויסע ניראנסען, ניט אן ווידערשפרוכען, וואס שוואכען אפ די שטרענגקייט פון דער פערזענ־מאס. יעדעם ווארט וויל אנהאלטען זיין אייגענעם זילבען־אקצענט און זיין לענג, און עס מאכט אדער ברייטער דעם ארט, וואס איז פאר אים באשטימט, אדער אביסעל שמעלער. אזוי אנטשטעהען די איינדרוקען פון קליינע אפנייגונגען, פון דער שטרענגער סיסטעם. דאן קומט דער געגענזאץ צווישען דעם זין און דעם פערז. דער פערז פאדערט די אונטערשטרייכונג פון מאנכע זילבען, אויף וועלכע עס דארף פאלען דער הויפט־אקצענט, און דער זין טראגט אומבאמערקט איבער דעם אקצענט אויף אנדערע זילבען. ווייטער — דאס אפטיילען פון יעדען פערז פון די שכנ'ישע. די פארבינדונג, וואס דער זין פאדערט, היפט אריבער אט די חלולים, לאזט ניט אלעמאל מאכען דעם אפשטעל, וואס דארף קומען ביים סוף פון פערז, און טראגט אים אפשר איבער צום מיטען פון דעם קומענדען פערז. צוליב די אקצענטען און אפשטעלונגען, וואס זיינען נויטווענדיג צוליב'ן זין, קומט פאר

א כסדר׳דיגע פארלעצונג פון דער גרונד־סכעמע. אט די דיפערענצען באלעבען דעם געביי פון די פערזען. די סכעמע, ווידער, פילט אויס, א חוץ אירע ריטמישע פארמאלע איינדרוקען, נאך א פונקציע: צו זיין דער מאסשטאב פון די אפנייגונגען און צוזאמען דערמיט — דער באזיס פון די דיפערענציאלע איינדרוקען. דאס זעלבע אין דער מוזיק: די מאטעמאטישע קאנצעפציע פונ׳ם טאקט דארף עמפונדען ווערען אלס דער הינטערגרונד, כדי עס זאל זיך אויף אים קאנען ארויסווייזען דער לעבעדיגער פלוס פון די קלאנגען, און דאס ווערט דערגרייכט מיט דער הילף פון דעם סכום דינסטע דיפערענצען־שאטירונגען.

צו דעם געביט פון די דיפערענציאלע אייגענשאפטען געהערט אויך דאס, וואס מען רופט „סטיליזאציע". ניט דאס באשאפט דאך די סטיליזאציע, וואס די זינליכע פארמען פון א ווערק דאמינירען איבער זיין אינהאלט — דאס טרעפען מיר אויך אין לעיבעלס בילדער פון דעם פויערישען לעבען, וועלכע קיינער וועט נאטירליך ניט באצייכענען אלס סטיליזירט, כאטש די פארם איז אין זיי די הויפטזאך. עס פאסירט אויך, אז כדי צו אנטפלעקען זייער קראפט מוזען די פארמען אביסעל פארענדערען דאס אלגעמיינע אויסזעהן פון די אביעקטען. אבער דערביי קאן מען אפשר די פארענדערונג ניט באזונדערס פילען. אויך אנדערע אפנייגונגען פון דעם נאטירליכען באדייטען נאך אן און פאר זיך ניט קיין סטיליזאציע.

מיר האבען שוין גערעדט וועגען דעם, אז די גראפיק גיט, אנשטאט דעם געוועהנליכען בילד פון דעם אביעקט, גאר עפעס אנדערש. אבער דער איינדרוק פון דעם אביעקט בלייבט דער געוועהנליכער, און אויף אזא אופן באמערקט מען ניט דעם אונטערשיד. גאנץ אפט מוז דער קינסטלער אריינברענגען אן ענדערונג גראד כדי אויפצוהאלטען דעם געוועהנליכען איינדרוק. א מאטעמאטיש־פינקטליכע איבערגעבונג פון די רעאלע פראפארציעס וואלט געקאנט פארקריפלען דעם איינדרוק. ער מוז אויפמאלען א לבנה, וואס איז גרעסער אין פארגלייך דערמיט, וואס מיר זעהן אין דער אמת׳ען, אויב ער וויל ארויסרופען דעם געוועהנליכען איינדרוק. אויב די לבנה זאל געצייכענט ווערען אין

קונסט

דער ריכטיגער גרויס, וועט זי זיך אונז אויסווייזען אלס צו קליין. ער מוז אויך פארקלענערען די צאל פארבען אויף א לאנקע, אניט וועלען זיי ערשיינען אלס צופיל אין צאל. ער מוז פארגרעסערען דאס אויג פון א פערד א. אז. וו. דאס זיינען אלץ אזוינע אפנייגונגען וואס טארען זיך ניט פילען, אפנייגונגען, וואס זייער ציל איז דוקא צו באזייטיגען די אומנויטיגע דיפערענציאלע עמפינדונג. אויב אבער אין דעם קינסטלערס פארטראכטונג געהט אריין א באשטימט עמפונדענע אפנייגונג פון דער נאטירליכער פארם, וואס דארף ארויסרופען באשטימטע שאטירונגען פון דיפערענציאלע עמפינדונגען, דאן האבען מיר פאר זיך ס ט י ל י ז א צ י ע. דערביי שאפט דאס נאטירליכע, דאס געוועהנליכע — דעם קאנאן; און די ריכטונג און דער גראד פון די אפנייגונגען באדינגען די אייגענשאפט פון דעם איינדרוק. די סטיליזאציע קאן אבער פארקומען ניט בלויז אין די אונטערשיידען פון די לינישע קאנטורען, וועלכע מען האט קודם כל אינזינען, — אויך די סיטואציע פון די פלאכען, די ליכט־שאטענס און אלע אנדערע זינליכע אייגענשאפטען קאנען אונטערגעווארפען ווערען צו סטיליזירענדע פארוואנדלונגען. זיי גיבען דאן ניט בלויז זייער אייגענעם פארמען־איינדרוק, נאר צוזאמען דערמיט — א דאנק דער אפנייגונג פון די נאטירליכע אייגענשאפטען פון דעם געגענשטאנד, — אויך באזונדערע דיפערענציאלע איינדרוקען. א גוטען ביישפיל שטעלען מיט זיך פאר בעקלינס ליניעס פון פארבען. די בלויקייט פון זיין הימעל רופט ארויס דעם איינדרוק ניט בלויז פון א באזונדערער קאליר־שאטירונג, נאר אויך אז אפנייגונג פון דעם געוועהנליכען און אין דעם דאזיגען זין איז דער איינפלוס פון אזא בלויקייט אפשר טיפער, ווי בלויז א זינליך־פארמאלער.

ביי איבסענ׳ען האט א באדייטונג איין געוויסער מין פון דיפערענציאלע אייגענשאפטען. עס איז ניט מעגליך פולשטענדיג צו פארשטעהן זיינע ווערק ביז מען ווערט ניט צוגעוואוינט צו זייער דיפערענציאלען באזיס. די קאריקאטורען פון דעם אידעאל מאלט ער נאטירליך, אין דעם גייסט פון א ביטערער ערנסטקייט. דער פונדאמענט פאר דעם פארגלייך פון זיינע פיגורען איז דער „אידעאל“, און כדי צו

בראָדער קריסטיאַנסען

פאַרשטעהן איבסען׳ען דאַרף מען דערפילען דעם טאָן פון זייערע (די פיגורענס) אַפּנייגונגען. אין דער „ווילדער ענטע״ איז דורכגעפירט א פּראַכטפול שפּיל פון אַזוינע דיפערענצען, וועלכע האָבען אַלע עפּעס געמיינזאַמעס אין זייער באַזיס, אָבער דערביי פאַרמאָגען זיי די אַם וועניגסטען ענליכע ריכטונגען און גראַדען. עס באַקומט זיך אַן איינ־דרוק, ווי פון דעם שפּיל פון שאַרפע מעטאַלענע גלעקער.

אין פילע ווערק ווערט דער באַזיס פון א פאַרגלייך געגעבען דורך א קאַנאָן, וואָס האָט אַן עפּעמערע באַדייטזאַמקייט. די אַפּנייגונגען פון די קאָנווענציאָנאַליטעטען פונ׳ם טאָג און פון דעם סטיל, וואָס איז אין דער מאָדע — די מאָדע אַליין באַנוצט זיך ברייט מיט די דיפע־רענציאַלע אייגענשאַפטען — קאָנען אַריין אין א ווערק אַלס זיינער אַן עלעמענט. ביישפּילען קאָן מען געפינען א מאַסע צווישען די קורצווייליגע באַרימטקייטען. אָבער אַ ז וי נ ע דיפערענציאַלע אייגענשאַפטען פאַרשווינדען מיט דער צייט. אַזוי שנעל ווי דער קאַנאָן איז אַרויס פון געברויך, איז אויך ניטאָ דער באַזיס פאַר די אַפּנייגונגען. גראַד אַזוינע ווערק העלפען אַליין דער באַשאַפונג פון א נייעם קאָנווענציאָנעלען סטיל און דער אַרויסשטופּונג פון דעם אַל־טען, און אויף אַזאַ אופן זעגען זיי אונטער די צוויינ, אויף וועלכער זיי זיצען אַליין. זייער שאַפונג נויטיגט זיך אין דעם אַלטען סטיל ווי אין זייער הינטערגרונד. דאָ ווייזט זיך אַרויס, אַז מאַנכע עסטע־טישע אָביעקטען קאָנען ניט באַטראַכט ווערען אַלס אידענטיש פאַר פאַרשיידענע עפּאָכען. אין דער צייט, ווען זיי אַנטשטעהען, באַזיצען זיי אַזוינע דיפערענציאַלע עלעמענטען, וועלכע ווערען שפּעטער פאַר־פאַלען. מיט אָט די עלעמענטען איז דאָס ווערק ווערטפול, אָבער ווען די דיפערענציאַלע אייגענשאַפטען פאַרלירען זייער ווערט, פאַרשוויג־דען, קאָן דאָס ווערק דורך דעם אפשר אויך פאַרלירען זיין ווערט. די שפּעטערע דורות פאַרשטעהען דאַן גאַרניט, מיט וואָס האָבען אַזוינע ווערק געקאָנט גוט זיין. זיי באַגרייפען ניט דעם געשמאַק פון דער פריערדיגער עפּאָכע. אין דער אמת׳ן איז אָבער דאָ די הויפּטזאַך — ניט דער געשמאַק, נאָר א שנוי אין דעם סינטעז פון דעם אָביעקט. אויב מיט דער צייט זיינען פאַרשוואונדען געוויסע עלעמענטען, הערט

דער אורטייל־געגענשטאנד אויף צו זיין דער זעלבער. ווערק וואס זיינען געבויט אויף די קאנווענציאנעלע געשמאקען פונ'ם טאג, קאנען זיין ווערטפול פאר דעם דאזיגען טאג, אבער זיי ווערען גיך אלט. בלויז אין דעם פאל, ווען די דיפערענציאלע אייגענשאפטען האבען דעם באזיס פאר'ן פארגלייך אין דעם ווערק גופא, אדער ווען זיי זיינען א רעזולטאט פון די אפנייגונגען פון די אלגעמיין־מענשליכע, פון די נאטירליכע נארמען, אדער פון פעסט איינגעווארצעלטע אינסטיטוטען, בלויז דאן שטארבען זיי נית. אויף וויפיל דאס ווערק ליידט פון דעם פארלוסט פון די פאראיבערגעהענדע דיפערענציאלע עלעמענטען — דאס הענגט אפ דערפון, וואס פאר א טייל פון דעם גאנצען זיי שטעלען מיט זיך פאר. דאס, ווידער, ווענדט זיך אן דער פערזענליכקייט פון דעם קינסטלער. דער, וועמעס אריגינאליטעט באשטעט בלויז אין דעם אויסטיילען זיך פון זיין עפאכע, וועמען די עפאכע גיט זיין אייגנארטיגקייט, ווער עס לעבט נית אזוי אין זיך, ווי אין דער ארומיגער סביבה, דער איז נית דויערהאפט. זיינע שאפונגען קאנען זיין גוט פאר איין טאג, אבער זיינע ווערק צעקרישלען זיך שטיקערווייז, מחמת בלויז זיינע מיטצייטלערס שפירען זיינע דיפערענציאלע אייגענשאפטען. פארקערט: פאר דעם, וואס האט געקאנט ווערען ער אליין — מעג ער לעבען מיט זיין צייט אדער אין ווידערשפרוך מיט איר — איז אט דער אונטערשייד א נעבענזאך. אהן צווייפעל האט רעמבראנדט פארמאגט און פארלארען א מאסע עפעמערע דיפערענציאלע אייגענשאפטען, וועלכע מיר קאנען איצט בלויז שווער רעקאנסטרואירען, אבער נית עמפינדען, דאך איז אט דער פארלוסט נית וועזענטליך אין פארגלייך דערמיט, וואס איז געבליבען לעבען.

די צייט נעמט און גיט. לאנגזאם צי שנעל, בייט זי דעם הינטערגרונד פון די באדייטזאמע נארמען, אין וועלכע עס ווארצלען די דיפערענציאלע אייגענשאפטען. אומבאמערקט, ברעקעל נאך ברעקעל, נעמט זי צו ביי אלע ווערק; און צוזאמען מיט די לעבענס־געוואוינהייטען, מיט דעם ווארט־געברויך, צוזאמען מיט די זיטען און מיט דער מאראלישער אדער רעליגיעזער וועלט־אנשויאונג ווערען אלט יענע ווערק, פאר וועלכע זיי — די דיפערענציאלע אייגענשאפטען דינען

בראָדער קריסטיאַנסען

אַלס מאַס פון פאַרגלייכען. עס קומט פאַר דאַס זעלבע, וואָס מיט די זעהבאַרע פאָרמען: עס קומען אום די פאַרבען, עס קומט אום דאָס געוואַנד און אַנדערע מאַטעריאַלען. אַבער די צייט גיט אויך. זי מאַכט ווייכער די פאַרבען און גיט זיי אַ טונקעלערען קאָלאָריט, בראַנז גיט זי אַ נאָבעלען זשאַווער, מיט אויסגעקרישעלטע שטיינער און מאַד באַלעבט זי די געביידעס. פונקט אַזוי ברענגט זי אַמאָל אַן אומער־וואַרטען ריוח אויך אין דעם רייך פון די ניט־זינליכע פאָרמען. ווע־רענדיג פרעמד, באַקומט דאָס ווערק גאַנץ נייע דיפערענצען, און זייערע עמאָציאָנעלע אייגענשאַפטען גיסען זיך צענויף מיט דעם עסטעטישען אביעקט, און דער לעצטער ווערט דורך דעם באַלעבט. דער עסטעט־טישער חן פון אַנטיקוואַרישע זאַכען קומט פון אַזוינע דיפערענצען, וואָס פאַר זיי איז אונזער צייט די מאָס פון פאַרגלייכונג. אַזוי נעמט די צייט צו די דיפערענציאַלע אייגענשאַפטען אין מאַכט דאָס ווערק פאַר פאַרעלטערט, זי גיט אים אַבער נייע דיפערענציאַלע אייגענ־שאַפטען און מאַכט אים פאַר אַלטערטימליך.

מיר זעהען, אַלזאָ, אַז אומעטום זיינען מיר געווען געצוואונגען אריינצוטרעטען אין אַ שטרייט מיט דער דאָגמע, וואָס ערקלערט די זינליכע אַנשויאונג אַלס זעלבסטציל אין דער קונסט. צו שאַפען פאַר־וויילונג פאַר אונזערע געפילען איז ניט דער ענדגילטיגער ציל פון דער קינסטלערישער פאַרטראַכטונג. דאָס וויכטיגסטע אין דער מוזיק איז דאָס ניט געהערטע, אין דער פּלאַסטישער קונסט — דאָס וואָס מען זעהט ניט, און וואָס מען טאַפּט ניט אָן. דאָס זינליכע ווערט דער טרעגער פון דעם ניט־זינליכען. ניט קוקענדיג אויף דעם אַנגעוויי־זענעם פאַראורטייל האָבען מענשען אין אַלע עפּאָכען אומקלאָר גע־פילט דעם אמת. אין דער זינליכער אַנשויאונג האָבען זיי געשפּירט די טרעגערין פון דעם ניט־זינליכען אינהאַלט. דאָך האָט עס אָפט געפירט צו אַ מיספאַרשטענדניש. דאָס אַנטקעגענשטעלען דער זינ־ליכער אַנשויאונג האָט געבראַכט צו עפּעס אַבסטראַקטעס, צו אַ באַ־

גריף. מען האט געגלייבט, אז דער אינהאלט איז אן אבסטראקטע אידעע, וואס קאן אויסגעדריקט ווערען אין באגריפען. בנוגע א קונסט־ווערק האט מען גענומען פרעגען וועגען זיין „אידעע“ און מען האט געזוכט די לעצטע אנצומאן אין א קורצער פארמולע. דער פראקטישער אויספיר דערפון איז געווען א טויט־געבוירענע אידעאישע קונסט. האט מען ווידער צוריקגעוויזען אזא אויספיר, האט מען געהאלטען פאר נויטוועגדיג זיך צוריקצוקערען צום סענסואליזם. שולדיג אין דעם איז געווען דער וואולגארער, חדרישער קוק אויפ׳ן כאראקטער פון דעם געגענזאץ: „אדער זינליכע אנשויאונג, אדער באגריף.“ וויבאלד מיר ווילען באצייכענען אלס אנשויאונג אלעס, וואס איז ניט קיין באגריף און באציט זיך ניט צום פארשטאנד — און טערמינאלאגיע איז א געשמאק־זאך — דאן איז דער עסטעטישער אביעקט, דער תוכן פון דעם קונסט־ווערק, פארשטעהט זיך, א זאך פון אנשויענדער נאטור. דערפון איז אבער נאך ניט געדרונגען, אז אט דער תוכן איז זינליך. מען דארף ביי זיך אפמאכען צו רעדען וועגען אן אויסער־זינליכער אנשויאונג, מחמת דער אינהאלט פון דעם ווערק ווערט צענויפגעשטעלט פון א קאמבינאציע פון עמאציאנעלע עלעמענטען. און דערפאר איז ער לחלוטין ניט זינליך, אבער צו גלייכער צייט אויך ניט אבסטראקט־ראציאנאל לויט זיין נאטור. דער עסטעטישער אביעקט איז פולשטענדיג קאנקרעט. מען קאן אים ניט ארייינדריקען אין איין פארמולע. ער פילט אוים דאס גאנצע ווערק, אדער גענויער, ער זעצט עס פאר־אוים און פאדערט א זינליכע אויפפאסונג פון דעם גאנצען. דאס וואס עם אנטהאלט א מוזיקאלישע פיעסע, כאפט ארום אלע נאטען פון דער ערשטער ביז דער לעצטער, קיין איינע קאן מען ניט באזייטיגען אהן א שאדען פאר דעם פארשטעהן, און דער דאזיגער תוכן קאן ניט איבער־געגעבען ווערען אנדערש, ווי נאר אין אט די קלאנגען. די ניט־זינליכע קאנקרעטקייט פון דעם עסטעטישען אביעקט הענגט אפ פון דער זינ־ליכער קאנקרעטקייט פון דעם קונסט־ווערק. די עסטעטישע אויפ־פאסונג קאן זיך ניט באגעהן אהן דער זינליכער אנשויאונג, און די ערשטע נויטיגט זיך אין דער צווייטער נאך אין א גרעסערער מאס, ווי ביי דער עמפירישער באקאנטשאפט מיט דעם רעאלען אביעקט,

מחמת אויך די פאָרמען דאַרפען אויפגעפאַסט ווערען: דאָס מאַכט פארשטענדליך זייער איבערראַשונג כאָטש עס באַרעכטיגט זי נאַטיר־ליך ניט.

עס שטעלט זיך ארויס, אז אויך די פּלאַסטישע קונסט שטיצט זיך ניט אויף דעם בילדליכען איינדרוק פון די געגענשטאַנדען, נאָר אויף דער ניט־בילדליכער שטימונג־אימפּרעסיע, אז דער פארגעשטעל־טער אינהאַלט געהט בלויז מיט אַט דעם ניט־בילדליכען עלעמענט אריין אין דעם גאַנצען — אין דעם עסטעטישען אָביעקט. מען דאַרף ניט דענקען, אז דורך דעם ווערט אָפּגעווישט די גרעניץ צווישען דער בילדליכער און דער ערצעהלערישער קונסט. דער אופן, ווי אַזוי עס ווערט געבוירען דער ניט־בילדליכער איינדרוק איז דאָך דאָ און דאָרט גאַנץ פארשיידען. מען וואָלט אויך לייכט געקאָנט אויפדעקען די אורזאַכען, פאַרוואָס די העכסטע קראַפט און בולטקייט פון איינדרוק ווערט אין דער פּלאַסטישער קונסט דערגרייכט אין דער פארשטעלונג פון דעם גלייכצייטיגען, און אין דער פּאָעזיע — אין דעם סוקצעסיווען. דאָס וויכטיגסטע אָבער איז די גאַנץ פארשיידענע שפּראַך פון פאָרמען ביי אַט די קונסטען. איינע קאָן ניט פארבייטען די צווייטע. אין דעם רייך פון דעם פאָרמאַלען ליגען די וויכטיגסטע גרעניץ־ליניעס, וואָס טיילען אָפּ איינע פון דער אנדערער די פארשיידענע צווייגען פון קונסט.

האָבען מיר ביז׳ן סוף דערפירט אונזער אַנאַליז פון דעם עסטעט־טישען אָביעקט? מיר האָבען אָנגעצייכענט די אַלגעמיינע סכעמע פאַר דער לייזונג פון דער פּראָבלעם. מיר האָבען געזאָגט, אז די אויס־פאָרשונג פון דעם שאַצונג־אָביעקט דאַרף געהן לויט דריי ריכטונגען: דורך די עלעמענטען פון דעם אָביעקט, דורך דער פאָרם פון דער קאָאָר־דינאַציע צווישען אַט די עלעמענטען, און דורך די קאַטעגאָריעס. אַלזאָ פאַר דעם עמפּירישען, רעאַלען אָביעקט — אָדער פאַר זיין סובסיטוט — זיינען די עלעמענטען — די זינליכע אָנשויאונגס־איינגענשאַפטען; די פאָרמען פון קאָאָרדינאַציע — דאָס דויערען אין

רוים און צייט; און די קאטעגאריעס — די קוואליטעט (אורזאכ־ליכקייט) און די סובסטאנציאליטעט.

אט איז, אויף אזא אופן, די ערשטע פראגע: וואס זיינען אזוינס די עלעמענטען, פון וועלכע עס ווערט געבויט דער עסטעטישער אבי־עקט? דאס זיינען די שטימונג־אימפרעסיעס. מאטעריאל, געגענ־שטאנד, און פארם געהען אריין אין דעם עסטעטישען אביעקט ניט דירעקט, נאר אין דער געשטאלט פון די עמאציאנעלע עלעמענטען, וואס זיי ברענגען מיט זיך. צו די לעצטע קומען נאך צו די די־פערענציאלע איינדרוקען פון אן אנדער מין. די עלעמענטען פון דעם עסטעטישען אביעקט זיינען, הייסט עס, ניט זינליך־אנשוויליך. אמת, זיי זיינען אויך ניט ראציאנאל־אבסטראקט, נאר זיי שטעלען מיט זיך פאר קאנקרעטע איבערלעבונגען מיט אן אינדיווידועל־באשטימטען אינהאלט. דאס זיינען אויך ניט קיין געפילען, מחמת זיי האבען גאר־ניט צו טאן מיט פארגעניגען און ליידען. זיי זיינען נעהענטער ווי אלץ צו זעלישע שטימונגען, אבער מיט דעם אונטערשייד, וואס די לעצטע פילען אומבאדינגט אויס דאס גאנצע וועזען פון דעם סוביעקט. דערפאר באצייכענען מיר אט די עלעמענטען פון דעם עסטעטישען אביעקט אלס שטימונג־אימפרעסיעס.

די צווייטע פראגע באציט זיך צו דער פארם פון דער קאארדי־נאציע צווישען אט די עלעמענטען. מיר האבען געפונען דעם וועזענט־ליכען כאראקטער פון דער פארבינדונג אין דעם ר י י פ א ל ג ע נ־ד ע ן צ ע נ ו י פ ג ו ס. דאס הייסט: די עלעמענטען געפינען זיך ניט איינער לעבען דעם אנדערען, נאר דרינגען געגענזייטיג דורך איינער דעם אנדערען. דאס איז אבער ניט קיין ס ט א ט י ש ע ר צושטאנד פון צענויפגעגאסענקייט, נאר א שטענדיג צ ע נ ו י פ־ו ו א ק ס ע ן. הייסט עס, אז די עסטעטישע איבערלעבונג איז א פראצעס, וואס האט אן אנהויב און א סוף. דאס זעלבע אין דער פלאסטישער קונסט. דא פארוואנדעלט די קראפט פון דעם טראפ די ארדנונג פון דער צוזאמענעקזיסטענץ אין א ריי־פאלגונג. און אויב ביי א דויערענדער קאנטעמפלאציע פון דעם פלאסטישען ווערק ווייזט זיך די עסטעטישע איבערלעבונג פון דעם אביעקט אויס אלס ווירקיליך

עלאַסטיש, איז דאָס בלויז דערפאַר, וואָס דער זעלבער פּראָצעס אַנטשטעט און ווידערהאָלט זיך כּסדר איבעראַניים. אויך דאָ איז דאָס וויכטיגסטע — די אָרדנונג און די ריי־פאָלגונג, אין וועלכע עס גיסען זיך צענויף די עמאָציאָנעלע עלעמענטען. צוויי מאָמענטען באַגעגענט מען כּסדר ביי דער עסטעטישער אויפפאַסונג פון ווערק: דעם אינטעגראַל פון די שוין באַקאַנטע עלעמענטען, וועלכע גיסען זיך צענויף אין אַ געוויסער איינהייט, און וועלכע לייזען זיך אויף אין איִם, און פון דער אַנדער זייט דעם דיפערענציאַל, וואָס אַנטשטעהט יעדע מינוט פון דאָס ניי, און וואָס גיסט זיך באַלד אַריין צענויף מיט אָט דעם אינטעגראַל און ענדערט אים אביסעל. עס פּאַסירט אויך, אז די ווערק ווערען אונז צו באַקאַנט צוליב דער אַלטעגליכער נאָהענטקייט צו אונז: דאַן שפּרינגט דאָס באַוואוסטזיין אַריבער די ר י י פ אָ ל ג ו נ ג פון די עלעמענטען, דאָס ווערק ווערט דאַן לעבענסלאָז, פאַרלירט זיין חן. אזוי פּאַסירט ניט בלויז מיט סטאַטועז, וועלכע מיר זעהען יעדען טאָג ארום זיך, נאָר אויך מיט אַ מוזיקאַלישער פּיעסע, אויב מען הערט זי צו אָפט אין איינער און דער זעלבער אויספירונג. די דאָזיגע ערשיינונג באַשטעטיגט דעם בליק, אז ניט בלויז די עמאָציאָנעלע עלעמענטען זיינען וויכטיג, אויך ניט בלויז זייער צונויפגוס, נאָר הויפּטזעכליך דער פּראָצעס פון זייער סוקצעסיווען צונויפוואַקסען.

די דריטע פראַגע איז וועגען די קאַטעגאָריעס פון דעם עסטעטישען אָביעקט. ענדגילטיג קען זי געלייזט ווערען בלויז דאַן, ווען מיר וועלען זיך פונאַנדערקלייבען אין דער באַדייטונג פון די עסטעטישע ווערטען. די קאַטעגאָריע, ווי מיר האָבען געזאָגט, גיט דאָך אָביעקטיוויקייט, ד. ה. די מעגליכקייט צו שאַצען. זי קען מען דעריבער פאַרשטעהען בלויז דאַן, ווען מען געהט אַרויס פון דער דערקענטעניש פון דעם זין, וואָס ליגט אין דעם ווערק. דאָ קענען מיר בלויז צונויפשטעלען פאַקטען מיט פאַקטען און זעהען, אויף וואָס זיי ווייזען אָן.

קודם כל האָבען מיר אין דער אומערשעפליכער פילאַרטיגקייט פון די שטימונג־אימפּרעסיע באַגעגענט אַזוינע איינדרוקען, וואָס זיינען נאָהענט איינער צום אַנדערען אַ דאַנק זייער קוואַליטאַטיווער פאַרוואַנדשאַפט; מיר האָבען אויך געפונען אַזוינע, ביי וועלכע די קוואַ־

קונסט

ליטאטיווע דיפערענצען וואקסען אויס צו א קאנטראסט. דערביי האט זיך אונז געווארפען אין די אויגען, אז די פארוואנדשאפט פון די איינדרוקען הענגט טיילווייז ניט אפ פון דער ענליכקייט אדער אומענליכקייט פון די זינליכע פאקטען, דורך וועלכע זיי ווערען ארויס־גערופען. פארשיידענארטיגע זינליכע אייגענשאפטען קאנען ארויס־רופען נאהענטע עמאציאנעלע אייגענשאפטען; און דער איינדרוק, וואס ווערט געשאפען דורך דעם געגענשטאנדליכען אינהאלט קאן זיין פארוואנדט מיט דעם איינדרוק פון מאטעריאל און פארם, ווי אויך פון די דיפערענציאלע אייגענשאפטען. אויף דעם באזירט דאך די מעגליכקייט פון קאמבינירען אזוי פיל העטעראגענישע פאקטארען אין יענער איינהייט. וואס עס שטעלט מיט זיך פאר דער עסטעטישער אביעקט.

צווייטענס האבען מיר געזעהן, אז די שטימונג־אימפרעסיעס פון דעם געגענשטאנדליכען פארמאגען א חוץ זייער אייגענער אינערליכער פארוואנדשאפט אויך אנדערע איבערגענומענע אופנים פון פארוואנד־שאפט. אזוינע, וואס זיינען א רעזולטאט פון די געניטע פארשטעלונגען; וועגען די רעאלע אביעקטען. די פארהעלטעניש פון די רעאלע אביעק־טען איינער צום אנדערען שפיגעלט זיך אפ אויף די איבערגענומענע אנטיפאטיעס און סימפאטיעס פון די געגענשטאנדליכע איינדרוקען.

און דריטענס האבען מיר געפונען געוויסע דינאמישע פארהעלט־נישען ביי די שטימונג־אימפרעסיעס; זיי קאנען זיך באציען איינע צום אנדערען, ווי אנגעשטרענגטקייט און אויסלאדונג, ווי ציל און דער־גרייכונג. א דאנק דעם קאארדינירען זיי זיך אין טעלעאלאגישע איינ־הייטען; און מיר האבען געפונען, אז די קלענערע איינהייטען ווארפען זיך אונטער די ברייטערע, וואס שליסען איין די ערשטע און, שטייגענ־דיג אויף אלץ העכערע שטופען, באטייליגען זיי זיך אין דער באשאפונג פון דער טעלעאלאגישער סיסטעם.

מיר האבען ווייטער געפונען, אז אט די דריי מינים פארהעל־טענישען בלייבען ניט אומאפהענגיג איינס פון דעם אנדערען, נאר אז די קוואליטאטיווע און איבערגענומענע ארטען פון פארוואנדשאפט און קאנטראסטען דינען די צילען פון טעלעאלאגישע קאמבינאציעס.

בראָדער קריסטיאַנסען

באַקומען פון זיי אַ נייעם זין. זיי ערשיינען, נעמליך, דאַ אַלס טאָד־איינהייטליכקייט, אַלס אַ ריכטונג צום אַלגעמיינעם ציל, דאַ אַלס שטע־רונג צו דעם זיך אַרויסגעוויזענעם שטרעבען, אַלס ווידערשטאַנד און געגענווירקונג. אַלס צווישענדיגע רינגען קאַנען זיי אַריינקומען צווישען די מאָמענטען פון אַנשטרענגונג און אַנטשיידונג און צוזאַמען מיט זיי בילדען אַ טעלעאָלאָגישע ריי. לאָמיר פאַראייניגען אַט די פאַקטישע מאָמענטען, כדי זיך אַנצושטויסען אויף עפּעס אַן איינפאַל פאַר דער לייזונג פון דער פראַגע וועגען די קאַטעגאָריעס — און מיר וועלען, גלויב איך, ניט זיין זעהר ווייט פון דעם, וועו מיר וועלען באַהויפּטען, אַז דאָס וויכטיגסטע אין דעם עסטעטישען אָביעקט איז די טעלע־אָלאָגישע סטרוקטור.

אונזער אויספאָרשונג איז צו ענד. מיר האָבען אָפּגעזוכט דעם עלעמענט, די קאָאָרדינאַציע־פאָרם און די קאַטעגאָריע פון דעם עסטע־טישען אָביעקט. פילען מיר אָבער אַ באַפרידיגונג? מען קאָן עס קוים זאָגען. עס פעלט עפּעס, און עס דאַכט זיך, אַז דאָס וויכטיגסטע. לאָמיר אַ טראַכט טאָן וועגען דעם, וואָס עס פעלט און מיר וועלען עס געפינען: אונז איז נאָך פרעמד דער באַגריף פון דעם עסטעטישען ווערט. מיר ווייסען די עלעמענטען, ווי אויך די סטרוקטור פון אַט די עלעמענטען. מיר פאַרשטעהען אָבער ניט איינס: ווי אַזוי קאָן אַט דאָס קאָמפּליצירטע גאַנצע זיין שעהן אָדער העסליך, זיין דער טרעגער פון אַן עסטעטישען ווערט? וואָס האָט דער סוקצעסיווער צונויפגוס פון די טעלעאָלאָגיש אַנגעשטרענגטע שטימונג־אימפּרעסיעס פאַר אַ געמיינזאַמעם מיט שעהנקייט? דאָס האָט זיך אונז קלאָר געדראָפּט ענטפּלעקען, אויב מיר זיינען באמת אַריינגעדרונגען אין דעם עצם פון דעם עסטעטישען אָביעקט.

יאָ, אַזוי איז דאָס. אָבער מיר זיינען דאָך גרייט געווען שלום צו מאַכען דערמיט, אַז אונזער אויספאָרשונג זאָל בלייבען אומפאָר־ענדיגט. וועגען דעם האָבען מיר טאַקע גערעדט. און שוין פון אָנ־

קונסט

פאנג. ווען מיר האבען אנגעצייכענט די אלגעמיינע סכעמע פון לייזען בײדע גרונט־פּראבלעמען פון דער עסטעטיק, האבען מיר באמערקט, ווי אומצוטיילבאר פארבונדען עס זיינען צווישען זיך אט די פּראבלעמען — א דאנק דער פראגע וועגען די קאטעגאריעס. די דערקענטעניש פון דעם עצם פון דעם אביעקט קאן פארענדיגט ווערען בלויז צוזאמען מיט דער אויפקלערונג פון דעם זין פון דעם ווערט. ערשט אין דער וויטערער אויספארשונג האבען מיר א רעכט צו ערווארטען א צופרידענשטעלענדע און פולע לייזונג פון דער פּראבלעם פון דעם עסטעטישען אביעקט.

III.

דער עצם פון קונסט.

צו וואס דארפען מיר די קונסט? אויף אט דער פראגע ניט יעדע עפאכע א באזונדערען ענטפער. און עס דאכט זיך, אז אזא פראגע איז דער פראביר־שטיין פון דער עפאכע, און דער ענטפער אויף איר — א קאנפעסיע. זי איז נאך מער ווי פאר דער קונסט סימפטאמאטיש פאר דעם דור גופא, וואס אנטפלעקט אין זיין דעפיניציע פון קונסט זיך אליין אין זיינע אייגענע צילען. דערפאר טאקע קאן קיין שום דור ניט איינהאלטען זיך פון א שמייכעל פון סופעריאריטעט, ווען ער דערמאנט זיך אין די ענטפערס פון זיינע פארגעהער. אזוי שמייכלען מיר איבער דער בילדונגס־עפאכע, וואס איז אזוי פארכאפט געווארען פון איר חדר'שען פעדאנטיזם, אז זי האט נישט געקאנט געפינען קיין אנדערע זאך אין קונסט, ווי א מיטעל צו בילדען און מאראליש אויס־בעסערען די מענשען. דאס האט שוין אונז די דערפארונג זינט יענער צייט גענוג אויסגעלערענט, אז ניט דא געפינען זיך די עסטעטישע ווערטען. די דידאקטיק און די מאראל ווייזען זיך אונז אויס גיכער אלס א פארלייקענונג פון קונסט, אלס איר שטערונג. אבער ניט בלויז אויף אט דער נעגאטיווער איבערצייגונג באזירט אונזער סופעריארי־טעט. עס איז פאר אונז גאר ניט קיין מי צו גיבען אויך א פאזיטיווען ענטפער. און אין דער אנווייזונג פון די ענדגילטיגע צילען פון דער קונסט אנטפלעקט אונזער דור, וואס איז צושפאלטען אין אלץ, אזא מערק־ווירדיגע אייניגקייט, אז אין אט דער איינהייטליכקייט ליגט שוין דער באווייז פון אונזער גערעכטיגקייט. וואס זוכען מיר אין דער קונסט? אונזער דור ענטפערט: גענוס. דער עסטעטישער ווערט אנטפלעקט זיך אין דעם ג ע נ ו ס פ ו ן ק ו נ ס ט. דאס איז א גאנגבאר וואָרט, וואס אונטער זיין צייכען ווערט היינט צו טאג אויסגעדריקט דער אנבאט און די נאכפראגע אויף קונסט. אויך אין די סאציאלע זוכענישען שטרעבען מיר צו „קונסט פאר אלע", מחמת אלע האבען

א רעכט אויף געגוס. די קונסט גיט א פיינערען גענוס און מען נעמט אן, אז זי מאכט ראפינירט און איידעל דעם, וואס געניסט זי. אזוי ווערט דער גענוס פון קונסט א פליכט. די פעדאגאגען רעדט מען איין דעם געדאנק וועגען דער נויטיגקייט אריינצופירען דאס קינד פון דער פריסטער יוגענד אין דער וועלט פון קונסט און אנטוויקלען אין אים דאס עסטעטישע געניסען פון דער נאטור. מען פאדערט, ווי עס לויטעט אט דער זעלטענער אויסדרוק: „אן ערציהונג, וואס זאל פירען דורך דער קונסט צו דעם גענוס פון דער נאטור“. אין אונטערשייד צו אנדערע פארגעניגענס באשענקען מיר דעם קונסט־גענוס מיט דעם עפיטעט „נאבעל“. איז דאס טאקע בלויז א באשעהנונגעפיטעט? אדער אין אים דריקט זיך אויס אן אומקלאר שפירען פון אן אנדערער ווערטען־מאס, פון אזא, וואס ליגט אויף יענער זייט פון גענוס? אדער אפשר וויל מען מיט אים בארוהיגען דאס אומרייניגע געוויסען און אנגעזיכט פון א ניט געבעטענער אסאציאציע פון ווערטער, וועלכע קומען אזוי לייכט אין קאפ ביי די געשפרעכען וועגען דעם גענוס פון קונסט; איז ניט גענוס א באנאליטעט?

דעם צווייפעל אין דער העדאניסטישער אויסטייטשונג פון די עסטעטישע ווערטען וועלען מענשען, נאטירליך, פארטרייבען מיט אן אנדער פראגע: איז דען אין דער וועלט פאראן אן אנדער ציל פאר דער קונסט אחוץ פרייד און גענוס, וויבאלד אויפקלערונג און עטישע פארפולקאמענונג איז ניט איר זאך? אז די קונסט באשאפט ניט קיינע עקאנאמישע ווערטען, ווי האנדווערק און פראדוקציע — וועגען דעם קאן דאך קיין צווייפעל ניט זיין. די קונסט בלייבט אין דער ספערע פון דעם אידעאלען — און קאן אימיצער אנרופען וועלכע עס איז אנדערע אידעאלע גיטער, אחוץ די פאלגענדע דריי: אויפקלערונג, מאראלישע פארפולקאמענונג און ראפינירטער גענוס?

מען וועט זיך אפשר אויך דערביי פאררופען אויף דער וויסענשאפט וועגען דעם זעלישען לעבען פון דעם מענשען. שוין פון א לאנגער צייט האט באקומען בירגער־רעכט די דרייגלידערדיגע צעטיילונג פון די פסיכישע ערשיינונגען: אויף אינטעלעקט, ווילען און געפיל. דאס זיינען געווען די דריי זעלישע קרעפטען; און איצט,

ווען מען האָט אַ סוף געמאַכט צו דער לערע וועגן די קרעפטען, זיינען דאָס דריי מינים אינערליכע איבערלעבונגען. אַזוי צי אַזוי, אָבער אויך איצט, ווי פריער, נעמט מען אָן, אַז אין יעדערער פון אָט די קרעפטען אָדער פון די איבערלעבונגס־מינים, איז פאַרבאָרגען די מעגליכקייט פון אַ באַזונדערען ווערט, אַז אין יעדערען פון זיי דאַרף זיך געפינען אַ באַזונדערער שפּיץ, אַ באַזונדערע פולקאָמענהייט. אַזוי אַנטפּלעקט זיך די דרייפאַכע אויסשטראַלונג פון אמת, גוטס און שענקייט: פולקאָמענהייט אין דענקען, פולקאָמענהייט אין ווילען, פולקאָמענהייט אין געפיל. און די קונסט, אַלזאָ, הענגט אָפּ פון דעם געפיל, ד. ה. פון פאַרגעניגען און לײַדען.

ווייטער וואָלט מען זיך, מסתמא, פאַררופען דערויף, וואָס עס זאָגט די מאָדערנע פּסיכאָלאָגיע וועגן דעם עמאָציאָנעלען טאָן פון די זינליכע עמפּפינדונגען. זי איז געקומען צו דעם געדאַנק, אַז די זינליכע אויפרעגונגען זיינען ניט בלויז קוואַליטאַטיוו פאַרשיידען, נאָר אונטערשיידען זיך איינס פון אַנדערען אויך דערמיט, וואָס ניט אַלע זיינען אין גלייכער מאָס באַפאַרבט מיט דעם געפיל פון פאַרגעניגען אָדער לײַדען; מאַנכע אין אַ גרעסערער, מאַנכע — אין אַ קלענערער. נו, און די וויכטיגקייט פון דער זינליכער אויפפאַסונג פאַר דער עסטעטישער קאָנטעמפּלאַציע איז דאָך אומבאַשטרייטבאַר. מיר באַטראַכטען און מיר הערען, זיך פולשטענדיג אָפּגעבענדיג דער ראיה און דעם געהער — איז עס נישט דערפאַר, וואָס זיי זיינען באַפאַרבט מיט דעם געפיל פון פאַרגעניגען? זוינען מיר דען ניט אַרוים מיט דער ראיה און מיט דעם געהער די עמאָציאָנעלע טענער, ווי די בין דעם האָניג פון די בלומען? דער עסטעטישער ווערט וואָלט רעדוצירט געוואָרען צו דער סומע פון יענע קליינע אָנגענעמע שאַטירונגען, וואָס זיינען ווי טראָפּעלעך האָניג פאַרבונדען מיט איטליכער עמפּפינדונג. דער עסטעטישער גענוס וואָלט באַשטאַנען אין דעם צונויפקלייבען אָט די מאָמענטען פון פאַרגעניגען אין דער קאָנטעמפּליאַציע. געבען פאַרגעניגען אין דער קאָנטעמפּליאַציע — דאָס וועט אויך, אַלזאָ, זיין דער ציל פון דער קונסט.

די פּסיכאָלאָגיע באַשטעטיגט דאָס נאָך אויף אַן אַנדערען, אינדי־

רעקטען אופן. דער צוטרוי צו דער העדאָניסטישער ערקלערונג פון די עסטעטישע ווערטען מוז שטארק באַפעסטיגט ווערען, ווען מענשען זעהען, ווי די פּסיכאָלאָגיע נעמט אָן אַ ה ן ו ו י י ט ע ר ע ב אַ ־ ו ו י י ז ע ן אַט די טעאָריע, אַלס דעם פונדאַמענט, אויף וועלכען זי בויט די געביידע פון דער „ע ס ט ע ט י ק פ ו ן א ו נ ט ע ן". אפילו דער עקספּערימענט, וואָס אימפּאָנירט אַם מערסטען אין דער וויסענשאַפט געפינט דאָ אַנווענדונגס־פּונקטען. די „עקספּערימענטאַלע עסטעטיק" אַרבייט אין דעם גייסט פון דער העדאָניסטישער טעאָריע און רופט אַרויס די האָפנונג, אַז אין גיכען וועלען מיר באַהערשען די געזעצען פון שעהנקייט אויף דעם זעלבען אופן, ווי די געזעצען פון דער עמפּירישער נאַטור. מיט גדלות'דיגער באַשיידענקייט באַגרענעצט מען זיך נאָך דערווייל מיט די סאַמע עלעמענטאַרע פּראָצעסען. מען פאָרשט, למשל, אויס די אָנגענעמע און אומאָנגענעמע פאַלגען פון די איינדרוקען פון איינפאַכע פיגורען, מען שרייבט און מען עקספּערימענ־טירט פאָר און געגען ד ע ם ג אָ ל ד ע נ ע ם ש נ י ט, אין דער האָפנונג, מסתמא, אַז ווען עס איז וועט מען, אַרויסגעהענדיג פון אַט די עלעמענטען, דערגרעהענטערען זיך צום פאַרשטעהן פון פידיוס'ען, דאָנאַטעלאָ'ן, רעמבראַנדט'ען. אָדער אפשר האָפען זיי נישט דערויף? אָבער זיי מוזען דאָך האָפען, אַניט וואָלט דאָך אַט די גאַנצע עקספּע־רימענטירענדע קונסט געווען אַ זעלבסט־אָפּנאַרונג, נאָך אַן אומנוציגע „וויסענשאַפט פון דעם, וואָס איז נישט ווערט צו וויסען".

ווייטער וואָלט די גענוס־טעאָריע אויסער יעדען צווייפעל געקאָנט אָנווייזען אויף דעם פאַקט, וואָס עס איז נישטאָ קיין איין קונסט־ווערק, אין וועלכען עס זאָל פעלען דער העדאָניסטישער מאָמענט. נישטאָ קיין איין קינסטלער און קיין איין קונסט־צווייג, וואָס זאָל זיך אינגאַנצען אָפּזאָגען פון עלעגאַנץ. אָבער גראָד אויף אַט דעם פּונקט דאַרף דער צווייפעל ריכטען זיינע קלעפּ, מחמת דאָ פאַררופט מען זיך אויף פאַקטען. איך אַנערקען אָהן ווייטערדיגע רייד, אַז יעדעם קונסט־ווערק אַנטהאַלט העדאָניסטישע מאָמענטען, אָבער איך באַהויפּט: ניט אין זיי איז דער ענדגילטיגער ציל פון דער קונסט, און די סומע פון פאַרגעניגען איז ניט דער קריטעריום פון ווערט.

ונסט

איך געפין ניט קיין פראפארציאנעלע פארהעלטעניש צווישען דער מאס גענום אין דעם עסטעטישען ווערט. דער, פאר וועמען דעקאראטיווקייט איז ניט די קרוין פון קונסט, ווער עס שעצט העכער די אומגעלומפערטע און גראבע שטריכען פון דעם יונגען דירער, איידער די גאנצע זיס־קלינגעוודיגקייט פון רייגאלדסען אדער לארענסען, דער מוז מעסטען מיט אן אנדער מאס. אויב די סומע פון פארגעניגען וואלט געווען דער קריטעריום פון קונסט, וואלטען גראד די טיפסטע קינסטלער שלעכט אויסגעהאלטען דעם עקזאמען, מחמת דוקא די, וואס זייערע פארמען זיינען איינהאלטסלאז און באנאל, שטייגען אריבער אנדערע מיט דער זיסער הארמאנישקייט פון די באזונדערע טיילען. בכלל וואלט די קונסט שווער געקאנט אויסהאלטען די קאנקורענץ פון גענום. וואס גיט מער גענום: גרינעוואלדס קרייציגונג, אדער א גוטער מיטאג מיט זעלטענע וויינען? מען וועט, אפשר, זאגען — וועלענדיג זיך ארויסדרעהען — אז דער גענום פון א בילד איז „נאבעלער" פון דעם אנדערען. נאר אויב דאס איז ניט קיין פשוט'ע פארשטארקונג פון דער אייגענשאפט, וואס ווערט צוגעשריבען אויך דעם וויין, אויב מען פארשטעהט אונטער דעם א העכערע אפשאצונג פון פארגעניגען, גיבען אט די ווערטער אליין ארויס, אז עס איז פאראן עפעס אן אנדער מאסשטאב, און אז דאס פארגעניגען איז ניט דער לעצטער ציל פון דער קונסט.

דער נישט געניגענדער מאס, וואס שטיצט זיך אויף דער סומע פון פארגעניגען, וועט מען אפשר ברענגען צו הילף דעם פאסטולאט פון אלגעמיינער באדייטזאמקייט: דאס עסטעטישע פארגעניגען איז „אלגעמיין באדייטזאם", דאס שטעלט אים איבער דער אביעקטיווקייט פון דעם געוועהנליכען פארגעניגען. אבער דאס וועט זיין א שלעכטע טובה. קיין אלגעמיינע איינשטימיגקייט בנוגע צו עסטעטישע שאצונגען באמערקט זיך ניט אין דער אמת'ען, און די פאסטולירטע אלגעמיינע באדייטזאמקייט האט ניט קיין שום זין ביי די העדאניסטישע שאצונגען. באמת, וואס פאר א זין האט צו זאגען: דאס און דאס ווערק גיט טאקע נישט די מערסטע מענשען קיין שום פארגעניגען, אבער עס וואלט זיי געדארפט געבען?

בראָדער קריסטיאַנסען

דער זינליכער מאָמענט פון דעם פאַרגעניגען אין דעם קונסט־ווערק איז דאָס, וואָס מען באַצייכענט געוועהנליך אַלס „ש ע ה נ ־ ק י י ט פ ו ן פ אָ ר מ ע ן“. אין אַ גרעסערען אָדער קלענערען גראַד איז זי דאָ אין איטליכען ווערק, אָבער ניט איר גראַד באַשטימט די יעראַרכיע פון ווערטען. פאַראַן קינסט־לער, וואָס שעצען זי באַזונדערס שטאַרק, אַנדערע מיידען זי אויס. דערפון איז נאָך ניט געדרונגען, אַז די לעצטע זיינען נידריגער פון די ערשטע. מען קאָן אין אָט דער הינזיכט פאַרגלייכען צווישען זיך באַזונדערע קינסטלער און גאַנצע פעלקער, און געפינען אונטער־שיידען אין דער באַגאַבטקייט, און אפשר אויך אין דער אינטענסיוו־קייט פון שטרעבען. די שעהנקייט פון פאָרמען איז כאַראַקטעריסטישער פאַר דער ראָמאַנישער קונסט, איידער פאַר דער דייטשער אָדער נידער־לאַנדישער. און רעדענדיג וועגען דער פאָרמאַלער באַגאַבטקייט, דענ־קען די מערסטע דערביי וועגען דער פעהיגקייט צו שאַפען פאָרם־עלעגאַנץ. אָבער זי איז נאָך דורכאויס נישט קיין באַווייז פון קינסט־לערישען טאַלאַנט, ווייל די שענקייט פון פאָרמען קאָמבינירט זיך צו אָפט מיט דער טריוויאַלקייט פון זייער זין. דער פּראָטעסט אַנט־קעגען די פאָרמאַליסטען איז אָפט ניט קיין אַנדערע זאַך, ווי אַן אַנטלויפען און אַ מורא פאַר דער פוסטער שעהנער פאָרם. פון דער נידריגער אָפּשאַצונג פון דער פאָרמאַלער שעהנקייט געהט מען לייכט איבער צו דער איבערשאַצונג פון דעם געגנשטאַנדליכען אין דער קונסט, און מען באַמערקט ניט די וויכטיגע באַדייטונג פון דער פאָרם פאַר דעם ווערט פון ווערק.

עס איז ניט מעגליך צו קומען צו קיין ריכטיגען פאַרשטעהען און איינשטימיגקייט אין דעם רייך פון עסטעטישע ערשיינונגען, אויב מען קאָן ניט פונאַנדערגרענעצען צוויי זאַכען. ביידע האָבען זיי צו טאָן מיט דער פאָרם, אין ביידע פאַלען ווענדען מיר זיך אָפּ פון דער געגענ־שטאַנדליכער באַדייטונג פון די פאָרמאַלע אייגענשאַפטען. דאָס ערשטע — דאָס איז דער זינליכער חן, דאָס, וואָס מען רופט אַן ש ע נ ק י י ט פ ו ן פ אָ ר מ ע ן. אַזאַ קאָמבינאַציע פון זינליכע

אייגענשאפטען, וואס רופט ארויס די עמפינדונג פון עלעגאנץ און אנגענעמקייט. דאס צווייטע — דאס איז דער אויסדרוק פון דער פארם, איר שפראך, איר ר י י כ ק י י ט פון עמאציאנעלע אייגענשאפטען. רעדענדיג וועגען דער פארמאלער באגאבטקייט, דארף מען אנווייזען, וועלכע פון די צוויי מען האט אין זינען, מחמת איינס איז ניט פארבונדען מיט'ן אנדערען. די איטאליענער האבען א טאלאנט צו דער שעהנקייט פון פארם, די דייטשען — צו איר טיפקייט און אויסדרוקספולקייט. די עמפינדליכקייט צוביידע מאמענטען איז ניט אלע מאל גלייך: א מענש קאן שפירען די עלעגאנץ און דעם חן פון די פארמען ביי די איטאליענער, אבער אים קאן זיין ניט צוגענגליך די שפראך פון די פרימיטיווען אדער פון דעם יונגען דירער. אזוי ווי ביידע מאמענטען זיינען אומאפהענגיג איינער פון דעם אנדערען, קאן עס לייכט פאסירען, אז זייער ניט־ענליכקייט זאל אויסוואקסען צו א היפוך. זיי קעמפען דאך פאר דער איבערהאנט ביים קינסטלער. א שטארק פארציהען פון איינעם איז אומגינסטיג פאר'ן צווייטען, יעדענפאלס איז א גלייכע פולקאמענהייט אין ביידע הינזיכטען זעלטען און שווער דערגרייכבאר. ווען דעם קינסטלערס געדאנק איז אינגאנצען געריכטעט אויף דער רייצענדער פארם, מוז זי ווערען אינהאלטלאז. דאס וועט זיין א רייז־דעקאראטיווע קונסט. צוליב אט דעם ווידערשפרוך, וואס אנטשטעהט אזוי לייכט צווישען דער שעהנקייט און דעם אינהאלט פון די פארמען, האבען פילע קינסטלער און וויסט ניט די ערגסטע — אזא ווידערווילען צו דער ערשטער. די רייכקייט, דאס אינהאלטליכע איז אנטשיידענדיג פאר דעם עסטעטישען ווערט. עס איז ניט וויכטיג די גרעסערע אדער קלענערע אנציהעוודיגקייט פון דער פארם. עס איז וויכטיג, אז די פארם זאל זיין טיף־אינהאלטליך און אין איר עמאציאנעלען כאראקטער — זיין צוגעפאסט צו דעם ווערק, אלס גאנצעם. גרויסע קינסטלער צייכענען זיך ניט אלע מאל אויס מיט א שענערער פארם, אבער זייערע ווערק זיינען דורכגעדרונגען מיט א טיפקייט און אן אינהאלטליכקייט פון די פארמען.

מיר געפינען, אלזא, ווירקליך די אנוועזענהייט פון אנגענעמע

עמפּינדונגען, אָבער מיר געפינען ניט קיין שום נויטווענדיגע אַנטשפּרע־כונג צווישען זייער צאָל און דעם ווערט פון דעם ווערק. דאָס איז די אורזאַך פאַרוואָס מיר באַצווייפלען די הערדאַניסטישע אויסטייטשונג פון די עסטעטישע ווערטען. צו דעם זעלבען קאָן אונז פירען נאָך אַן אַנדער באַטראַכטונג. אין ערהאַבענער קונסט באַגעגענען מיר אָפט דעם שטריך פון ערנסטקייט און שטרענגקייט, וואָס איז אַ קנאַפּער מחותן מיט דער זוכעניש פון גענוס און מיט דער ערוואַרטונג פון אַנגענעמעס. עפּעס פּראָטעסטירט אין אונז קעגען דער באַציהונג גראָד צו די בעסטע קינסטלער אַלס צו די „מייסטערס פון פאַרגעניגען“. צו וואָס וואָלט אין אַזאַ פאַל דער קינסטלער צו גרונד געגאַנגען, בלייבענדיג געטריי צו זיין קונסט אין אָרימקייט און אין נויט, דינענדיג איר ווי צו אַ שטרענגען גאָט, אויב די קונסט איז באַשאַפען צוליב גענוס און פאַר מענשען, וואָס ווילען האָבען גענוס? און וואָלטען מיר ניט מיט פרייד פאַרטיידיגט די בעסטע שאַפונגען קעגען די איינגעגעסענע בעל־תאווה'ס? פילען מיר דען ניט קלאָר, אַז די קינסטלערישע תאווה'דיג־קייט פאַראומרייניגט די קונסט און מאַכט זי נידעריג.

אָבער אויב דאָס הערדאַנישע קאָן ניט זיין דער ענדציל פון דער קונסט און דאָך איז עס פאַראַן אין יעדען ווערק, דאַן קאָן מען עס בלויז פאַרשטעהען אַלס מיטעל צו אַן אונטערגעאָרדנעטען ציל. און עס איז ווירקליך ניט שווער זיך אין אָט דער הינזיכט פונאַנדערצו־קלייבען וועגען די פונקציעס פון דעם הערדאַנישען עלעמענט. דער רייץ פון דער פאָרם רופט צו דער קאָנטעמפּלאַציע פון איר. די פאָרם, וואָס איז באַפאַרבט פון פאַרגעניגען, ציט און שמידט צו זיך די אויפמערקזאַמקייט. די פאָרם קריגט די מעגליכקייט אַרויסצואווייזען איר גאַנצען עמאָציאָנעלען אינהאַלט, בעת אַזוי וואָלט דער בליק לייכט אַראָפּגעגליטשט זיך פון איר, און ניט געגעבען קיין צייט זיך צוצוהערען צו דער שטים פון דער פאָרם. די שעהנקייט פון די פאָרמען קאָן אויף אַזאַ אופן לייכטער מאַכען דאָס באַנעמען דעם אינהאַלט. דעריבער קאָן מען זיך ניט באַגעהן אינגאַנצען אָהן דער זינליכער אַנציהענדיג־קייט. עס איז אָבער שטענדיג דאָ די געפאַר די לעצטע צופיל צו אונטערשטרייכען און מאַכען פון דעם מיטעל אַ זעלבסטציל. אין אַזאַ

קונסט

פאל ווערט די קונסט אומפארמיידליך פארפלאכט. אנשטאט צו באדינען דעם אינהאלט, לייכטער צו מאכען זיין אויפפאסונג, טרעט די שעהנקייט פון די פארמען פיינדליך ארויס קעגען זייער אינהאלט. דאס איז א טיפיש פאלען פון דער קונסט. זי ווערט אנטארט צו דעקאראטיווקייט, וואס וואלט פון דעם שטאנדפונקט פון דער העדאניסטישער דאקטרין גראד געדארפט באדייטען דעם אפאגעי פון איר אנטוויקלונג.

מיר פארמאגען ניט קיין אויסדרוק, וואס זאל שטעהן פאר דעם עסטעטישען ווערט מיט דערזעלבער אומצווייטדייטיקגייט, ווי, למשל, דאס ווארט „רעאליטעט" שטעהט פאר א געוויסען דערקענטעניש־ווערט. אם נאטירליכסטען באט זיך אז דאס ווארט „שעהנקייט". און ביז מיר קומען צו דער אויספארשנוג פון די עסטעטישע ווערטען איז אט דאס ווארט אומשעדליך. נאר וויבאלד מיר גרייטען זיך אויפצוקלערען דעם זין פון די ווערטען, האבען מיר ניט קיין רעכט צו באנוצען אז אויסדרוק, וואס רופט אזוי לייכט ארויס מיספארשטענדענישען. און אויף וועלכען עס דריקט א גאנצע מאסע פאראורטיילען. מיר זיינען נאך גרייט שלום צו מאכען דערמיט, אז דאס ווארט „שעהנקייט" ווערט באנוצט ניט בלויז צו באצייכענען די עסטעטישע ווערטען בכלל, נאר אויך אין אז ענגען זין, פאר א באזונדער מין פון אט די ווערטען, ווען מען גרעניצט אפ דאס שעהנע פון דעם ערהאבענעם. וואלט עס נאר אזוי געווען! אבער פיל געפערליכער איז די פארבינדונג פון אט דעם אויסדרוק מיט אזוינע מאמענטען, וואס ווייזען זיך ארויס אלס זייטיג און אומוויכטיג פאר דער עסטעטיק. ער קאן דאן דעם פארשער ארויסשלאגען פון דעם דרך הישר. ווערטער זיינען שטארקער ווי געדאנקען, און טעארעטישע טעות'ען קומען אפט ארויס פון דער פילבאדייטיגקייט פון די באנוצטע אויסדרוקען. אבער אין דער אלטעגליכער שפראך וועגען אריבער גראד אט די זייטיגע באדייטונגען. דאס, וואס מען באצייכענט געוועהנליך אלס שעהנקייט, האט דירעקט גאר ניט צו

בראַדער קריסטיאַנסען

טאַן מיט דעם עסטעטישען ווערט. מיר האָבען זיך נאָר וואָס פאַרנומען מיט איינער פון אַזוינע זייטיגע באַדייטונגען, וועלכע טראָגט טיילווייז די שולד פאַר דער טעאָריע פון דעם עסטעטי־שען העדאָניזם. אַ „שעהנע פאָרם" איז, ווי מיר האָבען געזעהען, בלויז אַ מיטעל און נישט דער ענדציל, דורכאויס ניט דער באַשטימענדער מאָמענט פאַר דעם עסטעטישען ווערט, אָדער אפילו אידענטיש מיט אים. די שעהנקייט פון די פאָרמען דינט בלויז, כדי צו ווייזען אַ וועג דער אויפמערקזאַמקייט. מיט איר הילף ווערט בלויז פאַרלייכטערט די אויפפאַסונג פון דעם, וואָס די געגעבענע פאָרמען אַנטהאַלטען. די קונסט ווערט אַנטאַרט און פאַלט, ווי נאָר מען הויבט אָן צו גלויבען, אַז אין איר איז דער ענדציל.

חוץ דעם, איז דער אויסדרוק „שעהנקייט" פאַרבונדען אויך מיט דעם געגענשטאַנדליכען אין אַזאַ זין, וואָס פאַלט ניט צענויף מיט דער עסטעטישער אָפּשאַצונג. מיר רעדען, צום ביישפּיעל, וועגען דער שעהנקייט פון אַ מענש. וואָס פאַרשטעהען מיר אונטער דעם? קודם כל דאָס זעלבע, וואָס אין דעם ערשטען פאַל, אַ געוויסע שעהנקייט פון פאָרמען: אַ רייץ פון די שטריכען, אַ ווייכקייט פון די פאַררונדעלטע ליניעס, צאַרטע פאַרב פון פנים, אַנגענעמע עלאַסטישקייט פון די באַוועגונגען. אָבער דערצו קומען אַנדערע באַשטימענדע מאָמענטען. דער וויכטיגסטער איז געוועהנליך פאַלגענדער: איז דער אויסערליכ־קייט פון דעם מענש לייכט דורך די קערפּערליכע און זעלישע געזונט־קייט. אַ האַרב קאָן האָבען באַצויבערענדע קאָנטורען, ער בלייבט אָבער אַלץ אַ פאַרקריפּלונג. אָפט קומט נאָך צו אַ צווייטער מאָמענט: די געשלעכטליכע אַנציהעוודיגקייט, דער עראָטישער רייץ. און דאַן אויך אַ דריטער: די אויסערליכע סמנים פון סאָציאַלען אַריסטאָקראַ־טיזם, אַלע יענע אייגענטימליכקייטען אין די קערפּערליכע פאָרמען, אין דער פיזיאָגנאָמיע און מימיק, מיט וועלכע דער הערשענדער קלאַס אונטערשיידט זיך פון די סאָציאַל־אונטערגעוואָרפענע.

פון אָט די דריי אָדער פיר מאָמענטען ווערט צענויפגעשטעלט דער באַגריף פון שעהנקייט. ער ענדערט זיך אומפאַרמיידליך לויט דעם, וואָס פאַר אַ מאָמענט עס ווערט שטאַרקער אונטערגעשטראָכען.

קונסט

חוץ דעם איז יעדער פון אט די מאמענטען פארענדערליך אז און פאר זיך. אז אנגענעם אויסזעהען, למשל, ווערט נאטירליכערהייט פארשיידען אויפגעפאסט פון יעדער ראסע. דערמיט ערקלערט זיך, פאר וואס עס איז ניט מעגליך איין אלגעמיינער אידעאל פון מענשליכער שעהנקייט. יעדעם פאלק און יעדער דור באשאפט זיך אן אנדערען שעהנקייט־אידעאל. דערפון האט מען געוואלט גורם זיין די פארענדערליכקייט און די פארשיידענקייט פון די עסטעטישע ווערטען. דערצו האבען מיר ניט קיין שום רעכט. מחמת אט דער שעהנקייט אידעאל האט גארניט צו טאן מיט דעם עסטעטישען ווערט. פון אט דעם אידעאל ווענדט זיך פון זיין זייט דער גרונד־טיפ פון דער קליידונג, וואס דינט, וועניגסטענס ביי דער פרוי, צו פארשטארקען און אונטערצושטרייכען די שענקייט. לויט דעם, וועלכער פון די שענקייט־פאקטארען עס טרעט ארויס אויפ'ן ערשטען פלאן, באקומט די קליידונג א וועזענטליך־אנדערען כאראקטער. די אונטערשטרייכונג פון נאבעלקייט דריקט זיך אויס אין א קאסטיום דורך זיין באשיינפערליכער ניט־צוגעפאסטקייט צו עקאנאמישער ארבייט, אדער אין דער רייכקייט פון דעם געוואנד, אלץ איינס צי עס איז אמת'ע רייכקייט אדער נאכגעמאכטע. די אונטערשטרייכונג פון דעם סעקסועלען באשאפט יענע אנאמאליעס, וואס שטעלען ארויס מיט א קאריקאטורישער שארפקייט די געשלעכטליכע אונטערשיידען. און פארקערט: ווי נאר מען הויבט אן מער צו שעצען געזונטקייט און לעבענספעהיגקייט, באווייזען זיך „רעפארמען“ פון קליידונג. אונזער דור איז אפילו אין זיין קליידונג ווייט פון איינהייט, און מיר זענען עדות פון א קאמישער קאנקורענץ צווישען אט די דריי גרונד־טיפען, וואס קיינער פון זיי שטעהט ניט אין קיין שום נויטווענדיגער פארבינדונג מיט דעם עסטעטישען ווערט.

אז די אנציהעוודיגקייט פון א שעהן פנים און די רייכקייט פון קליידונג זיינען ניט גענוג פאר דע״ באשפונג פון א ווערט אין א קונסטווערק האבען קלאר באוויזען יענע מאלערס און סקולפטארען, וואס האבען זיך א סך פארנומען מיט אט די זאכען. די גריכישע פלאסטיק האט, אמת, דערגרייכט איר פולקאמענהייט אין דער פארשטעלונג פון א נ ג ע ט ו ע נ ע פיגורען, אבער דאס האט זי צו

בראָדער קריסטיאַנסען

פאַרדאַנקען בלויז דער טיפקייט און אויסדריקליכקייט פון די פאָרמען, וועלכע רעדען צו אונז מיט אַ שפּראַך, וואָס איז אוממיטעלבאַר, ווי מוזיק. דאָס קלייד שאַפט רייכערע מעגליכקייטען פאַר דער פאָרם, ווי דער אַנטבלויזטער קערפּער. מען האָט זיך גע'חדוש'ט איבער דעם, וואָס די שעהנקייט, וואָס אין דעם געגענשטאַנד גופא, איז ניט גענוג פאַר דער ווערטפולקייט פון דעם פּלאַסטישען ווערק. פאַרוואָס קאָן דער פאָרטרעט פון אַ שעהנער פרוי זיין אַז און פאַר זיך ניט שעהן? די אורזאַך איז לייכט צו געפינען: מיר פאַלען דאָ אריין צוליב דער פאַרפירערישער אידענטישקייט פון די אויסדרוקען. די געגענשטאַנד־ליכע שעהנקייט און דער עסטעטישער ווערט זיינען באַגריפען, וואָס דעקען ניט איינער דעם אַנדערען, וואָס פאַלען אפילו טיילווייז ניט צענויף. די געגענשטאַנדליכע שעהנקייט איז, אויב איר ווילט, נאָך ווייניגער פאַרבונדען מיט קונסט ווי די שעהנקייט פון פאָרמען. דאָס איז אינגאַנצען אַן אויסער־עסטעטישער ווערט און מיר האָבען שוין אויבען געוויזען, אַז דאָס געגענשטאַנדליכע איז ניט אימשטאַנד ארײַ־בערצוטראַגען זיינע אויסער־עסטעטישע ווערטען אויף אַ קונסט־ווערק, צוגעבען זיי אַן איינפלוס אויף דעם עסטעטישען ווערט. אונזער אַנאַליז פון דער מענשליכער שעהנקייט דעקט אויף דעם קערן פון אָט דעם באַגריף. אחוץ דעם העדאָנישען בייגעשמאַק פון דעם זינליכען חן פון דער פאָרם שפּילען דאָ אַ וויכטיגע ראָלע די לעבענס־אינסטינק־טען. די געזונטע לעבענספעהיגקייט, די געשלעכטליכע אַנציהעוודיג־קייט אָדער די נאָבעלקייט פון די, וואָס זיינען אַרויס די זיגער אין דעם קאַמף פאַר דער עקזיסטענץ — אָט די אַלע מאָטיווען וואָרצלען אין דעם ווילען צו לעבען. אויף אַזאַ אופן ערשיינט די געגענשטאַנד־ליכע שעהנקייט אַלס איינע פון די צווייגען פון די לעבענס־ווערטען. כדי דאָס צו באַווייזען, איז ניט נויטיג קיין ביאָלאָגישע ספּעקולאַציע אָדער דער דאַרוויניזם, וועלכער האָט אַריינגעטראָגען ניט קיין קליינע צומישעניש דורך דעם, וואָס ער האָט אַרויסגערופען פאַרזוכען פון אַן עוואָלוציאָנערישער ערקלערונג אויפ'ן עסטעטישען געביט. דאָס איז געווען אַ נאַרישע אונטערנעמונג, וואָס האָט זיך פאַרפּלאָנטערט אין דער צווײדייטיגקייט פון דעם

קונסט

ווארט „שעהנקייט", און וואס האט אהן קארעגירונג געמאכט א וואול־גארען ווארט־געברויך פאר דעם פונדאמענט פון וויסענשאפט. צווישען דעם לעבענס־אינסטינקט און דער קונסט איז ניטא קיין קייט פון קאנטינואיטעט, דער עסטעטישער ווערט און די געגענשטאנדליכע שעהנקייט זיינען ניט אידענטיש.

דאס מיינט נאך ניט, פארשטעהט זיך, אז די געגענשטאנדליכע שעהנקייט דארף פארטריבען ווערען פון דעם קונסט־ווערק. זי איז אבער ניט דער עסטעטישער ווערט און דער לעצטער ווערט דורך איר ניט באַ־דינגט. א ווערק, וואו זי דאמינירט, קאן זיין אומערטרעגליך מיאוס, א ווערק, וואו זי פעלט, קאן פירען צו די העכסטע גרעניצען פון פול־קאמענהייט. דארט, וואו מען לאזט זי צו, קאן זי זיך אויסדריקען אויף א צווייפאכען אופן. קודם כל אין דעם אינהאלט, צוזאמען מיט די רעאלע מאמענטען פון די לעבענס־אינטערעסען; זי ווירקט דאן, הייסט עס, ווי יעדער אנדער מין פון די געגענשטאנדליכע איינדרוקען. צווייטענס: אלס דער אינערליכער רייץ פון דער פארם ציט זי צו דעם בליק און שמידט אים צו זיך; אויף אזא אופן העלפט זי דאס ווערק אויפצופאסען. אבער עס פארשטעהט זיך, אז פילע קינסטלער זאגען זיך גערן אפ פון אזוינע צוציהונגען, כדי ניט אוועקגעשטעלט צו ווערען אויף איין ברעט מיט די אינהאלטלאזע, זיסינקע מאלערס, פון דער אנדער זייט פארדערט דער געבילדעטער עולם די געגענשטאנד־ליכע שעהנקייט, באזונדערס פון דעם נאבעלען טיפ. און אט די פאדע־רונג ווערט א פארבלענדענדער פאראורטייל ביי א פאלק, וואס איז באשאנקען מיט דער וואקסענער עקשנות פון די יאפאנער.

מיר געפינען נאך איין, דריטען, באגריף פון שעהנקייט אין אן אומגעזעצליכער צענויפפלעכטונג מיט די עסטעטישע ווערטען, און דערביי איז דאס אזא באגריף, וואס ווערט די קינסטלער געשטעלט אלס פליכט. ער ווערט דעריבער באזונדערס באמערקבאר ביי די זיך אפט ווידערהאלענדיגע פארזוכען פון אים פטור צו ווערען. פאראן

בראָדער קריסטיאַנסען

קינסטלער וואָס רעוואָלטירען קעגען אָט דער פליכט און זיי שטעלען זיך „אויף יענער זייט פון שעהנקייט און העסליכקייט“. דאָ האָט מען אין זינען אַ דריטען באַגריף פון'ם ווערט. און זיי קריגען שטענדיג די שטיצע פון די טעאָרעטיקער, וואָס באַווייזען אויף ביישפּילען די נישטיגקייט פון שעהנקייט און העסליכקייט. אָט דער באַגריף גרעניצט זיך אפשר לויט'ן אינהאלט מיט דעם שוין אָנגעוויזענעם, אָבער ער איז פון אַ גאַנץ אַנדערער אָפּשטאַמונג. עס רעדט זיך וועגען דעם „קלאַסישען“ טיפּ פון שעהנקייט. דאָס איז אַן אַריבערגענומענע פאָרם, אַריבערגענומען פון דאָרט, וואו די געגעבענע עפּאָכע זוכט אירע קלאַסישע מוסטערען. באַשטימטע אייגענשאַפטען פון דעם געגענ־שטאַנדליכען, וואָס זיינען כאַראַקטעריסטיש פאַר די קלאַסיקער, ווערען באַטראַכט אַלס דאָס געזעץ פון שעהנקייט, ווי, למשל, דער פרויען־טיפּ פון דעם שפּעטערען רענעסאַנס, אָדער די קערפּער־ליניעס פון דער גריכישער פּלאַסטיק פון דעם מיטלען פּעריאָד. אַ געוויסע אויסער־ליכע קאָאָרדינירונג מיט די געגענשטאַנדליכע שטריכען פון דער קלאַ־סישער קונסט ווערט די נאָרמע פון שעהנקייט. דער דאָזיגער געזעץ, ווי עס איז ניט שווער צו פאַרשטעהן, איז פולשטענדיג העטעראָנאָמיש. ער שטעהט דעריבער ניט אין קיין שום אינערליכען צוזאַמענהאַנג מיט דעם אויטאָנאָמישען עסטעטישען ווערט, און קאָן פונקט אַזוי וועניג העלפען באַנעמען דעם עסטעטישען ווערט, ווי די אויבען־דער־מאָנטע באַגריפען פון שעהנקייט. און די קינסטלער רעבעלירען מיט פולען רעכט קעגען אים. זיי מאַכען בלויז דעם טעות, וואָס זיי מיינען, אַז קלוגע מענשען קאָנען גאָר שטעלען זיי אַזוינע פאָדערונגען.

מער זעהען אויף אַזאַ אופן, אַז איבער דעם וואָרט „שעהנקייט“ איז אָנגעוואַקסען אַ מאַסע פרעמדע באַדייטונגען, און אַז דאָס, וואָס ווערט געוועהנליך באַצייכענט אַלס שעהנקייט אין לעבען, ווי אויך אין ביכער וועגען קונסט, האָט מיט די עסטעטישע ווערטען קיין שום אָדער זעהר ווייניג שייכות — אַזוי ווייניג, אַז זי קאָן אפילו ווערען פיינדליך דעם עסטעטישען. מיר האָבען פאַר זיך ערשטענס: די פאָרמאַלע שעהנקייט, דאָס הייסט דאָס זינליך־אָנגענעמע, דעם רייץ פון די פאָרמען; צווייטענס, די געגענשטאַנדליכע שעהנקייט, אַ צווייג

קונסט

פון די לעבענס־ווערטען; און דריטענס: די קלאסישע שעהנקייט, וואס איז דורכאויס א העטעראנאמישער ווערט. מיר וואלטען זיך געפונען אין דער קלעם פון אלע פאראורטיילען, וואס זיינען דערמיט פארבונדען, אויב עס וואלט אונז איינגעפאלען צו פארטרויען זיך די אנווייזונגען פון אט דעם טערמין. דער באגריף פון פארמאלער שעהנקייט וואלט אונז צוריקגעבראכט צום עסטעטישען העדאניזם; דער באגריף פון געגענשטאנדליכער שעהנקייט וואלט אונז אנגעהאנגען דעם בליק, אז די קונסט איז א צווייגעל פון די לעבענס־ווערטען; און דער באגריף פון קלאסישער שעהנקייט וואלט געשטעלט אין סכנה דעם באגריף פון אויטאנאמיע. מיר ווילען דעריבער בעסער רעדען — אביסעל צו בארעדעווודיג — וועגען „עסטעטישע ווערטען", אנשטאט וועגען „שעהנקייט". די קלארקייט און איינדייטיגקייט פון אן אויסדרוק איז דאך וויכטיגער ווי די קורצקייט און געשלאסענקייט פון דער שפראך.

די פראגע וועגען דעם זין און באדייטונג פון די עסטעטישע ווערטען קאנען מיר אוועקשטעלען אויך אין אזא פארם: וואס זיינען די ענדצילען פון דעם קינסטלערישען שאפען? דא עפענט זיך א וועג, וואס ערלויבט ווענינסטענס זיך צו דערנעהענטערען צו דער לייזונג פון דער אויפגאבע, כאטש ניט אינגאנצען צו דערגרייכען זי. ווען אונז וועט נעמליך געלינגען אויפצוכאפען, ווי די קונסט קעמפט מיט דעם ארייַנדרינגען פון פרעמדע עלעמענטען אין איר, און מיט וואסערע עלעמענטען זי ראנגעלט זיך, ווילען מיר אפשר זיך אנשטויסען אויף דעם ענטפער, וואס אייגענטליך עס האט פאר איר די הויפט־באדייטונג.

אויב דאס קונסט־ווערק אנטהאלט אין זיך עפעס געגענשטאנד־ליכעס דאן פארלירט אט דאס געגענשטאנדליכע, ווי פילע האבען שוין באמערקט, דעם כאראקטער פון רעאליטעט. די קונסט וויל ניט ארויס־רופען קיין איינדרוק פון רעאליטעט, זי וויל בלויז א „שיינבארקייט" פון דעםווירקליכען, ווי עס איז אנגענומען זיך אויסצודריקען. דאס נעמט זיך ניט פון דער אומפעהיגקייט פון דער קונסט. אז מיט די

בראדער קריסטיאנסען

מיטלען, מיט וועלכע די קונסט אפערירט, קאן מען זעהר לייכט ארויסרופען אילוזיעס — דאס באווייזען די וואקספיגורען און די פאנאראמע. דאס פעלען פון דער אילוזיע איז אויך ניט קיין צופעליגע פאלגע פון וועלכע עס איז אנדערע אויסרעכענונגען; ניין, די קונסט זאגט זיך באוואוסטזיניג אפ פון דער אילוזיע. און דאס ניט אזוי, ווי מען מיידט אוים עפעס איבעריגעס, ווייל די קונסט זשאלעוועט איהרע כחות; די אילוזיע ווערט אויסגעמידען, ווייל זי שטערט. דאס באווייזען געוויסע פאקטארען, וועלכע ווערען אריינגעפירט מיט דעם ציל צו באזייטיגען די אילוזיע, נעמליך אלץ, וואס דינט צו איזאלירען דאס קונסט־ווערק, ד. ה. אפצושיידען עס פון זיין רעאלער אומגעבונג. אין דער פלאסטיק, וואו די אילוזיע צווינגט זיך פון זיך אליין ארויף, איז עס דער פעדעסטאל, די ווייסע קאליר, אדער די אומרעאלע באפארבונג פון דעם מאטעריאל; אין דער פאעזיע — די געשמידטע שפראך; אין דער דראמע — די ראם פון דער סצענע גופא, וואס צעשטערט די אילוזיע. א סטאטוע, וואס איז אזוי אוועקגעשטעלט און באפארבט, אז מען קאן זי אננעמען פאר דער ווירקליכקייט, פארלירט איר עסטעטישע ווירקונג. די מעגליכקייט פון דעם עסטעטישען ווערט — די „אביעקטיווקייט" — ווענדט זיך דעריבער אז דער אויסמיידונג פון דער אילוזיע. אבער פארוואס? זוכענדיג דעם נעהנסטען גרונד דערפאר האט מען איסגעפונען אזא פארמולע: די קונסט פאדערט א ניט־פאראינטערעסירטע קאנטעמפלאציע. אין דער צייט פון דער עסטעטישער איבערלעבונג דארף דעם סוביעקטס ווילען שווייגען. עס דארף ניט אנטשטעהן קיין וואונש, קיין דראנג, קיין ליבע, קיין האס, עס דארף ניט זיין קיין שרעק און קיין האפנונג. אט איז אויפגעמאלט אויבס; איך — דארף ניט טראכטען וועגען דער זיסקייט פון דעם טעם, איך דארף עס ניט וועלען אויפעסען. אט זענען בלומען: איך דארף ניט וועלען אפרייסען זיי צו באשעהנען מיט זיי מיין צימער. אט איז א געפעכט: איך דארף ניט וועלען אריינמישען זיך, פונאנדערנעמען די פעכטערס, העלפען. אויב מיר וואלטען אנגענומען די קונסט אלס ווירקליכקייט — מעג אפילו דערביי קיין שום האנדלונג ניט נאכפאלגען — וואלטען ווילען און דער וואונש פארט אויפ־

קונסט

געוועקט געווארען. אבער אין אנגעזיכט פון קונסט דארף דער ווילען שווייגען. איך דארף זיך איינגאנצען פאסיוו אפגעבען דער קאנטעמפלאציע. אויף אזא אופן האבען מיר געפונען די *שטערניש*, פעגען וועלכער עס קעמפט די קונסט: *די ערוואכונג פון דעם ווילען אין דעם צושויער*. ניט צוצולאזען אים — דאס איז די אויפגאבע פון די מאמענטען, וואס צעשטערען די אילוזיע.

אבער פארוואס ווערט די קאנטעמפלאציע געשטערט דורך דעם אייגענעם ווילען? פארוואס דארף דער ווילען שווייגען? עס קאנען זיין דריי השערות. אפשר איז די רוה — א זעלבסטציל; דאן ליגט די באדייטונג פון דער קונסט טאקע אין דעם ברענגען דעם ווילען צום שווייגען, צו זיין באפרייאונג פון זיך אליין. די דאזיגע היפאטעזע קאן אננעמען בלויז א ראדיקאלער פעסימיסט, וואס זעהט די שלעכטסקייט פון דעם ווילען אן און פאר זיך, און שטרענג גערעדט, גיט די דאזיגע היפאטעזע ניט צו קיין שום פאזיטיווען ווערט. דער שפיל מיט א צווייפאכער פארניינונג פירט ביי דעם פעסימיסט ניט צו קיין שום באיאהונג. פארגעניגען און ליידען זענען ניט קיין דיאמעטראליש געגענזעצליכע באגריפען. אויב יעדע לינדערונג פון ליידען וואלט מיט זיך פארגעשטעלט א פאזיטיווען ווערט, וואלט מען געמוזט אננעמען, אז אין דעם יסוד פון אלץ אין דער וועלט איז פאראן אן אומאויסשעפליכער קוואל פון פארגעניגען, וואס פילט גלייך אוים יעדע פוסטקייט. חוץ דעם דאכט זיך מיר, אז דער וואלונטארוסטישער פעסימיזם איז אינערליך ניט־אויסגעהאלטען. דער דראנג אלס ווארצעל פון אלע ווערטען, וואס זענען באדייטזאם פאר דעם סוביעקט, קאן אן און פאר זיך ניט אונטערגעווארפען ווערען ניט צו קיין פאזיטיווער און ניט צו קיין נעגאטיווער אפשאצונג. בלויז די באפרידיגונג און די איינצאמונג פון דעם אינסטינקט באשאפען עפעס ווערטפולעס און ניט־ווערטפולעס. אבער דער פארלאנג קאן אלס אזוינער ניט זיין פיינדליך צו דעם ווערט. אדרבא, דער פארלאנג איז דער באזים פון אלע ווערטען, מחמת קיין שום ווערט איז ניט דענקבאר אהן אן אינסטינקטיווען פארלאנג. בלויז די שטערונג פאר דעם אויסשפרייטען זיך

פון דעם דראַנג, בלויז די הינדערניש אויפ'ן וועג צו זיין פאַרווירקליכונג, איז אַ נעגאַטיווער ווערט.

די צווייטע השערה באַשטעהט אין פאָלגענדען: די זעלבשטענדיגע באַוועגונג פון דעם ווילען וואָלט געקאָנט שטערען דעם אַקט פון עסטעטישער אויפפאַסונג. אפשר דאַרפען מיר בלייבען פּאַסיוו, כדי מיר זאָלען זיך קאָנען רוהיג אָפּגעבען צום איינפלוס פון דעם ווערק. מיר דאַרפען זיין אומבאַוועגליך, ווי דאָס געפעס, וואָס דערהאַלט געשאַנקען. עס פאַרשטעהט זיך, אַז אָט דער עלעמענט שפּילט זיין ראָלע. דער עסטעטישער אביעקט פאָדערט אַ גענויע אויפנעמונג פון אַלע זינליכע דאַטען. מיר דאַרפען מיט מער אויפמערקזאַמקייט באַאָבאַכטען, ווי ביי דער עמפּירישער אויפפאַסונג. ביי דער פּראַקטישער ענגשאַפט פון אונזער באַוואוסטזיין איז עס געוויס באַקוועמער, ווען אונזער אויפמערקזאַמקייט ווערט ניט אָפּגעצויגען דורך די ווירקליכע באַוועגונגען פון דעם ווילען, ווען דאָס פעלד פון באַוואוסטזיין בלייבט אינגאַנצען פריי פאַר דעם עסטעטישען אָביעקט. מען דאַרף דעריבער דעם דאָזיגען מאָמענט אומבאַדינגט נעמען אין אָנבאַטראַכט. דאָך קאָן ער פאָרט ניט זיין דער וויכטיגסטער גרונד פאַר אונזער פאַרבאָט. ווען איך קוק אויף אַ בילד, פיל איך דאָך אָפט דעם פאַרלאַנג צו באַזיצען עס; אָפטמאָל פיל איך אַ שטאַרקען, פאָדערענדיגען דראַנג, וואָס ווירקט, פאַרשטעהט זיך, ווי אַ שטערונג, מחמת ער מאַכט ענגער דאָס פעלד פון באַוואוסטזיין. דאָך שיינט אָט די שטערונג צו זיין גאַנץ אומבאַדייטענד. דעריבער איז עס ניט אַלץ איינס צו דער אויפגעוואַכטער פאַרלאַנג איז געווענדט צום ווערק אַלס אַזוינעם, ד. ה., ווען איך וויל אים קריגען, אָדער מיין אינטערעס איז פאַרבונדען מיט דעם פאָרגעשטעלטען געגענשטאַנד — כאָטש פאַר דעם פעלד פונ'ם באַוואוסטזיין איז צווישעןביידע פאַלען ניטאָ קיין שום חלוק. דער פאַרבאָט באַציט זיך בלויז אויף דעם ווילענס־אינטערעס, וואָס איז אַרויסגערופען דורך דעם פאָרגעשטעלטען געגענשטאַנד, וועלכער באַטייליגט זיך אין דער באַשאַפונג פון דעם עסטעטישען אָביעקט, און וואָס וואָלט אין דעם לעצטען צוזאַמען מיט זיך גופא געקאָנט אַריינציהען אויך

דעם מיט אים פֿאַרבונדענעם אינטערעס. הייסט עס, אַז עס האַנדעלט זיך אום דעם, אַז צו דער איבערלעבונג פֿון דעם עסטעטישען אָביעקט זאָל ניט צוגעמישט ווערען די ווירקליכע באַוועגונג פֿון דעם ווילען — און ניט בלויז דערפֿאַר, וואָס דאָס יואַלט פֿאַרענגט דאָס געגעסענע פֿעלד פֿונ׳ם באַוואוסטזיין. הייסט עס, דער עסטעטישער אָביעקט קאָן ניט געהן צוזאַמען מיט דער ווירקליכער באַוועגונג פֿון דעם ווילען.

און דאָ אַנטשטעהט פֿון זיך אַליין די דריטע היפּאָטעזע. מיר דאַרפֿען אײַנדער׳אמת׳ען בלויז אַ טראַכט טאָן וועגען דעם, אַז די ווירקליכע באַוועגונגען וועלען באַזונדערס שטערען אין אַלע יענע פֿאַלען, וואו צו באַהערשען די באַוועגונג, צו פֿיהרען — געהט אַריין אין דער אַבזיכט פֿון דעם שאַפֿער. ווען מען וויל עפּעס דערפֿיהרען צו אַ געוויסען ציל, דאַרף דער „עפּעס" פֿאַרבלײַבען רוהיג, זיך פּאַסיוו אָפּגעבען די אָנפֿירענדער האַנט. אויף דעם ווינקט אפשר אָן דער פֿאַרבאַט, וואָס ווערט אַרויפֿגעלייגט אויף די ווילענס־אינטערעסען: מײַן ווילען דאַרף זײַן שטיל, כדי אַ פֿרעמדענס ווילען זאָל אויף מיר פֿאַרווירקליכט ווערען. אין אַזאַ פֿאַל וועט די עסטעטישע איבערלעבונג באַדײַטען די לייטונג פֿון דעם ווילען, די פּאַסיווע באַוועגונג פֿון מײַן ווילען צו אַ געוויסען ציל, אפשר אויך די דערגרייכונג פֿון דעם ציל— אָבער אָהן מײַן אייגענער אַקטיוויטעט. דאָס וועט זײַן אַ פּאַסיווער אויסדרוק פֿון דעם דראַנג. געוויס אין קורץ־געפּאַסטע ווערטער קלינגט דאָס פּאַראַדאָקסאַל, און אין דעם בוכשטעבליכען זינען איז עס אַ ווידערשפּרוך. דאָס אויסדריקען זיך פֿון דעם דראַנג איז דאָך אידענטיש מיט אַקטיוויטעט און די דעפֿיניציע „פּאַסיוו" קאָן דערצו ניט אָנגעווענדט ווערען. גענויער וועלען מיר אונזער היפּאָטעזע פֿאַרמולירען אויף אַזאַ אופֿן: דאָ האַנדעלט זיך עס אום דעם, אַז יענע פֿאַרשידענאַרטיגע איבערלעבונגען פֿון אָנגעשטרענגטקייט און אויספֿאָרונג, וואָס אַנטשטעהען געוועהנליך אין דעם אויפֿגעוואַכטען דראַנג, און אין וועלכע מיר דערקענען אונזער אייגענע אַקטיוויטעט: די ערשטע, לייכטע רעגונג פֿון פֿאַרלאַנג, דער אָנגעשטרענגטער דראַנג צום

ציל, די אנטשלאָסענע באַשטרעבונג, דאָס צעגערען פון אויסוואַל, דאָס שנעלע „פאָראויס צו דער האַנדלונג", די הינדערנישען, דער קאַמף, די אויסשעפונג, דער נייער דראַנג, די נאָהענטקייט צום ציל, די דער־גרייכונג — אפשר קאָנען אַט די אַלע איבערלעבונגען, וואָס אנטשטע־הען אויף אַ נאָרמאַלען אופן פון דעם דראַנג און פאַרשטאַרקען זיין וואוקס און דעם באַוואוסטזיין, אויפגעוועקט ווערען אויך דורך אַנ־דערע אורזאַכען, וואָס קומען צו פון דרויסען, און ניט בלויז פון דער טיף פון דעם אינערליכען דראַנג. דאַן דאַרף באַשאַפען ווערען אַ שיינ־באַרקייט פון אַן אינסטינקטיווער איבערלעבונג אפילו ווען מיר פאַר־בלייבען פולשטענדיג פּאַסיוו. און די אומבאַוועגליכקייט וועט טאַקע זיין דער נויטווענדיגער באַדינג דערפאַר, אַז דער שפּיל פון אָנשטרענ־גונגען און אַנטשיידונגען, וואָס ווערט אַרויסגערופען פון דרויסען, זאָל ניט באַגעגענען קיין שום שטערונגען, אַז זי זאָל אין אונז פאַרקומען אַזוי, ווי עס וויל דער קינסטלער. וואָרים יעדע זעלבשטענדיגע באַ־וועגונג פון דעם ווילען וועט איבערשניידען אין פאַרפּלאָנטערען אַט דעם שפּיל. אויף אַזאַ אופן ווערט קלאָר, פאַרוואָס די קונסט ווענדט אַן די מיטלען וואָס דאַרפען ווירקען אַלס אַ באַרוהיגונג אויף דעם איי־גענעם ווילען פון דעם צושויער און באַזייטיגען די ווילענס־אינטערע־סען פון דער קאָנטעמפּלאַציע.

די היפּאָטעזע ,אַלזאָ, זאָגט אַט וואָס: די קונסט שטרעבט אַרויס־צורופען אין אונז די שיינבאַרקייט פון אַ מעכטיגען וואוקס פון אַ דראַנג, כדי מיר זאָלען — זיך אָוועקטראָגענדיג מיט זיינע כוואַליעס — איבערלעבען די אילוזיע פון אַ קאַמף, סיי דעם קאַמף פון שאַפען, סיי דעם קאַמף פון דערגרייכען אַ געוויסען ציל. ניט כדי זיך צו באַפרייען פון די יסורים פון ווילען, נאָר פאַרקערט, כדי אַריבערגעטראָגען צו ווערען אין אַ נאָך שטאַרקערען ווילען; כדי זיך צו באַהעפטען אָן דער זעליגקייט פון שאַפען און קאַמף, דאַרפען מיר אַליין בלייבען פּאַסיוו און אָפּגעבען זיך דער ניט־פאַראינטערעסירטער קאָנטעמפּלאַציע.

דער פּאָסטולאַט, וואָס פאַריאָגט די אילוזיע פון רעאַלקייט, דער פּאָסטולאַט פון ניט־פאַראינטערעסירטער קאָנטעמפּלאַציע גיט אָן אַנ־

קונסט

צוהערעניש אויף אונזער אויסטייטשונג. אמת, אויב מיר וואלטען ניט פארמאגט קיין אנדערען גרונד, וואלט דער שפרונג, וואס די דאזיגע היפאטעזע דערלאזט, געווען צו געוואגט. אבער אונזער גאנצע אויספארשונג פון דער סטרוקטור פון דעם עסטעטישען אביעקט פירט דאך אונז טאקע אויף אט דעם וועג. מיר האבען אנערקענט אלס די עלעמענטען פון דעם עסטעטישען אביעקט די ניט־זינליכע, ניט־בילדליכע שטימונג־אימפרעסיעס און באמערקט אין זיי דינאמישע פארהעלטענישען פון א טעלעאלאגישען כאראקטער; מיר האבען געפונען, אז מאנכע פון זיי באציהען זיך איינער צום אנדערען, ווי אנשטרענגונג און אויסלאדונג, ווי די פעסטשטעלונג פון א ציל און דערגרייכונג. דער סינטעז פון שטרעבען און דערגרייכען האט זיך לויט אונזער בליק ארויסגעוויזען אלס דער אורשפרינגליכער עסטעטישער פאקט. אפט ווערט אנגעהאלטען די מעגליכקייט פון געגענזייטיגקייט און פארקערטקייט פון אט דעם פארהעלטעניש, וואס בלייבט פארבארגען אין דעם גלייכגעוויכט פון ביידע קרעפטען. מיר האבען אויך געזעהן ווי אזוי די קונסט רעכענט זיך דערמיט. ארויספירענדיג און אונטערשטרייכענדיג איין געוויסען מאמענט, טראגט זי אויף אים איבער די פונקציע פון ציל־שטעלונג און אויף אן אנדערען — די דערגרייכונג. דער טעלעאלאגישער כאראקטער ווייזט זיך ארויס אין די איינפאכסטע עלעמענטארע קאמבינאציעס: פורפור און גרין, דאס שטייגען און פאלען פון דער שטים, די אויבערשטע און אונטערשטע אקטאווע, די לענג און קורצקייט אין די מעטרען פון דעם ריטם. מיר האבען ווייטער געזעהן, אז פונקט אזוי קומט פאר די בילדונג פון צוזאמענגעשטעלטע קאמפלעקסען. דא איז די אנגעשטרענגטקייט נאך שטארקער, דער וועג פון דער ערשטער אהנונג פון ציל צו דער אנטשיידונג נאך לענגער, און ער פירט דורך היינדערנישען, דורך אינטערלודיעס. ווי גרויס עס קאן זיין אזא אנשטרענגונג, דערוויסען מיר זיך, ווען אין א גאנצער ריי פון צוויי־פערזען ווערט פלוצלונג ארויסגעווארפען דער פענטאמעטער, אדער ווען א מוזיקאליש שטיק רייסט זיך אפ פונקט פאר׳ן לעצטען אקט. עס באקומט זיך א געפיל גלייך, ווי אן אייזענבאן־צוג וואלט זיך מיט אמאל אפגעשטעלט אין מיטען פעלד. מיר

שפירען קלאר, ווי עפעס האט זיך א מראג געטאן אויפ'ן וועג צום ציל, אז אונז האט געצויגען צו אים, אז מיר קאנען אים ניט דערגרייכען, און פילען פיינליך דעם דאזיגען איבעררים.

מיר האבען אויך געזעהן, אז דער „טעלאס" טראגט אריין אורד־נונג אין דער כאאטישער פילארטיגקייט פון די עמאציאנעל־פאר־וואנדטע עלעמענטען, אז די סימפאטיעס און אנטיפאטיעס העלפען און ווייזען ארויס א ווידערשטאנד אין דער באוועגונג, וואס שטרעבט צום ציל, און אז אזוינע העטעראגענישע שטימונג־אימפרעסיעס, ווי די איינדרוקען פון די זינליכע פארמען, פון אינהאלט, מאטעריאל, און פון די דיפערענציאלע אייגענשאפטען, ווערען פארבונדען דורך דער גע־מיינזאמקייט פונ'ם ציל אין מאמענטען פון אן איינציגער באוועגונג. די אויפרעגונג וואס איר קאנצעפציע איז פארגעקומען אין א בא־שטימטער שאטירונג פון דער געלער קאליר, ווערט פארטגעזעצט אין דעם באקכישען טאנץ פון די קאריקישע יונגפרויען. דער קאמף פון איבערמענשליכע ליידען שטייגט ארויף פון דער מיסטישער טיף פון גרינער טונקעלקייט. אויף דעם בילד פון דעם גרינעם טיש (פרידריך וו.'ס) נעמען די פארוקען און די קאנדעליאברעס אן אנטייל אין דעם וויציגען געשפרעך פון מענשען; אין דעם פאלקס־ליד ווערט די נאטור פאנטאסטיש צענויפגעמישט מיט דעם ליבעס־וועה. דאס אלעס ווייזט אן דערויף, אז מיר דארפען זיך אינגאנצען אפגעבען דער עס־טעטישער קאנטעמפלאציע, כדי אין אונז זאל צושטאנד קומען אימי־צענס ווילען, און צוליב דעם מוזען מיר שווייגען; דאס באווייזט, אז די קונסט שטרעבט צו דער אנטשטעהונג און צו דער קאמבינאציע פון איבערלעבונגען, וואס זענען ענליך צו יענע, וועלכע מיר שפירען ביי אונזער אייגענער אקטיוויקייט, און אין וועלכע אונזער אינסטינקטיווע לעבען דערקענט געוועהנליך זיך אליין.

נאר אויב אזא אויסטייטשונג איז ריכטיג, דאן איז ניטא קיין באזונדערער, באשטימטער לויט זיין אינהאלט דראנג, אין וועלכען עס ליגט דער קוואל פון אלע עסטעטישע ווערטען. עס האנדעלט זיך דאך בלויז אום דער אילוזארישער אויפדעקונג פון דעם דראנג. יענע ציל־שטעלונגען, וואס מיר לעבען איבער, זיך פארטיפענדיג אין דעם

קונסט

קונסטווערק, זענען ניט אורשפרינגליך, ווערען ניט געבוירען פון קיינע דראנגען אין אונז גופא. דאן איז אויך ניטא קיין שום באזונדער געפיל, וואס זאל קאנען באצייכענט ווערען אלס עסטעטיש געפיל אין דעם ענגען זינען פוןווארט, וואס זאל עקזיסטירען זייט ביי זייט מיט דעם לעבענס־אינסטינקט און מיט דעם מאראליש־הערא‍אישען געפיל, און וואס אלס זיין אויסדרוק זאל מען דארפען באטראכטען די עסטעטישע ווערטען. אין דער עסטעטישער באוועגונג האבען מיר צו טאן בלויז מיט א שיינבארקייט, בלויז מיט אנאלאגיעס. אבער פון דער הנחה, אז דאס עסטעטישע ווארצעלט ניט אין א באזונדערען אינסטינקט, נאר אין ניט מער, ווי אן אילוזיע, איז אויך געדרונגען, אז זי—די קונסט—מוז זיך שטיצען אויף די איבעריגע אינסטינקטען פון דעם מענש און קאן בלויז באשטימט ווערען דורך זיי און דורך אירע שייכות'ען צו זיי. דאס וועט, אמת, זיין ניט אין דעם זין, אז די קונסט איז א ווירקליכע אפּצווייגונג פון זיי, נאר גיכער אויף דעם זעלבען אופן, ווי די אנאלאגיע און די שיינבארקייט זעצען פאראויס א פארבילד. און אויב די אינסטינקטען זענען פארשידען צווישען זיך ניט בלויז לויט'ן אינהאלט און אין יענעם געגענשטאנדליכען, אויף וועלכען זיי זענען געריכט, נאר אויך פארמאל, לויט'ן כאראקטער פון זייער פונאנדערפענונג און אויסערונג, וועלען מיר האבען פאר זיך פאראלעלע מאדיפיקאציעס פון די עסטעטישע ווערטען, וואס וועלען אנטשפרעכען אט די אונטערשידען פון דעם פארבילד. אלס אזוינע ווערען באטראכט: דאס שעהנע אין דעם ענגען זין, דאס ערהאבענע, ווי אויך צומאל דאס קאמישע, באזונדערס הומאר.

אויב מען דארף פארשטעהן די עסטעטישע איבערלעבונג אלס א שיינבארקייט פון דעם אנטפלעקען זיך פון דעם אינסטינקט, און זוכען זיין פארבילד און די זעלבסטשטענדיגע רעגונגען פון אונזערע אינסטינקטען, דאן איז נויטיג פאר דער פולער אויסטייטשונג פון די

עסטעטישע ווערטען צו באַטראַכטען די סיסטעם פון דעם מענשם גרונד־אינסטינקטען. געוויס, מיר וואָלטען זיך צופיל אָפּגעווענדט פון אונזער וועג, ווען מיר זאָלען דאָ פּרואווען געבען עפּעס מעהר ווי אַ פאַרביילויפענדען עסקיז און עטליכע איבערפלעכליכע אָנצוהערעניי־שען. די באַגרינדונג און פאַרטיידיגונג פון אונזערע בליקען מוזען מיר איבערלאָזען צו אונזער קומענדער ארבייט. דאָ וועלען מיר אָנ־צייכענען בלויז יענע פּונקטען, וואָס גיבען די מעגליכקייט אָם באַ־קוועמסטען צו באַטראַכטען דעם סכום פון דעם אינסטינקט־לעבען. אַזוינע פּונקטען זענען פאַראַן צוויי: ווי אַזוי דער מענש האַנדעלט, און וואָס באַטראַכט ער אַלס רעאַליטעט. אָבער ביידע — די האַנד־לונגען און די ווירקליכקייט — זענען פאַרבונדען צווישען זיך.

פאַר דעם פאַרשער עפענט זיך קודם כל אַ ברייט־פונאַנדערגע־צווייגטע סיסטעם פון דראַנגען, וועלכע מען באַצייכענט אַלס ל ע־ב ע נ ס ־ א י נ ס ט י נ ק ט אָדער אַלס סיסטעם פון די לעבענס־אינטערעסען. די אָביעקטען, וואָס מיט זייער הילף קאָן מען באַ־שטימען אָט דעם אינסטינקט, אויף וועלכען עס וואַרפט זיך דער אויפ־געוואַכטער דראַנג, קאָן מען לייכט געפינען מיט אַזאַ ריכט־שנור ווי דער באַזיץ־פּראָנאָמען: „מיין". דאָ טרעט אויפ'ן ערשטען פּלאַן ארויס אָט דער זונדערבארער מאַטעריעלער אָביעקט, וואָס שטעהט אַלעמאָל אין דעם סאַמע צענטער פון דער ווירקליכקייט, וואָס דאַכט זיך קיינ־מאָל ניט צו זיין ווייט, וואָס איז שטענדיג „דאָ", וואָס קומט אין באַ־וועגונג, ווען איך וויל עפּעס, וואָס זיינע צושטאַנדען ברענגען מיט זיך פאַרגעניגען און ליידען, און וואָס צייכענט זיך אויס מיט פאַרשידענע אַנדערע זונדערבארקייטען. דאָס איז מיין קערפּער, וואָס זיין אויפ־האַלטונג און וואוילשטאַנד שטעלען מיט זיך פאַר דעם הויפּט־מאָ־מענט פון דעם לעבענס־אינסטינקט. נאָך אים קומט, מיט אַלץ קלע־נער ווערענדער גראַדאַציע פון אינטערעס אַלעס דאָס, וואָס — אחוץ מיין קערפּער — געהערט „מיר", אָדער וואָס קאָן ווערען „מיינס": קרובים, פריינד, מיטבירגער, מיטמענשען, פאַרמעגענס־גיטער א. אַז. וו. די ליבע צו דעם מייניגען — אַזוי וואָלט מען געקאָנט אָנרופען אָט דעם אינסטינקט, אָדער „די ליבע צום נאָנטסטען", אויב מיט אָט

דעם אויסדרוק וואלט ניט פארבונדען געווען גאר אן אנדער באדייטונג. אבער דער לעצטער וואלט אויף א זעהר געלונגענעם אופן געדעקט אלע שטופען און די גאנצע יערארכיע פון דעם אינטערעס, אנהויבענדיג מיט׳ן „עגא“ און ענדיגענדיג דערמיט, וואס געפינט זיך ווייטער, אבער וואס ווערט נאך אלץ עמפונדען, ווי עפעס נאנטס, ווי עפעס מיינס. אויב אבער מען זאל אט דעם אינסטינקט באצייכענען לויט זיין צענטראלען אביעקט: „עגא“ — אלס עגאאיזם, דארף מען ניט פארגעסן, אז מיין „עגא“ איז בלויז דאס סאמע ערשטע פון אלעם אנדערען, וואס געהערט אויך צו מיר, אבער ער שליסט דורכאויס ניט אויס דאס דאזיגע אנדערע. דער צענטער פונ׳ם דראנג, דער פונקט פון דעם העכסטען אויסדרוק פונ׳ם „עגא“ איז ביי יעדען סוביעקט אן אנדערער, אבער געהענדיג פונ׳ם צענטער צו דער פעריפעריע געפינען מיר, אז די לעבענס אינטערעסען פון פארשידענע סוביעקטען קאנען טיילווייז דעקען איינער דעם אנדערען. מיינע מיטבירגער קאנען אויך זיין דיינע; אין אזא פאל קאנען אונזערע ביידענס שטרעבונגען טיילווייז געהן מיט׳ן זעלבען וועג און ביישטראגען צו זייער וואוילשטאנד אין א גרעסערער מאס, ווי צו דעם גליק פון פרעמדע מענשען.

די סיסטעם פון דער ווירקליכקייט, וואס אנטשפרעכט דעם לעבענס־אינסטינקט איז די עמפירישע ווירקליכקייט. יענע וועלט, וועגען וועלכער יעדער איינער טראכט קודם כל, ווען עס רעדט זיך וועגען רעאליטעט; די וועלט, וואס מיר בויען אויף פון אונזער זינליכער ערפארונג, אין וועלכער מיר לעבען און ווירקען. זי איז דאס פעלד, וואו דער לעבענס־אינסטינקט דריקט זיך אויס. דער אינסטינקט נויטיגט זיך אין דעם געגענשטאנד, כדי אנטפלעקט צו ווערען פונקט ווי — בילדליך גערעדט — יעדעס געצייג פון פארקעהר נויטיגט זיך אין א סביבה, וואס צייגט ארויס ווידערשטאנד: די שרויף פון דעם דאמפער קאן אים מאכען זיך באוועגען בלויז דאן, ווען זי באגעגענט דעם ווידערשטאנד פונ׳ם וואסער. נאך גענויער: יעדער אביעקט, פשוט אלס אביעקט, וואס ווערט אבסטראהירט פון זיין רעאליטעט אדער אומרעאליטעט. באדייט פאר דעם לעבענס־אינסטינקט קודם כל — א היפאטעטישן אימפעראטיוו.

וועלכער באשטימט אויך בלויז די אומקלאָרע מעגליכקייטען פון דעם אינסטינקט זיך צו אנטפּלעקען. צו באהויפּטען די רעאַלקייט פון דעם עמפּירישען אָביעקט, באַדייט אויך א היפּאָטעטישער אימפּעראטיוו. אבער ווען מיר האַלטען אים פאַר א פיקציע און פאַר אן אומרעאַליטעט לייקענען מיר אָפּ זיין באַדייטזאמקייט, און דערמיט גופא זאָגען מיר, אז פאָלגענדיג דעם אימפּעראטיוו וועלען מיר ניט קומען צום פאַרשפּראָכענעם ציל. די פראגע וועגען דער רעאַלקייט אָדער ניט־רעאַלקייט פון די עמפּירישע אָביעקטען ווערט אנטשידען דורך דעם, צי די טעטיגקייט, וואָס ווערט קאָאָרדינירט מיט דעם אימפּעראטיוו, דערפירט צום ציל אָדער ניט. די פאַרווירקליכונג פון דעם לעבענס־דראַנג איז דעריבער אן אינדירעקטער אָבער ע נ ד ג י ל ט י ג ע ר קריטעריום פון רעאַלקייט; קיין דירעקטער קריטעריום איז, פאַרשטעהט זיך, ניטאָ. אַלע אנדערע קריטעריומס פון רעאַלקייט, באזונדערס די, וואָס ווערען באנוצט פּראַלעפּטיש, ווי למשל דער אויפפּאַסונגס־כאראקטער, וואָס איז אייגען דער פאַרשטעלונג פון׳ם אָביעקט, נעמען איבער זייער באַדייטזאַמקייט פון דעם גרונד־קריטעריום און ווערען פון אים שטענדיג קאָנטראָלירט און קאָרעגירט. דער לעצטער באַזיס פון דער עמפּירישער ווירקליכקייט ליגט אויף אַזאַ אופן אין דעם לעבענס־דראנג; און אויב מיר באַשטימען דעם דראַנג דורך די אָביעקטען פון דער ווירקליכקייט, איז דאָס באין אופן ניט קיין ווידערשפּרוד צו דעם אומשטאַנד, וואָס די ווירקליכקייט איז אָפּהענגיג אָן דעם דראנג. עס איז אויך ניט קיין ווידערשפּרוד צו דער מעגליכקייט זי דוקא פון אים צו דרינגען. אַ מיספאַרשטענדעניש אנטשטעהט בלויז דערפון, וואָס דער „דראנג איז זיך" לאָזט זיך ניט דעפינירען. מען קאָן אים אונטערשיידען פון אנדערע דראַנג־סיסטעמען בלויז א דאנק דער באַשטימטקייט פון זיינע אויסערונגען, ד. ה. דורך דער אָנווייזונג פון די אָביעקטען, אויף וועלכע ער באַציהט זיך, אויף וועלכע ער איז געווענדט, וואָס באַצייכענען אַלס היפּאָטעטישע אימפּעראַטיווען די באַשטימטע ליניעס פון די וועגען, לויט וועלכע דער דראנג אנטוויקעלט זיך.

איז אבער ניטאָ צוזאַמען מיט דעם לעבענס־דראנג און אויך צור־

זאמען מיט דער לעבענס־ווירקליכקייט נאך אן אנדערער סיסטעם פון דראנגען, ווי אויך אן אנדערע ווירקליכקייטס־ספערע, וואס איז אויף אט דער סיסטעם באזירט? ווען מיר זאלען נאכפאלגען דעם ריכטשנור פון מענשליכע האנדלונגען, וועלען מיר באגעגענען אונטער דעם נא־מען פון „זיטען־געזעצען" אדער „מאראל", א סיסטעם פון ווערטען, וואס אונטערשיידט זיך בולט פון דער סיסטעם פון די לעבענסווער־טען, און וואס שטעלט זיך אפט אין ווידערשפרוך צו דער לעצטער. אין וואס פאר א דראנג האט די דאזיגע סיסטעם (מאראל־ווערטען) איהר אנהויב? א מער דעטאלירטע אויספארשונג וואלט געוויזען, אז אין די מאראלישע געבאטען האבען מיר צו טאן מיט ה ע ט ע ר א־נ א מ י ש ע ו ו ע ר ט ע ן. פאר דעם, וואס אויף אים פארשפריי־טען זיך די דאזיגע געבאטען, וואס דארף זיי ערפילען, וואס דארף אנערקענען זייער ווערט, — פאר אים זענען זיי באמת ניט קיין איי־גענע און אריגינעלע ווערטען. בעת ער ערפילט זיי, פאלגט ער ניט זיין דראנג; זיי ווערען אויף אים ארויפגעלייגט פון דרויסען. די פאל־גענדע סכעמע קאן זיי קלאר מאכען:

יעדער סוביעקט האט זיך זיין אייגענע ספערע פון לעבענס־אינ־טערעסען און דער צענטער פון יעדער ספערע — דער „עגא" — איז אומעטום אן אנדערער. דערפאר קאנען די קרייזען פון די אינטערע־סען ביי פארשיידענע סוביעקטען בלויז טיילווייז דעקען איינער דעם צווייטען, זיי פאלען אבער קיינמאל אינגאנצען ניט צענויף. פאר דעם עגאאיזם פון יעדערען איז אבער אייגענטימליך די טענדענץ זיך דורכ־צושלאגען אויפ'ן חשבון פון אנדערע. ער זוכט צו צווינגען אלעמען אים צו דינען. פון דער אנדער זייט איז דער גורל פון אלעמען צו לעבען צוזאמען, צוליב דער געמיינזאמער פארטיידיגונג און צוליב דער דערגרייכונג פון צילען, וואס זענען איבער די אינדיווידועלע כחות. עס דערגעהט דעריבער ניט צו א קאמף פון אלע קעגען אלע, נאר פארקערט, עס ווערט דערגרייכט אן אויסגלייך פון די געגענזיי־טיג קעמפענדע אינטערעסען אין א גייסט, וואס אנטשפרעכט דעם גלייכגעוויכט פון די באזונדערע כחות. דאס מיינט, אז דער שוואכער ווערט געצוואונגען צו דינען דעם עגאאיזם פון דעם שטארקען, און

בראַדער קריסטיאַנסען

דערפאר קריגט ער צוליב זיין ניצליכקייט שוץ און אויסהאַלטונג פון דעם שטאַרקען. ווער אבער איז דער שטאַרקער? דאָס ווענדט זיך אָן דעם, צי עס עקזיסטירט צווישען די יחידים אַ גרויסע אומ־גלייכקייט פון כחות. און צו די גרופּע גיסט זיך צענויף אין איין מעכטיג גאַנצעס. אויב די אומגלייכקייט פון די כחות צווישען די יחידים איז אומבאַדייטענד אין פארגלייך מיט די פאַראייניגונגס־טענדענצען, דאַן איז עס די צוזאַמענדיגקייט, די געזעלשאַפט — דער שטאַרקערער לגבי דעם יחיד. דאַן אנטשטעהען די „מאַראַלישע" אָפּ־שאַצונגען. ווען דאָס גלייכגעוויכט פון די כחות ווערט קאָנסאָלידירט, ווערען די פאָדערונגען פון דער שטאַרקערער מערהייט פארגליווערט אין דער פארמולע פון די זיטען־געזעצען. דאָס איז עס, וואָס מען רופט געוועהנליך „מאַראַל". דאָס איז דער לעבענס־סדר פון דער גע־זעלשאַפט, וואָס דריקט זיך אויס אין דער סומע התחיבות'ען, וואָס ווערט ארויפגעלייגט אויף די יחידים, וועלכע געהען אריין אין דעם באַשטאַנד פון דעם צוזאַמענלעבען.

דער ציל פון אָט דעם געבאָט־פליכט איז אַלעמאָל דערזעלבער. דער נוצען, די טובה פון דעם שטאַרקען, ד. ה. די טובה פון דעם גאַנ־צען, דער נוצען פון אנדערע, דער מאַקסימום גליק פאר דעם מאַקסי־מום מענשען. אויסגעדריקט אין אַ קורצער פאַרמולע: ד ע ר אַ ל־ט ר ו א י ז ם. אמת, אויך דער לעבענס־אינסטינקט שליסט איין אַ געוויסע זאָרג פאר'ן וואוילשטאַנד פון אנדערע, אויף וויפיל זיי זענען מיר נאָענט און איך קאָן זיי באַצייכענען אלס די מייניגע, אבער דער טראָפּ פאַלט דערביי שטענדיג אויף דעם „עגאָ". בעת דאָס פאַרציהען פון אַ פרעמדען נוצען, וואָס די מאַראַל פאָדערט, באַדייט אַ פולשטענ־דיגע איבערקערעניש פאר דעם דראַנג. די יעראַרכיע, וואָס טרעט אַרויס אין די מאַראַלע ווערטען, בלייבט פרעמד דעם יחיד. דער יחיד וואָלט אָן און פאר זיך אָנגעווענדט אַן אנדערע אָפּשאַצונג. אַבער מיט דער הילף פון באַלוינונגען און באַשטראָפונגען, אָדער פון ליבע און טאַדעל, וואָס ווינקען אַן אויף באַלוין און שטראָף, און וואָס פונקציאָ־נירען ווי פאַפּיר־געלט, זאָרגט זיך די געזעלשאַפט וועגען דער צופּאַ־סונג פון די מאַראַלע ווערטען. שכר און שטראָף זעצען פאַראויס די

סופעריאריטעט פון דעם שטארקערען, דערפאר קאן בלויז ער באשטימען די מאראלע ווערטען אין היסכם מיט זיין עגאאיזם. פאר דעם שוואכען, ווידער, בילדען לוין און שטראף דעם עגאאיסטישען מאטיוו, וואס צווינגט אים זיך צו אונטערווארפען צו די דאזיגע פאדרונגען. דערצו קומט צו די עגאאיסטישע באטראכטונג וועגען דער געגענזייטיגקייט פון די האנדלונגען און התחיבות'ען. אלס מיטגליד פון דעם גאנצען באטייליגט זיך דער אינדיווידו אין דער פעסטשטעלונג פון די פליכטען און אין דער באנוצונג פון זייערע פרוכטען.

די העטעראנאמישקייט פון די מאראלע ווערטען ווייזט זיך ארויס אין זייער פארם גופא: „דו מוזט“. עס ווערט ארויסגעשטעלט א קאטעגארישע פאדערונג. און די נויטיגקייט פון באלוינונגען און באשטראפונגען צו פארזיכערען די ווירקונג פון די מאראלע געזעצען ווייזט אן דערויף, אז דער אלטרואיזם, דאס זיך מקריב זיין אדער ריזיקירען די אייגענע טובה אין די אינטערעסען פון א פרעמדען נוצען, ווארצעלט ניט אין דער אינסטינקטיווער נאטור פון דעם מענש.

דער העטעראנאמישער כאראקטער פון דעם מאראלען געזעץ ווערט לחלוטין ניט געענדערט, ווען מען שאצט אפ שוין ניט קיין איינצעלנע אקציע, ניט קיין איינצעלנעם נוצליכען רעזולטאט, אלס אזוינעם, נאר אפילו ווען מען באטראכט די מאטיווירונג פון די האנדלונגען: ווען א גוטער ווילען ווערט העכער געשאצט, ווי א גוטע טאט. דא ווי דארט ווערט דאס „גוטע“ באשטימט דורך דעם נוצען פון דעם שטארקען, פון דער הערשענדער מערהייט. דער אוטיליטאריסטישער חשבון ווערט דא בלויז דינער און ווייטזיכטיגער. ער שאצט אפ די אויסזיכטען אויף דעם צוקונפטיגען געראטעניש, און מאכענדיג זיך הארץ, שלינגט ער אראפ א צופעליגען דורכפאל. אזוי זענען אויך די מאראלע מאקסימען: ערפיל דיין פליכט! אדער: האנדעל שטענדיג אין איינקלאנג מיט דיין געוויסען! די געזעלשאפט לאזט דאך שטענדיג איבער פאר זיך דאס רעכט צו באשטימען דעם אינהאלט פון מיין פליכט — אין דעם גייסט פון איר טובה, אין דעם גייסט פון מאק־

סימום גליק פאַר׳ן מאַקסימום צאָל. דאָס פאַררופען זיך אויף מיין געוויסען גיט מיר ניט קיין פרייהייט פון אויטאָנאָמישער אויפפירונג. די געזעלשאַפט האָט מיט דער הילף פון דער ערציהונג, וואָס געפינט זיך אונטער איר אויפזיכט, איינגעוואָרצעלט אין מיר די אַלטרואיסטישע אימפּעראַטיווען, און זיי מיינט זי טאַקע, ווען זי אַפּעלירט צו מיין געוויסען. דעריבער: אויב די אינערליכע שטימונג, די געטריישאַפט צו פליכט און געוויסענהאַפטיגקייט ווערען געשטעלט העכער ווי אַן איינצעלנער, ניצליכער רעזולטאַט, ווייזט זיך דאָ באַין אופן ניט אַרויס אַ העכערע מאָראַל אין פאַרגלייך מיט די פאָדערונגען פון דעם אוטיליטאַריזם. דאָ האָבען מיר בלויז פאַר זיך דעם פּראַקטישען שכל פון דעם מענש, וואָס שעצט העכער דעם גרונד־קאַפּיטאַל, ווי די יערליכע פּראָצענטען. אָבער עס איז פאַרשטענדליך, פאַרוואָס דער שטאַרקער זאָרגט זיך באַזונדערס וועגען דער ערציהונג פון אַ גוטען געדאַנקען־אופן. די אַזוי גערופענע מאָראַלע ווערטען זענען, אַלזאָ, העטעראָנאָמיש; זיי קריגען אַ באַדייטזאַמקייט בלויז דערמיט, וואָס דורך לוין און שטראָף ווערען זיי פאַרבונדען מיט די לעבענס־אינסטינקטען. זייער אָפּשטאַמונג, ווידער, ליגט אין דעם עגאָאיזם פון די באַפעהלענדע, פון די, וואָס שטעלען פעסט דעם ווערט און די פליכט.

אין דער ערקלערונג פון די מאָראַלע ערשיינונגען אַנערקענען מיר אין אַלגעמיינע שטריכען די גערעכטיגקייט פון האָבס׳ען און פון דער גריכישער עפּאָכע פון בילדונג. זיי האָבען אָבער געמיינט, אַז דערמיט ווערט אויסגעשעפּט דער אַנאַליז פון די ענדגילטיגע ווערטען פון די האַנדלונגען. ווילען מיר אָבער דערמיט איינשטימען? אָדער ווילען מיר געפינען אויך אויף יענער זייט פון דער מאָראַל אַנדערע ווערטען פון אויפפירונג? ווייסען מיר ניט פון עפּעס אַזוינס, וואָס אונטערשיידט זיך שאַרף אַלס *אויטאָנאָמישע עטישקייט* פון די העטעראָנאָמישע פאָדערונגען פון דער מאָראַל, און וואָס וואַקסט אַרויס פון גאָר אַן אַנדער דראַנג? ווייסען מיר ניט פון אַ פרייער עטישער אַקציע, וואָס לעבען איר ווייזט זיך די אונטערטעניגע, געוויסענהאַפטע געטריישאַפט צו פליכט אויס אַלס טויט, כמעט לעכערליך?

קונסט

אמת, עס איז שווער צו זאָגן באַשטימט, צי אין יעדן מענש לעבט דער דראַנג צום עטישן. אַזאַ דראַנג איז ניט, ווי דער לעבנס־אינסטינקט, אַ נויטווענדיגער באַדינג פון דער פשוט׳ער עקזיסטענץ. ער וואָלט, פאַלגליך, געקאָנט זיין איינגעבוירן, אָבער ניט אַנטוויקלען זיך און דעריבער אָפּגעשלאָפט אָדער גאָר אַנטאַרט ווערן. חוץ דעם שטרעבט די ענערגיע פון דעם לעבנס־אינסטינקט פון דער פרימיטיווער צייט צו פאַרכאַפּן דעם גאַנצן אַפּאַראַט פון ווילונגען. גיט נאָך צו די ערציהונג אין דעם גייסט פון דער העטעראָנאָמישער מאַראַל — און עס וועלן געבוירן ווערן אַזוינע געוואוינהייטן פון אויפפירונג, וועלכע וועלן אין פאָראויס צונעמען דעם באָדן ביי יעדער געגענזייטיקער שטרעבונג. ענדליך שטייען מאַסן מענשן אין דעם פאַר׳כשוף׳טן קרייז פון דער ערפאָלג־מאָראַל און זענען אַזוי בלינד, אַז זיי שעמען זיך פאַר עטיש־פרייע האַנדלונגען. טוענדיג עפּעס עטישעס קלעפּן זיי זאָגאָר אַרויף אויף זייער טאַט — אין זייערע און אין פרעמדע אויגן — דעם עטיקעט פון ניצליכקייט. זיי גלויבן כמעט אַליין דערין, אַז זיי האָבן געהאַנדעלט בלויז לטובת אַנדערע, פאַר דעם אַלגעמיינעם וואוילזיין, פאַר דעם מאַקסימום גליק פאַר דעם מאַקסימום מענשן. עס דאַכט זיך אַפילו אויס, אַז זיי וואָלטן בעסער געוואָלט מען זאָל זיי כאַפּן ביי אַן אַקט פון אויסגערעכנטן עגאָאיזם איידער פון אומאייגענניציגער עטישקייט. זיי שעמען זיך פאַר דעם עטישן, מחמת פאַר אַן אוטיליטאַרישן פאַרשטאַנד ערשיינט עס אַלס זינלאָז. עס איז דערפאַר אַזוי שווער אויפצוכאַפּן דאָס עטישע אין דעם אַלטעגליכן לעבן, ווייל פון שעמעוודיגקייט ווענן האָט עס ליב צו ביטן זיין אויסערליכקייט, און עס פּאַסט זיך צו צו דעם פון אַלעמען רעספּעקטירטן אַלטרואיזם. עס באַקומט זיך אַ מין מימיקריע פון דעם עטישן. עס זענען אָבער פאַראַן מענשן, אין וועלכע דאָס עטישע רייסט זיך דורך, ווי דער הויכער שאַל פון אַ טרומייט. זיי געהן אַהן קווענקלונגען גלייך צו זייער ציל, ניט רעכענדיג זיך ניט מיט זייער אייגענער, ניט מיט קיינעמס טובה, און זענען מקריב צוליב אַט דעם ציל מיט זייער לעבן און מיט דעם לעבן פון אַנדערע. אָבער וואָס ווילן זיי? וואוהין פירט זייער וועג? מאָדנע טרוימער! וואָס

טרייבט זיי ? אַן אומזין. מען רופט אים „אידעע“. די מענשען רופט מען „אידעאַליסטען“. זייערע טאַטען דאַרפען דאָך אָבער האָבען אַ ציל ? מען גיט דאָך ניט אַפּ די אייגענע כחות, דאָס אייגענע און אַ פרעמד לעבען צוליב גאָרנישט ! דער זונדערבאַרער מענש פון גליל, איז, דאַכט זיך, ערשינען כדי צו באַפרייען זיינע מיטבירגער פון דער הערשאַפט פון פרעמדע און פון די רוימישע צינזען. אָבער ניין, ער שטאַרבט אָהן דער מינדסטער מי פאַר אָט דעם צוועק און נאַרט אַפּ די האָפנונגען פון די פּאַטריאָטען : ער דערלאָזט מען זאָל אים פאַראורטיילען און קרייציגען, ווי אַ פאַרברעכער. אָבער וואָס באַדייט דאָס אַלעם ? מיר שפּירען שוין די נאָענטקייט פון עפּעס גרויסעם — אָבער ווי אַזוי פאַרשטעהט מען עס ? אפשר איז זיין ציל טאַקע געוועזן דער טויט. ער איז אפשר געשטאָרבען פון אונזערטוועגען, צוליב אונזער טובה, כדי צו באַפרייען אונז פון לויפען, אויסקויפען אונז, ווי אַ מזבח־לעמעלע, פון דער שטראָף פאַר אונזערע זינד ? כדי מיר זאָלען מער ניט דאַרפען מורא האָבען פאַר'ן טויט, ווען פאַר אונז, נאָכדעם, ווי מיר זענען אויסגעקויפט געוואָרען דורך זיינע ליידען און טויט, האָט זיך אַנטפּלעקט די האָפנונג אויף דער פאָרטזעצונג פון אונזער עקזיסטענץ. וואָס איז נאָך רייכער געוואָרען מיט פאַרגעניגענס ? אָבער נעמט אַן אַנדער מענש, פון באַרביזאָן, וואָס איז ניט קוקענדיג אויף קיין שום זאַך געוועזן געטריי זיין קונסט — האָט ער ניט אַזוי געהאַנדעלט אין נאָמען פון אַלטרואיסטישע געפיהלען ? ניט דערפאַר האָט ער אָהן רחמנות איבערגעגעבען אַלס רויב דער נויט אי זיך, אי זיינע נעענטסטע, זיין פרוי און קינדער, כדי צו שאַפען פאַר די פאַרמעגליכע קלאַסען די פרייד פון אַ נאָבעלערען גענוס ? און דער העלד, וואָס געהט אין שלאַכט פאַר'ן פאָטערלאַנד, וואָס פאַרשטעהט ער אונטער'ן טויט „פאַר'ן פאָטערלאַנד“ ? ניט אפשר פאַר אונזער אינדוסטריע, דעם אמת זאָגענדיג, כדי צו עפענען נייע פאַרקויף־מערק פאַר איר ? גיט ער ניט אַפּ זיין לעבען צוגונסטען אונזערע קאָמערסאַנטען ? באמת, די העלדענטאַטען פון אָט די טרוימערס ברענגען כמעט שטענדיג אַ ממשות'דיגען ריוח, און אָפט רופט זיי טאַקע אַ לעבענס־באַדערפעניש. און דאָך בלייבט עפּעס אַ רעטעניש, עפּעס אַזוינס, וואָס

קונסט

פאסט זיך נישט אריין אין די שכל'דיגע ראמען פון די מאראלע און
לעבענסווערטען. און ווייטער ווייזט זיך אויס, ווי זיי וואלטען געלעבט
לויט געגצליך אנדערע געזעצען; גלייך ווי די אוטיליטארישע
חשבונות וואלטען זיי פרעמד געווען, גלייך ווי זיי ווייסען גאר ניט
וועגען דעם נוצען, וואס זיי באשאפען, אדער גלייך ווי די באדערפע־
נישען פון אנדערע וואלטען זיי בלויז נעגעבען א געווינשטען תירוץ
אדער אנשטויס. פונקט ווי דער געשאנק, וואס שטילט פיין, איז בלויז
דער תירוץ, וואס לאזט אפגעבען צוזאמען מיט אים נאך עפעס אנ־
דערש: **זיך אליין און די אייגענע ליבע.**
אבער אט איז דאס זונדערבארסטע: פון דער פארוואונדערטער סטא־
דע טיילט זיך אפ איינער, נאך אים א צווייטער, און זיי געהען נאך
דעם העלד. אין פילע פון זיי האט זיך באוויזען א פעהיגקייט, וואס זיי
אליין האבען אין זיך ניט חושד געווען, און וואס מאכט פארשטענד־
ליך דאס, וואס האט זיך פריער אויסגעוויזען אלס משוגעת: אז דאס
לעבען קאן באקומען א זין, וואס איז העכער, ווי דאס לעבען גופא,
און אז בלויז דאן באקומט עס א זין, ווען מען גיט עס אוועק. ביי זיי
ווערט געבוירען דאס באוואוסטזיין, אז ביז איצט האט אין זיי גע־
לעבט א ניט־געשטילטע בענקשאפט נאך עפעס העכערס; עפעס א
פאר'שכור'טקייט באהערשט זיי, ווען זיי דערזעהען באשיינפערליך
די מעגליכקייט פון דערגרייכונג. און זיי געהען נאך אים און פיהלען
די דערנעהענטערונג פון גאטס קיניגרייך.

דארט, וואו דער עטישער דראנג אונטערשיידט זיך אם שארפס־
טען אין זיינע אויסערונגען און פון דעם העטעראנאמישען אלטרואיזם
פון דער מאראל — דארט ערשיינט ער אלס א שטרעבונג זיך אפצו־
געבען אין נאמען פון עפעס העכערס, זיך אויפצוהויבען העכער, זיך
צו פאראייניגען מיט דעם העכערען אין זעלבסטאויפאפפערונג. „הע־
כערס" דערפאר, ווייל צוליב אים ווערען אפגעגעבען די העכערע לע־
בענס־גיטער. דער עטישער דראנג שליסט איין אין זיך די אפשאצונג
פון דעם לעבענס־פרינציפ. דא איז דאס לעבען — דער זעלבסטציל,
אין דעם עטישען ווערט זי א מיטעל. צו וואס לעבען מיר? דארט,
וואו דער לעבענס־אינסטינקט שטעלט צוזאמען דעם גאנצען באזיס פון

בראָדער קריסטיאַנסען

אַ וועזען, ווי ביי אַ געוועהנליכער חיה, דאָרט אַנטשטעהט ניט קיין פראַגע וועגען דעם זין פון לעבען. דאָס לעבען איז אַ זאַך אין און פאַר זיך, מען דאַרף עס דורכלעבען צוליב אים אַליין. ווען עס אַנשטעהט אָבער די פראַגע וועגען דעם זין פון לעבען, דאַן באַווייזט דאָס די אַנוועזענהייט פון אַ שטרעבונג אויף גאָר אַן אַנדער באַדען. דער אַלטרואיזם גיט ניט קיין שום ענטפער. אויב *מיין* עקזיסטענץ איז ניט גענוג פאַר זיך אַליין, דאַן באַדייט אויך *דאָס לעבען פאַר אַנדערע* גאָרניט מער, מחמת די פרעמדע עקזיסטענץ איז פונקט אַזאַ ווי מיינע אין פרט פון וויכטיגקייט. אויב מיין לעבען איז אַן און פאַר זיך גאָרניט. וועט אויך אַ מאַסע אַנדערע לעבענס, וואָס זענען גלייך צו מיינעם, ניט געבען קיין פּאָזיטיווע גרויס. אָבער וואָס איז אַזוינס דאָס דאָזיגע העכערע, וואָס ווערט דעפינירט אַלס דער ציל פון דעם עטישען ווילען? עס ערשיינט — אויפ'ן ערשטען קוק — אַלס עפּעס אַזוי פאַרשענד־אַרטיגעס, דאָ אַלס אַן איינצעלנע זאַך, דאָ, פאַרקערט, אַלס אַ גאַנצע גרופּע אָביעקטען, אָדער אַלס אַבסטראַקציע, וואָס קיין שום קאָנקרעטעס אַנטשפּרעכט איר ניט. אַ קינד, אַ פרוי, אַ מאַן, די פאַמיליע, אָרימעלייט און חולאים, דאָס פאַטערלאַנד, די היים, דעם זיידענס הויז, די קונסט, די וויסענשאַפט, די מענשהייט — זענען דאָס אַלץ ניט די אָביעקטען, צוליב וועלכע עס קומט פאַר די עטישע זעלבסט אויפּאָפּערונג? פאַרוואָס קאָנען זיי אָבער זיין טייערער פאַר מיר, ווי מיין אייגענע עקזיסטענץ? אָבער אין דער אמת'ען האָבען מיר צו טאָן מיט אָביעקטען פון גאָר אַן אַנדערע ספערע, מיט עפּעס העכערס, וואָס ליגט פאַרבאָרגען הינטער אַט די אַלע זאַכען און באַגריפען, און וואָס רייסט זיך דורך זיי אַרויס אין דרויסען, ווי דאָס פייער דורך די עפענונגען פון אַן אויווען. מענשען אָפּערען מיט זיך צוליב עפּעס מעטאַפיזישעס, וואָס אַנטפּלעקט זיך צו איינעם דאָ און אַן אַנדערען — דאָרט. איינער דערקענט עס, ווען ער קוקט אַריין אין די אויגען פון אַ קינד, אַן אַנדערען שטעלט עס אָפּ אין דעם בעטענדען זשעסט פון אַן אָרימאַן. און די וויסענשאַפט, דאָס פאַטערלאַנד און אַט די אַלע אידעען זענען ניט קיין אַבסטראַקטע באַגריפען, ווי זיי

ערשיינען פאר דעם עמפירישען בליק — פאר דעם שעפערישען ווילען זענען זיי א קאנקרעטע, מעטאפיזישע ווירקליכקייט.

ווי דעם לעבענס־דראנג אנטשפרעכט אן עמפירישע ווירקליכקייט, אזוי אנטשפרעכט דעם עטישען דראנג — א ווירקליכקייט פון א באזונדער מין, און די לעצטע איז פאר אט דעם דראנג דער מאטעריאל פאר טעטיגקייט, דער געגענשטאנד פון שטרעבען. א דראנג, וואס איז געווענדט אין אן אנדער זייט, זעצט פאראויס אנדערע באשטימונגען און אנדערע קריטעריומס. אבער די אביעקטען פון דער דאזיגער ספערע דארפען אויך באשטימען דעם דראנג אין דער פארם פון היפאטעטישע אימפעראטיווען. בלויז אין זיי קריגען די אומקלארע מעגליכקייטען פון דעם עטישען דראנג אנטפלעקט צו ווערען א באשטימטקייט. און די ענדגילטיגע באשטעטיגונג פון דער מעטאפיזישער רעאלקייט ליגט אין דער פארווירקליכונג פון דעם עטישען דראנג. דא, פונקט ווי אין דער ספערע פון דעם עמפירישען, באדייט די רעאלקייט ניט עפעס אנדערש, ווי די באדייטזאמקייט פון אזוינע באשטימענדע אימפעראטיווען. זי ערקלערט, אז ווען מען פאלגט זיי (די אימפעראטיווען), ווערט אונזער דראנג באפרידיגט. דעריבער, כאטש דער גלויבען אין דער רעאלקייט נויטיגט זיך שטענדיג אין פראלעפטישע קריטעריומס, שעפען די לעצטע זייער קראפט פון די ענדגילטיגע באשטעטיגונגען, וואס ווערען געגעבען דורך דער פארווירקליכונג פון דעם אינסטינקט, און ווערען שטענדיג דורך זיי קאנטראלירט און קארעגירט. „די ערפארונג" אנטפלעקט אונז דעריבער די דאזיגע מעטאפיזישע וועלט פונקט אזוי, ווי די אנדערע וועלט, און אין אן ענליכען זין. זי ווערט ניט געבויט דעדוקטיוו. צו שטרעבען זי צו באווייזען, איז פונקט ווי „דאס באווייזען די עקזיסטענץ פון גאט", ניט וועניגער אומזיניג, ווי צו באווייזען די עקזיסטענץ פון דער געוועהנליכער אויסערליכער וועלט. מען קאן ניט באווייזען די רעאליטעט, מען קאן זי בלויז באנעמען דורך דער ערפארונג און באפרידיגונג פון דעם דראנג. אהן דעם עטישען אינסטינקט, פונקט ווי אהן דעם לעבענס־אינסטינקט, איז ניטא קיין עמפירישע ווירקליכקייט. פאר דעם, וואס אין אים לעבט ניט דער עטישער דראנג, קען מען אט די העכערע

וועלט ניט אנטפּלעקען דורך באווייזען. ער נויטינט זיך אויך אין איר ניט, מחמת איר גאנצער זין באשטעהט אין דינען אלס ספּערע פאַר דער פונאַנדערוויקלונג פון דעם עטישען דראנג. אלץ „די וועלטען פון ערפאַרונג" ערשיינען אויף אזא אופןביידע וועלטען, די מעטאַפיזישע, פונקט ווי די פיזישע. און אויב מיר ווענדען פונדעסטוועגען אַן בלויז צו דער לעצטער דאָס וואָרט עמפּיריש, איז דאָס נאָר דערפאַר, וואָס אַט דער אויסדרוק איז דורך לאַנגען געברויך אזוי ענג פאַרבונדען מיט דעם דאָזיגען געביט, אז דער אורשפּרינגליכער זין פון דעם וואָרט איז שוין לאַנג פאַרלאָרען געגאַנגען אין דער געוועהנליכער אנטקעגענשטעלונג.

און אויב דעם מענשענס ווילען שטעלט ניט פאַר מיט זיך פון דער נאַטור — ווי ביי דער חיה — א ניט צוריסענע גאנצקייט, נאָר איז צושפּאַלטען אויף צוויי, דאַן לעבט טאַקע דער מענש גלייכצייטיג אין צוויי וועלטען. און ווען איין דראנג באהערשט דעם צווייטען ווי אַ מיטעל און אונטערוואַרפט אים צו זיך, ווערט איין וועלט דערהויבען איבער דער אנדערער לויט איר ווערדע. אַט פאַרוואָס און אַט אין וואָס פאַר א זין מיר באַצייכענען זי אלס „איבער־עמפּיריש". זי האָט גאָר ניט צו טאָן מיט די „זאַכען אין זיך"; ווי די אנדערע וועלט ווערט זי געגעבען אין דער ערפאַרונג און איז אווירקירליכקייט פ אַ ר דעם סוביעקט. דאָס איז ניט יענע ווילקירליכקייט, אין וועלכער דער מענש טרעט אריין ערשט נאָכדעם, ווי ער האָט זיך באפרייט פון די קייטען פון דעם עמפּירישען זיין, ניט די וועלט, וואָס ערוואַרט אים, ניט עפּעס יענע־זייטיגעס אין צ י י ט. ניין, די דאָזיגע וועלט, מיט וועלכע די עטיש־אויטאָנאָמע אקציע קומט אוממיטעלבאר אין בארירונג, ווי עס איז דער פאַל מיט דער טעטיגקייט פון דעם לעבענס־אינסטינקט אין דער עמפּירישער וועלט, איז אַן אמת'ע וועלט פאַר יעדער דערגרייכונג פון עטישען שאַפען.

אָבער האָבען מיר ניט גערעדט וועגען אַט דער איבער־עמפּירישער וועלט, ווי וועגען עפּעס ווייטען און אומבאַקאַנטען? דאַרף זי זיך ניט אנטפּלעקען קלאָר און דורכזיכטיג פאַר יעדען עטישען שטרעבען. ווי עס ענטפּלעקט זיך די זינליכע וועלט פאַר יעדען לעבעדיגען ווע־

זען? די אורזאך, פארוואס זי איז אונז אזוי פרעמד, פארוואס מיר באגרייפען קוים, אז מיר באזיצען זי. פארוואס מיר ווייסען נישט, ווי ווייט זי פארשפרייט זיך, און וואס עס איז מיט איר פארבונדען — די דאזיגע אורזאך ליגט מסתמא אין דעם, וואס דער עטישער אינסטינקט שטעהט ס׳רוב אפ אין זיין אנטוויקלונג פון דעם לעבענס־אינסטינקט. און ווערט פארדרענגט פון דער העטעראנאמישער ערפאלג־מאראל. צוליב דער לעצטער שעמען זיך פילע פאר דעם עטישען און זיי זוכען זיך צוצופאסען צו דעם אוטיליטארישען. אזוי פאסט זיך די העכערע וועלט צו צו דער עמפירישער: דאס געטליכע דארף קומען צו הילף אין די צרות פון לעבען, נעמען אויף זיך ערבות פאר דעם אוטיליטארישען בוי פון די ווערטען; דורך הבטחות און דראהונגען דארף די גאטהייט זיך זארגען וועגען דעם, אז יעדער זאל לעבען פאר דעם נוצען פון דעם אנדערען, זי דארף צופאסען דעם העטעראנאמישען אלטרואיזם פון דער מאראל צו דעם עגאאיזם פון דעם יחיד. „למען יאריכו ימיך על האדמה“ (אז עס זאל דיר זיין גוט און דיינע טעג זאלען פארלענגערט ווערען אויף דער ערד). דערמיט ווערט די איבערזינליכע וועלט בארויבט פון איר אייגענארטיגקייט.

אבער די שטארקסטע שטערעניש פאר דער קלארער צוגענגליכקייט פון דער מעטאפיזישער וועלט ליגט אין די רעליגיעזע מיטען, אין וועלכע די פאנטאזיע טראגט זיך אוועק איבער די גרענעצען פון יעדער ערפארונגס־ווארשיינליכקייט און באשאפט א שאטען־וועלט, וואס איז פול מיט פרעטענזיעס, וואס גיט אן ענטפער, נאך איידער עס איז ענטשטאנען א פראגע, און דער׳הרג׳עט דערמיט די באדערפעניש גופא צו שטעלען פראגען. געוועזען צייטען, ווען די שאפונג אויפ׳ן געביט פון מיטאלאגיע האט דערשטיקט די דערקענטעניש גופא פון דער עמפירישערווירקליכקייט. איצט ווערט אט די מיטען־שאפונג צוריקגעשטויסען דורך דער סיסטעמאטישער ארבייט פון די פארשער. אבער אין אנגעזיכט פון דער רייכקייט פון רעליגיעזע מיטען שיינען די ווינציגע דאטען פון אונזער עטישער ערפארונג צו זיין אזוי ארים, אז די מענשען שטימען ניט גערן איין צו באגרעניצען זיך מיט דעם קרייז פון אוממיטעלבארער ווארשיינליכקייט. די האפנונג אויף א

בראָדער קריסטיאַנסען

שטאַרקער אויפלעבונג און צונויפבינדונג פון די עטישע כוחות איז אַזוי שוואַך, אַז דערווייל קען מען אפילו ניט טראַכטען וועגען דער באַזייטיגונג פון די מיטען צוליב אַ קלאָרער דערקענטעניש פון דער מעטאַפיזישער וועלט. דאָס, וואָס איז פאַר דעם לעבענסדראַנג דער ענדציל און דאָס העכסטע גוט, ווערט דורך דעם עטישען דראַנג פאַרוואַנדעלט אין אַ מיטעל. דאָס לעצטע שאַנעוועט ניט דעם ערשטען און איז אים מקריב אין נאָמען פון עפּעס אַנדערש. דאָס באַשטימט די יעראַרכיע פון די דראַנגען און פון די ספערען, וואו זיי ווייזען זיך אַרויס, פון די צוויי ווירקליכקייטס־וועלטען. דער זעלבער מאָמענט באַדינגט אויך דעם ווידערשפּרוך פון די פאָרמען פון זייער פאַרווירקליכונג פאַר דעם סוביעקט. די פאַרווירקליכונג פון דעם לעבענס־דראַנג איז די זעלבסט־באַהויפּטונג פון דעם סוביעקט. דער דאָזיגער אַקט פון פאַרווירקליכונג צייכענט זיך אויס מיט אינערליכער גאַנצקייט און מיט דעם פעלען פון דיסאָנאַנסען. פאַרקערט: מיט דעם עטישען דראַנג איז פאַרבונדען די זעלבסט־פאַרלייקענונג פון דעם סוביעקט: אַ זעלבסט־פאַרגעסונג, וואָס שאַנעוועט זיך ניט, וואָס גיט זיך אָפּ אין נאָמען פון אַן אַנדערען ציל. דער איבעררייס פון דער אינדיווידועלער עקזיסטענץ אין נאָמען פון אַ צונויפגיסונג מיט אַן איבעראינדיווידועלער איינהייט. אויך אַזאַ אופן ליגט אַ שפּאַלטונג אין דער פאַרווירקליכונג גופא פון דעם עטישען אינסטינקט: דער סוביעקט גערט אונטער און זינקט צו גלייכער צייט. די דאָזיגע פאַרבינדונג איז ניט צופעליג. איינס ברענגט נאָך זיך על פּי נויט דאָס צווייטע: דער זיג ווערט דערגרייכט דורך זעלבסטפאַרלייקענונג. אין אָט דעם ווידערשפּרוך צווישען דער אינערליך־גאַנצער און דער צושפּאָלטענער פאָרם פון פאַרווירקליכען די אינסטינקטען, און אין דעם אונטערשייד צווישען דער נידריגער ספערע פון זייער פונאַנדערוויקלונג און דער העכערער, האָבען מיר אָפּגעזוכט וויכטיגע מאָמענטען פאַר אונזער עסטעטישער פּראָבלעם.

קונסט

מיר האָבן זיך אָפּגעשטעלט דערויף, אַז די עסטעטישע איבער־לעבונג קאָן אויסגעטייטשט ווערן אַלס די שיינבאַרקייט, אין וועל־כער עס אַנטפּלעקן זיך די דראַנגען. דער וואָס פאַרטיפט זיך אין דער קאָנטעמפּלאַציע פון אַ קונסט־ווערק, האָבן מיר געזאָגט, פיהלט אויף זיך די ערפילונג פון אַ פרעמדען ווילען. דערפאַר דאַרף ער אויך אָנהאַלטען אַ „ניט־פאַראינטערעסירטע" רוהיגקייט, כדי די אייגענע באַוועגונגען פון זיין ווילען זאָלען ניט זיין קיין שטערעניש מיט זייער אַריינדרינגונג אין דעם שפּיל פון די אַנשטרענגונגען און אויסלאַדונ־גען. דער עסטעטישער אָביעקט איז פון אַ טעלעאָלאָגישער סטרוק־טור. זיינע עלעמענטען, די שטימונג־אימפּרעסיעס דאַרפען זיין דינאַמיש צוזאַמענגעלייגט צווישען זיך, און דאַרפען אַנטשפּרע־כען אַ באַוועגונג, וואָס איז געווענדט צו איין ציל. און אויף אַזאַ אופן קאָנען מיר ביי דער אויפפאַסונג פון אַט די שטימונג־אימפּרעסיעס אי־בערלעבען אַלע יענע פאַרשידענאַרטיגע שפּירונגען פון אַקטיוויקייט, אַנשטרענגונג, הינדערנישען, ווידערשטאַנד, הילף, קאַמף, אויסשע־פונג אָדער זיג, וואָס באַגלייטען און כאַראַקטעריזירען געוועהנליך אין דער זעלבער פאָרם און אין דערזעלבער ריי־פאָלגונג אונזער אייגענע אַקטיוויקייט.

דאָס קאָן מען זאָגען וועגען יעדען אָביעקט פון עסטעטישער קאָנטעמפּלאַציע, וואָס פּרעטענדירט נאָר אויף אַ געוויסען ווערט, אַלץ איינס, צו אַט די פּרעטענזיע איז באַרעכטיגט אָדער ניט. מיט אַנדע־רע ווערטער: דאָס קאָן געזאָגט ווערען וועגען יעדען אָביעקט, וועגען וועלכען עס איז נאָר מעגליך די פראַגע פון עסטעטישען ווערט. מיר קאָנען ניט אַרויסטראָגען קיין עסטעטישען אורטייל, ניט קיין פּאָזי־טיווען, ניט קיין נעגאַטיווען, וועגען קיין שום ווערק, אויב מיר האָ־בען זיך ניט אָפּגעגעבען דעם איינפלוס פון זיינע שטימונג־אימפּרע־סיעס, און ניט געווענדט אונזער אויפמערקזאַמקייט לויט אַזאַ ריכ־טונג, אַז אַט די אימפּרעסיעס זאָלען אַריינטרעטען אין אַ טעלעאָלאָ־גישער פאַרבינדונג. די טעלעאָלאָגישע סטרוקטור איז נויטווענדיג פאַר דער עסטעטישער „אָביעקטיוויקייט" ד. ה. פאַר דער מעגליכקייט אָפּ־צושאַצען.

בראָדער קריסטיאַנסען

אבער וועלכע אביעקטען באַזיצען א פּ אַ ז י ט י װ ע ן ווערט? עס איז קלאָר פון ערשטען בליק, אז דער באַדינג פון א פּאָזיטיווען ווערט דאַרף זיין דאָס פאָלגענדע: אז די פּאַסיווע איבערלעבונג פון דעם דראַנג זאָל זיך ענדיגען מיט זיין פּ אַ ר ו ו י ר ק ל י כ ו נ ג. צי דער אקט פון דער פאַרווירקליכונג איז דער איינציגער באַדינג פון דעם פּאָזיטיווען ווערט — וועגען דעם וועלען מיר דערווייל ניט רע־דען. אבער פאַר אונז האָבען זיך אנטפּלעקט צוויי פאָרמען פון פאַר־ווירקליכונג: איינע וואָס איז כאַראַקטעריסטיש פאַר דעם לעבענס־דראַנג, און א צווייטע, וואָס איז כאַראַקטעריסטיש פאַר דעם עטיש־עראַאישען דראַנג. דעריבער דאַרפען די עסטעטישע ווערטען — אויף וויפיל זיי ווערען באַדינגט דורך דעם אקט פון פאַרווירקליכונג — צע־טיילט ווערען אויף צוויי גרופּען. דאָס כאַראַקטעריסטישע פון איי־נער איז די גאַנצקייט; דאָס כאַראַקטעריסטישע פון דער צווייטער גרופּע — די צעשפּאַלטענקייט פון דעם פאַרווירקליכונגס־אקט, וואָס מיר האָבען געשילדערט. און יעדער עסטעטישער אביעקט, וויבאַלד די פאַרווירקליכונג איז א באַדינג פון פּאָזיטיווען ווערט, דאַרף אריין אין איינער אָדער אין דער אנדערער פון אָט די צוויי גרופּען. די צוויי־טע גרופּע איז אבער ניט אַזוי האָמאָגעניש, ווי די ערשטע, און מאַנכע פון אירע מאָדוסען דערנעהנטערען זיך צו דער ערשטער. דער קאָנ־פליקט פון די דראַנגען קאָן זיך דאַך ארויסווייזען מיט א פאַרשידע־נער קראַפט. אין געוויסע פאַלען קאָן ער כמעט פאַרשווינדען, פּונקט ווי אויך ביי דער זעלבשטענדיגער אקטיווקייט פון דעם עטישען דראַנג באַקומען די לעבענס־אינטערעסען ניט אַלע מאָל דעם זעלבען שאַר־פען ווידערשטאַנד; און אָט די גרופּע שטעלט מיט זיך פאַר א גאַנצען לייטער אונטערשידען — אַנהויבענדיג פון איר דערנעהענטערונג צו דער ערשטער גרופּע און ענדיגענדיג מיט א געוואַלטיגען מהלך פון איר.

מיר האָבען אַנגעצייכענט צווייערליי פאַרבינדונגען צווישען די שטימונג־אימפּרעסיעס: דינאַמישע פאַרהעלטענישען און א קוואַ־